ARBA YAYINLAR

KAFA TUTAN GÜNLER

68 GÜNCESİ

ESAT KORKMAZ

KAFA TUTAN GÜNLER Esat KORKMAZ

ARBA

ESAT KORKMAZ

KAFA TUTAN GÜNLER
"68 GÜNCESİ"

ARBA YAYINLARI : 55
Tarih / Anı Dizisi 16

İstanbul, Eylül 1992

ISBN 975-391-003-7

ARBA Araştırma Basım Yay. Tic. Kıztaşı Cad. No. 39-2
Fatih-İstanbul Tel. 523 23 84-531 34 88
Satış Bürosu: Akmar Pasajı 29-B Kadıköy Tel. 349 23 28

ESAT KORKMAZ

KAFA TUTAN GÜNLER

"68 GÜNCESİ"

ESAT KORKMAZ

Esat Korkmaz 1946'da Manisa/Demirci'de doğdu. İlk ve ortaokul öğrenimini Demirci'de, lise öğrenimini Manisa'da tamamladı.

1965-66 öğrenim döneminde İÜ Orman Fakültesi'ne girdi.

Fikir Kulübü Yönetim Kurulu ve son dönem Dev-Genç GYK üyeliklerinde bulundu. Devrimci İşçi Birliği ve Kazdağı Orman İşçileri Sendikası'nda yöneticilik yaptı. THKP-C ve Dev-Genç davalarında yargılandı. 1974 siyasal affıyla cezaevinden çıktı. 1976'da Orman Fakültesini bitirerek Or. Yük. Müh. oldu ve 1980'e değin Orman Bakanlığı'nın çeşitli birimlerinde çalıştı. Askerlik dönüşü, *"yapılan güvenlik soruşturması sonunda memurluk yapamayacağı anlaşıldığından"* göreve kabul edilmedi ve "bursluluk"a dayalı *"zorunlu hizmeti"* bakanlık oluruyla kaldırıldı. O günden bu yana Babıali'de yazar-araştırmacı olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Giriş 11
- Umut Anaforu 19
- 555 K 21
- 27 Mayıs 24
Ve TİP Kuruldu 28
Yön Hareketi 30
- Saraçhane Mitingi 32
- "Açların Yürüyüşü" 35
- SKD 38
- Kaval Grevi 41
- SK ve TSGLK 45
- Sosyalizm Radyoda 47
Dörtnal Resmi İdeoloji 48
- I. TİP Büyük Kongresi 50
Bir Koşu '68 55
- Dönüşüm 59
- FKF 64
- "Okul" 67
- SADA 71
- Uzun Yürüyüş 76
II. Kongre'ye Doğru 79
- Gençliğin "Yükselen" Bilinci 85
- DİSK 88
- FKF/İstanbul 91

- Meyhane ya da Kahvehane "Devrimciliği" ya da "Romantizmi" 98
- Solun Yeni Lideri 104
Yeni Bir Kimliğe Doğru 106
- II. Kurultay 113
- Dev-Güç 115
- Kafa Tutan Günler 121
- Temmuz Darbesi 127
- Dolmabahçe Direnişi 131
- "Bıldırcın Harekatı" 138
- Güler Yüzlü Sosyalizm 143
- DÖB ve Deniz 149
- "Kahrolsun" Legalite 161
- Üniversiteden Tarlaya 170
- Kanlı Pazar 173
- Sıcak Haziran 188
- Dev-Genç'e Doğru 197
- Dev-Genç'in Önlenemez Yükselişi 208
15-16 Haziran 231
- Her Şey Kitle İçin 237
- Herkes Kendi Yoluna 247
Yerin Altına Doğru: Sonun Başlangıcı 259

KAFA TUTAN GÜNLER
(68 Güncesi)

Che Gibi Ölmek İçin Menzile Koşanlar

68'liler, dünün acılarına ve anılarına bağlıdır; bunlardan sıyrılarak geleceğe bakmasını genellikle "beceremez"; belirleyici, anımsatıcı ve akılcı bir sürüklemeyle hep düne, geçmişe taşırlar insanı.

GİRİŞ

Geçmiş olayların tarihsel özelliği, ancak geleceğe katkıları ortaya çıktığında tam olarak anlaşılabilir; aradan 20 küsur yıl geçti, henüz gelecek zamanda değiliz; '68 Hareketi'nin uzun süreli katkılarının neler olabileceğini bilmek için çok kısa; ama bu hiçbir şey söylenemeyeceği anlamına gelmez.

'68 Hareketi Türkiye'de görülen ilk gerçek demokratik,"*otantik*" ayaklanmaydı ve köktenci demokratik bir gelenek yarattı; toplumun sakin akışını derinden sarstı.

Resmi açıdan '68 Hareketi, sık sık şiddetli çatışmalara yol açan bir 10 yıl olarak görünür; '68 Hareketi'ni, resmi siyasetler üstündeki etkileriyle sınırlamak onun gerçek yönünü görmemek anlamına gelir; otorite karşıtlığı ve başkaldırı açısından, Türkiye toplumsal mücadeleler tarihinin o güne değin tanık olmadığı bir altüstlük olarak öne çıkar. '60'lı yılların ikinci yarısında "*patlak vermiş*", tarihsel-toplumsal haksızlığa karşı bir başkaldırıydı '68 Hareketi. Aradan bunca yıl geçtikten sonra bile tartışılıyor olması, Türkiye toplumsal mücadeleler tarihinde, önemli bir kırılma noktası olduğunu kanıtlar. "*Sınıf karakteri az yoğun alanlar*"da beslenme olanağı bulan ve insan öğesini, büyük ölçüde küçük burjuva kökenli öğrencilerin oluşturduğu bu isyan, resmi ideolojiden bir kopuşu simgeliyordu. Tanzimat'tan '60'lara değin süren ve "d*evleti kurtarma*"ya yönelik olan, "*yukarıdanlığı*" ve "*ulusallığı*" ile belirgin "d*evrimci-ihtilalci*"ye karşı, "*halkı kurtarmak*" için yola çıkan "*uluslararası*", "*aşağıdan*" ve "*sivil*" nitelikli devrimcilerin, kitlesel düzeyde ortaya çıkışıydı bu. '68'in "*Marksist devrimci*" tipi kolay yetişmedi: Bedeli ödendi; ölenlerin yolundan yaşayanlar yürüdü. Geçmişin "*ihtilalcisi*", "*beş-on kişi*"yle devleti kurtarmıştı ama

'68'in binlerce "*Marksist devrimci*"den oluşan "*ordusu*", halkı kurtarmaya yetmedi. '71 devlet terörüyle "*yer üstünde*"ki bütün olanaklarını yitirip "*yerin altı*"na geçtiğinde, "*elde silah*", "*sabah doğacak devrim güneşi*"ni bekledi: "*Güneş*"in öyle pek kolay doğmayacağı anlaşılınca yalnızca devletin değil, halkın da "*illegalitesi*"nde ve doğru ya da yanlış, kendine mantıklı geleni en "*uç noktalar*"a taşımanın kararlılığı içinde; kendi zıddı olarak ortaya çıktığı geçmişin "*ihtilalcisi*"nin "*beş-on kişi*"yle devleti kurtarmak eğilimini, dönüşmüş biçimde de olsa "*beş-on kişi*"yle halkı kurtarmak biçiminde yaşattı. Bugün 40'lı yıllarını süren '68 Kuşağı'nda, bu "*sınıflar üstü coşku*", zaman zaman kendini dışa vurmadan edemez.

'60'lı yıllarla birlikte dünyanın pek çok ülkesinde, çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu gençler tarafından, kapitalist üretim biçiminin doğasına karşı bir isyan başlatıldı. Batı'da bu hareket toplumu sarsmakla birlikte, bir "*kasırga gibi*" gelip geçti; ateş çabuk "*küllendi*"; düzenin kurumları ve değer yargıları tarafından "*soğuruldu*" Sürekli sermaye yetersizliği içinde kıvranan, çalışan sınıflarına üretimdeki artıktan daha fazla pay vermesi olanaklı olmayan ve bu nedenle sık sık kronik bunalımlara düşen Türkiye'de ise böyle olmadı; kalıcı izler bıraktı. "*Söndürülmek*" şöyle dursun "*ateş*" yayıldıkça yayıldı: Örgüt "*geleneği*"nden yoksunluk, örgütsüzlük ve işçi sınıfının demokratik örgütlerinden "*dıştalanma*"; "*otorite*" tanımaz, "*başına buyruk*" bir devrimci sel yarattı. Daha önce öngörülmüş hiçbir biçime uymayan bu meydan okuma, hiçbir uyarı yapmadan harekete geçti ve kısa zamanda kabını kırdı; engel tanımayan bu "*nicel kabarış*", "*sınıf karakteri yoğun alanlar*" da başlatılan ve işçiyi, kapitalizme karşı isyana götüren gerçek sosyalist hareketi de "*boğup geçti*". Ne kendisini tanıyabildi, ne çevresini, ne de çevresi onu. Halkın kurtuluşu için uğruna can vereceği, "*Marksizm'le bağlantısız değerlendirmeler*" üretti;

hiçbir zaman başaramayacağı görevler üstlenmek zorunda kaldı ve kaçınılmaz olan başarısızlığa uğradı. Ortada suçlu yoktu; çünkü, her şeyi yerli yerine koyacak olan, Türkiye toprakları üzerinde "*filiz verecek*", Marksist düşünceydi.

Deneyimlere ne oldu, sadece biriktirildi mi? Yoksa zaten bir işe yaramıyorlar mıydı?

'68'in yarısı yaşam kadar "*ciddi*" ve "*yakıcı*"; diğer yarısı iyi düşünülmüş, kimi kez iyi örgütlenmiş bir "*şakaydı*": Hangisinin hangisi olduğunu o günleri yaşayanlar bile çoğunlukla karıştırdı. Kim ne derse desin sayısız ölüye, binlerce yaralıya ve onbinlerce tutukluya mal olan '68 hareketi bir "*nostalji*" olamaz; o hâlâ devrim tutkusunun sağ kalmasını sağlayan "*anahtar bir etken*" olarak yaşıyor, yaşayacak da.

Acıyla, gözyaşıyla yaratılmış destansı bir öykü '68 Hareketi; olağanüstü bir güzellik; yer yer tüyler ürpertici, yer yer bir karamizah; ama özünde gülümseme, coşku, rahatlama; hüzünlü kimi kez komik. Yiğitliklerle yaratılmış dün ama yaşanılan bugün; savaşı yaşayanlarla yaşamayanlar, unutanlarla unutmak istemeyenler; unutmayı onuruna ve yüreğine sığdıramayanlar; devrimci umuda ve devrime "*yatırım yapanlar*", yatırım yaptıkları birçok umudu gerçekleştiremeden yaşamlarından uzun yılların çalındığı duygusu içinde her türden "*marjinalliği*" kendine hak görenler.

Bugün kimi '68'liler, umut kırıklığı gibi subjektif bir şeyin etkisi altında; günümüze taşınan ve halka kalan son olumlu anıları "*tüketiyor*"; "*canlarını düşünceleri uğruna ateşe atabileceğine ilişkin haklarındaki kanı ve prestiji*", "oyun" malzemesi yapıyor.

Şimdi neredeyse "*sosyalizm*" sözcüğü ağıza alınmıyor; herkes "*demokrasi*"den söz ediyor; sosyalizmden konuşmanın zamanı olmadığı sanılıyor: Bu çok kötü ve "*aşağılık*" bir durum; eğer toplumu köktenci olarak değiştirmek istiyorsak sadece "*ne idüğü*" belirsiz bir"*demokrasi*"den söz edemeyiz.

Günümüzde burjuvazi, öncekinden daha da derin bir krize yol açacak ve bağımlılığı daha da büyütecek yeni bir sermaye birikimi modelini pekiştirme yolunda; bu model bir "*sınıf uzlaşması*" yaratmadığı gibi, kitlesel düzeyde geniş bir "*onay*"da üretmiyor. Egemen sınıf politik söylemini belli bir popülizmle karıştırdı; popüler uygulamalar şurada burada "*beklentiler*" yaratıyor ve dayanışmayı kırıyor. Sağ, ideolojik zayıflığını "sol"dan aldığı "ödünçlerle" kapatıyor. Dönemsel krizine karşın '68 Kuşağı'nın söylediğinin tersine dünya ölçeğinde çökmeyen kapitalizm, bu yeni unsurlar ve çelişkili düşüncelerle kendi düzenini "*gençleştiriyor*", kendini gençleştirme "kürüne" tabi tutuyor.

Sağ, kendini eleştirenleri bir "*erken uyarı sistemi*" olarak kendine bağlıyor; "*sol entelektüelleri*" medyalarda çalışmak üzere kazançlı sözleşmelerle "*avlıyor*"

Derin bir ideolojik ve siyasal kriz içerisinde bulunan solun "*zayıflığı*", sağın tek "*güçlü*" yanı olarak öne çıkıyor; sağ "*solu*" köşeye sıkıştırmış durumda; "*demokrasiye sadık kalacaklarına yemin ettirerek*" bir karamizah yapıyor; süreç içinde birçok "*sosyalist*" sosyal demokratlaşıyor. Sol içinde büyük bir ideolojik gerileme var; teorik tartışma tek kelimeyle "*berbat*" ve "*sefilce*"

Uzun baskı dönemlerinden yeni çıkıldı; artık kimse "*zorla*" bu devrimci "*zor*" da olsa ilgili bir şey duymak istemiyor; demokrasi içinde iyi bir yaşama olan umutları kısa sürede boşluğa düşmüş olsa da memnuniyetsizlikleri henüz isyana dönüşmüş değil; daha çok azim kırıklığına, yılgınlığa

ve dört duvar arasına çekilmeye dönüşüyor; bir devrimin olabilirliğine artık kimse inanmıyor gibi.

Toplum tarafından içselleştirilen sürekli işkence görme tehdidi, bir öz savunma olarak uyumlu bir davranışa yol açıyor. Otoritarizmin yarattığı yabancılaşma, analiz yapma ya da sonuç çıkarma yeteneğinden yoksun bireyler üretiyor. Bu yabancılaşmada başı '80'li yıllarda pekişen yeni aydın "*tipi*" çekiyor; bu aydın "*organik aydın*" değil, egemen tarafından finanse edilen ve ülkenin toplumsal mücadelesiyle bir bağı bulunmayan "*kurumsallaşmış aydın*" Finans kaynakları, vakıflar ve bu tipteki aydınlar arasında çok yönlü ve ince bir ilişkiler dönemi başladı; ne doğrudan müdahale, ne de kaba bir sansür uygulaması oluyor; bu yeni araştırmacıların önceki "*organik aydınlar*" kuşağına göre daha yeni bir yaşama ve çalışma stili var.

"*Barış içinde bir arada yaşamak*" kavramı yeniden tanımlandı; "sınıflar mücadelesinin özgül biçimi" olarak tanımlanmıyor artık. Sınıflar mücadelesi yerine bugünün sorunları olarak "insanlığın genel global sorunları", "*ekolojik ve atom silahları tehlikesi*" "*çatışma yerine tüm güçlerin birliği*" vb. işleniyor.

Yeni burjuva demokrasilerinin yeniden ortaya çıkmasına koşut olarak reformizm, hareket alanını her geçen gün biraz daha genişletiyor; sosyal demokrasinin ve yeni sağın varyantları yükselişte: Bu varyantların karşıtları kafalarda var olmakla birlikte "*ete kemiğe bürünmüş*" değil; halk, özlemi duyulan değişikliklerin çarpışmasız, acısız, kansız, kaybolansız bir barışçıl yolla gerçekleştirilmesini istiyor.

Devrimci umutların "*başarısızlığa*" uğramasına koşut biçimde sınıf bilincine dayalı insan davranışları büyük ölçüde dıştalandı; o davranışlar çok küçük, çok mütevazi bir biçimde varlıklarını sürdürüyor; artık kişisel inanca bağlı davranışlar ön planda: Bu bağlamda kimi '68'liler, geçmişte-

ki söylemini "*başaşağı*" çevirerek popülist kapitalist bir siyasete dönüştürdü; toplumsal dönüşümün yerine "*kendini geliştirme*", demokratik kendi kendini yönetmenin yerine "*hür teşebbüs*" geçti.

Ama diğer yandan herkesin kişisel inancında yeni olan konularda birleşip coşku içinde mücadele verilebiliyor; kitlelere bu düşünceyi "*kimin verdiği*" önemli değil, önemli olan içerik.

Uzun bir zincir durumuna dönüşen hayal ve umut kırıklıkları, insanların kafasını değiştirdi: İşkence ve açık baskı, kadercilik düşüncesiyle, yılgınlıkla ve kendini sadece yapılabilirle sınırlamayla birleştirildi.

Askeri zordan ekonomik zora geçildi; insanlar alım güçlerinde büyük bir düşüşü kabullenmeye, iyi bir geleceğe ilişkin "*rüya*" kurmak yerine, günlük yaşamlarını sürdürebilmek için çalışmaya zorlandı. Ulusal gelirin büyük bir bölümü üretime yatırılmıyor, doğrudan spekülasyona konu oluyor; para sektörü bu denli dinamik olduğu için, para gerekli yatırımlara değil, borsaya (spekülasyona) akıyor; ekonomik yapı giderek sefilleşiyor ve iç pazarın yükselen talebini karşılayamıyor; en küçük bir talep artışı enflasyonu şaha kaldırıyor.

Kendi üzerine çöreklenen kapitalizm, sistem olarak belirleyici öğesi olan "*üretkenlik*"i sağlamaktan her gün biraz daha uzaklaşarak, kendi dönemsel krizine doğru dev adımlarla ilerliyor.

'80'li yıllar, "*kontrol altındaki demokrasilerin*" gelişme yılları oldu: Emperyalizm tarafından 3. Dünya ülke toprakları üzerinde, "*zorun sınırlı kullanılması*" ya da toplumu "*belli bir davranışa zorlama*"yla belirgin "*düşük şiddette çarpışmalar*" sürdürülerek, bu türden demokrasilerin kurulma ve yaşatılma koşulları yaratıldı.

'90'ların başında dünya eski dünya değil artık; askeri

cephelerin yeniden çizildiği, yeni teknolojilerin üretimde yeni bir "*devrimin*" habercisi olduğu, yeni ekonomik imparatorlukların doğduğu, eskilerin öldüğü, dünya çapında ideolojik değişimlerin gündemde olduğu yeni bir dönemi yaşıyoruz.

Artık emperyalist ülkeler, ödemeler dengesi açığına bağlı dış borçların kapitalleştirilmesi yoluyla 3. Dünya ülkelerini tek tek satın alıyor. Az gelişmiş ülkelerin sunduğu rekabet avantajı, ucuz işgücü, mikroelektronik çağında artık belirleyici olmaktan çıkıyor; bilgisayar yönlendiriciliğinde üretim yöntemlerinin devreye sokulmasıyla, endüstri devletlerinde ücretler giderek düşüyor.

Emperyalist ülkelerce dış borçların geri alınması, orta tabakaya ekonomik saldırıyla koşut gidiyor; bu durum, geriye sömürülecek giderek daha az bir alım gücü bırakıyor.

Değişen güçler dengesi ticaret hedlerini kötüleştiriyor; endüstri devletlerinden ithal edilen her şey giderek daha pahalılaşırken, hammadde fiyatları her geçen gün düşüyor.

ABD, Japonya, AT gibi Batı'nın devleri, bir taraftan "*serbest piyasa ekonomisi*" ve "*liberalizmin*" "*yüksek şarkısı*"nı söylerken, diğer taraftan kendi üreticilerini sert bir himayecilikle azgelişmiş ülke ürünlerine karşı koruyor; himayecilik ve sübvansiyon politikasıyla 3. Dünya'nın geleneksel pazarlarını yok ediyor.

Şimdi özgürlüğün adı can güvenliği.

Söyleyecek, yapacak hiçbir şeyi olmayanlarla, konuşamayan kitleler arasında "*harika*" bir birlik oluşuyor; yaşanılan panik ortamında özgürlüğün adı can güvenliği olup çıkıyor. Evrensele doğru gidişin içine girmeyen, "*özel*" ve "*asosyal*" bir evren yaratılıyor: Eskiden küçük burjuva

olarak kınanan iğrenç ve apolitik hemen her şey ön plana çıkıyor; bu durum tarih ve politikayı, soyut bir olaylar bütününe indirgiyor; depolitize edilmiş kitleler politikanın gerisinde değil, ilerisindeler.

Oyunu oynamayı yadsıyan kitlelerin bu kendi üstüne kapanışını kimileri yeni bir "*devrimci*" enerji kaynağı olarak görüp bayağı bir popülizm yarışına girerken; kimileri "*temsil edilmenin*" önünde giden küçük ayrımları, körü körüne uygulamaları, anonim "*marjinallikleri*", mikro arzuların "*coşkusu*"nu, entelektüel "*sıçramaları*" devrimci politika hesabına geçirebilmek için zaman yarışı yapıyor.

Bugün artık şöyle demek zamanıdır: "*-Ey '68 Ruhu buradaysan üç defa vur!*"

"*-Dan! Dan! Dan!*"

Kaşları çatmaya gerek yok; bu yakıştırılmak istendiği gibi bir tabanca sesi değil, bir yürek sesidir.

Che 1956'da Meksiko'da; "*Ve eğer vurulursak yürüdüğümüz yolda/biz gerillaların kemikleri üstüne/Kübalıların gözyaşından örtü istiyoruz/...*", diyordu. 1956'da Meksiko'da başlayan "*seriiven*" 1959'da Havana'da son buldu.

1959 Ocağı'nda, silahlı kişilerden oluşan bir grup Küba'nın Sierra Maestrası'ndan kentlere indiğinde, Latin Amerika komünist partilerinin kutsal yasaları çiğnendi. "*Barış içinde birlikte yaşama*" ilkesinin bir uzantısı olarak, kendi egemen sınıflarıyla "*barış içinde*" siyaset yapan "*resmi*" komünist partilerinin yürüttüğü "*geleneksel muhalefet*", acımasızca sorgulandı. "*Geleneksel muhalefet*"in, "*üretici güçlerin gelişebilmesi için burjuvazinin demokratik kesimiyle ittifak edilmelidir; kapitalizm ve işçi sınıfı geliştikten sonra sosyalist devrim gerçekleşecektir; bu süre içinde devrimciler parlamentarizmi ve legaliteyi korumakla yükümlüdürler*" biçiminde formüle edilen, "*felç edici aşamalar şeması*"na aldırmaksızın devrim yapılıverdi.

Latin Amerikalı devrimciler Küba Devrimi'ni, onun simgesi Fidel'i ve Che'yi yüreklerine yerleştirdi; önceleri küçük esintiler oluşturan "*övgü rüzgârları*", sonraları "*fırtınalar*" yarattı; gidip Sierra Maestra dağlarına çarpıp tüm Latin Amerika'yı, Avrupa'yı, yer yer Asya'yı ve Afrika'yı dolaşan bir "*umut anaforu*" oluşturdu. Anafora kapılmak, ulaşılmak ve yakalanmak istenen modelle buluşmak, devrimci adanmışlığın kanalında yüzerek Che gibi ölmek, rüyaların en güzeliydi. Dünyanın değişmez göründüğü bir dönemde hemen devrilivereceği "*ütopyası*", bu büyük coşkuya esin kaynağı oluşturuyordu. İdeolojik içeriği, sosyalizmin teorik ve tarihsel kaynaklarına yeniden yöneliş, II. Dünya Savaşı sonrası parlamentoyla simgelenen yerleşik kapitalist siyaset ve egemenlik sistemine yönelik eleştirel yaklaşım ve anti-emperyalist kurtuluş mücadelelerinin uluslararası sosyalist harekete getirdiği dinamizm ta-

rafından biçimlenen, bir devrimcilik kimliği tanımlandı. 1960'lı yıllarla birlikte devrim, kimliği tanımlanan bu devrimcilerce gündelik yaşamın içine sokuldu. "*Resmi*" komünist ve sosyalist partiler, "*yasal yoldan*" devrim yapmak isteyen "*susturulmuş ve terbiye edilmiş*" devrimcilerin yetiştirildiği "*kurumlar*" durumuna dönüştü. Onun yerine, "*iki, üç, daha fazla Vietnam yaratalım*" sloganıyla dağlara çıkan, öncü gerilla grubunun mücadelesi geçti. Proletaryanın fiili önderlik rolü ikinci plana itildi; teori ya olayların peşinden geldi ya da olaylar sırasında, olaylar yaşandıktan sonra üretildi. "*Öncüler hareketi*", devrimin motoru olarak işçi sınıfını gören bilimsel sosyalizmden köktenci biçimde ayrılıyordu. Artık silahlı mücadelenin başlaması için bütün koşulların oluşmasını beklemenin bir anlamı ve gereği yoktu; bir gerilla "*foko*"su bütün bu koşulları hazırlayacaktı. Askeri olanın, siyasal olana önceliği bulunan bir dönem başlamıştı. Her sabah kalkıp her şey ve her değer için "*siktir et*" diyen; daha önce tapındığına şimdi "*işeyen*"; caddeleri, sokakları, parkları, meydanları "*iletişim araçları*" olarak gören dünyanın genç köktencileri kendilerini, değişimin "*ajanları*" olarak görmeye başladı ve örgütlü emeğin-siyasal partilerin ötesinde devrim yapmaya girişti. Bu yeni kimlikle buluşan, temelde öğrenci ve aydınlar tarafından beslenen köktenci hareket, II. ve III. Enternasyonal geleneğine bağlı partilerin teorik ve siyasal dogmatikliğini/muhafazakârlığını ezip geçti; onların ulusçu yaklaşımlarını sarstı; sosyalist enternasyonalizmin unsurlarını kitlesel bir seferberlikle yeniden canlandırdı. Tüm Latin Amerika'da ve kimi dünya ülkelerinde, öncelikle kırlarda daha sonra kentlerde, devlet yönetiminde bir burjuva kesiminin yerini bir diğerinin alması değil, dikta altında oluşmuş devlet aygıtının toptan yokedilmesi; burjuva sınıf iktidarının liberal ekonomi çerçevesinde rasyonalizasyonu değil, sosyalizme geçişe yönelik bir devrimci demokrasinin yapılanması için, "öncüler" tarafından bir savaş başlatıldı.

555 K

Latin Amerika Küba Devrimi'nin coşkusuyla çalkalanırken, fırtına- nın uzağındaki Türkiye, büyük ölçüde kendi "geleneksel dünyası"nı yaşıyordu; Avrupa kaynaklı düşünüş biçimlerini savunanlar bile "komünist" diye damgalanıyor" hükümet güçleri tarafından "karantinaya" ya da "tutsak" alınıyordu.

Baskıcı bir yönetim biçimi sergileyen DP Hükümeti, bir yandan halk üzerindeki hegemonyasını yitirirken, diğer yandan bürokrasi ve güvenlik örgütlerinin işbirliğinden yoksun kaldı. ABD ve CIA'den hükümete bilgi akışı büyük ölçüde durmuş görünüyordu. Kendisini her yönden kuşatılmış hisseden hükümet, muhalefet üzerindeki baskılarını daha da arttırdı; CHP'yi parlamentodan tasfiye etmek üzere kurduğu "*Tahkikat Komisyonu*"nu yeni yetkilerle donattı; bu durum, Ankara ve İstanbul'da üniversite öğrencilerinin sokağa dökülmelerine yol açtı. Kitlesel düzeydeki öğrenci hareketlerinin biçimlenmesinde, parlamento dışında bir kitle hareketliliği oluşturarak Tahkikat Komisyonu etkinliklerini denetim altına almak isteyen CHP'nin ve bu politikaya destek veren kimi profesörlerin yadsınamaz katkıları oldu.

28 Nisan 1960'ta İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde, Prof. Bülent Nuri Esen, hükümet uygulamalarını protesto etmek için Anayasa Hukuku dersini vermeyi reddedince, öğrenciler bahçeye döküldü; hareket, bir anda kitlesel bir gösteriye dönüştü. Paniğe kapılan hükümet güçleri, öğrenciler üzerine ateş açtı; Rektör Profesör Dr. Sıddık Sami Onar, öğrencileri korumak isterken polis tarafından yaralandı. Olaylar bir anda Beyazıt Meydanı'na ve meydana açılan sokaklara yayıldı. Çatışmalar sırasında İ.Ü. Orman Fakültesi öğrencisi Turan Emeksiz aldığı kurşun yarası sonucu öldü.

Gerginliğin tırmanması üzerine İstanbul'da sıkıyönetim ilan edildi ve gece sokağa çıkma yasağı kondu.

29 Nisan 1960'ta, Ankara Hukuk Fakültesi öğrencileri, ilk dersten sonra bahçeye çıkarak toplanmaya başladı; saygı duruşundan sonra, "*hürriyet!, hürriyet!*" diye bağıran öğrencileri, coplu ve silahlı atlı polisler çembere almaya başladı. "*Operasyon*", ünlü vali Dilaver Argın, emniyet müdürü Cemal Köktan ve sıkıyönetim komutanı Namık Argüç tarafından yönetiliyordu. "*Dağılın!*" komutuna öğrenciler; "*Menderes istifa!, hürriyet! hürriyet!*" diye karşılık verdi; ardından saldırı başladı. Harekete geçen atlı polisler, öğrencileri acımasızca copladı, yerlerde sürükledi. Bu aşamada, gerekli hazırlıkları yapmış olan SBF'li öğrenciler, arkadaşlarının yardımına koştu; polisleri taş ve kömür bombardımanına tuttular. Ancak, daha fazla direnemiyerek okula çekildiler ve kapıları kapattılar. Bunun üzerine bir itfaiye arazözü getirilerek, fakülte binasına basınçlı su sıkılmaya başlandı. Öğrenciler, yangın musluklarına hortum takarak basınçlı suya basınçlı suyla karşılık verdiler; bir ara arazözü de ele geçirerek "su savaşını" kazandılar bile. "*Su savaşı*"ndan "*ıslak çıkan*" komutan çılgına döndü ve ateş emri verdi; makinelilerden çıkan mermiler SBF duvarlarını param parça ederken, bina içine giren emniyet güçleri öğrencileri kurşunlayıp coptan geçirdi. Onlarca öğrenci yaralandı, 58 öğrenci cezaevine gönderildi. İstanbul'dan sonra Ankara'da da sıkıyönetim ilan edildi.

Hükümet olaydan CHP Milletvekillerini sorumlu tuttu; onların, SBF'ye giderek bu olayı yarattıklarını kamuoyuna duyurdu. İstanbul olayları durulmadı: 30 Nisan 1960'ta Sultanahmet Meydanı'ndaki gösteriler sırasında Nedim Özpolat adlı öğrenci öldürüldü.

Hükümet, bir gösteriyle sokaktaki gücünü göstermeyi amaçlıyordu; 555 K koduyla büyük bir gösterinin yapılacağını kulaktan kulağa yaymaya başladı. Kodun anlamı, 5.

ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da buluşalım demekti. Halkın bu parola uyarınca sokaklarda biriktiği sırada Başbakan Menderes halkın arasına karışacak ve sevgi gösterileriyle karşılanacaktı.

Ancak hükümetin bu tasarımı gerçekleşmedi; 555 K kodunu, Hukuk'a ve Siyasal'a yapılanları kınamak ve isteklerini daha geniş kitlelere duyurmak için büyük bir eylem hazırlığı içine giren öğrenciler, kendi sloganları durumuna getirdiler. Ankara ve İstanbul'da, trafiğin sıkışık, caddelerin kalabalık olduğu anlarda, ansızın bir köşeden fırlayan bir grup, "*Menderes istifa!, hürriyet!*" sloganlarını haykırarak halkın arasına karışıyor, CHP örgütünün konumlandırdığı topluluklar tarafından alkışlanarak, bu eylemler kısa zamanda bir gösteriye dönüştürülüyordu. Sistematik biçimde sürdürülen bu eylemler sırasında, 555 K kodu, büyülü bir formül olarak kulaktan kulağa yayılıyordu. Gençler, eylem gününe değin sakallarını kesmeyecekler ve o gün toplandıklarında, ıslıkla Gazi Osman Paşa Marşı'nın melodisini çalacaklardı. 5. ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da yapılan gösteriye binlerce öğrenci katıldı. Hükümetin onca çabasına karşın topladığı bir avuç insan kalabalık arasında kaybolup gitti. Çankaya'dan makam arabasıyla Kızılay'a inen başbakana kalabalık, "*Menderes istifa!*" diye haykırdı; arabasından inip kalabalığın arasına karışmaya kalkışınca tartaklandı. Polis, meydanın bir köşesindeki grubu dağıtmaya ve susturmaya çalışırken, bir başka köşeden beliren grup aynı marşın melodisini ve aynı sloganları haykırıyordu. Menderes lehine düzenlenen senaryo boşa çıkmıştı. Binlerin ağzından uyarlanmış sözleriyle Gazi Osman Paşa Marşı dökülüyordu: "*Olur mu böyle olur mu/Kardeş kardeşi vurur mu/Kahrolası diktatörler/Bu dünya size kalır mı*"

21 Mayıs 1960'ta, Harp Okulu öğrencileri, hükümeti protesto etmek için Kızılay'da bir yürüyüş yaptı, ancak sıkıyönetim komutanının ricası üzerine gösterilerine son verdi.

27 Mayıs

Her askeri darbe, niteliği ne olursa olsun çağdaştır; iktidarda bulunan sınıfın ya da bu sınıf içinde iktidar seçeneği oluşturan gücün geleceğini güvence altına alır. Darbeye katılanların kimilerinde var olan "devleti kurtarma" güdüsü, o andaki toplumsal örgütleniş biçimindeki hiyerarşiyle uyum sağlayabilirse "anlamlıdır"

Despot bir iktidarın elinde devlet, halkına "*yabancılaşmış*"tı; "*kurtarılmalı*"ydı. Derken 27 Mayıs darbesi geldi: Egemen sınıfa, daha gelişkin bir toplumdaki egemen sınıfın güvencelerini verirken, halka da o toplumdaki kazanımlardan bir bölümünü sundu. Bu durum, darbe mantığından bir sapma değildi; "*olağanüstü*" çağdaş davranarak, toplumdaki sınıflar hiyerarşisini bozmadı; adına "*ilerleme*" denilen ve kavgayla, gözyaşıyla, kanla gerçekleştirilecek bir süreci kısaltıp bir gecede "*çözümleyiverdi*"

Sanayi burjuvazisinin çizdiği sınırlar içinde, sivil ve askeri bürokrasinin etkin katılımıyla gerçekleşen 27 Mayıs darbesi, kendi toplum tasarılarını güvenceye alacak kurumları yaratmakta gecikmedi. Üstelik bu kurumlara, toplumsal ölçekte herkesin onay vermesini sağlayacak bir de egemenlik kurdu.

Türkiye, 1970'li yılların sonuna değin uygulamada kalacak olan, dışalımı kendi ürünleriyle gereksiz duruma getirmeyi ve bir iç pazar yaratmayı amaçlayan bir ekonomik modeli temel aldı. O günlerde Türkiye sanayi burjuvazisinin iki şeye gereksinimi vardı: Uluslararası sermayeyle bütünleşmek ve ulusal pazarda korunmak. Bu nedenle, 1950-1960 döneminde, ödemeler dengesi bunalımı sonucu izlenen korumacı dış ticaret politikalarının ardından oluşan içe

dönük sanayileşme, 1960'lı yıllarda da uygulanan bir politika olarak ele alındı. Yatırım ve ara malları açısından, yaşamsal bir pazar arayışı içinde bulunan uluslararası kapitalizm, devlet aracılığıyla imalat sektörüne, kendisiyle bütünlüşmeyi sağlayacak gerekli kaynak aktarımını yaptırdı. Korumacı gümrük politikalarıyla düşük maliyet ve yüksek kalitedeki yabancı mallar dışarıda tutuldu; iç pazar, sanayi burjuvazisinin, yüksek maliyet ve düşük kalitedeki tüketim mallarına bırakıldı. İçe dönük sanayileşmeyle bir yandan yurt içi yatırımlar arttırılarak sanayi sektörünün büyümesi sağlanırken, diğer yandan dışa bağımlılık azaltılacaktı; dışalım kısıtlamaları, yeni alanlarda yatırım olanaklarının doğmasına yol açacak, kaynakların yeni sanayilere aktarılmasıyla sanayi sektörü büyüyüp, genişleyecekti; diğer yandan da dışalım mallarının yurt içinde üretilmeye başlanmasıyla birlikte bu malların dışarıdan satın alınması oranı büyük ölçüde düşecekti. Bu beklentilerle daha bir "*bilinçle*" sarınılan iç pazarı hedefleyen sanayileşme politikası, 1950-1960 döneminde olduğu gibi, gelişmiş kapitalist ülkelerin borç ve yatırımlar biçimindeki dışsatımına açık bir ekonomi yarattı. Giderek artan bir biçimde, sanayi üretimi girdi yönünden, sanayi yatırımları ise sermaye malları yönünden, uluslararası kapitalizmin yönlendiriciliğine girdi. Sonuçta, dışalım yoluyla girdi satın alıp üreten ve iç pazara satan, dışarıya kapalı; döviz buldukça büyüyen, döviz olanağı daraldıkça büyümesi duran ya da gerileyen bir sanayi yapısı ortaya çıktı.

Yine de bir döviz darboğazına düşülmeyen 1960'lı yıllarda, yüksek büyüme hızlarına ulaşıldı. Üstelik bu ekonomi, bir baskı ya da zora başvurulmadan, biçimsel de olsa demokrasi korunarak gerçekleştirildi. Böylece bir kapitalist özgürleşme süreci yaratıldı; bu süreç içinde ivme kazanan sivil toplum güçleri, siyasal iktidar için tehdit oluşturmaya başladı.

Ortamdan etkilenen Türk-İş'li sendikacılar 27 Mayıs'ın ertesi günü bir araya gelerek; "*devrim güneşinin ışığı altında*" kendilerine "*çekidüzen verme*" kararı aldılar. Bu kapsamda Nuri Beşer, 3 Haziran 1960'ta, Türk-İş genel başkanlığından ayrıldı.

11 Haziran 1960'ta, ortak bir çaba içinde bulunan ve sonraları "*Onlar Grubu*" adıyla anılacak olan Kemal Türkler, İbrahim Güzelce, Rıza Kuas, Zühtü Tetey, Mustafa Çiçek, Bahir Ersoy, Ahmet Muşlu, Cemil Sermiyesoğlu ve Hüseyin Ulubaş bir bildiri yayımlayarak, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği (İİSB)'nin DP'li başkanı Mehmet İnhanlı'nın istifasını istediler.

Genel başkanlıktan ayrılan Nuri Beşer, 18 Haziran 1960'ta Onur Kurulu'nca Türk-İş'ten ihraç edildi.

11 Eylül 1960'ta, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin genel kurulu yapıldı ve "*Onlar Grubu*"nun desteklediği Avni Erakalın, genel başkanlığa getirildi.

27 Mayıs sonrası "*ihtilal*"in heyecanı ve coşkusu küllenince, MBK içinde iktidar mücadelesi başladı: Türkeş'in başını çektiği "*kalıcı otoriter bir rejim*" kurma taraftarları bir tarafta; yönetimin, en kısa zamanda seçimle gelecek bir iktidara devredilmesini isteyenler diğer tarafta kümelendi. DP, iktidardan indirilmişti. Tek iktidar seçeneği olarak görünen CHP boş durmuyordu; İnönü aracılığıyla MBK üyelerini, bir an önce seçime gitmeleri konusunda sıkıştırmaya başladı. CHP'nin örgütlü gücü karşısında dayanıksız kalan Türkeş çevresi, gerekli kitle desteğini sağlayabilmek amacıyla Türk Kültür Dernekleri'ni kurdu. Ardından, aşırı milliyetçi görüşlerin sergilendiği Öncü adlı bir günlük gazete yayımlamaya başladı. Türkeş çevresinin, ideolojik yapıyı, kendi görüşleri doğrultusunda biçimlendirme çabaları, bir an önce seçime gidilmesini savunan MBK üyeleriyle demokratik çevrelerde büyük bir rahatsızlık ya-

rattı. 21 Eylül 1960'ta, Türkeş, başbakanlık müsteşarlığından ayrılmak zorunda bırakıldı. 13 Kasım 1960'ta ise "*Devlet Başkanı ve Silahlı Kuvvetler Başkumandanı Cemal Gürsel*" imzalı bir bildiriyle var olan MBK feshedildi ve yerine 23 kişilik yeni bir MBK oluşturuldu. "*Darbe içinde darbe*"yle devre dışı bırakılan ve ordudaki görevlerinden ayrılan 14 subay, yurt dışında devlet müşavirliği görevlerine atandılar.

1925 Takrir-i Sükun Kanunu'ndan bu yana süregelen anti-demokratik baskıların "*bir ölçüde hafiflemesi*"yle işçiler; tek tek kapitalistlere ya da siyasal iktidara yönelik hoşnutsuzluklarını dile getirmeye başladı. 22 Ocak 1961'de, İzmir ve İstanbul'da, yüzlerce işçinin katıldığı kapalı salon toplantıları yapıldı. Toplantılarda, işten çıkarmaların durdurulması, sendikalaşma ve grev haklarının tanınması konuları işlendi.

Ve TİP Kuruldu

Bizde demokrasi, dışarıdan bir yabancının sesini açtığı bir radyodan çıkan müziğe benzer: Sesi açtığında daha fazla demokrasi vardır; biraz daha fazla açtığında biraz daha fazla...

27 Mayıs darbesini yapanlarca "radyonun sesi" açılmıştı; her yerde "*demokrasi rüzgârları*" esmeye başlamıştı. TİP bu koşullarda, 1946'dan beri ABD tarafından dikte edilen "*siyaset dışı sendikacılık*" anlayışına beliren tepkinin bir sonucu olarak ortaya çıktı. Tepkiyi dile getiren kimi Türk-İş'li sendika yöneticileri, yakın ilişki içinde bulundukları Kuzey Avrupa sendikal hareketinin etkisiyle Türkiye'de bir "*işçi partisi*" kurmaya karar verdiler: 13 Şub. 1961'de TİP (Türkiye İşçi Partisi) doğdu. Kurucuları Kemal Türkler, Vasfi Kuas, Avni Erakalın, Şaban Yıldız, İbrahim Güzelce, Kemal Nebioğlu, Salih Özkarabey, İbrahim Denizciler, Hüseyin Ulubaş, Adnan Arkın, Ahmet Muşlu ve Saffet Göksüzoğlu'ydu.

27 Mayıs'ı gerçekleştiren subaylar, toplumsal yaşamı da "*rap rap*" kuralları içinde yönetmek isteğindeydiler. Yeni hazırlanan anayasayı halka tanıtmak amacıyla MBK üyelerinin yapacağı geziler ve çalışmalar, askeri talimatnameler biçiminde kamuoyuna sunuldu. MBK yönetimi tarafından başlatılan propaganda etkinliklerine CHP gönüllü, diğer partiler zorunlu olmak üzere, tüm partiler katıldı. Aslında yapılmak istenen Anayasa'nın halk tarafından tartışılması ve onayına sunulması değildi; MBK yönetiminin benimsenip benimsenmediğinin sınanmasıydı.

9 Temmuz 1961 günü, Türkiye'de ilk halk oylaması, önerilen Anayasa'nın onayı için yapıldı. Referanduma katılma oranı % 82,4 olarak gerçekleşti; oyların % 60,4'ü

evet, % 38,3'ü hayır yönündeydi. "*Mesaj*" anlaşılmış, MBK yönetimi "*ulusal birliği*" sağlamıştı.

14'lerin tasfiyesinden sonra MBK'nin çalışmaları üzerinde CHP tam bir etkinlik kurdu. Anayasa ve Siyasal Partiler Yasası, genel çizgileriyle CHP'nin yaptığı öneriler doğrultusunda biçimlendi.

15 Temmuz 1961 seçiminin sonuçları hem CHP, hem de silahlı kuvvetler üzerinde tam bir şok etkisi yarattı. CHP'nin karşısındaki üç parti 277 milletvekiliyle Meclis'te çoğunluğu sağlamıştı. Askerler ne pahasına olursa olsun CHP'nin liderlik edeceği bir koalisyon kurulmasını istiyorlardı. Ancak, o sırada, başarısızlığın şaşkınlığı içinde bulunan CHP, iktidar sorumluluğunu üstlenmek niyetinde değildi. Sonunda İnönü, parti tabanından gelecek tepkileri karizmatik kişiliğiyle göğüslemeye karar verdi ve askerlerin dayatmasını kabul etti. Gürsel tarafından 10 Kasım 1961'de hükümeti kurmakla görevlendirildi. 27 Mayıs'ın iktidardan uzaklaştırdığı DP çizgisi, darbeden 18 ay sonra AP adı altında koalisyon ortağı olmuştu.

Halk oylamasının ardından işçiler, Anayasa'da öngörülen sosyal hakların gecikmeksizin yaşama geçirilmesini istemeye başladı. Belli bir tatmin edilmişlik içerisinde edilginleşen öğrenciler henüz ortada yokken, ilk kitlesel işçi gösterisi İzmir'de patlak verdi: 25 Kasım 1961'de, yaklaşık 5 bin Sümerbank işçisi yürüdü; bunu Ankara'da 3 bin işçinin sakal grevi izledi. 17 Aralık'ta Kocaeli'nde, 12 sendikaya bağlı binlerce işçi, grev ve iş yasası için sessiz yürüyüş yaptı.

Yön Hareketi

Yön hareketi, beklentileri 27 Mayıs tarafından karşılanmamış, kendilerini, "devleti yönetmenin ve düzeni korumanın" seçeneği gören "geleneksel aydınlar"ın bir tepkisi olarak doğdu.

İşçilerin kitlesel düzeydeki eylemlerini, 20 Aralık 1961'de yayın hayatına başlayan Yön ile "aydınlar"ın muhalefeti izledi.

27 Mayıs'ı izleyen günlerde "*sosyalizm*" sözcüğü küçük burjuva aydın katlarda, bir "*kalkınma yöntemi*" ya da "*ilerlememizi*" sağlayan bir "*rejim*" olarak algılanmaya başlandı. Kimi bilimadamı ve köşe yazarlarınca başlatılan bu çabalar, başlangıçta sosyalist aydınların yayın katkılarına kapalı kaldı. Küçük burjuva aydın çevrelerde hızla yaygınlaşan "*sol düşünce*", sonunda Yön'de somutlaştı.

Bir küçük burjuva köktenciliği olmasına karşın Yön, o günkü koşullarda, devrimci mücadele adına küçümsenmeyecek bir legalite savaşımı verdi. "*Sosyalizm*" ve "*sol*" sözcüklerine duyulan geleneksel düşmanlığı büyük ölçüde yıktı. Anti-emperyalist bilgilenmenin gelişmesine katkıda bulunmasının yanı sıra, sayfalarını sosyalist aydınlara açarak, işçi sınıfı devrimcilerinin etki kazanabilecekleri bir ortamın hazırlanmasına yardımcı oldu.

Yön, bu "*sevaplar*"ının yanında kimi "*günahlar*"ı da yaşama geçirdi: Yeni yeni filizlenmekte olan gençlerdeki küçük burjuva köktenci düşüncelerin, "*sosyalizm*" adı altında formülleştirilmesine neden oldu; "*Çalışanlar Partisi*" girişimiyle TİP'i engellemeye çalışarak, izleyen dönemde büyük bir yaygınlık kazanan küçük burjuva kuyrukçuluğuna zemin hazırladı; Parlamentarizm tabanını yitirince, küçük burjuvazinin öncülüğünde bir aşamayı öngören ve oradan sosyalizme varmada "*aşılamayacak dağlar görme-*

yen" MDD tezinin şekillenmesine yardımcı oldu.

Yön, yakın gelecekte olası bir halk devrimine karşı, "*devleti ve düzeni kurtarmak*" amacındaki "*geleneksel aydınlar*"ın sınıflar ötesi ideoloji ürettikleri, politika yaptıkları, taktik ve örgütlenme seçenekleri sergiledikleri bir yayın niteliğindeydi. Tanzimat'tan bu yana süregelen, "*devlet*" ve "*devletçilik*" aracılığıyla "*batılılaşmak, kalkınmak, aydınlanmak*" önde gelen amaçlarıydı. 27 Mayıs sonrası kabarmaya başlayan toplumsal muhalefeti bu potada eriterek, "*her toplumsal bunalımda harekete geçme geleneğini sürdüren zinde göçler*"i iktidara ulaştırmak istiyorlardı.

Saraçhane Mitingi

Henüz herşey yerin üzerindeydi; renkler bildiğimiz renkler, kuşlar bildiğimiz kuşlardı; gece ve gündüz birleşmemiş, güneş efsane olmamıştı.

1961'in kitlesel düzeydeki en önemli olayı, Saraçhane Mitingi oldu.

23 Aralık 1961'de, sendikalaşma ve grev haklarının tanınması için Eskişehir'de 5 bin işçi yürüdü. Bir hafta sonra İstanbul'da, Denizcilik Bankası çalışanları, ödenmeyen pazar ücretlerini alabilmek için greve başladılar.

Bu olaylar yaşanırken İstanbul İşçi Sendikaları Birliği ve Türk-İş, İstanbul'da kitlesel bir miting yapma kararı aldı. Mitingin Taksim Alanı'nda yapılmasını, İstanbul Valisi Refik Tulga, ünlü 6-7 Eylül olaylarının bu alanda yapılan bir gösteriyle başladığını gerekçe göstererek izin vermedi. Bunun üzerine miting, 31 Aralık 1961'de Saraçhane'de, kemerlerin dibinde yapıldı.

Mitinge, yurdun çeşitli kesimlerinden ve tüm işkollarından, "*bizimde sözümüz var*" diyen yaklaşık 150 bin kişi katıldı. Saraçhane Mitingi, o güne değin gerçekleştirilmiş kitlesel düzeydeki en büyük işçi eylemlerinden biriydi; Türkiye işçi sınıfının somut durumunu gözler önüne sermesi bakımından dikkate değer bir kırılma noktası oluşturdu. Mitingde, sendika özgürlüğünün, grev ve toplu sözleşme haklarının gecikmeksizin tanınması istendi; bu hakların yaşama geçirilmemesi durumunda, yapılacak grevlerin sorumluluğunun işçilere çıkarılamayacağı kamuoyuna duyuruldu. Yön tarafından da desteklenen Çalışanlar Partisi girişimi, tabana ilk kez burada açıklandı.

Tip kurucuları, Türk-İş yönetimini parti kurma girişiminden vazgeçirmeye çalıştı; ancak, ABD sendikacı-

lığının etkisindeki Seyfi Demirsoy ve çevresiyle TİP yöneticileri arasındaki görüş farklılıkları bir türlü giderilemedi.

Gelişmeler karşısında TİP kurucuları, 1 Şubat 1962'de partinin kapılarını, sosyalist aydınlara açma kararına vardı. Alman karar, sendikacılardan oluşan bir heyet tarafından Doçent Mehmet Ali Aybar'a iletildi ve kendisine genel başkanlık önerildi. Aybar teklifi, kendisine olağanüstü yetkiler tanınması, tüzük ve programın uygun göreceği biçimde değiştirilmesi koşuluyla kabul edebileceğini belirtti. Sendikacılarca ileri sürülen, parti yönetiminde işçilerin sayısal ağırlığının gözetilmesi karşı koşulu, Aybar tarafından olumlu karşılanınca anlaşma sağlandı.

Aynı günlerde, "*baskı*" altında oluşturulan İnönü liderliğindeki koalisyon hükümeti, doğası gereği uzun ömürlü olamadı. İktidar ortağı olan AP, bir yandan teşkilatını güçlendirirken diğer yandan eski DP'lilerin affı kampanyasını başlattı. CHP'de de çalkantılar yaşanıyordu; yönetimdeki tutucu unsurlara karşı, bir muhalefet şekillenmeye başladı. 6 Şubat 1962'de 77 milletvekili, hükümetin CHP kanadını sürekli ödün vermekle suçlayarak, partili bakanları istifaya çağırdı.

8 Şubat 1962'de, Aybar'ın genel başkanlığı kamuoyuna açıklandı.

27 Mayıs sonrasının iki "*büyük*" gençlik örgütü (TMTF ve MTTB) olayların gerisinde kaldı; etkinlikleri tutarlı bir politikanın uygulanmasından çok, halkın ötesinde, "*esen rüzgâra göre yön değiştirmek*" biçiminde gerçekleşmeye başladı. Milli Türk Talebe Birliği (MTTB), hızla AP çizgisine kaydı; "*komünizmi halka anlatmak*" için seferber oldu. Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) ise kendince "*Atatürk devrimleri*"ni korumak biçiminde özetlenebilecek "*ilerici bir doğrultu*"yu tutturdu.

Olayların yoğunluğu içinde, CHP programının yetersiz-

liğini gören Siyasal Fikir Kulübü (SFK) üyeleri, TİP'in kurulması ve Yön'ün yayımlanmaya başlamasından da etkilenerek, kendi dar kalıplarını kırmaya başladı: Yayımlanan kitapları izliyor, birlikte tartışıyorlardı; kendi alanlarında uzman kişilerin konuşabileceği açık oturumlar düzenliyorlardı. Bir taraftan yurt ve dünya sorunlarına ilişkin bildiriler yayımlarken, diğer yandan başka fakültelerde de fikir kulüplerinin kurulmasına öncülük yapıyorlardı; SFK'nin bu çabaları, izleyen günlerde ODTÜ'de, Fen Fakültesi'nde, Gazi'de, Dil Tarih'te ve Ziraat'ta meyvelerini verdi.

1962'nin başlarında, İstanbul Mecidiyeköy'deki Good Year'ın lastik kaplama ve tamir atölyesinde, işçilerle işveren anlaşmazlığa düştü: ABD'li işveren, işçilerin daha önce kazanmış olduğu hakların bir bölümünü yok sayarak, yıllık ücretli izinlerini kaldırdı. Durum, Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne yansıyınca, iş anlaşmazlığı doğdu. Bunun üzerine atölyede çalışan 79 işçi, 11 Mart 1962'de işi bıraktı. Direniş karşısında yumuşayan işveren, Lastik-İş'le bir protokol imzalamışsa da buna uymadı; 26 Mart'ta işçiler yeniden direnişe geçince yok sayılan haklarını geri vermek zorunda kaldı.

"Açların Yürüyüşü"

Kitleler anlamdan çok "gösteri" ister; içinde bir "gösteri" olmak koşuluyla tüm içeriklere tapar. Bir inanç, bir dava ve sevilen bir lider adına sokağa dökülmekten ya da ölmekten hiçbir zaman kaçınmaz; yadsıdıkları şey dışlanmaktır.

1962 yılının önde gelen işçi eylemlerinden biri de Ankara'da gerçekleştirildi: "*Çıplak ayaklılar Meclis'e yürüdü*" Ekonomik istemlere dayalı bir "*karın sorunu*" olarak başlayan bu gösteri, eylem içinde içeriğini ve hedeflerini değiştirerek başka biçimlere dönüştü ve iktidar çevrelerinde geçici bir panik yarattı.

26 Nisan 1962'de, Yapı-İş Federasyonu, inşaat işkolundaki işsizliği protesto etmek amacıyla bir yürüyüş düzenlemeye karar verdi. Federasyon genel başkanı "*Fukara Tahir*" unvanıyla ünlü Tahir Öztürk'ün yaptığı başvuru, Vali Nuri Teoman tarafından, bu sektörde işsiz olmadığı gerekçesiyle reddedildi. Bunun üzerine sendika, miting ve yürüyüşün anayasal bir hak olduğunu, işsizlere iş bulunmasını, 12 saat yerine 8 saat çalışmak istediklerini ileri sürdü. Zor durumda kalan Valilik, Çalışma Bakanlığı'ndan konuya ilişkin görüş istedi; dönemin çalışma bakanı Bülent Ecevit, Ankara'da inşaat işkolunda yoğun bir işsizliğin sözkonusu olmadığını belirtti. Gelişmeler üzerine vali, işsiz durumdaki köylülerin köylerine dönmelerini istedi, gerekirse yol paralarının kendilerince karşılanacağını açıkladı. Bu aşamada "*Fukara Tahir*" devreye girerek, bu olanağın, ancak kendisinin mitinge gelip işsizleri ikna etmesiyle sağlanabileceğini öne sürdü; görüşmeler sonunda mitingin 3 Mayıs'ta yapılmasına izin verildi.

Mitinge Yapı-İş üyesi ve işsiz yaklaşık 5 bin kişi katıldı. Gösteri alanına gelen vali, sakıncalı bulduğu dövizlerin indi-

rilmesini istedi. Ancak, kararlı görünen kalabalık buna yanaşmadı ve sloganlar atarak yürüyüşe geçti; polisin, Rüzgârlı Sokak'ın sonunda ve Anadolu Ajansı'yla Opera Binası önünde kurduğu barikatları aşarak Sıhhiye'ye ulaştı. Oradan coplarla saldırıya geçen polisleri yararak, koşar adımlarla Meclis'in kapısına dayandı. Burada çatışma daha da şiddetlendi ve kimi işçiler gözaltına alında; araya giren askerler olayların büyümesini önledi. Kitle patlamaya hazırdı ve yeni olaylar bekleniyordu; Meclis ve Senato başkanlarının, işçiler tarafından seçilecek bir heyeti kabul edeceklerini bildirmesiyle hava biraz sakinledi. Görüşmeye 20 kişilik bir temsilci grubu katıldı; gerekli güvencelerin verilmesi üzerine işçiler, Meclis'ten ayrıldı.

Olaylar hemen durulmadı: tutuklanan işçilerin bırakılmalarını sağlamak için sürdürüldü. Artık eylemin içeriği değişmiş, hedefi siyasal iktidara yönelmişti. "*Af değil, iş!*", "*İnönü istifa!*", "*Ecevit istifa!*" sloganlarıyla Ankara caddelerini inleten Yapı-İş üyesi işçiler ve işsizlerin gösterisi, sonraları "*açların yürüyüşü*" olarak ünlendi.

AP'li bakanların istifaya çağrılmasıyla koalisyon hükümetinde istikrarı sağlayamaz duruma düşen İnönü, 30 Mayıs1962'de istifa etmek zorunda kaldı. Yeniden hükümeti kurmakla görevlendirildi; parlamento'da, AP dışında kalan diğer iki küçük partiyle (CKMP ve YTP) pazarlığa oturdu ve 25 Haziran1962'de, üç başlı ikinci koalisyon hükümetini kurdu.

Aynı yılın 25 Temmuzu'nda, İzmir'de, temizlik işçileri, ücretlerinin ve iş koşullarının düzeltilmesini sağlamak için yarım günlük greve gitti. Eylemi yasal bulmayan işveren, 207 işçiyi işten attı. Ağustos'ta yine İzmir'de, NATO Çiğli Üssü'nden atılan işçilerle Ereğli'de, Morrison Şirketi'nde çalışan işçiler yürüyüş ve mitingler düzenledi.

Mehmet Ali Aybar, 7 Kasım 1962'de, örgüte yolladığı

bir genelgeyle partinin en kısa zamanda aidat ödeyen 50 bin üyeye sahip olmasını hedef gösterdi. Politik mücadele planında yoğun çalışmalara girdi; 10 kişilik bir faşizmle mücadele komitesi kurarak, Türk Ceza Yasası'nın 141. ve 142. maddelerinin kaldırılması kampanyasını başlattı.

Parti sıcak mücadelenin içine girince kuruluşundan gelen zaaflar da açığa çıkmaya başladı; daha önce kurucu genel başkan Avni Erakalın, sağ bir parti olan YTP'nin aday listesine girmekte bir sakınca görmemişti. Muşlu ve Göksüzoğlu ise TİP'e "*komünistlerin sızdığı*" gerekçesiyle 15 Kasım 1962'de partiden istifa etti.

İnönü'nün üç başlı koalisyon hükümeti, seçmen kitlesinin beklentileri ile "üniforma"nın tepkisi arasında sıkışıp kaldı. Özellikle af konusunda durum oldukça "*nazik*"ti; asılsa ordu "*bastıracak*", savsaklasa AP tabanından tepki görecekti. "*Yumurta kapıya dayanınca*" her zaman olduğu gibi bir "*orta yol*" bulundu. "*Ne şiş yansın ne kebap*" politikası "yenilir yutulur" şey değildi: Sonuçta ne kendi partisine yaranabildi, ne koalisyon ortaklarına, ne de AP tabanına. Askerler ise "*diş gıcırdatıyor*"du. CHP'de parti içi muhalefet "*tehlike*" arzedince İnönü, hükümet politikasına "*taş koyan*" unsurlarla hesaplaşmak zorunda kaldı. 14 Aralık 1962'de toplanan 16. CHP Kurultayı'nda, iç muhalefete önderlik eden Kasım Gülek, Nihat Erim, Avni Doğan ve Turgut Göle'yi, ordudaki darbeci çevrelerle işbirliği yapmakla suçladı ve partiden ihraç ettirdi.

Canlı bir sol yaratabilmiş, sınıfa dayanan bir kitle partisi olarak TİP yeterince kendini kanıtlayabilmiş değildi; kısacası henüz sınıf kavramı bulanıktı. Ancak yine de işçi sınıfı, kapitalist gelişme sürecine koşut olarak geleceğin iktidar seçeneği olduğunu, kitlesel düzeydeki tepkileriyle hissettirmeye başladı. Bu durum, *"zinde güçler"*e de onlar adına teori üreten *"geleneksel aydınlar"*a da sınıflardan bağımsız bir varlıklarının bulunmadığını, açık bir biçimde gösterdi.

Sınıflar üstü yaklaşımlarla, toplumsal muhalefet üzerinde egemenlik kurulamayacağı anlaşılınca Yöncüler, yeni arayışlar içine girdi. Bu arayışın bir sonucu olarak 19 Aralık 1962'de Sosyalist Kültür Derneği (SKD) kuruldu. Osman Nuri Torun başkanlığa, Necat Erder genel sekreterliğe, Atilla Karaosmanoğlu araştırma işleri, Doğan Avcıoğlu yayın ve konferans işleri, Adnan Başer Kafaoğlu mali işler, Güney Özcebe, Sırrı Hocaoğlu, Cemal Reşit Eyüboğlu teşkilatlanma işleri ve Cahit Tanyol koordinasyon işlerinden sorumlu yönetim kurulu üyeliklerine seçildi. Kurucuları arasında Prof. Sadun Aren ve Seyfi Demirsoy'un da yer aldığı Sosyalist Kültür Derneği, TİP'in sınıfsal örgütlenme ve mücadele anlayışına karşı bir alternatif olma savını taşıyordu.

SKD, *"Kuruluş Bildirisi"* ile *"Türkiye'nin meselelerini sosyalist bir dünya görüşü açısından incelemek, bunları açıkça tartışmak ve bu çalışmaların sonuçlarını yaymak üzere"* kurulduğunu kamuoyuna duyurdu;" *"sınıfsız bir toplum yaratma' ilkesinin terkedilmesi ve buna ters yönde keskin sınıf farkları yaratan bir gelişme metodunun seçilmesi sınıflar arasındaki gerginliği artırmış ve sınıf çatışmalarına daha da elverişli bir ortam yaratmıştır"* saptamasından hareket ile, *"Toplum yapısının ve tarihi gelişmenin incelenmesinden ortaya çıkan gerçekler, halk mutlu-*

luğunu hedef tutan bir çerçeve içinde düşünenleri sosyalist bir çözüm yolu etrafında birleştirmektedir" sonucuna varıyordu. "*Türk sosyalistleri, kalkınmada özel sektöre de bir yer veren, ancak hızlı kalkınmayı ve sosyal adaleti gerçekleştirmede başlıca görevin devlete düştüğünü kabul eden ve istismar unsurlarından temizlenmiş bir düzen olan 'sosyalist karma ekonomi'yi benimsemektedir*", diyordu.

Artık, "*halk mutluluğu*"na ulaşmanın bir yolu olarak "*devlet ve devletçilik*" terkedilmiş, "*sosyalist bir çözüm*" çevresinde birleşme kararına varılmıştı. Bir taraftan, kimi Türk-İş'li sendikacılarla birlikte kurmayı planladıkları "*Çalışanlar Partisi*" çalışmalarına ağırlık verirken, diğer taraftan, "*zinde güçler*"in anlayabileceği somutlukta bir "*Türkiye sosyalizmi*" teorisini kurma yoluna girdiler.

Yön'ün "*sosyalizmi*", "*komünist olmayan bir sosyalizm*" idi; sınıf özünden yoksun, soyut ve bulanık bir kavramdı, enternasyonalist değil, "*ulusal*"cıydı. Sınıflar savaşından değil, bu savaşı önleyen devletin, "*yukarıdan aşağıya*" uygulamasından doğuyordu. Yön ve SKD teorisyenlerine göre sosyalizm tekti, bu da üretim araçlarının kamulaştırılması yoluyla sağlanırdı. Bu anlamdaki sosyalizme ulaşmanın üç yolu vardı: "*Doğu sosyalizmi*", "*Batı sosyalizmi*" ve "*az gelişmiş ülkeler sosyalizmi*" İşçi sınıfı önderliğinde bir devrimin tarihsel koşulları oluşmadığı için, "*başarısı kesin*" ancak "*kanlı ve totaliter*" olan birinci seçenek; gerekli sermaye birikimi yaratılamadığı ve sosyal demokrat reformizmin toplumsal temeli oluşmadığı için, "*yumuşak*" olan ikinci seçenek, Türkiye'de uygulanamazdı. Bizim topraklarımızda, üçüncü seçenek kapsamında, vurucu gücünü silahlı kuvvetlerin oluşturacağı "*radikal*" ve "*insani*" bir "*sosyalizm*" uygulaması olanaklıydı. Böyle bir durumda, "*sosyalizm*"e ulaşmada "*vurucu güç*" olan "*zinde kuvvetler*", devlet aygıtını fazlaca örselemeden üretici güçleri güdümlerine alabilir; toplumsal gelişmenin önünde engel olarak duran "*gayri-milli*" burjuvaziden ve onun

bürokrasi içindeki uzantılarından ülkeyi kurtarabilirdi. Sınıflar savaşının ötesinde, derece derece uygulanan reformlarla devlet, halkına her geçen gün daha fazla hizmet eder duruma gelebilirdi.

Mehmet Ali Aybar'ın genel başkanlığa getirilmesiyle birlikte TİP, işçi sınıfının ve onun demokratik öncülüğü çevresinde toplanmış tüm emekçi bağlaşık güçlerin, "*parlamenter yoldan*" iktidara yürüyen siyasi gücü olarak kendini kabul ettirdi. Toplumsal değişmenin dinamiği içinde kurtuluşu emekçi sınıflara ulaşmakta bulan ve "*cunta ötesi*" arayışlara giren aydınlar, "*kanun yolundan*" sosyalizme ulaşacağını söyleyen TİP'e kaymaya başladı.

Başlangıçta Parti'nin halk içinde örgütlenmesinde büyük zorluklarla karşılaşıldı; yapılan toplantı ya da açılışlar, sık sık aşırı sağcı grupların saldırısına uğradı. Saldırıların iyice artması üzerine Aybar başkanlığında bir parti heyeti, 22 Aralık 1962'de, Başbakan İnönü'yü ziyaret ederek, "*devlet güvencesi*" istemek zorunda kaldı.

TİP'in yaptığı atılımlar, sosyalist aydınlar tarafından da desteklenince, Çalışanlar Partisi girişimi Yöncü "*aydınlar*"ca bir süre daha sürdürüldü. "*Konfederasyon yoluyla ve Seyfi Demirsoy'un Türkiye'nin her tarafında saygı gören ismi sayesinde*", kısa zamanda teşkilatlanmayı umuyorlardı. Ancak, parti çalışmalarıyla Seyfi Demirsoy ve arkadaşları, Amerikan sendikacılık anlayışından uzaklaşmış oldu. Durumu yakından izleyen ilgili uluslararası kuruluşlar, Türk-İş yönetimi üzerinde baskısını artırdı ve onları yeniden "*siyaset dışı sendikacılık*" çizgisine çekti. Böylece tabandan ve aydın desteğinden yoksun kalan Çalışanlar Partisi girişimi, kendiliğinden tasfiye olmuş oldu. TİP'in sendikalar tabanında hızla yayılması karşısında paniğe kapılan Seyfi Demirsoy ve çevresi, geleneksel sol düşmanlığı "*hortlatıp*" bir denge sağlamak amacıyla 1962'nin son ayında, Ankara'da, "*Komünizmi Tel'in Mitingi*" düzenledi.

Kavel Grevi

İşime karım dedim/karıma kavel diyeceğim/ve soluğum tükenmedikçe bu doyumsuz dünyada/güneşe karışmadıkça etim/kavel grevcilerinin türküsünü söyleyeceğim/... (Hasan Hüseyin)

Kitlelerin gücü günceldir; o güç şu anda, burada ve bütünlüğü içinde yanı başımızdadır.

1962'yi 1963'e bağlayan günlerde, İstanbul/İstinye'de, Kavel işçileri tarafından "destansı" bir direniş başlatıldı. Gerek içerik, gerekse gerçekleştiriliş biçimi açısından örnek olan bu eylemin yarattığı kararlılık ve coşku, İstinye Koyu'ndan bir "*fırtına*" olup "*koptu*"; dalga dalga emekçi tabana yayıldı ve Türkiye'yi yönetenleri "*tedirgin*" etti, "*örseledi*" İşçiler ve sendikalar arası dayanışmanın somut ürünlerini verirken, yarattığı sonuçlarla grev ve toplu sözleşme haklarını düzenleyen yasanın çıkma sürecini hızlandırdı; daha sonra gerçekleştirilen işçi eylemleriine "*bayrak*" oldu.

1962'nin son günü, 5 yıldan bu yana kıdem ölçü alınarak verilmekte olan yıllık ikramiyelerinin eksik ödeneceğini öğrenen Maden-İş üyesi işçiler, olayı protesto etmek ve haklarının alınmasını sağlamak üzere, temsilcilerini işverene gönderdi. Görüşme olumlu sonuç vermedi ve üç işçi temsilcisi işten atıldı. Olayları tırmandıran işveren bu kez işçilere, sendikalarından istifa etmeleri için baskı yapmaya başladı. Ardından, işçiler üzerinde bir yılgınlık yaratmak için işyeri baştemsilcisi İlyas Kabil'in işine son verdi. Gelişmeler üzerine Kavel işçileri, oturma eylemi başlattı; eylem gerekçe gösterilerek 10 kişi daha işten atıldı. İşçiler fabrika önündeki oturma eylemini, aileleriyle birlikte sürdürmeye başladı. İşveren fabrikaya polis çağırdı ve işçileri zorla çalıştırmak istedi; bunu gerçekleştiremeyince 4 Şubat 1963'te lokavta git-

ti. İşyerinin çalışmadığını ve bu nedenle işçilerin işten atıldığını açıkladı; gazete ilanlarıyla yeni işçi alınacağını duyurdu. Hava soğuktu ve her taraf karla kaplıydı; bütün bunlara karşın Kavel işçileri, gece-gündüz demeden fabrika önünde nöbet tutmaya başladı. İstinye halkı, işçilerin bu onurlu mücadelesine katkılarını esirgemedi; Türk-İş ve Maden-İş tarafından desteklenmeleri onlar için ayrı bir güvence kaynağıydı.

İstinye'de bu olaylar yaşanırken, TİP'in parti yaşamında çok önemli bir gelişme oldu; Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) Senatörü Niyazi Ağırnaslı, 10 Şubat 1963'te partiye girdi. Parti açışından, Aybar'ın genel başkanlığa gelmesinden sonra gerçekleşen ikinci önemli dönüm noktasıydı. Bu sayede TİP, parlamentoda sesini duyurma ve Anayasa Mahkemesi katında mücadele verme olanağına kavuştu.

13 Şubat 1963'te, fabrikada çalışmalarını sürdürmekte olan büro elemanlarının içeri girmesini engellemek isteyen işçilerle polis arasında çatışma çıktı; iki işçi tutuklandı, çok sayıda işçi tartaklandı ve dayaktan geçirildi. Olay kamuoyunda büyük yankılar uyandırdı; şair Hasan Hüseyin, dillerden düşmeyecek olan ünlü Kavel şiirini yazdı; TİP konuyu Senato'ya götürdü. Aynı işkolundaki Demirdöküm işçileri destek vermek için sakal bırakma eylemi başlattı. Tersane ve karayolları işçileri, destek çağrısında bulundu.

İşçi sınıfı dayanışmasının somutlanması ve işçilerin haklılığının kamuoyunca anlaşılması, kimi ilgili çevreleri harekete geçirdi; dönemin Çalışma Bakanı Bülent Ecevit ve Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu'nun araya girmesiyle 3 Mart 1963'te, Türk-İş ile Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu arasında bir protokol imzalandı. Protokola göre, eylemin başlarında işten atılan üç işyeri temsilcisi ile baştemsilci işe alınmayacak, ancak kıdemleri ödenecek; daha sonra işlerine son verilen 10 işçi ise iş başı yapacak; ikramiyeler eski ölçüler çerçevesinde ödenmeye devam edecek-

ti. Böylece, 173 Kavel işçisi tarafından başlatılan ve 62 gün süren "*destansı*" direniş, işçilerin istemleri doğrultusunda sonuçlanmış oldu. Zaferin coşkusu yaşanırken bu kez, 11 Mart 1963'te, greve liderlik eden 24 işçi hakkında, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na aykırı hareketten dava açıldı ve işçilerden 14'ü tutuklandı. Savcılık, yasa dışı greve öncülük ettikleri savıyla işçilerin 3-5 yılla cezalandırılmalarını istedi.

İşçilerin davalarının sürdüğü günlerde Senatör Esat Çağa'da TİP saflarına katıldı. Mart 1963'te Anayasa Mahkemesi'ne başvuran TİP, Türk Ceza Kanunu, Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu, Ceza Mahkemeleri Usul Kanunu ve Köy Kanunu'nda yer alan 78 madde ve hükmün, Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürerek iptalini istedi. Dava konusu maddeler arasında kuşkusuz en önemlileri TCK'nun 141. ve142. maddeleriydi; Anayasa Mahkemesi, bu maddelerin anayasaya aykırılığı savını daha sonra 7'ye karşı 8 oyla reddetti.

Kavel işçilerinin davası, Meclis'teki milletvekillerini de etkiledi; yasalaşmak üzere olan 275 Sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu'na bir madde eklenerek, daha önce grev nedeniyle kovuşturmaya uğramış işçiler hakkında açılan davalar düşürüldü. Yasaya eklenen bu özel madde, Kavel işçilerinin direnişi sonucu gerçekleştiği için, "Kavel Maddesi" diye anıldı.

SBF Fikir Kulübü, 17 Nisan 1963'te ilk sokak eylemini gerçekleştirdi; Köy Enstitüleri için yapılan bu yürüyüşe çok az bir katılım oldu. İlk sokak eylemi olmasının dışında fazlaca bir iz bırakmadı.

Halk katındaki toplumsal muhalefete koşut olarak, "*askerlerin dayatması*"yla kurulan koalisyon hükümeti kademesinde istikrarsızlık, her geçen gün biraz daha artıyordu. Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra

MBK'nin 21 üyesi, tabii senatör olarak "*ömür boyu*" kaydıyla siyasette yerini alırken, "sürgündeki" 14'ler yurda dönerek politik yaşama atıldı. Dışarıdan bakıldığında 14'ler, köktenci bir grup bütünlüğü içinde görünüyordu; gerçekte ise aralarında homojen bir yapı yoktu. Yurt dışı çalışmaları sırasında, aralarındaki görüş ayrılıkları iyice belirginleşip netleşti. Orhan Kabibay'ın önderlik ettiği grup CHP'ye yaklaşırken, Türkeş ve çevresi AP ile ilişkiye geçti. AP'ye katılma girişimleri sonuçsuz kalınca, Türkeş'in başını çektiği grup bir taban oluşturmak amacıyla 2 Mayıs 1963'te, Türkiye Huzur ve Yükselme Derneği'ni kurdu.

TİP, Parlamento ve Anayasa Mahkemesi katındaki çalışmalarına koşut olarak, örgütlenme çalışmalarına da ağırlık verdi. Özellikle İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde kısa zamanda teşkilatlandı. Genelde köylülüğe, özelde ulusal ve dinsel baskılar altında bulunan Kürt halkına ve Alevi kitlesine açılma kararına vardı; bu kapsamda, 12 Mayıs 1963 tarihli Genel Yönetim Kurulu toplantısını Gaziantep'te yaptı. Bu durum, parti çalışmaları tarihinde anlamlı bir aşamanın başlangıcı oldu.

Türkeş bir taraftan "*dernekçilik*" yaparken, diğer taraftan bir darbe hazırlığı içinde bulunan Talat Aydemir'le ilişkiye geçti; ancak liderlik konusunda anlaşmazlık çıktı. Her geçen gün biraz daha yalnızlığa itilen Aydemir ve arkadaşları, daha fazla zaman yitirmeden "*ihtilal*" kararı aldı. Darbenin günü ve saatini öğrenen Türkeş, İnönü'yü durumdan haberdar etti; birkaç gün önce anlaşmaya çalıştığı "*kader arkadaşı*"nı arkadan "*hançerledi*". Sürekli kontrol altında tutulan Aydemir ve arkadaşları, Harp Okulu'nu karargâh seçerek, 20-21 Mayıs gecesi "*darbeyi*" başlattı; daha önce destek sözü veren birliklerin katılmaması ve organizasyonun sağlanamaması üzerine başarısızlığa uğradı. Ankara ve İstanbul'da, aralarında Türkeş ve arkadaşlarının da bulunduğu toplam 151 kişi tutuklandı.

SK ve TSGLK

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı'da demokrasi rüzgârları esmeye başladı; anayasalar yeniden yazıldı ya da yeni bir yaklaşımla yorumlandı.

Türkiye bu gelişmenin dışında kalamazdı; Anayasa çıkarıldı, sıra çalışma yaşamını düzenleyen yasalara geldi.

İşçilere ilişkin sosyal haklar, 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün 87 ve 92 sayılı sözleşmelerinde ve 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde belgelenmiş durumdaydı. Aynı haklar, 1961 Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi'nde ayrıntılı biçimde anlatılıyordu.

27 Mayıs darbesini yapanlar, Avrupa'da esmekte olan demokrasi rüzgârlarından etkilendi; bir sınıflar altüstlüğü yaratmadan Türkiye'yi, daha gelişkin bir burjuva topluma ulaşmanın kanalına soktu. Bu durum çalışan sınıflar açısından, Batı'da uzun ve çileli mücadelelerle alınmış kimi hakların, "barışçıl" sayılabilecek bir ortamda "*doğmasına*" yol açtı.

Türkiye, kapitalistleşme sürecine geç girdi; bu gecikme doğal olarak Türkiye sendikacılık hareketinin belirleyici etkeni oldu. Nicel ve nitel açıdan zayıf olan işçi sınıfı Batı'daki denli güçlü bir sendikacılık hareketi geliştiremedi. Diğer taraftan ekonominin ve politikanın güdücüsü durumundaki sanayi burjuvazisi de fazla güçlü değildi; bu nedenle işçi sınıfıyla sert bir kavgaya tutuşmak istemiyordu. Hemen hemen tüm toplum güçleri biçimsel de olsa "*demokrasi*"nin yaşatılmasından yanaydı.

Durumu çok iyi değerlendiren Türkiye işçi sınıfı, Batı'da ulaşılan sendikal kazanımlardan yararlanmasını çok iyi bildi.

24 temmuz 1963'te, 12 Eylül 1980'e değin kimi değişikliklerle yürürlükte kalacak olan 274 sayılı Sendikalar Kanunu (SK) ile 275 Sayılı Toplu Sözleşmeler, Grev ve Lokavt Kanunu (TSGLK) çıkarıldı.

Türkiye'de çalışma yaşamı, 1952'den 1963'e değin, 1947'de yürürlüğe giren 5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun tarafından düzenleniyordu. Yasaya göre yalnızca işçiler sendika kurabiliyordu; 1952'de çıkarılan bir yasayla basın çalışanlarına, 1954 'te kabul edilen Deniz İş Kanunu'yla da gemi tayfa ve görevlilerine sendikalaşma hakkı tanındı. Bütün bunlara karşın sendikal hakların kapsamında önemli bir gelişme olmadı; Siyasetle uğraşan ya da grev girişiminde bulunan sendikalar, geçici ya da süresiz olarak kapatılabiliyor; işveren gerektiğinde, sendikacıyı istediği biçimde tayin edebiliyor ya da işine son verebiliyordu. Toplu sözleşme yapma ve iş uyuşmazlığı yaratma hakkının yaşama geçirilmesinde de çeşitli engeller vardı: Uyuşmazlık durumunda sorun İl Hakem Kurulu'na iletiliyor, burada çözüme kavuşturulamazsa Yüksek Hakem Kurulu'na götürülüyordu. Grev hakkının olmaması nedeniyle de kimi kez "*karamizah*"a konu olabilecek dolaylı yollardan İl Hakem ya da Yüksek Hakem kurulu üyeleri etki altına alınmaya çalışılıyordu. Bu olumsuz ve karmaşık durumlar 1963'te çıkarılan yasalarla büyük ölçüde giderildi.

Grev yasasının yürürlüğe girmesinden sonra işçiler bu hakkı kullanmaya başladı: 1 Kasım 1963'te, İstanbul'da, Trio Lastik Fabrikası işçileri greve gitti; bunu Bursa belediye işçilerinin grevi ile İstanbul Bozkurt Mensucat Fabrikası işçilerinin direnişi izledi.

Sosyalizm Radyoda

İnsanların bilincinden çok farklı bir "ses", "uçurum"un nasıl aşı- lacağını anlatıyordu; "olağan" zamanların baskı altındaki derinliklerinden TİP'e oy vermek gibi "masum olasılıklar"çıktı.

Sosyalist bir parti olarak TİP kitle önünde ilk sınavını 16 Kasım 1963 yerel seçimlerinde verdi. Sosyalizm, radyo aracılığıyla resmi yoldan ilk kez halka anlatıldı; söylenenler halkın yaşam biçimiyle örtüşmekle birlikte genelde "*bilinci*"yle çelişiyordu. Kısa radyo konuşmaları tam bir "*aydınlanma*" sağlamamış olsa da "*baskı altına alınmış derinlikler*"den kopup gelen "*sağduyu*", "*önsezi*" okları, "*baskı çemberi*"ni kırarak bu sese yönelebildi: TİP, 9 ilde 36 bin oy aldı.

Parti'nini önünde 1964 kısmi senato seçimleri vardı. Bu seçimlere katılabilmek için en az 15 ilde örgütlenmiş olması gerekiyordu. Bunu sağlayabilmek için yoğun bir örgütlenme kampanyası başlattı: 13 günde, 22 il ve 184 ilçe teşkilatı kuruldu. Bu inanılmaz "*başarı*", bilinçli bir katılımdan çok Niyazi Ağırnaslı'nın, CKMP'nin birçok örgütünü üyeleriyle birlikte TİP'e kaydırması sonucu gerçekleşti.

Yerel seçimler AP'nin zaferiyle sonuçlandı; bu zafer, 2. İnönü Hükümeti'nin sonunu hazırladı. Oy tabanını büyük ölçüde AP'ye kaptıran YTP ve CKMP, hükümetten çekildi. İnönü bu durumu, kendisine yapılmış "*politik bir sabotaj*" olarak yorumladı ve hemen hükümetin istifasını sundu. Yeni kabineyi kurmakla görevlendirilen AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, YTP ve CKMP ile pazarlıkta anlaşamayınca bir hükümet krizi doğdu. Durumun çıkmaza girmesi üzerine İnönü, Mecliste'ki bağımsız milletvekillerinin katılımıyla yaşamının son hükümetini kurdu.

Dörtnal Resmi İdeoloji

Milliyetçi ve şoven görüşleri körükleyen burjuvazi; sendikal mücadeleyi, işçi sınıfı ideolojisinden uzaklaştırdı.

Örgütlü emeğin kitlesel düzeydeki gösterilerinden rahatsız olan ve resmi ideolojiyi herekete geçirmek için fırsat kollamaya başlayan burjuvazi, Kıbrıs olaylarına "*cansimidi gibi sarıldı*"

Cumhuriyetin anayasası gereği yapılan seçimlerle Rum lideri Makarios cumhurbaşkanı, Türk lideri Dr. Fazıl Küçük cumhurbaşkanı yardımcısı seçildi; kimi bakanlıklar Türkler'e bırakıldı ve kendi belediyelerini kurmalarına izin verildi. Ancak, Rumlar Türkler'e verilen hakları tanımak istemedi. Makarios, Kasım 1963'te Anayasa'yı değiştirmek istediklerini resmen açıkladı, "*Sinyali*" alan "*enosis*" yanlısı EOKA örgütü saldırılarını yoğunlaştırdı. Olaylar Aralık 1963'te çatışmaya dönüştü ve üç gün içinde 24 Türk öldürüldü.

Olaylar üzerine ülke düzeyinde ortaya çıkan "*kendiliğinden tepki*", sendikalarda ve gençlik örgütlerinde hâlâ egemen durumda bulunan resmi ideolojiyle birleşip bir "*yumak*" oldu. Büyük kentler başta olmak üzere hemen hemen her yerleşim biriminde, milliyetçi ve şoven gösterilere dönüşen mitingler düzenlendi. "*Siyaset dışı sendikacılık*" anlayışının egemen olduğu 1950-1960 döneminde yetişen ve yönetimde olan sendikacı kuşağı, burjuvazinin açtığı kanala "*balıklama atladı*" Kıbrıs olaylarını "*milli bir dava*" biçiminde sunan egemen sınıf, anti-komünist düşünceleri, milliyetçi ve şoven görüşleri körükleyerek yeni "*yeşermekte*" olan bilinçlerin önünde bir "*puş*" yarattı. Devlet terörünü de kullanarak, demokratik kitle örgütleriyle işçi sınıfı ideolojisi arasına bir duvar çekti; işçiler ve gençler meydanlarda toplandı, caddelerde yürüdü, anti-komünist sloganlar dillerde

söylendi, döviz biçiminde ellerde taşındı.

İşçiler ve gençler bu "*milli dava cangıl*"ında boğuşurken, yaşam devam ediyordu: 1963'ün son günlerinde Mersin'de ATAŞ Rafinerisi işçileri; Eskişehir'de otel ve hamam işçileri, Aydın'da ise fırın çalışanları greve gitti.

1964'e gelindiğinde, hem işçiler hem de işveren, 274 Sayılı Sendikalar Kanunu ve 275 Sayılı Grev, Lokavt ve Toplu Sözleşme Kanunu'ndan doğan haklarını sonuna kadar kullanmada kararlı bir yapı içine girdi: İşçilerin grev kararına işverenler lokavtla cevap vermeye başladı. Toplumsal yaşamı derinden etkileyecek kimi işkollarındaki grevler ise Bakanlar Kurulu'nca ertelenmeye başladı. Yasaların yaşama geçmeye başlaması, sendikal mücadele tabanında işçi-işveren ilişkilerinin tırmanışa geçmesi, Türk-İş yönetimini iki yönlü bir kıskacın içine itti. Bir yandan kendisine bağlı kimi sendika yöneticileri tarafından, diğer yandan işçi sınıfının kendisi tarafından sıkıştırılarak, ABD sendikacılığının güdümünde sürdürülmeye çalışılan "siyaset dışı sendikacılık" anlayışının alanı, her geçen gün biraz daha daraltılmaya başlandı.

Türk-İş yönetimi bu şaşkınlığı yaşarken 10 Ocak 1964'te, İstanbul Bozkurt Mensucat Fabrikası'nda, toplu sözleşme görüşmelerinin çıkmaza girmesi üzerine 1100 işçi greve başladı. Grevin üçüncü günü işveren fabrikayı kapatınca, işçiler güvenlik güçleriyle çatıştı; çok sayıda işçi dayaktan geçirildi, kimi işçiler tutuklandı, tümü hakkında dava açıldı.

I. TİP Büyük Kongresi

Devrimci stratejiyi "sınırlı demokrasi"nin sunduğu olanaklarla sınırlandırmak bir ilke sorunu olabilir; bu ise reformist bir stratejiye denk düşer.

Başlangıçta fazla ilgi görmeyen TİP, 1962'de kapıların aydınlara açılması ve Mehmet Ali Aybar'ın genel başkanlığa getirilmesi, izleyen yılda Niyazi Ağırnaslı'nın partiye katılmasıyla kendini tanıtmaya başladı. 1960 öncesinin sol birikimini iyi değerlendiren TİP, 1960 sonrası sol ortamdan etkilenen kişileri örgüte alarak eyleme geçirmesini bildi. Partinin taban örgütlerinde görev alan militanlar, büyük bir coşkunluk içinde yiğitçe mücadele vererek, hemen her türlü saldırıyı göğüslemeye başladı. Bu mücadele güçlü bir dayanışma, kardeşlik ve örgüt disiplini doğurdu. Rüyalar bile bir sonraki gün yapılacak ya da yapılması olası eylemlerle doldu. Yöneticiler, parti tabanından ve parti dışından gelen ve "*çaplarını*" kat kat aşan bir coşku ve alkışa gömüldü. Kimi bölgesel etnik ve mezhep farklılıkları da bu gelişmeye katkıda bulununca 1964'ün başında TİP, Türkiye salonunda liderliği ele geçirdi.

Devrimci coşkunun sokaktaki insan tarafından bile "*teneffüs*" edilmeye başlandığı bu ortamda, 9-10 Şubat 1964'te, TİP Büyük Kongresi İzmir'de toplandı. Parti, Büyük Kongre'ye sonraları bedelini kat kat ödeyeceği bir "*zaaf*"la girdi: Kongre öncesinde 13 gün gibi kısa bir süre içinde 22 il ve 184 ilçede teşkilatlanılmıştı; bu hızlı örgütlenme bir sınıf partisi olması gereken TİP'i, bir kitle partisi durumuna dönüştürdü; bunun getirdiği bir sürü olumsuzluk, sosyalist harekette ilk çatlakların doğmasına yol açtı.

Kongrede, teşkilata Genel Merkez'de daha fazla söz hakkının tanınmasını sağlamak için illerin 1000 üye yerine 500 üye adına bir delegeyle temsil edilmeleri ve gençlik kolları genel başkanıyla il başkanlarının doğal delege olmaları

önerildi. Büyük tartışmalara neden olan öneri, Genel Merkez'ce hızlı örgütlenmede birinci derecede rol oynayan Niyazi Ağırnaslı'nın CKMP kökenli üyeler üzerindeki ağırlığını kullanarak, parti yönetimine egemen olabileceği "kaygısı"yla reddedildi. Gençlik kollarının büyük kongrede temsiline olanak tanınmaması, militan gençliğin parti dışı arayışlara yönelmesine yol açtı; bu kanalda sonraları "*'68 Ruhu*" şekillendi.

İlk "*çatlak*" gençlik tabanında atılmıştı; bunu "*aydın düşmanlığı*" biçiminde beliren ikinci bir "*çatlak*" izledi.

TİP, I. Büyük Kogresi'ne Türkiye sorunlarının irdelendiği, bunlara ilişkin "*sosyalist çözümler*"in sergilendiği kapsamlı bir program sunuldu. Program büyük ölçüde aydınların çabasıyla kotarılmıştı. Ancak, Büyük Kongre bu çabalara "*gölge düşüren*" gelişmeler üretti.

Sendikacıların, partiye girecek olan sosyalist aydınlar karşısında denetimi elden kaçırmamak için Aybar'a kabul ettirdikleri, "*parti yönetiminde işçilerin sayısal çoğunluğu*" koşulu, tüzükte ünlü 53. maddeyi doğurdu. 53. madde, üyeleri işçi ve aydın kesimi diye ikiye ayırıyordu. Madde kongrede o denli katı uygulandı ki, parti politikalarının üretilmesinde ve programın hazırlanmasında büyük emeği geçen fikir işçisi durumundaki üyeler "*aydın kesim*"den sayıldığı için yönetime giremezken, işçi kökenli olmayan sendika yöneticileri, parti organlarında çoğunluğu sağladı: Duruma itiraz edenler ya istifa etmek zorunda bırakıldı ya da ihraç edildi. Böylece, 1962'nin başında "*kapıların aydınlara açılması*"yla partiye giren fikir işçilerinin bir kesimi, 1964'ün başında "kapının önüne konmuş" oluyordu.

I. Büyük Kongre'den iç huzursuzluklar ve yara alarak çıkan TİP, yasa emri asgari örgütlenme koşulunu yerine getiremediği için kısmi senato seçimlerine katılma şansını da yitirdi. Bunun üzerine bütün ağırlık, bir yıl sonra yapılacak

1965 genel seçimi hazırlıklarına verildi. Bir "*atış siperi*" olması gereken parlamentoyu, sosyalizme ulaşmada tek kurtuluş yolu olarak gören anlayış ve bu zemin üzerine yapılanan parlamentarizm yavaş yavaş şekillenmeye başladı. Yayımladığı 1964 programıyla TİP kendisini, emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların yasa yolundan iktidara yürüyen siyasi bir kuruluşu olarak tanımladı. Türkiye'de "derebeylik kalıntısı bir tarım temeli üzerine aşılanmış gelişmemiş bir kapitalizm"in var olduğu saptamasıyla toplumun, "*geri kalmışlıktan kurtulması ve halkın insanca yaşama şartlarına kavuşması*" için "*işçi sınıfı ve emekçi halk kitleleri*"nin "*demokratik seçim yoluyla*" iktidara gelip, "*seçimle iktidardan gitmesini*" savundu. "*İnsanın insan tarafından sömürülmesini*" ortadan kaldırmanın ve iktidarda kalmanın tek seçeneği olarak özünü, "*emekten yana planlı bir devletçilik*"in oluşturduğu "*kapitalist olmayan kalkınma yolu*"nda görüyordu. Program amacı, SBKP'nin işçi sınıfının sayıca azlığının veri olduğu "*geri ve bağımlı*" ülkeler için önerdiği, "anti-emperyalist ve demokratik" devrimi olanaklı kılan "*kapitalist olmayan gelişme*" stratejisiyle örtüşüyordu. Uluslararası komünist harekete egemen eğilimlerin yönelimlerine, ulusal düzeyde kabarmaya başlayan anti-emperyalist "*esintiler*" eklenince, TİP'in Atatürk devrimlerini ve Anayasa'nın öngördüğü reformları yaşama geçirmek amacından öteye gitmeyen "bize özgü" program hedefleri, stratejik bir çizgi olarak belirginleşti.

SK ve TSGİ.K uygulamaları yeni yeni sorunlar yaratıyordu. İşverenler, yasaları kendilerine göre yorumlayıp yasadışı yollarla grevleri bastırmaya çalışırken, sendikalar mahkemelere başvurup lehlerine karar çıkartmaya çalışıyordu. 27 Mart 1964'te, İstanbul'da, Singer Fabrikası işçileri greve gitti; güvenlik güçleri greve müdahale ederek, sendikacıların grev alanına girmesini yasakladı; yasağa uymayan Maden-İş ve Türk-İş genel başkanları gözaltına alındı. Bütün bu

olumsuzluklara karşın, grevin başarıyla sonuçlanması engellenemedi.

1963'ün son günlerinde yoğunlaşan Kıbrıs olayları, 1964'ün ilk yarısında büyük bir tırmanışa geçti. Yalnız iç politikada değil dış politikada da önemli gelişmelere yol açtı. İngiltere Ada'daki duruma müdahale edince, Londra'da tarafların katıldığı bir konferans düzenlendi, ancak bir anlaşmaya varılamadı. Ardından Birleşmiş Milletler oluşturulacak bir barış gücünün Ada'ya gönderilmesine karar verdi. Artan Rum saldırıları karşısında Türk birlikleri ve donanması, Ada'ya doğru yola çıktıysa da üç gün sonra geri dönmek zorunda kaldı. Makarios'un, tek yanlı olarak, Zürich ve Londra anlaşmalarını geçersiz saydığını açıklaması üzerine Türk hükümeti, yeniden askeri müdahale hazırlıklarına girişti. Durumun ciddiyetini gören ABD başkanı Johnson, 5 Haziran 1964'te, İnönü'ye bir tehdit mektubu gönderdi. Mektupta, 1960 Garanti Anlaşması uyarınca, çıkarma harekatından önce Türkiye'nin ABD'ye danışması gerektiğini; yapılacak müdahalenin Türk ve Yunan kuvvetleri arasında bir savaşa yol açacağını; NATO Bakanlar Konseyi'nin iki NATO üyesi arasındaki bir savaşı düşünülmez kabul ettiğini ileri sürdü. Türkiye'nin müdahale etmesi durumunda SSCB'nin de aynı şekilde Türkiye'ye müdahale edebileceğini, böyle bir durumda da NATO'nun Türkiye'nin savunması için yardım gönderip göndermemesinin de düşünüleceğini anımsattı. Türkiye'nin tek yanlı hareketinin Birleşmiş Milletler Örgütü üyelerinin sert tepkisiyle karşılaşacağına, ABD'nin Türkiye'ye askeri yardım olarak verdiği malzeme ve silahların Kıbrıs'ta kullanılmasına izin vermeyeceklerine dikkati çekti. Johnson'un "*azarlayıcı*" ve "*onur kırıcı*" mektubu, iç politikada ABD'ye karşı etkili bir kamuoyu yarattı. İnönü'yü, o güne değin koşulsuz savunduğu Türk-ABD ittifakına eleştiriler yöneltmek durumunda bıraktı: "*Gerekirse yeni bir dünya kurulur, Türkiye de bu dünyada yerini alır*" diyerek, "*duygu çatlatıcı*" ve "*popüler*" bir cevapla eleştirilere katıldı. Ama bir taraftan "*kuru sıkı*" atarken diğer taraftan çıkarma girişimini durdurdu. Ardından 21 Haziran

1964'te Johnson'la görüşmek ve durumu düzeltmek üzere ABD'ye uçtu.

Aynı günlerde Talat Aydemir ve arkadaşlarının yargılanmaları da sona erdi: İdama mahkûm edilen Fethi Gürcan 26 Haziran 1964'te, Talat Aydemir ise 5 Temmuz 1964'te idam edildi.

3 Ağustos 1964'te Good Year Lastik Fabrikası grevi başladı: 12 işçinin gözaltına alındığı grev 3 Ekim'e değin sürdü. İzleyen günlerde Ankara'da Yapı-İş ve Maden-İş'in örgütlediği grevler devreye girdi. Yapı-İş'in Ankara Oteli inşaatındaki grevi, dışarıdan getirilen işçilerle kırılmak istendi; polisle girişilen çatışmada kimi işçi ve sendikacılar tutuklandı. Ardından, İstanbul'da Fil-Arı-Kelebek Fabrikalarında çalışan işçiler, İzmir'de fırın işçileri, Çanakkale'de Akfa işçileri, İstanbul'da Berec, Sungurlar, Arçelik, Daver Teknik ve İstanbul Cıvata fabrikaları çalışanları grev yaptı. Akhisar'da 15 banka işçisi tarafından 260 gün sürecek olan bir grev başlatıldı.

1961'de kurulan ve kısa zamanda hızla gelişerek DP'nin rakipsiz mirasçısı olduğunu herkese kanıtlayan AP, Anayasa'da yer alan kimi özgürlükleri, kendi politikalarının önünde bir engel olarak görüyor ve değiştirilmesi için fırsat kolluyordu. Genel Başkan Ragıp Gümüşpala öldükten sonra partinin başına sağ kolu durumundaki Bilgiç'in geçeceği hemen herkes tarafından kabul ediliyordu. Ancak, iç ve dış politikadaki yeni gelişmeler dengeleri değiştirdi. Batı modern, enerjik ve iş çevrelerine yakın yeni bir lider arayışına gitti. Aranan lider bulunmuştu: Süleyman Demirel. Daha önce adı sanı fazlaca duyulmayan bu genç lider, 29 Kasım 1964'te yapılan kongrede, Bilgiç'e 500 oy fark yaparak AP genel başkanlığına seçildi.

Genel başkanlığa yükselen Demirel, hemen "kolları sıvadı" ve İnönü hükümetini düşürmenin yollarını aramaya başladı. Yoğun çabalar sonucu YTP ve CKMP ile anlaşarak 1965 bütçesinin reddedilmesini sağladı ve İnönü hükümetini istifa etmek zorunda bıraktı.

Bir Koşu '68

TİP'e göre sosyalizme giden yol "salam"a ya da "pasta"ya benziyordu; halk yasal biçimde ve aşağıdan yukarıya her adım atışta bir parça yiyecek, tadına varınca adımlarını sıklaştıracak, bittiğinde ise iktidar olacaktı.

1965'e girildiğinde Türkiye'de hâlâ saçma, rasyonel olmayan bir anti-komünizm vardı. Sosyalizmin halka anlatılması ise çok ilkeldi: "*Hep bana, hep bana*" kapitalizmin; "*bir sana bir bana*" sosyalizmin; "*-Siz işçi misiniz?/-Evet işçiyim/-Siz sömürülüyorsunuz*" kitle çalışmasının temel motifleri durumundaydı. TİP legaliteye yatırım yaptı; partiyi korumak için yapıları dağıttı; çatışmalardan kaçınmak, geniş ittifaklar oluşturmak istiyordu. Bu nedenle özellikle 1962 sonrasında, Yön'ün "*resmi ideoloji*" kalıplarını kırarak hemen hemen yaşamın her alanında alternatif seçenekler üretmeye başlayan aydınlara kayıtsız kaldı; gençlik kesiminden kaynaklanan güncel eylemleri eleştirme yoluna gitti.

Kaldı ki daha iyisini yapmaya parti yöneticilerinin bilimsel sosyalizmi kavrayışları ve örgüt anlayışları yetmiyordu. İşçi sınıfına önderlik edebilecek devrimci bir çekirdek yaratma çabalarından uzakta, gevşek ve yaygın bir örgütlenme içine girdi. Parlamentoyu ve parlamentarizmi tek kurtuluş yolu olarak göstererek, "popülist" bir çizgi izledi; göstermelik bir "*işçi düşkünlüğü*" egemen oldu. Sözde "işin başına" onlar geçiyordu; ama herşeyi yapan ve sorumluluğu yüklenen yönetimdeki sendikacılardı. "*Halk dalkavukluğu*" ve "*fukaralık*", propaganda çalışmalarının temelini oluşturdu. Parti içi eğitim ciddiye alınmadı; önde gelen yöneticilerin Marksizm dışı değerlendirmelerle dolu konuşmaları, yayınları ve kongre söylevleri üyelere okutularak "*bilinçlendirme*" sağlanır sanıldı. Türkiye soluna egemen bir parti-

nin yöneticilerine yönelik coşku ve alkış, onları "*megalomani*"ye itti; "*Yüksek dağları ben yarattım, alçaklara ne oluyor*" anlayışı içinde, parti içi demokrasi ve eleştiri özgürlüğünü ortadan kaldırdılar.

Parti'nin "*iktidar*"a oynadığı Türkiye'de ise çok hızlı bir değişim süreci yaşanmaya başladı. Kırdan kente göç büyük boyutlara ulaşmış, buna koşut olarak bireyler üzerindeki geleneksel denetim mekanizmaları parçalanmaya başlamıştı. Bu durum, sınıf yoğun kimi yeni dayanışma biçimlerini yeşertiyordu.

İçe dönük sanayileşme politikasının bir sonucu olarak ulusal ekonomi, yeni bir devingenlik içine girdi; kamu sektörü ara mallar üzerinde yoğunlaşırken, özel sektör dayanıklı tüketim mallarına yönelik bir yoğunlaşmaya gitti. Giderek çok sayıda işçi çalıştıran büyük işletmelerin sayısı arttı ve kır kökenli kentli nüfus işçileşmeye başladı. Her geçen gün biraz daha ivme kazanan bu dinamik süreç, geçmişte onların resmi toplumla ilişkilerini düzenlemiş olan bütün yapı, kurum ve örgütleri aşağıdan yukarıya zorlamaya başladı.

AP genel başkanlığına getirilen Süleyman Demirel, "*üniforma*" tabanından, bilim kurumlarından ve devlet aygıtından kendi temsil ettiği siyasal varlığa yönelen memnuniyetsizliği ve direnişi dengeleme yoluna gitti. Bu amaçla Nakşibendi ve Nurcu tarikatlarıyla yakın ilişkiler kurdu; Komünizmle Mücadele Dernekleri militanları ve İmam Hatip Okulu öğrencileri gibi İslamcı grupları, tehlike oluşturmaya başlayan toplumsal muhalefete karşı vurucu güç olarak seferber etti. Ateşlenen bu "*seferberlik*" ilk ürünlerini vermekte gecikmedi: TİP'in 10 Ocak 1965'te gerçekleştirdiği Cağaloğlu'ndaki bir parti toplantısı, bu gerici güçler tarafından basıldı.

İnönü Hükümeti'nin istifa etmesinden sonra 20 Şubat 1965'te, AP senatörü Suat Hayri Ürgüplü başkanlığında AP-

YTP-CKMP koalisyon hükümeti kuruldu; Demirel, başbakan yardımcılığına getirildi.

9 Mart 1965'te, Karadon yeraltı ocaklarında çalışan yaklaşık 5 bin işçi, özünde farklı ücret zammı uygulamasını doğuran iş becerirlik ölçütüne dayalı liyakat zammının dağıtılmasını protesto etmek için direnişe geçti. Çıkan olaylarda iki mühendis yaralandı. Bunun üzerine ocakların bulunduğu bölgeye polis ve jandarma gönderildi. Ancak, işçilerin kabaran öfkesi yatışmak bilmiyordu; izleyen gün 49 işçinin gözaltına alınması durumu daha da gerginleştirdi. 11 Mart'ta, Kozlu yöresindeki işçiler de direnişe geçti; ardından Ereğli Kömür İşletmesi'ne bağlı işçilerin grevi başladı. Kozlu direnişini bastırmak üzere gönderilen güvenlik güçleriyle işçiler arasında şiddetli çatışmalar oldu; Satılmış Tepe ve Mehmet Çavdar adlı iki işçi öldü; çok sayıda işçi ve asker yaralandı. Yaralı arkadaşlarını vermek istemeyen işçiler, bir mühendisi rehin aldı. Hükümet, dayanışma grev ve yürüyüşlerini engelleyebilmek için olayların radyodan yayınlanmasına yasak koydu; ancak, diğer kitle iletişim araçlarıyla olay bir anda tüm Türkiye sathına yayıldı. "*Direnişte komünist parmağı var*" diyerek işin içinden sıyrılmaya çalışan Türk-İş yönetimi, tabandan gelen baskılarla "*çatırdamaya*" başladı.

SBF Fikir Kulübü olayı bir yürüyüşle kınama kararı aldı. 17 Mart 1965'te yapılan sessiz yürüyüşe çok sayıda öğrenci katıldı; kimi senatör ve milletvekilleri de yürüyüşü izledi. Yürüyüş kolunun önünde üzerinde yazı bulunmayan siyah bir pankart taşınırken, diğer pankartlarda "*Amele değil işçi*", "*Kurşun hak değil*", "*Mebusa zam işçiye gam*", "*Satılık basın, sarı sendika, mutlu azınlık*", "*Memlekete patronlar mı hakim kanunlar mı*" ve "*Tarihi uyanışı kurşun durduramaz*" dövizleri vardı.

Yürüyüşün ardından Basın-İş, Pancar-İş, Sağlık-İş, Motor-İş, SBF-FK ve HF Öğrenci Derneği'nin imzalarıyla

yayımlanan bildiride; "*İnsanca yaşamak hakkı hiç bir kişinin, sınıfın tekelinde değildir. Çalışan ve üreten herkes mutlu olmak hakkına sahiptir. . . İşçileri kurşunlayarak hiçbir şey halledilemez. Hiçbir meseleye çözüm getirilemez ancak buhran artırılır. Türk işçisi vatanseverdir. Yıllardır savaşlarda onun kanı akmıştır. Gözümüzün gördüğü her şeyi onun alın terine ve kanına borçluyuz.* " denilmekteydi. İşçi-üniversiteli dayanışması ilk somut ürünlerini vermişti.

Kozlu olaylarının bastırılmasından sonra direnişe öncülük ettikleri savıyla 18 işçi tutuklandı. Yargılanmaları güvenlik gerekçesiyle Bursa'da yapıldı. Hükümetin bütün acımasızlığına karşın, işçilerin haklı direnişi kırılamadı; istemleri kabul edildi ve zamlar eşit biçimde ödenmeye başladı.

TİP, 1965 Martı'nda Akhisar'da tütün üreticilerinin haklarını savunmak için bir miting düzenledi. Miting, Komünizmle Mücadele Dernekleri militanları, İmam Hatip Okulları öğrencileri ve AP üyeleri tarafından basıldı; taş "*yağmuru*"nun ardından sopa ve demir çubuklarla saldırıya geçen gerici militanlar, çok sayıda partiliyi yaraladı.

Dönüşüm

Sonları '68 Ruhu olarak boy verecek olan "direniş kültürü"nün ilk tohumları Ankara/Kızılay'da Dönüşüm'le atıldı.

Kozlu Direnişi, üniversite gençliği içinde önü alınmaz bir heyecan ve coşku yarattı: Bu coşku ve heyecanın bir ürünü durumundaki SBF Fikir Kulübü'nün düzenlediği sessiz yürüyüş, toparlanmanın ilk kıvılcımı oldu. TİP'in yarattığı sol atmosfer ile SBF-FK'nin köktenci etkinliği üst üste örtüştü; bu zemin üzerinde kısa sürede ODTÜ, DTCF, FF, GEE ve Ziraat Fakültelerinde fikir kulüpleri oluşturuldu. Böylece 1965'e değin Türkiye soluna egemen olan anti-emperyalist görüşlerde kimi değişmelerin belirtileri görülmeye başlandı.

22 Nisan 1965'te, kendilerini "*sosyalist*" olarak tanımlayan üniversite öğrencileri Dönüşüm dergisini yayına soktu. Dönüşüm, "*sosyalist*" gençliğin potansiyelini ortaya koyması bakımından olduğu kadar, gençlerin birlikte davranmalarının da ilk ürünü durumundaydı. 15 günde bir yayımlanan Dönüşüm'ün ilk sayısında Sadun Aren, Aziz Nesin, Cem Eroğlu, Mohit Sen, Henri Lefebure, Bertrant Russel'ın yazı ve çevirileri yer aldı. Başyazısında, " *yurt içinde ve dışında hep halkın, sömürülenlerin, baskı altında tutulanların sesi olacağını, üniversite gerçeğine eğileceklerini, sözde gençlik temsilcisi olduğunu söyleyenlerin neden maşa olduklarını açıklayacaklarını*" dile getiriyordu. Sahipliğini DTCF'den Ataol Behramoğlu'nun üstlendiği derginin elden satışı sırasında, gençler üzerine polis ve gericiler tarafından sürekli saldırılar düzenlendi. Saldırıların tırmanması üzerine Haziran 1965'te SBF-FK, Toplumcular Derneği, Hukuk Fakültesi Sanat ve Fikir Ocağı ile ODTÜ-FK bir ortak bildiri

yayımladı: Bildiride, ". . *Genç adam Kızılay'da, kendi üniversitesinde kurşunlandı. Ne var ki bunları yapanların sonları belli. Bugün anayasayı çiğnemenin yeni örnekleri veriliyor. Buna karşı her türlü direnme hakkını kullanacağız*" görüşlerine yer veriliyordu. ODTÜ-FK ve SBF-FK başkanlarının polisin tutumunu kınamak için Cumhurbaşkanı'na, hükümete ve partilere çektikleri telgraf, "*gericiliğin ve faşizmin gelişini desteklemek namussuzluktur*" sözleriyle bitiriyordu.

TMTF ve AÜTB yayımladıkları bildirilerle olayları, kimi siyasi partilerde çalışan ve temsil yetkisi bulunmayan küçük grupların çıkardığını kamuoyuna duyurdu.

Dönüşüm olayıyla ilgili olarak aralarında Uğur Mumcu, Alper Aktan, Ataol Berhamoğlu ve Hüseyin Ergün'ün de bulunduğu toplam 10 kişi gözaltına alındı. Saldırıya uğrayanların gözaltına alınması üzerine TİP genel başkanı Aybar, başbakana telgraf çekerek, polisin yanlı tutumunu kınadı. 1964 I. Büyük Kongre sonrası girişilen tasfiye operasyonu kapsamında; senatör olarak yaptığı bir yurt gezisinde, Merkez'in bilgisi dışında ilişkiler kurduğu savıyla Parti'den atılan Niyazi Ağırnaslı da olaylara ilgisiz kalmadı. Hükümetin başına çektiği telgrafta, "*Dönüşüm dergisinin satışına kaba kuvvet gösterileriyle engel olanlar yerine saldırıya uğrayanların emniyet müdürlüğünde baskı altına alınmasını demokratik rejimin kaderi bakımından endişeyle karşılıyor, sınavlarına giremeyerek yıl kaybetmekle karşılaşan gençlerin haklarında gerekli işlemlerin yapılmasını*" istiyorum diyordu. İstanbul Üniversitesi Fikir Kulübü ise polisin saldırgan tavrını kınayarak hükümeti istifaya çağırdı. Dayanışma karşısında Dönüşümcü gençler bir gün sonra serbest bırakıldı.

Dönüşümcü gençler, gerici güçlerin ve polisin saldırıları karşısında bilenmelerine karşın yer yer zorlandılar ve dergi-

nin yayınına ara vermek zorunda kaldılar.

Dönüşüm hareketi, üniversiteli "*sosyalist*" gençlerin yarattığı bir şeydi: Kaynağını AÜ'nde buldu ve kısa zamanda İÜ ve diğer üniversitelere yayıldı. Halk, dergilerini kendi elleriyle satan ve kurtuluş yolunun ancak sosyalizmde olduğunu bağıran gençleri sevgi çemberine aldı, onları onurlandırdı. Yayınına ara verilen tarihe kadar olan dönemi kapsıyan "*Birinci Dönüşüm Hareketi*", üniversite öğrencisi sosyalistlerin tümünü bir eylem içinde topladı, onlarda eylem ve birlik bilincini kökleştirdi; daha üst düzeyde toparlanma olanakları sağlayacak yeni örgütlenme arayışları içine itti.

Dönüşüm olaylarının yoğun olarak yaşandığı 1965 Haziranı'nda, İzmit'te, Tarım Koruma İlaçları Fabrikası'nda grev başladı. Grev süresince işçilerle güvenlik güçleri arasında sık sık çatışmalar çıktı; Kimya-İş genel sekreteri, grev sözcüleri ve kimi işçiler tutuklanırken, çok sayıda yaralanma oldu. İktidarın sert tutumunu kınamak için 20 sendikanın katılımıyla bir protesto yürüyüşü yapıldı.

İzleyen günlerde, Çanakkale'de, Seramik Fabrikası işçileri greve gitti; kamyonların önüne yatarak içeriye mal sokulmasını önlediler. İzmir'de, deri işçileri yalın ayak bir gösteri yürüyüşü yaptı; Kula işçilerinin grevinde olaylar çıktı ve 30 işçi tutuklandı; Ankara'da, Devlet Tiyatrosu sanatçılarının sendikalaşması, memur oldukları gerekçesiyle engellenmek istendi.

4 Temmuz 1965'te Bursa TİP kongresi, AP ve yandaşı güçler tarafından basıldı; saldırıda çok sayıda partili yaralandı. Benzer saldırı olayları Turgutlu, Kırıkkale ve Mersin parti toplantılarında da yaşandı.

Anayasa'nın 46. maddesi gereğince çıkarılan 624 Sayılı "*Devlet Personeli Sendikalar Kanunu*", "*toplu sözleşmesiz ve grevsiz kamu çalışanları sendikacılığı*"na olanak tanıyor-

du. Yasanın çıkışıyla birlikte öğretmen hareketi büyük bir ivme kazandı.

"*Eğitim ordusunun neferleri*" olan öğretmenler, "*Atatürk devrimlerinin koruyucusu*" olarak cumhuriyet bürokrasisi içinde hep ayrıcalıklı bir yerleri olmuştu. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan kimi öğretmen örgütleri, 1930'ların ortasında kapatıldı. 1946'da yeniden kurulmaya başlayan dernekler, 1948'de bir araya gelerek Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF)'nu oluşturdu. 1960'lara değin DP'nin "*dümensuyunda*" bir politika izleyen TÖDMF, 1963'te Şükrü Koç'un genel başkanlığa getirilmesiyle daha köktenci bir çizgi izlemeye başladı; ancak, bu çizgi sürekli tabanın gerisinde kaldığı için aşağıdan yukarıya yoğun bir baskı yaşanıyordu.

8 Temmuz 1965'te Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İLK-SEN) kuruldu: Böylece öğretmen hareketi, "*resmi ideolojinin ve devletçiliğin*" sınırlarını aşarak, "*yeni bir dünya*"ya adımını atmış oldu. TÖS kongresinde, öğretmenleri tek bir örgütte bir araya getirmek amacıyla "*TÖS'ün kurulduğu yerde TÖDMF'ye bağlı dernek kendini fesheder*" yolunda bir karar alınarak, eski örgütün varlığına son verildi.

11 Temmuz 1965'te İzmit'te, Tarım Koruma İlaçları Fabrikası'ndaki grev sona erdi.

10 Ağustos 1965'te, İsmet Demir ve Suat Kundakçı'nın çabalarıyla Yapı İşçileri Sendikası (YİS) kuruldu. Sarı sendikacılığın egemen olduğu inşaat işkolunda ilk kez devrimci bir sendika doğmuş oluyordu.

"*Siyaset dışı sendikacılık*" anlayışının bir sonucu olarak "*partiler üstü*" bir politika izleyen Türk-İş yönetimi, "*değişik bir şeyler yapayım ki herşey değişmeden kalsın*" yaklaşımı içinde, zaman zaman bu çizginin dışına çıktığı da oluyordu. 1965 genel seçimleri öncesinde CHP'den 4,

AP'den 3, YTP ve MP'den birer olmak üzere toplam 9 milletvekilini "işçi düşmanı" ilan etti; "*kara liste*"ye aldığı bu milletvekillerine oy verilmemesini istedi. Hükümet, Türk-İş'in tavrına çok sert bir tepki gösterdi; Konfederasyon Merkezi polis tarafından arandı. Ardından 200 sendikacı, olayı kınamak üzere başbakana bir muhtıra verdi.

10 Ekim 1965'te genel seçimler yapıldı: Geçerli oyların % 52,9'unu alarak 240 milletvekili kazanan AP, tek başına iktidar oldu. CKMP'den ayrılan Bölükbaşı'nın kurduğu MP, % 6,3 oyla 31 milletvekili çıkartarak CHP'nin ardından Meclis'te 3'üncü parti durumuna yükseldi. 54 ilde seçime katılan TİP % 3 oyla 15 milletvekili; parti içi bir darbeyle Türkeş'in genel başkanlığa getirildiği CKMP % 2,2 oyla 11 milletvekili çıkardı. Tabanını büyük ölçüde AP'ye kaptıran YTP ise Meclis'e ancak 10 milletvekili sokabildi.

Türk-İş'in "kara liste"ye aldığı 9 milletvekilinden 4'ü parlemantoya girmeyi başardı: Eylem bir ölçüde başarısızlığa uğramakla birlikte Türk-İş yönetimi, tabanına karşı "*bir şeyler*" yapmış gözüktü; zaten "*amaç*"da buydu.

1965 genel seçimleri sonrasında işçi sınıfı kendi siyasal çıkışını her alanda hissettirmeye başladı. Doğal olarak bu devrimci kabarışı bastırmaya çalışacak faşist örgüt de siyaset sahnesinde yerini aldı. Seçim öncesinde toplumsal muhalefeti bastırma görevini, Komünizmle Mücadele Dernekleri militanları ve İmam Hatip okulları öğrencilerinin desteğiyle AP'liler yerine getirmişti. Ancak şimdi AP iktidar partisiydi; bu görevin, kendisiyle organik bağı bulunmayan bir başka örgüt tarafından üstlenilmesi kaçınılmaz duruma geldi. Türkeş'in CKMP'si bu türden bir açık teröre tek adaydı ve kendisine yeşil ışık yakılmasını "aport" durumunda bekliyordu.

FKF

Olaylar öğrencilerin tarihsel bir rol oynayacağını açıkça gösteriyordu; karşıt güçler ciddiye alıp saldırıyordu; öğrenci hareketi kitle hareketi olmuştu.

TİP, parlamentoya uzanan mücadelesiyle işçi sınıfı iktidarının "*aşağıdan yukarıya*", "*yasal yoldan*" kurulabileceğini "*kanıtlamış*" oldu. Bu anlamda sosyalizm mücadelesi için meşru bir zemin yaratılmıştı. FKF, TİP'in oluşturduğu bu zemin üzerinde, gençlik hareketlerini bir "*cunta*"nın ön gücü olmaktan çıkartmak ve öğrenci gençliği işçi sınıfı ve sosyalizmle kaynaştırmak için kuruldu. Bu noktaya uzun bir yoldan gelinerek ulaşıldı.

İlk Fikir kulübü 4 Aralık 1954'te, bir küçük burjuva aydın hareketi olarak Ankara SBF'de kuruldu. Kurucuları arasında öğrencilerin yanı sıra öğretim üyeleri de vardı. Batı burjuva demokrasilerini kendilerine model olarak seçen SBF-FK üyeleri, 1960'lara değin, CHP koşutunda DP'ye karşı yürütülen muhalefetin bir parçası olmaya çalıştı. "*Tartışma özgürlüğü*"nü sürekli öne çıkararak, bu özgürlüğü yaşama geçirecek etkinliklerde bulundu. Açıkoturum bir tartışma yöntem olarak ilk kez SBF-FK tarafından kullanıldı. Yapılan tartışmalar öğrenci ve aydın kesimlerde geniş ilgi uyandırıyordu. Bu ilgi çok geçmeden hükümet çevrelerinde ve "*besleme basın*"da bir tedirginliğe yol açtı. Yapılan her toplantı, seminer, konferans ya da açıkoturum, iktidar organı basında bir siyasal muhalefet biçiminde yorumlanmaya başlandı. SBF-FK, "*politika yapmakla, muhalefetin aleti olmakla, talebelerin kafalarını zehirlemekle, kürsüyü parti propagandasının meydanı yapmakla, talebeleri ayaklanmaya hazırlamakla*" suçlanıyordu.

Aralık 1956'da, SBF'nin geleneksel açılış töreninde FK

üyesi dekan Turhan Feyzioğlu bir konuşma yaptı: Öğrencilerden "*Nabza göre şerbet sunan, kötüye, zararlıya fetva veren birer sözde münevver haline gelmmeelerini*" istedi. Bu sözleri politika yapmak olarak niteleyen iktidar, Turhan Feyzioğlu'nu bakanlık emrine aldı. Olay basında ve üniversite çevrelerinde tepkiyle karşılandı.

1 Aralık 1956 günü, bakanlık emrine alma kararının üniversiteye ulaşmasından sonra öğrenciler tarafından bir dizi eylem gerçekleştirildi: Derslere girilmedi, okulun yatılı kısmında gece ışıklar yakılmadı ve karanlıkta koridorlarda toplu durumda dolaşıldı; Atatürk büstünün çevresi mumlarla aydınlatıldı. 2 ve 3 Aralık'ta erkek öğrenciler siyah matem bantları takarak, kız öğrenciler siyah giysiler giyerek eylemlerini sürdürdü. " . *yalnızca boykotla yetinmeyelim, başka eylemler de yapalım*" arayışı, Cumhurbaşkanı'na telgraf çekme düşüncesini ortaya çıkardı. Alelacele yazılan telgraf metni, normal bir kağıda değil de bir helva kağıdına yazılmıştı: Celal Bayar, metnin içeriğine değil de bu helva kağıdına "*bozulmuştu*"

SBF yönetimi olaylar nedeniyle 4. sınıfların derslerine ara verdi; çoğu FK üyesi 9 öğrenciyi, 15 günden 3 aya kadar değişen sürelerle geçici olarak ihraç etti; durumu protesto eden öğretim üyelerinden Turhan Feyzioğlu, Aydın Yalçın, Muammer Aksoy, Münci Kapani, Şerif Mardin ve Coşkun Kırca istifa yoluna gitti.

1960'a kadar CHP koşutunda politika yapmaya çalışan FK, 27 Mayıs sonrası daha köktenci bir çizgi izlemeye başladı. Kozlu direnişinin ardından başlattıkları "*Birinci Dönüşüm Hareketi*"yle TİP'in sosyalizm mücadelesindeki "*meşru zemin*"ine "*oturdular*"; "*Parlamentarizm zemini*"nin belirginleşmesiyle "*toplumcu düşünce*"ler "*moda*" olmuştu; gençlik bu "*moda*"ya uymakta herkesten önce davrandı. Yayınına ara verdikleri Dönüşüm'ü yeniden çıkarmaya başlayan gençler "*İkinci Dönüşüm Hareketi*"ni yaşama geçirerek, faşistlere ve polise karşı "*direnme hakkını*" kullanmaya başladı. Daha üst düzeyde bir toparlanma nasıl sağlanır? sorusu sürekli beyinlerdeydi: Fikir kulüplerini bir

federasyon örgütlenmesi içerisinde birleştirmek düşüncesi bu çabanın bir sonucu olarak belirdi.

Ancak Fikir Kulüpleri üyesi öğrencilerin çoğu TİP ile ilişki içindeydi. Parti ise kendi gençlik kollarının dışında bir gençlik örgütlenmesi düşüncesine pek sıcak bakmıyordu. TİP'in gençlik kesimi sorumlusu Nihat Sargın, Ankara gençlik örgütlenmesinin kimi temsilcileriyle bir toplantı yaparak, federasyon olayını tartıştı ve sonunda Parti, gençlerinin federasyon düşüncesine "*yeşil ışık*" yaktı. Çeşitli fakültelerden sosyalist ve sol eğilimli FK üyesi gençler, Parti'nin koşutunda ama ondan daha esnek hareket edebilme yeteneğine sahip entelektüel düzeyi yoğun, bir gençlik örgütlenmesini amaçlıyorlardı.

Fikir Kulüpleri arasında başlatılan görüşme ve tartışmalar ekim ayı boyunca devam etti. Sonuçta 12 Kasım 1965'te SBF kantininde bir karar toplantısının yapılmasına karar verildi. Yapılan toplantıya 12 yüksek öğrenim kurumundan 126 kişi katıldı: Kurucu üyeler belirlendi; tüzük ve program çalışmalarına başlandı.

1965 Kasımı'nın sonlarına doğru, Mannesman Boru Fabrikası işçileri direnişe geçti.

16 Aralık 1965 akşamı, kurucu üyeler SBF'ye geldi: Kuruluş bildirisi ve tüzük imzalandı; 27 Mayıs öncesi kurşunlanan camlardan yapılan tablolor önünde ve bir f'ren havası içerisinde Federasyon gerçekleşti. Hazırlanan ve imzalanan tüzük, 17 Aralık 1965 günü Ankara Valiliği'ne sunularak Fikir Kulüpleri Federasyonu resmen kurulmuş ve tüzel kişilik kazanmış oldu.

21 Aralık 1965 günü, kurucular kurulu Genel Yönetim Kurulu'nu seçti; aynı gün toplanan GYK da FKF'nin ilk Merkez Yönetim Kurulu'nu göreve başlattı: Hüseyin Ergün genel başkanlığa, Dudu Körücekli genel saymanlığa, Mevlüt Korkmaz genel yazmanlığa, Asaf Köksal, Ataol Berhamoğlu, Zülküf Şahin ve Kudret Ulutürk yönetim kurulu üyeliklerine seçildi.

Okul

Birçok FKF'li kendinden başlayarak günlük yaşama devrimci bir biçim kazandırmaya "soyundu"

Çoğu TİP üyesi ya da sempatizanı öğrenci gençler tarafından kurulan FKF, '68 gençliğinin ilk kitlesel okuluydu. '60'lı yılların ikinci yarısında Türkiye egemen sınıflarını "*titreten*" '68 Başkaldırısı'nın temelleri burada atıldı. Sürekli eylem içinde bulunma öğrencilere, kendi kaderlerini kendi ellerine alabileceklerini; egemen ideolojiden sıyrılıp düzenin kişisel, baskıcı etkilerinden kurtularak, tarihin nesnesi değil öznesine dönüşebileceklerini algılatıyordu. Toplumu dönüştürmeye başlamak için önce kendi yaşamlarını dönüştürmeye başladılar.

Bu coşku içinde devingenleşen FKF, devrimci mücadeleyi günlük yaşamın içine soktu; sosyalizm ideolojisinin daha geniş kitlelere yayılmasını hızlandırdı. Bu gelişme doğal olarak resmi ideolojiye bir karşı çıkışı da beraberinde getirdi.

TİP'in 1964 programındaki "*bulanıklık*" başlangıçta FKF yönetimine egemen oldu. Sosyalizm, işçi sınıfı ve diğer emekçilerin ideolojik mücadele silahı olarak savunulurken, resmi ideolojinin kimi söylemleri kullanılmakta devam etti. "*Cardrop Atatürkçüleri*"nin fazlaca ilgi göstermediği "halkçılık", "*devletçilik*", "*Atatürkçü dış politika*", "*planlı kalkınma*", "*laiklik*", "*ikinci milli kurtuluş savaşı*" gibi söylemler, bir biçimde sosyalizmle "*uzlaştırıldı*" Toplantılar, "*Dağ Başını Duman Almış*" marşıyla açılıyor; yayınlarda, Mustafa Kemal'in kalpaklı fotoğrafıyla köylüler ya da iş makineleriyle çekilmiş resimleri bol bol kullanılıyordu.

TİP'in Türkiye solunun liderliğine yükselmesi ve genç-

lik kesimini FKF'yle "*güdümüne*" alması, Yöncü çevrelerde bir panik yarattı. Yön'le TİP arasındaki ideolojik ayrışmalar, giderek uzlaşmaz zıtlıklar biçimine dönüşmeye başladı. Doğan Avcıoğlu ve çevresi, başlangıçta TİP'e fazla "*yüklenmedi*", hatta "*görmezlikten*" geldi; çünkü TİP'ten yararlanmak istiyorlardı. "*Aşağıdan yukarıya*" bir devrimi olası görmedikleri için "*yasal*" ve "*parlamenter*" yoldan iktidara geleceğini söyleyen TİP'i, "*yukarıdan aşağıya*" bir "*darbe*"yle kuracakları kendi "*ulusal sosyalizm*"lerine halk desteği sağlayacak, "*ihtilal*"in meşru zeminini oluşturacak bir örgüt olarak algıladılar: Ülke ölçeğinde yaygın bir örgütlenmeye gidecek olan TİP, Parlamento ve basın yoluyla kısa zamanda anti-emperyalist bir kamuoyu yaratacak ve kendi desteklerindeki olası bir "*ihtilal*"in "*ön-gücü*" olacaktı. Hesap buydu; ancak, "*evdeki hesap çarşıya uymadı*". 1965 seçimlerinden sonra TİP, işçi sınıfı iktidarının "*aşağıdan yukarıya*" halk kitlelerine dayanarak gerçekleşeceğini egemen yargı durumuna getirip Türkiye soluna damgasını vurunca, işin "*rengi*" değişiverdi. Yön sütunlarından, kendileri için "*yaşamsal bir rakip*" durumuna gelen TİP'e yönelik olarak önceleri "*ölçülü*" sonraları "*açık*" bir eleştiri başladı. Bunu. çıkışından bu yana aynı sütunların konuğu olan Mihri Belli ve arkadaşlarının başlattığı ideolojik "*saldırı*" izledi.

1965'in son günlerinde iktidara, "*yukarıdan aşağıya*"mı yoksa "*aşağıdan yukarıya*"mı ulaşılacağı konusunda ilk çatışma patlak verdi. Yöncüler'e göre iktidar, "*silahlı kuvvetler*" aracılığıyla "*yukarıdan aşağıya*" ele geçirilecekti: Sosyalizme ulaşmak için gerekli yasal koşulları hazırlayan 27 Mayıs Anayasası'nın ortak zemini üzerinde, anti-emperyalist bir cephe oluşturularak ABD emperyalizmi ve onun içerideki dayanakları olan "*kompradorlar ve ağalar*" temizlenecekti.

Saldırıları sosyalizm, devrim, sınıf egemenliği gibi Marksizm'in temel sorunlarına ilişkin görüşlerini açıklaya-

rak "*göğüsleme*"ye çalışan TİP, işçi sınıfının "*anti-emperyalist mücadelenin öncüsü*" olduğunu ve "*sosyalist mücadele ile anti emperyalist mücadelenin aynı anda ve bir arada yürütüleceğini*" söyleyerek, anti-emperyalist mücadelenin yaratacağı olanaklara bel "*bağlayan*" Yöncüler'in "*oyununu*" bozdu. Yön'ün "*Türkiye'ye özgü sosyalizm teorisi*"nin "*can alıcı*" noktalarına "*ölümcül*" darbeler indirmeye başladı. Anti-emperyalist çizgide milliyetçilikleriyle belirgin "*misyon*" sahibi "*geleneksel aydınlar*"la "*zinde güçler*"in öncülüğünde başarılacak ve sınıflar üstünde yükselen devletin "*yukarıdan aşağıya*" uygulamasıyla yaratılacak olan Yön'ün "*Türkiye sosyalizmi*"nin karşısına, modern sınıf mücadelesine dayalı, işçi sınıfının anti-emperyalist mücadelede öncü olduğu, sosyalist mücadeleyle anti-emperyalist mücadelenin birlikte yürütüleceği bir devrimci savaşımı koydu. ABD karşısında anti-emperyalist cepheyi terketti, AP karşısında uzlaşmacı bir çizgiye çekildi vb. suçlamalarına karşın TİP, Yön'ün "*sosyalizmine*" kuşkuyla bakılır bir ortam yarattı. TİP'in bu yeni konumu, Yöncüler'i yalnızlığa itecek denli yoğun bir ilgi gördü; böylece, o güne değin aralarında "*var olduğu*" kabul edilen, anti-emperyalist ittifak temeli üzerinde bütün yurtsever güçlerin ABD'ye karşı ortak cephe mücadelesi, "*yürürlükten*" kaldırılmış oldu. Yenilginin verdiği hırçınlık içinde "*bocalayan*" Yön, o anda elinden gelen en "*doğru*" şeyi yaptı; sütunlarını TİP içindeki bütün muhalefet gruplarına açtı.

TİP'in Yön karşısındaki zaferi, Kemalizm'in öte yanında "*yeni bir dünya*" yarattı; Türkiye soluna yepyeni bir "*hava*" getirdi. 1962'den bu yana söyleyegeldiği ve egemen yargı durumuna getirdiği şeyler, "*sol*" adına o güne değin söylenenlerden çok değişikti. TİP'in Türkiye soluna getirdiği belki de en büyük "*iyilik*" buydu. Sol genel çizgileriyle "*cunta*" tabanından, "*sınıf yoğun*" bir tabana kaymıştı; sosyalizm ve sosyalizm mücadelesi "*kendi ortamında*" yapılıyordu

artık.

Bu ortamda yaşanan gelişme süreci, TİP'i yavaş yavaş resmi ideolojinin söylemlerinden arındırmaya başladı. Doğal olarak benzer bir gelişme FKF yönetiminde de ortaya çıktı: Kemalist çizgide gedikler açarak resmi ideoloji karşısında bağımsız tavır koyan ve kendisini sosyalist olarak tanımlayan FKF, kısa zamanda gençlik kesimini bütünüyle etkisi altına aldı; hemen hemen herkes tarafından sosyalizm adına "*referans*" verilen onurlu bir konuma yükseldi. Açılan bu kanaldan yürüyen gençlik, eskiden beri "*solda*" ortak kabul gören Kemalizm çizgisini bir ölçüde de olsa aştı ve sosyalizme yöneldi. Bu çizgiye "*takılıp kalan*" TMGT veTMFT gibi "*adı büyük*" dernekleri, kendi etkinliğiyle örterek yeni örgütlenmelerin önünü açtı. Tabandan gelen hareketin ulaşmış olduğu kitlesellik, "ampirik yanı" ağır basan yeni tipte öğrenci liderlerini çıkarmakta gecikmedi.

1965 genel seçimleri sonucu AP, büyük burjuvazinin temsilcisi olarak Parlamento'da mutlak iktidarın kurdu; ardından, kısa sayılabilecek bir sürede, hükümet aygıtının hemen her noktasına egemen oldu. Bu durum, modern anlamdaki sınıf mücadelesini en küçük üretim birimine değin soktu. AP uyguladığı politikalarla bir yandan, çelişki içerisinde bulunduğu toplumsal güçlerin anti-emperyalist bir çizgide buluşmasına yol açarken, diğer yandan işçi sendikalarında yönetimle taban arasında "*uzlaşmaz*" çelişkilerin yeşermesine neden oldu. Hegemonyasını pekiştirmek için en arkaik güçlerle bir siyasal blok oluşturarak kendi iktidar döneminin en kanlı saldırılarını örgütleyecek gericiliğin örgütlenme ve eylem alanını sonuna kadar genişletirken, sendikalar yönetimine kendi "*yandaşları*"nı geçirme çabası içine girdi.

Bu çabalara koşut biçimde, Türk-İş yönetiminde, AP eğilimli sendikacılar güç kazanmaya başladı: Yönetimdeki bu "*zaaf*" nedeniyle hükümetin grev yasaklamalarına karşı tutarlı ve sürekli bir tavır alamadı; grev hareketlerine "*tabanı doyuracak*" destek veremedi. Çelişkinin tırmanması üzerine Türk-İş yönetimi, bir yandan tabandaki işçi kitlesi, diğer yandan kendisine bağlı sendikalar tarafından iki yönlü bir kıskaca alındı. Bu gerilim,1966'nın başlarında su yüzüne çıkan İstanbul Paşabahçe grevi sırasında ayrışma noktasına ulaştı.

31 Ocak 1966'da Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası grevi başladı: Yaklaşık 2 bin 2 yüz işçi, kendilerinden habersiz toplu sözleşme imzalayan sarı sendikayı protesto etmek ve Kristal-İş'le anlaşmak için direnişe geçti. İşveren, grevin yasal olmadığını ileri sürünce durum iş mahkemesine yansıdı,

ancak mahkeme grevin yasallığına karar verdi. Yargı kararına karşın işveren yine de bir toplu sözleşme imzalamaya yanaşmadı.

Aynı günlerde FKF'ye ilk saldırı gerçekleşti: Şubat 1966'da, DTCF-FK, üyelerine seslenen ve onlara görüşlerini açıklayan bir bildiri yayımladı. Bildiri üzerine dekan harekete geçti ve FK yönetim kurulu cezalandırıldı. Olayı kınamak için FKF genel başkanı imzasıyla fakülte dekanına bir açık mektup yazıldı. 18 Şubat 1966 tarihli Yön dergisinde yayımlanan açık mektupta, "*Eğer bu türlü baskıların bizi doğruları savunmaktan alıkoyacağını sananlar varsa aldanıyorlar. Burada korkacak olan bizler değiliz. Bize karşı baskı yolunu deneyenler korksunlar. Unutulmasın ki evrende değişmeyen tek şey 'değişme' temel kuralıdır. Bu düzen böyle sonsuza dek sürmeyecektir.* " deniyordu.

FKF henüz sokakları bir "*iletişim aracı*" olarak seçmiş değildi ama yine de polis baskısından kurtulamıyordu. Federasyon'un varlığı bile egemen çevreler için başlı başına bir tedirginlik kaynağıydı. 10 Mart 1966 günü FKF genel başkanlığınca, "*Bu Oyun Sökmeyecek*" başlıklı bir bildiri kaleme alındı ve 15 bin adet bastırılarak Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum'da dağıtıldı.

16 Mart 1966'da, TİP genel başkanı Mehmet Ali Aybar'ın SBF'de verdiği konferans, sağcılar tarafından saldırıya uğradı; olayda 4 öğrenciyle 1 polis yaralandı. Aynı gün Ankara'da, Dönüşüm dergisini satan FKF'li gençler, faşist zorbaların baskınına uğradı; İstanbul'da, TMTF binası sağcılarca işgal edildi.

Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası grevinde çıkmazın boyutlanması üzerine bu kez araya Türk-İş yöneticileri girdi: 20 Mart 1966'da, Kristal-İş'ten aldıkları yetkiye dayanarak, izleyen günde grevi sona erdirmek üzere bir protokol imzaladı. İşçiler bu protokolü tanımadı: Grevin sona erdirilmesini iste-

meyen işçiler ve onlara destek veren Kristal-İş, Maden-İş, Lastik-İş, Petrol-İş ve Gıda-İş'le Türk-İş yöneticileri arasında anlaşmazlık çıktı.

Paşabahçe Grevi'nin tırmandığı günlerde, Mehmet Şevket Eygi önderliğinde Bugün gazetesi çevresinde örgütlenen "*ortodoks*" sünniler, çeşitli gerici eylemlerle sesini duyurmaya başladı. İstanbul'un kimi seçilmiş camilerinde haftanın belli günleri toplu namazlar kılınıyor, namaz sonrası sokak gösterileri düzenleniyordu. AP politikaları koşutunda sürdürülen bu çalışmalar kimi kez "*komünizmi tel'in mitingleri*"ne dönüşüyordu.

Diger yandan devlet aygıtı üzerindeki denetimini pekiştirmek amacındaki AP, ordu ve bürokrasi kademelerinde bir dizi operasyona girişti: Bu kapsamda, sivil bürokrasinin yönlendirici kesimleri "*geleneksel aydınlar*"dan, ordunun tepe noktaları ise "*zinde güçler*"den temizlendi. Ordu ve bürokrasideki yönetici zümre, üretimdeki artıktan doğrudan pay alan tasarruf kurumlarının ortağı durumuna getirildi: Böylece, ideolojik olarak büyük burjuvazi adına davranan, onların koşutunda politikalar üreten "*organik bürokratlar*" katmanı yaratılmış oldu; bu kanalda sonraları "*organik aydınlar*" ve "*kurumsallaşmış aydınlar*" "*boy verdi*"

Kilit noktaları ele geçirmekte kararlı gözüken Demirel, Cemal Gürsel'in felç olmasını fırsat bildi: Tutucu eğilimleriyle tanınan Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'ı önce kontenjan senatörlüğüne, ardından da 26 Mart 1966'da Cumhurbaşkanlığı'na seçtirdi. Boşalan Genelkurmay Başkanlığı'na ise faşist eğilimleriyle belirgin Orgeneral Cemal Tural getirildi. Böylece iktidar, Demirel-Sunay-Tural üçlüsünün denetimine girmiş oldu.

Parlamentarizmin çizdiği sınırlar içinde kalarak sosyalizmi gençlik içine taşımak amacınndaki FKF, önceleri tam bir dayanışma içinde oldu. Bu dayanışma çok uzun ömürlü

olmadı; gün geçtikçe kuruluş amacı iki yönlü bir aşınmaya uğradı. "*Darbelerin hazırlayıcı ön-gücü olmama*" kaygısı FKF'yi, kitleselleşen gençlik hareketlerinin doğasında var olan "*her türlü geleneksel kalıpları yıkan köktencilik*"ten uzaklaştırdı. Gençlik hareketini, parlamentarizm çizgisinde "*iktidara yürüyen*" sosyalizmle birleştirme amacı ise FKF'nin liderlik ettiği sosyalizm mücadelesini Parti'nin "*uysal bir rezervi*" durumuna dönüştürdü. Parlamentarist anlayışın, FKF mücadele çizgisinde yarattığı bu aşırı "*ölçülülük*", tabanda, kitlenin "*nabzını*" elinde tutan öğrenci liderleri tarafından tepkiyle karşılanmaya başladı.

19 Nisan 1966'da, ABD Dışişleri Bakanı Dean Rusk'un Ankara'ya gelişi, aynı günlerde 6. Filo'nun İstanbul ve İzmir limanlarını ziyareti, FKF tabanındaki tepkinin "*ete kemiğe bürünmesine*" yol açtı: Parlamentarist çizgiyle eşgüdüm içindeki mücadele anlayışının dikte ettirdiği aşırı "*ölçülülük*" ve "*uysallık*" bir dereceye kadar aşıldı ve daha köktenci bir çizgi izlenmeye başlandı.

FKF, ABD emperyalizmini, NATO ve CENTO'yu protesto etme kararı aldı: Karar kapsamında bir taraftan 6. Filo'yu protesto gösterileri düzenlenirken diğer taraftan CENTO toplantılarına katılmak üzere Ankara'ya gelen Dean Rusk'un kent içi geçiş yolu FKF'li gençlerce kesildi. Kavaklıdere civarında polisle gençler arasında çatışma çıktı ve 70 öğrenci tutuklandı; sorgunun uzun sürmesi üzerine Prof. Muammer Aksoy'un kefaletiyle gençler serbest bırakıldı. Olayı kınayan SBF'li öğrenciler, Zafer Anıtı'na siyah çelenk koydu. Bir grup öğrenci, Orduevi'ne yemeğe gelen Rusk'u yuhaladı. FKF önderliğindeki bu eylemlere, gericiler "*komünizmi tel'in mitingleri*"yle karşılık verirken, onların güç odaklarından biri durumundaki MTTB, kamuoyuna "*konuksever Türk gençliği Mel'un hadiseyi tel'in eder, Dean Rusk'a hoşgeldiniz der*" açıklamasını yapıyordu.

Nisan'da çeşitli fabrikalarda çalışan yaklaşık 5 bin Las-

tik-İş üyesi işçi greve giderken hükümet, 21 Nisan 1966'da Paşabahçe Grevi'ni 1 ay süreyle erteledi. Bunun üzerine işçiler 25 Nisan'da, 1 ay sonra yeniden greve başlamak üzere işbaşı yaptı. Türk-İş yönetimi tarafından, Yönetim Kurulu kararını tanımayarak greve destek veren sendikalar, Onur Kurulu'na verildi ve geçici olarak Konfederasyon'dan ihraç edildi. İhraç edilen sendikalar, öncelikle kendi aralarında bir araya gelerek DİSK'in çekirdeğini oluşturacak olan Sendikalar Arası Dayanışma'yı (SADA) kurdu.

Uzun Yürüyüş

Kitle, bütün kitle iletişim araçlarından çok daha güçlü bir iletişim aracıdır.

Mayıs 1966 başında "*zehir hafiye*" İçişleri Bakanı Faruk Sükan harekete geçti: TBMM'ne polis baskını düzenleterek, muhalefet gruplarının odalarında arama yaptırdı. Ana muhalefet lideri İsmet İnönü'nün, "*Eşkiyanın yarın ne yapacağı belli olmaz*" sözleriyle kamuoyuna duyurulan bu olay, hükümetin muhalefetsiz bir "*parlamenter demokrasi*" yaratma çabasından başka bir şey değildi. Devletin en yüce kurumunda "*vukı bulan*" bu "*eşkiyalık*" olayından cesaret alar aşırı sağcı gruplar, devrimcilere yönelik saldırılarını daha da yoğunlaştırdı.

1966 Haziranı'nın sonlarına doğru, Çorum Belediyesi temizlik işçilerinin kamuoyunda geniş yankılar uyandıran eylemleri başladı. Çorum'un AP'li belediye başkanı Genel-İş'le imzaladığı toplu iş sözleşmesini çiğneyerek 73 işçiyi işten attı ve lokavta gitti. Bunun üzerine Genel-İş üyesi 54 temizlik işçisi 27 Haziran 1966'da, ücretlerin düşürülmesini ve işçi çıkarılmasını protesto etmek amacıyla Çorum'dan Ankara'ya yürüyüşe geçti.

AP'nin bürokrasi ve ordu kademelerindeki tasfiye girişimlerinin yol açtığı tartışmalar bütün sıcaklığıyla yaşanırken, Tabii Senatör Haydar Tunçkanat, bir ABD ajanınca hazırlanan ve "*Türkiye'deki Amerikan etkisine karşı oldukları için tasfiyesi gereken*" kişilerin listelerini içeren Dickson Raporu'nu 7 Temmuz 1966'da Senato'da açıkladı: Rapor, siyasal iktidarın uygulamalarını doğrulamış oluyordu.

3 Ağustos 1966'da Anıtkabir'e ulaşan ve saygı duruşun-

da bulunan Çorumlu temizlik işçileri, 5 Ağustos 1966'da, Danıştay'da davayı kazanmaları üzerine, Çorum'a dönerek iş başı yaptı. İşçilerin bu eylemi her aşamasında FKF'li gençler tarafından desteklendi. Ancak, Belediye Başkanı Danıştay kararını uygulamadı: İşçiler bu kez 15 Ağustos 1966'da Ankara'dan İstanbul'a yürüyüşe geçti. FKF genel başkanı Hüseyin Ergün ile MYK üyesi Ahmet Ali Arlı, Çorumlu işçilerle Ankara'dan İstanbul'a kadar birlikte yürüdü.

Deniz Gezmiş'in ilk siyasal etkinliği de Çorum işçilerinin yürüyüşü sırasında oldu. 30 Temmuz 1966 günü yapılan TİP Üsküdar ilçe kongresinde parti organlarına seçilerek ilçe sekreteri olan Deniz Gezmiş, Çorum işçilerinin İstanbul'a yaklaştıklarını öğrenince karşılama hazırlıklarına girişti. 31 Ağustos 1966 günü İstanbul'a giren Çorum temizlik işçilerinin yürüyüşüne Deniz ve arkadaşları, Otosan fabrikasının önünde katıldı ve onlara daha önce yaptırdıkları çiçeği sundu. Üsküdar-Harem yol kavşağına gelince, diğer partililer de katıldı ve daha sonra vapurlarla karşıya geçildi. Gümüşsuyu'nda Türk-İş Birinci Bölge Temsilciliği'nin önüne gelindiğinde, yürüyüş bir gösteriye dönüştü. ABD'nin dikte ettirdiği "*siyaset dışı sendikacılık anlayışını*" sürdürmeye çalışan Türk-İş yönetimiyle kendisine bağlı kimi sendikalar arasında, Paşabahçe Grevi'yle somuta çıkan çelişki SADA'nın kurulmasıyla uzlaşmaz bir durum almıştı. SADA hareketi, TİP ve FKF tarafından coşkulu bir biçimde destekleniyordu.

Gümüşsuyu'nda başlayan gösteri Taksim'de de devam etti. Anıt'a çelenk koyuldu ve İsmail Topkar konuşmaya başladı. Bu sırada Deniz, "*ajitasyon yaptı*"; Deniz'in ajitasyonunu, meydanı dolduran FKF'li gençlerin haykırdığı, Türk-İş yönetiminin izlediği "partiler üstü sendikacılık" anlayışını kınayan sloganları izledi. Polis gösteriye müdahale etti ve uzun boyuyla hemen dikkat çeken Deniz'i ve birkaç kişiyi gözaltına aldı.

Hüseyin Ergün'ün askere alınması üzerine genel başkanlığa getirilen Kudret Ulutürk FKF yayın organı Kevga'da; "*Bugün bizim en büyük görevimiz, 'züppe gençlik', 'boynu kıravatlı aydın' takımından ayrı olduğumuzu eylemlerimizle de halka gösterebilmektir. Bu karşı çıkışın yüzeydeki nedeni belki çok sudan olabilir. Ama temelinde 'Ekmek Davası', 'Yaşama Kavgası' nedenleri yattığı açıktır. Halk bunları 'oyuna karşı çıkan insanlar olarak bilmektedir.*
Bir kere, halkta, 'oyuna karşı çıktığımız kanısını uyandıracak sokak gösterilerine, son günlerde olduğu gibi Başbakan veya Bakanları istifaya çağırmaya katılamayız. Doğrudan doğruya halkın sorunu olmayan, onun 'EKMEK' ve 'BAĞIMSIZLIK' davasıyla onun yaşama kavgasıyla doğrudan doğruya bağıntılı olmayan eylemlere girişemeyiz. Bunların hiçbir yararı olmadığı gibi, icabında FAŞİZM'i bile çağırabilir. Yapacağımız eylemler halkın gözünü dolduran, onu bir an olsun düşündüren eylemler olmalıdır. Ve halk anlamalıdır ki, sosyalist gençler şimdiye değin tanıdığı gençlikten ayrıdır. Ve daima kendisinin yanındadır. Bu yolda verilen ilk eylem, Hüseyin Ergün ile Ahmet Ali Arlı dostların Ankara'dan İstanbul'a kadar Çorumlu işçilerle beraber yürümeleridir. . . Üzerinde özenle durmamız gereken ikinci nokta, sosyalizmin halka verilecek bir lütuf olmadığıdır. Sosyalizmin halkla beraber ve hepimiz için kurulacağını bildiğimiz an 'Bilimsel Sosyalizm'i biliyoruz demektir. Köyde bir evin tuvaletini badanalamak, gecekonduda otururak görevimizi yaptığımızı sanmaktan tutun da Kızılay'da toplum polisiyle çarpışmak, tutuklanmak ve küçük kahramanlıklar peşinde koşmağa kadar hiçbir eylem sosyalizme yarar getirmez.", diyordu.

II. Kongre'ye Doğru

Düzenin kendisine sunduğu legal olanaklara yatırım yapan TİP, bunun bedelini ödemekten kurtulamadı; 'eski sosyalizm'le bağını koparacak, Türkiye solu üzerindeki egemenliğini de sona erdirecek gelişmelerin ilk tohumlarını attı.

TİP, II. Kongre'ye doğru giderken Yön sütunlarından kendisine yönelen "*saldırıları*" büyük ölçüde göğüslemiş görünüyordu. Legal olanaklara "*fetiş*" düzeyinde sarılınması, "*asker-sivil-aydın zümre*"den çok çeken AP'nin politikasında, TİP'e yönelik daha yumuşak bir yaklaşımın "*boy vermesi*"ne yol açtı. Benzer yaklaşım CHP'de de ortaya çıktı: "*Ortanın solu*" tartışmaları kapsamında, "*tepeden inmeciler*"e karşı ideolojik bir saldırı başlatıldı. Sonuçta ortak kabul gören bir "*sol*" tanımı biçimlendi. Parlamento ve demokratik kurumları ciddiye alan ve bu tanıma uyan TİP, Leninist solla kendisi arasına bir çizgi çekmesi durumunda, kurulu düzen açısından meşru sayılmalı ve "*örtülü biçimde*" desteklenmeliydi.

Kurulu düzenin güdücüsü durumundaki siyasal güçler, TİP'i, tanımladıkları "*sol*" çerçevenin içine tam olarak oturtabilmek için harekete geçti: Program ve tüzüğe aykırı etkinliklerde bulunduğu gerekçesiyle Parti hakkında Anayasa Mahkemesi'nce kovuşturma açıldı. Başta Aybar olmak üzere parti yöneticileri, Örgüt'ün "*eski sol*"la ilişkilendirilmesi endişesine kapıldılar. "*Legal olanaklarını*" yitirecekleri kaygısıyla büyük bir şaşkınlık içine düştüler; hem geçmiş hareketi yadsıdılar hem de "*eski tüfekler*"le bağı olduğu düşünülen kişileri partiden uzaklaştırma yoluna gittiler. Yasallığını ve meşruiyetini korumayı siyasal varlığının biricik güvencesi olarak gören TİP, kendisi için çizilen "*sol*" çerçevenin içine çekilerek istenen "*bedeli*" ödemiş oldu. Bu bedel Türkiye solunun yapılmış en büyük "*kötülük*"lerden biriydi;

gelecekte, TİP'in Türkiye solu üzerindeki egemenliğini de sona erdirecek olan gelişmelerin ilk tohumları da bu "*bedel*"le atılmış oldu. 1969 seçimlerinde "*başa güreşeceklerini*" ilan eden parti yönetimi, kapatma girişimi karşısında "*olağanüstü bir ihtiyatlılık*" içine düştü: Parti'de üyeler birbirlerini "*polis yöntemleri*"yle izlemeye, "*eski tüfekler*"le bir bağlarının bulunup bulunmadığını araştırmaya girişti.

TİP yönetiminin karşısına aldığı kişilerin başında "*en eski sosyalistler*"den Hikmet Kıvılcımlı ve "*eski sosyalistler*"den Mihri Belli geliyordu.

Hikmet Kıvılcımlı, ilçe kongrelerinin yapıldığı yaz aylarında, "*Uyarmak İçin Uyanmalı, Uyanmak İçin Uyarmalı*" adlı bir broşür yazıp yayımladı: İlişki içinde bulunduğu TİP üyeleri aracılığıyla parti örgütlerinde dağıtımını yaptırarak, kongreleri etkilemeye çalışıyor, "*Vatan Partisi*"nin gündeme getirilerek tartışılmasını istiyordu. Aralarında Deniz Gezmiş'in de bulunduğu gençler, onun Parti'ye üye olmasını istiyorlardı. O kabul edilmiyeceğini bile bile hem gençleri kırmamak hem de Parti'nin "*eski sosyalistler*"e karşı tavrının ortaya çıkmasını sağlamak için, Üsküdar ilçesine üyelik için başvurdu.

Mihri Belli ve aynı görüşü paylaşan sosyalistler, kendilerini geçmiş hareketten bağımsız görmüyorlardı: 1951 TKP tutuklamalarını izleyen günlerde ayrışan ve belirginleşen Reşat Fuat çizgisini savunuyorlardı. Mihri Belli, II. Büyük Kongre öncesi, "*sekter*", "*oportünist*" ve "*pasifist*" olarak nitelediği TİP politikasına karşı, alternatif bir politika öneriyordu. Bu politika sonraları "*Milli Demokratik Devrim*" stratejisi olarak biçimlenecekti. Belli'ye göre, "*Türk toplumunun önündeki devrimci görev*", "*Türk milli bağımsızlığını gerçekleştirerek feodalizmi tüm izleriyle ortadan kaldırarak milli birlik içinde özgür Türk ulusunun engelsiz gelişme şartlarını hazırlamak*"tı; "*Demokratik Devrim*"de proletarya, küçük ve milli burjuvazi, asker-sivil-

aydın zümre devrim yanında, emperyalizm, komprador burjuvazi ve feodal ağa karşı devrim yanında yer alacaktı. "*Milli Demokratik Devrim*"in yalnızca parlamenter yollarla gerçekleştirilemeyeceğini tam açık olarak olmasa da bir biçimde hissettiriyordu.

Mihri Belli'nin görüşlerinin özellikle büyük kentlerde ağırlık kazanması, TİP yönetimini "*telaşa*" düşürdü: Eylül 1966'da Ankara'da I. Olağanüstü Kongre toplandı; tüzük değişikliğine gidilerek yeni delegasyon sistemi düzenlendi. Böylece, MDD görüşündeki delege ve yandaş ağırlığının II. Büyük Kongre üzerindeki baskısı azaltılmış oldu.

Örgütler katında ideolojik tartışmalar yoğunlaşırken, işçiler katında direnişler birbirini izliyordu: İstanbul'da, Maden-İş üyesi Pancar Motor işçileri eylem başlattı ve 23 Eylül 1966'da İstanbul'dan Ankara'ya yürüyüşe geçti. 26 Ekim 1966'da, Zonguldak/Kozlu maden ocaklarında çalışan yaklaşık 8 bin işçi oturma grevine gitti.

28 Ekim 1966'da TİP genel merkezi bir yazıyla Hikmet Kıvılcımlı'nın üyeliğini uygun bulmadığını bildirdi.

12 Kasım 1966'da, Türk-İş tarafından Ankara'da/Cemal Gürsel Meydanı'nda, Amerikan üslerinde çalışan işçilere uygulanan baskıları kınamak amacıyla bir miting düzenlendi. Mitinge diğer demokratik kuruluşlar yanında FKF de etkin biçimde katıldı. Gürsel alanındaki mitinge katılmak için Tandoğan alanından yürüyüşe geçen işçiler ve FKF'li öğrencilerce bir yandan "*Go Home*", "*Topraklarımızın Altıda Üstüde Bizimdir*", "*Gençlik İşçi Elele*", "*Türkiye Johnson'ın Çiftliği Değildir*", "*Kahrolsun Emperyalizm*", "*AP ile ABD Sevişir Arada Türkler Ezilir*" vb. dövizleri taşınırken diğer yandan "*Kahrolsun Amerika*", "*Yaşasın Sosyalizm*" sloganları haykırılıyordu; aralarda ise hep bir ağızdan değiştirilmiş sözleriyle "*gül ağacı değilim*" şarkısı söyleniyordu: "*Çek elini üzerimden ben sömürgen*

değilim"

Türk-İş başkanının, "*Amerika aleyhindeki ilk halk hareketini başlatıyorum*" sözleriyle başlayan miting, kısa zamanda FKF'li gençlerin denetimine geçti: Miting dağılırken kitlenin önemli bir bölümü öğrencilerin yönlendiriciliğinde polis engelini de aşarak Kızılay'a yürüdü. Amerikan Haberler Merkezi (USIS)'nin önünde sloganlar atıldı; oturma eylemine gidilerek Atatürk Bulvarı trafiğe kapatıldı; bu sırada Amerikan Haberler Merkezi'ni korumaya çalışan AP Gençlik Kolları'nın örgütlediği sağcı militanlarla çatışmaya girildi. Çatışma sonrası 26 genç gözaltına alındı, bunlardan 6'sı tutuklandı.

FKF'li gençlerin sokaklarda egemenlik kurmaya başlaması, AP hükümetinde bir "*panik*" yarattı: Demirel, Ankara'daki anti-emperyalist miting sonrası, "*sokaklarda bağımsızlık şarkıları söyleyenler ihanet ve delalet içindedirler*" açıklamasını yapıyordu; aynı Demirel, İzmir'de yapılan bir açık hava toplantısında, gündeme gelecek bir "*ihtilal*" ya da "*darbe*" karşısında, "*200 bin kişilik bir milis gücü*"nün, "*bir gecede*" örgütlenebileceğini kamuoyuna duyuruyordu. Hükümetin başı, İslami örtü altındaki anti-komünist mirasa yaslanarak, sokaklara dökülen demokratik güçleri, bürokrasinin ve ordunun etkili kademelerinde bulunan ve kendilerinde "*misyon*" *gören* "*geleneksel aydınlar*"ı ve "*zinde güçler*"i bir bakıma tehdit ediyordu.

Gençlerin gücünün güncelliği anlaşılınca, öncelikle solcuların denetiminde bulunan üniversite öğrenci örgütlerinin etkisizleştirilmesi gündeme getirildi. Bu çalışmalar kapsamında ilk önce TMTF (Türkiye Milli Talebe Federasyonu)'nin yönetimine el atıldı. Bu arada TMTF'nin 21. Dönem Çalışmaları 13 Kasım 1966 günü Adapazarı Öğretmenler Lokali'nde başladı.

TİP II. Büyük Kongresi, 20-23 Kasım 1966'da Malat-

ya'da toplandı: Daha önce yapılan I. Olağanüstü Kongre'yle getirilen yeni delegasyon sistemi, delege baskısını zaten ortadan kaldırmıştı. Bu rahatlık içinde yapılan kongrede, dışarıdan partiye yöneltilen eleştiriler ve geliştirilen MDD stratejisi reddedildi. Kongre, "*anti-emperyalist ve sosyalist mücadelenin birlikte yürütülmesi*" kararıyla kapandı. Ardından, sakıncalı konumdaki üyelerin saptanmasına yönelik bir "*iz sürme*" başlatıldı: Genelde "*eski tüfekler*"le, özelde "*Demokratik Devrim*" tezini savunanlarla ilişkili olan üyeler "*av*"dı; "*iz sürme*" sonucu yakanan "*avlar*" ya istifa etmek zorunda bırakıldı ya da ihraç edildi.

Adapazarı'nda 21. Dönem Çalışmalarını tamamlayan TMTF, 26 ve 27 Kasım 1966 günleri yapılan seçimle yeni yöneticilerini belirledi: Ankara Yüksek Okullar Talebe Delegasyonu'ndan Sencer Güneşsoy genel başkanlığa, İTÜ Teknik Okulu'ndan Faruk Yalnız ikinci başkanlığa seçildi. Seçimi yitiren hükümet yanlısı delegeler, 2 Aralık 1966 günü Adapazarı'nda yeniden toplanarak, TMTF genel başkanlığına İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden Ekrem Özer'i seçti. Böylece kimi hileli kongre oyunlarıyla TMTF iki başlı duruma getirilmiş oldu. Ardından örgüt, sağ görüşleriyle ünlü Nevzat Yalçıntaş'ın yedd-i eminine bırakıldı.

Siyasal iktidarın solcu gençlerin denetiminde bulunan öğrenci örgütlerini etkisizleştirme çabaları, devrimci öğrenciler tabanında tepkilere yol açarken, hükümet desteğiyle daha önce sağcıların eline geçmiş olan MTTB'ye bağlı saldırganlar, yıldırma eylemlerine başladı.

1966 sona ererken FKF, örgütü teorik olarak güçlendirmeye yönelik bir dizi seminer yaptı. Bunların ilki ATÜT konusunda oldu. O günlerde klasik evrim aşamasının Batı dışındaki toplumları açıklamakta yetersiz kaldığı savunuluyor ve yeni bir olgu olan "*Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT)*" üzerinde duruluyordu. Gerçekte TİP ve FKF, ATÜT'e

karşıydı; ancak, kendileri dışında kendilerine yönelik bir muhalefet hareketine zemin oluşturmaması için üyelerini bilgilendirmek istiyorlardı. Bu nedenle ilk seminer konusu ATÜT olarak belirlendi. 16 Aralık 1966'da Selahattin Hilav, "*Marx ve Engels'te ATÜT Kavramı*"; 17 Aralık'ta Atilla Tokatlı, "*Maurice Godelier'in ATÜT Görüşü*" ve 18 Aralık'ta Kemal Tahir, "*Türkiye ve ATÜT*" konularını işlediler.

Gençliğin "Yükselen" Bilinci

Öğrenci hareketinin sokaklara taşmasıyla yaşanan kişisel süreçler aşıldı; korkunun yitirildiği kitlesel bir süreç başladı.

1960'lı yılların ikinci yarısında, ideolojik otorite yapılarıyla hızlı ekonomik büyümenin getirdiği beklentiler arasındaki uyumsuzluk, kimi Batı toplumlarını "*patlama*"nın eşiğine getirdi; gençliğin yükselen bilinci, öncelikle kendi gelişimini engelleyen yapıları gördü: -1. ulusal sınırlar içinde iktidara, -2. uluslararası düzeyde hiyerarşik dünyaya ve emperyalizme karşı savaşmak üzere "*kolları sıvadı*" Batı'yla yoğun bir iletişim içinde bulunan Türkiye gençliği, başlangıçta hemen hemen koşut bir çizgi izledi.

1967'nin başlarına ulaşıldığında, ABD'nin büyük burjuvaziyle oluşturduğu uyum çerçevesinde hükümet ve ordunun etkin noktaları, yakın bir gelecekte büyük bir toplumsal güç oluşturacak olan sol muhalefet karşısında, gerici bir iktidar bloku kurmayı başarmıştı. Demirel-Sunay-Tural üçlüsü, herşeye egemen görünüyordu. Yılın başında yayımladığı bir "*Cuma Emirnamesi*"nde Tural, "*Türkiye'de mevcut bütün kötülüklerin bir komünist ihtilali hazırlığından kaynaklandığını*" belirterek, "ordunun başında bulunan generalin", "bütün bu kötülükleri bir anda temizlemeğe muktedir olduğunu" ilan etti. İzleyen "*emirnameler*"inde ise ordu mensuplarına "*komünist avı*" yapma emrini veriyor; komünist "*propaganda yapanları yakalayarak derhal emniyet makamlarına teslim etmek, herkez için bir vatan vazifesidir*" diyordu.

3 Ocak 1967'de İTÜ öğrenci yurdu, MTTB'li faşistler tarafından basıldı. Olay devrimci öğrencilerce tepkiyle karşılandı ve düzenlenen bir protesto yürüyüşüyle kınandı;

yürüyüşe öğretim üyeleride katıldı.

FKF'nin 1966 Aralık ayında başlattığı seminer-konferans türündeki etkinliklere 1967 Ocak ayında da devam edildi: 7 Ocak'ta Refik Hammaş, "*İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Plan*"; 14 Ocak'ta Behice Boran, "*Sosyalist Hareketin Karşılaştığı Meseleler*" konularında konuştular.

19 Ocak 1967 günü, Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) binasının yedd-i emine verilmesi sırasında olaylar çıktı; Deniz Gezmiş ve iki arkadaşı tutuklandı.

21 Ocak 1967'de FKF etkinlikleri kapsamında Yılmaz Akyüz tarafından "*Marksist Emperyalist Teori*" konusunda bir konferans verildi.

FKF, I. Kurultay hazırlıklarını sürdürürken Kavga'yı, 3. sayısından başlayarak matbaada basmaya başladı. O günlerde, Mihri Belli"nin etkisi, öğrenci gençlik kesiminde de duyulmaya başlanmıştı: Kimi FKF üyeleri, Mihri Belli'nin evindeki toplantılara katılıyor, TİP içinde geliştirilen ancak Malatya Kongresi'nde yenilgiye uğrayan "*Demokratik Devrim*" görüşü çerçevesinde FKF yönetimine karşı bir muhalefet hareketi örgütlemeye çalışıyorlardı.

FKF I. Kurultayı 22 Ocak 1967'de toplandı. Bu sırada Federasyon'a üye olan Fikir Kulübü sayısı 11'di: Bunlar, kurucu üyeler SBF-FK, DTCF-FK, FF-FK, HF-FK ve YÖO-FK ile ZF-FK, İTİA-FK, İst. Ünv. Orman Fak.-FK, İst. Ünv. Fen Fak. Kimya Topluluğu-FK, Erzurum Atatürk Ünv. İktisat Fak.-FK ve Eğitim Fak.-FK.

Kurultay'da, muhalefet ancak kendini "*tanıtmak*"la yetindi; seçimlerde ayrı bir seçeneğe dönüşmedi. Oybirliğiyle seçilen genel yönetim kurulu, 28 Ocak 1967 günü yaptığı ilk toplantısında MYK'yi belirledi; MYK kendi içinde görev bölümü yaptı; buna göre İzzet Ararat genel başkanlığa, Ahmet Arlı genel yazmanlığa, Asaf Köksal genel saymanlığa, Ergun Türkoğlu, Burhan Gürcan, Mustafa Kamer ve Nail

Gürman üyeliklere seçildi. FKF'nin yeni yönetimi, TİP'in "*yasal yol*"u tarafından "*terbiye*" edilmiş, "*uysallaştırılmış*" kişilerden oluşuyordu: Bu anlayış kapsamında sokaklar, meydanlar hala reddediliyordu; çalışmaların ağırlığı örgütlenmeye verilmeliydi. Kavga'nın 3. sayısında Genel Başkan İzzet Ararat, " . *FKF ne yaptı, hangi sokak hareketine katıldı gibi gülünç iddialara ise yanıtımız: FKF bir oluşum içindedir ve bu oluşum henüz tamamlanmamıştır. Üzerinde özenle durulması gereken bir nokta da, halkın yararına olmayan konularda FKF kimin yararına sokağa çıkacaktır? Türkiye'de sosyalizm iktidara gelmek için demokratik yolu seçmiştir. Özü halk olan FKF bir takım kimselerin sosyalizm kuracağına inanmaz. İnandığı tek şey, sosyalizmi halkın kendi eliyle kuracağıdır. Durum böyle olunca, konusu asıl halk olmayan konularda FKF olmayacaktır.*

Amacımız halk yararına olan eylemlere çok güçlü olarak girmek, bunun için de sıkı örgütlenmeyi, başkaca yararlı koşulları hazırlamaktır." diyerek yönetimin çalışma ve mücadele anlayışını bütün çıplaklığıyla sergiliyordu.

7 Şubat 1967'de Batman Rafinerisi'nde, 3 aylık bir ertelemeden sonra işçiler greve başladı; çıkan olaylarda çok sayıda işçi, polis ve jandarma yaralandı.

10 Şubat 1967'de Kara Kuvvetleri Komutanlığı, "*Neden Komünizme Karşıyız?*" adlı bir kitap bastırarak tüm birliklere dağıttırdı.

DİSK

ABD sendika hareketinin Türk-İş'e dikte ettirdiği "partiler üstü ve siyaset dışı sendikacılık" anlayışına karşı, işçi sınıfında biriken tepkinin bir ürünü olan SADA hareketi, sonunda DİSK'i yarattı.

Hükümetin sürdürdüğü baskı ve şiddet politikasına karşın, toplumsal mücadele yükselmesini sürdürdü. 13 Şubat 1967'de, işçi sınıfı örgütlenmesinde önemli bir aşamayı simgeleyen Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kuruldu. Tıpkı TİP gibi DİSK de, 1940'lı yılların ortalarından bu yana ABD tarafından empoze edilen "*partiler üstü ve siyaset dışı sendikacılık*" anlayışına karşı, örgütlü emek temelinde biriken ve 27 Mayıs sonrasında büyük bir hız kazanarak "*ete kemiğe bürünen*" tepkinin bir sonucu olarak doğdu. Sendikalar Arası Dayanışma (SADA)'nın kurulmasını izleyen günlerde, kurucu üyelerden Maden-İş, Lastik-İş ve Gıda-İş, Çemberlitaş Şafak Sineması'nda ortak bir kongre topladı; kongrede alınan karar gereğince Konfederasyon'un kuruluşu gerçekleşti. Basın-İş ve Zonguldak Maden-İş sendikaları, DİSK'e katılan ilk sendikalar oldu. Kurucu sendikalar, emperyalizme ve kapitalizme karşı mücadele andı içtikten sonra, Türk-İş'in iç yüzünü sergileyen bir kara kitap yayımladı.

DİSK'in tüzel kişilik kazanması, Türk-İş ve sağcı çevrelerde tepkiyle karşılandı. Sağ basın, DİSK"e karşı "*koro halinde*" bir karalama ve ihbar kampanyası açtı; bir taraftan kuruculara her türlü hakaret "*yağdırılırken*" diğer taraftan savcılar "göreve çağrılıyordu. Bu arada Yön boş durmuyordu; "*. . Türk-İş'i ve hükümeti karşısına alan bir konfederasyon, işçilere çıkar sağlamakta büyük güçlük çekecektir.*" saptamasıyla sağcı ve gerici basının karalama ve ihbar kam-

panyasına bir karşı saldırıyla katıldı.

Bütün bu olumsuzluklara karşın DİSK, hızlı yükselişini sürdürdü: Kuruluşundan kısa bir süre sonra Turizm-İş, Kimya-İş, Bank-İş ve Ege Mensucat Sanayii İşçileri Sendikası (EMSİS) DİSK'e üye oldu. Konfederasyon ve Konfederasyon'a bağlı sendikalar, kısa zamanda örgütlü emek temelindeki devrimci sendikalar "*açığını*" doldurdu; işçi sınıfının militan kesimleri arasında kök saldı. İşçi hareketi DİSK'le kendisine çok güçlü bir mevzi edinirken, aynı zamanda sosyalist hareketle kendisi arasında organik bir ilişki alanı yaratmış oldu.

Dönem coşku dönemiydi: Sendikacılarla devrimciler arasında gelecekte kopacak olan "*fırtınanın*" izleri henüz ortada yoktu. Sosyalistler, TİP'i olduğu gibi DİSK'i de bütün güçleriyle desteklediler. Üniversite gençliğinin dikkatleri ilk kez işçi hareketlerine doğru yöneldi; bu yönelme sonraları işçi-öğrenci dayanışmasının somut ürünlerini verdi.

Demirel Şubat ayı içinde, anayasal haklara kimi sınırlamalar getirmek amacıyla Adalet Bakanlığı'na bir "*Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanunu*" tasarısı hazırlattı. Tasarıda, "*milli bütünlüğü bozucu, bölücü ve komünizmi kurmayı amaç edinen görüşleri*" savunmak gibi yeni suçlar "*icat ediliyor*"; basına ve yayıncılığa yeni sınırlamalar getiriliyor; adı geçen suçları yargılamak üzere olağanüstü mahkemeler kurulması öngörülüyordu. Tasarı kamuoyuna açıklanır açıklanmaz muhalefetteki siyasal partilerden, demotratik güçlerden, bilim kurumlarından ve basından çok sert tepkiler gördü; kısa zamanda, toplumsal muhalefet temelinde bir karşı cephe oluştu ve Demirel, bu tasarıyı Parlamento'dan geçirme olanağını bulamadı. Anayasa'yı savunan güçlerin direnmesiyle "*oyun*" bozulunca tasarıyla yaratılmak istenen sonuçlar, bu kez kaba kuvvetle çözümlenmeye çalışıldı. Sağın vurucu gücü durumundaki faşistler, iktidarın korumasında örgütlenirken, sola karşı daha organize bir mücadeleyi yürütmek için ordu içerisindeki resmi adı "*Özel Harp Dairesi*" olan "*Kontr-gerilla*" örgütünün kuruluş çalışmalarına başlandı.

FKF'nin Mart 1967 boyunca gerçekleştirdiği "*Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi*" konulu seminerlerde farklı anlayıştaki kişiler görüşlerini açıklamak fırsatını buldu. 28-29-30 Mart tarihlerinde FKF Genel Merkezi'nde yapılan seminerlere katılan Sencer Divitçioğlu, Sadun Aren ve Hikmet Kıvılcımlı ilgiyle izlendi. 2 Nisan'da ise Nihat Sargın tarafından, "*Türkiye'de Gençlik ve Öğrenci Hareketleri*" konulu bir konferans verildi: Konferansta Nihat Sargın, "*Ancak 27 Mayıs ertesi gelişen ve gittikçe toplumcu rayına oturan gençlik hareketlerinin sağlam ve güçlü bir şekilde dinamizmini yitirmeden gelişeceğine inanmıyorum*" diyordu. Böyle söylenmesine karşın FKF'de, seminer-konferans çalışmaları dışında fazlaca bir etkinlik yoktu; Kurultay'dan bu yana tam bir durgunluk gözleniyordu. Bu durum Federasyon üyesi Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi fikir kulüpleri tarafından eleştirilmeye başlandı.

Gençlik örgütleri 28-29 Nisan anma törenlerini birlikte yapmak için TMTF'nin çağrısıyla bir araya geldi. FKF başlangıçta, "*ilkelerinden ödün vermeden işbirliğine girişmenin yararını düşünerek*" hazırlık toplantılarına katıldı. Ancak daha sonra, "*gençliği temsil etme iddiasında olan bir kuruluş ve diğer kuruluşların halktan kopuk girişecekleri eyleme hayır*" diyerek ortak eylemden çekildi. TMTF o günlerde iki başlı duruma getirilmiş ve önemli ölçüde etkisizleştirilmişti. FKF'nin eylemlerine tavırlı gözüken Ankara örgütü "*başka telden*", Kemalizmi daha ortodoksça savunan İstanbul örgütü "*bir başka telden*" çalıyordu. Üstelik İstanbul TMTF kendi durumunu kurtarmak için, İstanbul FKF örgütlenmesini basamak olarak kullanmaya çalışıyordu. Ortak eyleme girilmekle adı büyük ancak öğrenci gençlik üzerinde etkinliği küçük bu örgüte haketmediği bir "*misyon*" verilecekti. Bu değerlendirmelerle ortak davranmaktan kaçınan FKF, anma günü Çetin Altan'ın katıldığı bir konferans düzenledi. Konferansı 1500'ün üzerinde kişi izlerken, TMTF'nin Zafer Anıtı'nda yaptığı törene 300-400 kişi katıldı.

FKF/İstanbul

Kemalist örgütler aracılığıyla ortalıkta "kol gezen" 27 Mayıs "ruhu" FKF/İstanbul örgütlenmesini olumsuz yönde etkiledi.

Ankara örgütlenmesine göre daha karmaşık bir yol izleyen İstanbul örgütlenmesi, FKF'nin örgüt yapılanmasında önemli bir kırılma noktasını oluşturur.

Ankara örgütlenmesi, Dönüşüm hareketinin açtığı kanalda yaratıldı. Var olan gençlik örgütlerinin "*kimliksiz*"liğinin ve "*zayıflığı*"nın veri olduğu Ankara ortamında, kendilerini sosyalist olarak tanımlayan, ancak polis ve gericilerin saldırıları karşısında yer yer "*aciz*" durumlara düşen üniversiteli gençlerin, daha üst düzeyde savunma olanakları yaratacak bir örgüt modeline yönelmelerinden doğdu. Böylece, var olan gençlik örgütlerinin yanında ama onlarla herhangi bir organik bağ taşımaksızın apayrı bir yapıda sosyalist temellere dayalı bir örgüt yaratılabildi.

İstanbul ise Ankara'dan farklıydı: Var olan gençlik örgütleri Ankara'dakiler denli "*kimliksiz*" olmadıkları gibi "*zayıf*" ve "*etkinlikten yoksun*" da değillerdi. Ancak hükümetin, solcuların ve Kemalistler'in yönetimde olduğu örgütlere karşı yürüttüğü "*böl*" ve "*etkisizleştir*" politikası sonucu bu örgütlerin "*kimlikleri*" yara almış, "*etkinlikleri*" bir ölçüde de olsa "kırılmış"tı. Bu örgütlerin başında gelen TMTF, "*kimlik*" tazelemek için gençlik kesimi üzerinde egemenlik kurmak için yoğun bir çaba içerisine girdi. 27 Mayıs Milli Devrim Derneği ve 27 Mayıs Fikir Kulübü'nün geleceğe yönelik projeksiyon sınırları içinde kalarak, İstanbul fikir kulüpleri örgütlenmesini kendi durumunu kurtarmak için "*basamak yapmak*" yoluna gitti.

Diğer taraftan İstanbul fikir kulüpleri örgütlenmesi, içerdiği "*zaaf*"lar nedeniyle TMTF'nin amaçlarına "*zemin*" oluşturacak bir yapı sergiliyordu. 1965-1966 yıllarında An-

kara örgütlenmesine koşut olarak İstanbul'da Toplumcu Tıbbiyeliler Fikir Kulübü, İÜ Orman Fakültesi Fikir Kulübü, İÜ Edebiyat Fakültesi Fikir Kulübü, İktisat Fakültesi Fikir Kulübü, Kimya Topluluğu Toplumcu Fikir Kulübü, İTÜ Fikir Kulübü, Gazetecelik Enstitüsü Fikir Kulübü ve İÜ Hukuk Fakültesi Fikir Kulübü kurulmuştu. Sayısal açıdan sevindirici görünmesine karşın, nitelik olarak hiç de Ankara'daki "*homojen*" yapıyı göstermiyordu.Hızlı örgütlenmenin getirdiği "*sağlıksızlık*" sonucu, kimi fikir kulüpleri sosyalist dünya görüşüne karşı kişilerin, kimeleri ise örgütlenme çalışması yapmamış, deneyimsiz kişilerin eline geçmişti. O günlerde kendilerini sosyalist olarak tanımlayan gençlerin kesin egemenliğinde olan fakülte sayısı birkaçı geçmiyordu. Üniversite ana kampüslerinin uzağında Bahçeköy'de bulunan Orman Fakültesi, devrimcilerin kesin egemenlik sergilediği okulların başında geliyordu. Hem cemiyet hem de Fikir Kulübü'nde sosyalistler yönetimdeydi. Fahri Aral, Abdülkadir Özdemir, Sümmani Can ve Esat Korkmaz'ın özverili çalışmalarıyla fakülte kısa zamanda devrimcilerin "*yuvası*" durumuna dönüşmüştü. Orman Fakültesi, cemiyet başkanı Fahri Aral'ın liderlik ettiği kimi etkinliklerle İstanbul genel örgütlenmesine katkıda bulunurken, Esat Korkmaz'ın sokağa "*yatkın*" çalışmalarıyla Hisar'dan Sarıyer'e kadar devrimci bir hava estirmişti.

TMTF'nin kendi durumunu kurtarmak için İstanbul fikir kulüpleri örgütlenmesini "*basamak yapmak*" çabasıyla, fikir kulüpleri örgütlenmesinin özünde var olan "*zaaf*"lar üst üste örtüşünce, Ankara merkezli Fikir Kulüpleri Federasyonuna katılmak yerine İstanbul'da ayrı bir "*Federasyon*" kurmak yönünde genel bir eğilim belirdi. Bu eğilim sonucu ayrı bir Federasyon oluşturulması için Hukuk Fakültesi anfisinde son bir hazırlık toplantısı yapıldı: Toplantıda, protokol, tüzük ve Federasyon mühürü hazırlandı; ancak, Edebiyat Fakültesi Fikir Kulübü yöneticileri ve İTÜ Fikir Kulübü üye-

si kimi öğrencilerin son anda toplantıya katılarak ayrı federasyon tezine karşı durmaları; İÜ Orman Fakültesi Fikir Kulübü ve İÜ Fen Fakültesi Kimya Topluluğu Fikir Kulübü'nün Fikir Kulüpleri Federasyonuna katılma kararı almaları sonucu gerçekleşme olanağını bulamadı. FKF Genel Merkezi'nden görevli öğrencilerle İstanbul fikir kulüpleri yöneticileri arasında bir dizi toplantı yapıldı: Sonunda Sekreterlik kuruluncaya değin bütün çalışmaları yürütmek üzere Edebiyat Fakültesi'nden Veysi Sarısözen, Mürsel Engin, Abdi Ayhan, Mehmet Salmanoğlu, Osman Şahan; Orman Fakültesi'nden Fahri Aral, Abdülkadir Özdemir; Fen Fakültesi Kimya Topluluğu'ndan Emre Dölen; İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Esat Yarar, Ömer İnce ve Tıp Fakültesinden Ayşın Erem, Tülay Edeş, Şafak Kutal'dan oluşan 13 kişilik bir komite görevlendirildi.

FKF o günlerde özellikle İstanbul örgütlenmesini hızlandıracak bir eylem yapmak istiyordu. Bu olanak doğdu: 1967 Nisanı'nda hükümet, 1945'te devletleştirilen özel ormanlardan "*orman olma niteliğini kaybeden yerlerin*" eski sahiplerine geri verilmesini sağlayan bir yasa tasarısını Meclis'e sundu. Tasarı üzerine Orman Fakültesi Fikir Kulübü, hükümetin tutumunu sergileyen bir bildiri yayımlayarak olayı kamuoyuna duyurdu. FKF tarafından 8 Mayıs 1967 günü Tandoğan Meydanı'ndan başlayıp Cemal Gürsel Meydanı'nda biten bir yürüyüş düzenlendi. Bunu 9 Mayıs'ta İstanbul'da yapılan yürüyüş izledi. "*Ormanlar halkımızındır*", "*Ormanlarımız, Petrollerimiz, Sahillerimiz, Madenlerimiz ve Bütün Zenginliklerimiz İçin Kavga*", "*Biz Halkın Ormanlarını Vermeyiz, Madenlerini Vermeyiz, Petrollerini Vermeyiz, Biz Halkız Önümüzde Kimse Duramaz*" vb. sloganların taşındığı yürüyüşlere, fazlaca bir katılım sağlanamadı. Bu açıdan bakıldığında amaçlanan gerçekleştirilmemiş gibi görünse de bir sokak eylemi olması nedeniyle etkisi yine de büyük oldu: Kamuoyundaki diğer tepki-

lerle birlikte tasarının Meclisten geri alınmasında etken oldu.

14 Mayıs 1967 günü Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti kongresi, öğrencilere duyurulmadan Adana Öğrenci Yurdu'nda yapılmak istendi: İktidar yandaşlarının "*tezgâhladığı*" oyunu son anda haber alan Deniz Gezmiş ve arkadaşları, kongreye katılmak istedi. Katılmaları engellenince kavga çıktı ve kongre ertelendi.

21 Mayıs 1967'de FKF/İstanbul Sekreterliği kuruldu: Veysi Sarısözen sekreterliğe, Fahri Aral, Ayşın Erem, Esat Yarar ve Emre Dölen üyeliklere getirildi. Sekreterlik, I. Kurultay'da kabul edilen strateji doğrultusunda çalışmak, örgütü İstanbul'da yerleştirmek ve üye sayısını arttırmakla görevli kılındı.

Mayıs 1967'de, İmam Hatip Okulları mezunlarının üniversitelere alınmasını sağlayan bir yasa çıkartılarak, ümmetçilerin yüksek öğrenim kurumlarında ve giderek devlet kademelerinde daha etkin duruma gelmelerine olanak sağlandı. Yine aynı ay içinde, Türkeş'in "*Bozkurtları*", Komünizmle Mücadele Derneği'nin İzmir'de yapılan kongresinde yönetimi ele geçirdi.

TİP içinde, MDD çizgisini savunan üyelere yönelik olarak, "*izleme-durumunu saptama ve üyeliğine son verme*" kıyımı sürerken, genel başkan Aybar, liderliğinin en rahat konumunu yaşıyordu. Mayıs 1967'de, Amerikan emperyalizminin Vietnam'da işlediği suçları yargılayan Uluslararası Russel Mahkemesi'nin üyelerinden biri olarak Stocholm'den yurda döndü. Kazandığı karizmayı ve popülariteyi de kullanarak teorik çatısını kurduğu "*Türkiye'ye özgü sosyalizm modeli*"ni parti yönetimine rahatça kabul ettirdi.

FKF, İstanbul Sekreterliği'nin kurulmasından sonra İzmir'e ağırlık verdi. Kısa zamanda İktisadi Ticari İlimler Akademisi Fikir Kulübü ve Ege Üniversitesi Fikir Kulübü

kuruldu. Bu çalışmalar kapsamında Ege Üniversitesi Fikir Kulübü, Öğrencileri üye olmaya, gençlik ve ülke sorunlarına sahip çıkmaya çağıran bir bildiri yayımladı ve bildiriye Atatürk'ün "*Bursa Nutku*"nu da ekledi. İzmir Bornova savcısı sözlerin Atatürk'e ait olmadığı gerekçesiyle Kulüp yöneticileri hakkında dava açtı. Bunun üzerine Çetin Altan Akşam'da "*Bornova Savcısı Lütfen Dinleyin*" başlıklı ünlü makalesini yayımladı. Makaleyi Meclis'te okuyup tutanaklara geçirterek durumunu Anayasa'nın 79. maddesinin güvencesine aldı. Çetin Altan'ın yargılanabilmesi için dokunulmazlığının kaldırılması gerekiyordu. Bunu sağlamaya yönelik olarak AP milletvekilleri Haziran 1967'de Meclis'e bir önerge verdi. Sosyalist bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmak istenmesi sert tepkilere yol açtı. FKF, Kavga'nın bir sayısını "*Çetin Altan Özel Sayısı*" olarak yayımladı. Özel sayıda "*Bu Oyun Sökmeyecek*" başlığı altında, "*Bu hareket Çetin Altan'a karşı girişilmiş bir hareket değildir. Türkiye sosyalizmini engelleme çabasıdır. . Anayasa'yı hiçe sayarak, parlamento geleneğini bozarak verilen dokunulmazlığı kaldırma kararından sonra, devrimci aydınların, gerçek sendikacıların yarın tutuklanmayacağına kim garanti verebilir. . Protesto telgraflarını, protesto mitingleri, yürüyüşler izleyecektir. Meydan azgın atların, gesiz dolaşacağı kadar boş değildir artık.*" deniyordu. FKF bununla da yetinmeyerek, Anayasa'nın; "*Meclis'te söylenilen sözlerin Meclis dışında tekrarından*" kimsenin sorumlu tutulamayacağı güvencesinden yararlanarak Altan'ın konuşmasını Meclis tutanaklarından çoğaltti, afiş olarak bastırdı. Anayasa güvencesine karşın savcılık 13 yönetici hakkında dava açtı: Mahkemenin verdiği beraat kararını Yargıtay bozunca yeniden başlayan yargılama ancak 1974 affıyla ortadan kalkabildi.

30 Haziran 1967'de, düşülen teorik yalnızlığa homojen olmayan iç yapı çözülmeleri de eklenince Yön, yayın hayatı-

na son verdi.

O günlerde Anayasa sosyalizme açık mı yoksa kapalı mı tartışması, sık sık günlük basında yer alıyordu. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Anayasa'nın sosyalizme kapalı olduğunu belirten bir demeç vermesi, demokratik çevrelerde yaygın bir tepkiye yol açtı. FKF, Cumhurbaşkanı'na, "*Anayasa'nın dördüncü ve onikinci maddelerinin emrettiği gibi egemenliğin kullanılmasını belli bir sınıfın inhisarında bırakmamak amacıyla emekçi sınıfların örgütlenerek siyasi yönetime ağırlıklarını koymalarını gaye edinen sosyalizm, temel yasamızın sözüne ve ruhuna tamamen uygundur.*

Anayasa'nın eksiksiz uygulanmasını öteden beri savunan sosyalizmi benimsemiş gençler olarak anayasamızın sosyalizme açık olduğunu belirtmeyi görev biliriz.", görüşlerinin yer aldığı bir telgraf çekerek genel tepkilere katıldı.

Anayasa'nın halk oyuna sunuluşunun altıncı yıldönümü olan 9 Temmuz 1967 günü Cumhurbaşkanı ve Başbakan'a birer Anayasa yollanırken, parti liderlerine telgraf çekildi.

Yine 9 Temmuz günü, FKF İstanbul Sekreterliği'nin Aksaray'daki lokali açıldı. Açılışta bir konuşma yapan Sadun Aren, "*Sosyalist gençlik Türkiye'de sömürücülere karşı savaşmaktadır. Bu savaşın başarıya ulaşması için disiplin içinde yürütülmesi zorunludur*" dedi. FKF'nin açılışı izleyen saatlerde düzenlediği "*Anayasa ve Sosyalizm*" konulu açık oturuma Çetin Özek, İbrahim Türk, Sadun Aren ve İlhan Selçuk konuşmacı olarak katıldı; konuşmacılar "*Anayasa'nın sosyalizme açık olduğu*" görüşünde birleşti.

Aybar'ın, Russel Mahkemesi'nin yargıçlarından biri olarak Hanoi'ye hareket ettiği Temmuz ayında, parti içinde "*sessiz bir savaş*" biçiminde sürmekte olan "*Demokratik Devrim-Sosyalist Devrim*" tartışmasını "*alevlendiren*" bir karar alındı: "Gizli faaliyet", "şahıslarla uğraşma", "*parti içi*

dayanışmayı bozma" vb. gerekçelerle, aralarında '51 TKP tutuklamalarında hüküm giymiş eski komünistlerden Sevinç Özgüner, Naci Ormanlar, Rasih Nuri İleri, Süleyman Ege, Halit Çelenk, Şekibe Çelenk ve Vahap Erdoğdu'nun da bulunduğu toplam 13 kişi, Merkez Disiplin Kurulu'na verildi.

Ağustos 1967'de, Mehmet Ali Aybar, Russel Mahkemesi Tahkikat Komisyonu Başkanı sıfatıyla Kuzey Vietnam'a gitti ve ay boyunca savaş üzerine incelemelerde bulundu: ABD ordusunun yaptığı katliamlar, işkenceler, savaş suçları konularında bilgi topladı ve Aralık ayında Kopenhag'da yapılacak olan mahkemeye sunulmak üzere bir rapor düzenledi.

Meyhane ya da Kahvehane "Devrimciliği" ya da "Romantizmi"

Eskiden Kahvehanelerde ya da meyhanelerde daha çok futbol konuşulurdu, kendisini "sosyalist" olarak tanımlayanlar bile "yüce" ülke sorunlarını tartıştıktan sonra beraberliği kimi kez futbol sohbetiyle "taçlandırır"dı; bugün buralarda daha çok insan var ama derinlik çok daha az.

MDD görüşü Parti'de yenilgiye uğratıldıktan sonra, "*parlamentarizm*", "*biricik kurtuluş yolu*" olarak "*fetiş*" duruma getirildi. Genel başkanının ağzından '69'da "*başa güreşileceğini*" ilan eden TİP, DİSK'li sendikal mücadeleyi sosyalist mücadelenin hemen "*her şeyi*" olarak algılamaya, temsili demokrasinin parlamentosunu tek eylem alanı olarak görmeye başladı. "*Aman faşizm geliyor*" kaygısıyla "*aktif mücadeleyi*" gözardı eden, üyelerine neredeyse "*sokağı*" yasaklayan Parti yönetimi, güdümündeki FKF'yi bu anlayışla "*terbiye ederek*" aşırı "*uysal*", "*içine kapanık*" bir "*kültür kulübü*" durumuna soktu. Sınırları Parti tarafından çizilen bu süreç içinde kendilerine parlamenter bir çözümün ideolojik "*kimliğini" yakıştırarak var olmaya çalışan FKF üyeleri, doğalarında bulunan "her türden gelenekselliğe başkaldırı*"yla örtüşen eylemleri "*içlerine bastırmak*" zorunda kaldı. Bu türden bir olumsuzluğa karşın, Kemalizm'in uzağında ve "*sınıf yoğun*" bir temel üzerinde bulunmanın gereği olarak "*resmi söylemler*"den uzaklaşmaya, çözümün "*halksız*" olamayacağını, her mücadelenin "halkla birlikte" yapılacağını söylemeye başladı. Bu durum gençliğin yaşamına "*geçen*" en önemli "*katkı*"ydı.

FKF yönetiminin temel amacı herkesin "*referans*" vereceği bir entelektüel "*kimlik*" yaratarak, sosyalizmi gençlik kesimine taşımaktı. Yerel çalışmalar, kültürel etkinlikler ve

film gösterileri ön plana çıktı. Kültür dernekleri "*sosyalist dernekler*" durumuna yükseldi; köktenci düşüncenin "*nabız atışları*" salondan salona "*dolaştı*". Bu tür çalışma tarzı doğal olarak bir kahvehane ya da meyhane "devrimciliği" ya da "*romantizmi*" yarattı. O meyhane "*senin*" bu meyhane "*benim*"; hemen her gün taşınılan "*moda*" kahvehaneler; "*dedikodu*" yapmanın ya da bundan alınan "*tadın*" yerine geçen ama diğer yandan siyasal ve toplumsal değerlerle ilgili düşünceler "*saçan*" müzik, halk dansı ve film gösterileri, Yoğun bir okuma; heyecanlı tartışmalar; "*imbik*"ten çekilip karşılıklı sunulan "*insan kokuları*"; ortalıkta "*kol gezen insanlık*"; "*herşey*"e duyulan "*açlık*"; bütün çabaya karşın doldurulamayan "*boşluk*"

Genç olmanın kendisi de handikap olmaktan çıkıp kendi başına bir değer taşımaya başlamıştı. Kısacası "*konuşma yeteneği*" keşfedilmişti; olanaksız gibi görünen şeylerin "*olanaklılığı*" anlaşılmıştı. Kendi yarattığı sefalete, fakirliğe, eşitsizliğe ve adaletsizliğe ilgisiz kalan "*topluma*" küfrediliyordu; devlet hain ve kötüydü; hiyerarşi, otorite vb. ayaklar altına alınmıştı. Her kültürel etkinlik ve onun yarattığı dünya FKF'liye, kültürü kendisinin yarattığı ve dünyanın kendisini izlediği duygusunu veriyordu; kötü olan herşeyi düzeltmek gibi bir "*idealizm*" ve "*naiflik*"le doluydu; tam "*vecd*" durumdaydı; harekete geçmişti, haklıydı ve güçlüydü.

Kimi baskı dönemlerinde korkaklığın ve pasifizmin bir ürünü olarak ortaya çıkan bu türden "*devrimcilik*", o dönem için bir yaşama biçimiydi. Henüz "*evren çatlamamıştı*" ama günler çok güzeldi. Daha sonraki eylemlere temel oluşturan ilk bilinç ivmesi 1967 yılı boyunca süren bu yaşama biçimiyle edinildi.

FKF İstanbul Sekreterliği 10 Eylül 1967'de "*Emperyalizmin Çıkmazı*" konulu bir açıkoturum düzenledi: Doğan Özgüden'in yönettiği açıkoturumda Çetin Özek, Türkkaya Ataöv, Hüseyin Baş, Ali Sirmen konuşmacı olarak yer aldı.

Emperyalizmin dünyanın çeşitli bölgelerinde yürüttüğü insanlık dışı savaşları irdelendi; ayrıca Vietnam Savaşı'yla ilgili belgesel bir film gösterildi.

Yine İstanbul Sekreterliği 10 Ekim 1967'de, Amerikan 6. Filosu'nun "*gövde gösterisi yapmak*" ve mürettebatına "*kadın sağlamak*" için İstanbul Limanı'na demirlemesini protesto etmek üzere açlık grevi başlattı. Polis tarafından Dolmabahçe'de kurulan grev çadırına baskın düzenlendi ve Şafak Kutal, Hüseyin Karslı, Hasan Özaslan ile Adnan Elçi gözaltına alındı; grev çadırı, battaniyeler, pankartlar ve Türk bayrağı suç unsuru olarak müsadere edildi.

Bu kez açlık grevine Taksim'de çadır kurularak devam edildi; greve FKF İstanbul Sekreteri Veysi Sarısözen, TMTF 2. Başkanı Faruk Yalnız, Şair Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Şükran Kurdakul katıldı. Aybar açlık grevi yapanlara çektiği telgrafta, "*Açlık greviniz Amerikalıya karşı pasif direnme kampanyasının yeni ve güçlü bir adımıdır. Amerikalıyı güzel yurdumuzdan mutlaka çıkartacağız. Hepinizin gözlerinizden öperim*" diyordu.

6. Filo'nun İstanbul Limanı'ndan ayrılması üzerine 16 Ekim 1967 günü saat 18.30'da Amerikan bayrağı yakılarak açlık grevine son verildi: FKF'li gençler düzenledikleri basın toplantısında, "*Emperyalizmi protestonun açlık grevi şeklinde yapılmasında, kendi iç bünyemizde kültür emperyalizminin dejenere edici tahribatını önlemek ve onarmak kaygısı yatmaktadır. Geri kalmış ülke halklarının ve gençliğinin eylem gücünü nötralize etmekle ün salmış Amerika, Türkiye'de aynı operasyona başvurmaktadır. Gençlik kendi sorunlarıyla yurt sorunları arasında ilişki kuramayacak şekilde sefalet ve imkansızlığın içine atılmıştır. Açlık grevi, sosyalist gençliğin, tüm uyuşturulmak istenen gençliğe 'MORAL MANİFESTOSUDUR'*", görüşlerini dile getirdi.

Açlık greviyle ilgili olarak gözaltına alınıp yargılanan 6 öğrenci, altışar ay hapis ve 500'er lira para cezasına çarptırıldı.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1967-1968 öğretim döneminde, öğrencilerin ders boykotuyla açıldı: Bütün öğrencilerin desteğiyle 30 Ekim 1967 günü başlayan ders boykotu, öğretim üyelerinin destek vermemesi, durumun savcılığa bildirilmesi ve kimi öğrencilerin gözaltına alınması üzerine Kasım'ın ilk haftasının sonunda kırıldı.

7 Kasım 1967'de, "*Özel Okullar Devletleştirilsin*" yürüyüşü yapıldı. Hareketin planlanmasında ve hazırlanmasında görev alan Harun Karadeniz, İstanbul-Ankara yürüyüş kolunun da başındaydı. Yol boyunca bütün il ve ilçelerde mitingler düzenlendi; bütün köylerde konuşmalar yapıldı.

Değişik etkenlerle yüksek öğrenime duyulan büyük talep ve resmi okulların bu talebi yeterince karşılayamaması, sermaye sahiplerinin özel okullar açılması için büyük yatırımlar yapmalarına yol açtı. Açılan bu kanalda, eğitilmiş insan gücü gereksinimine uygun olmayan bir öğretim sistemi gelişti. Öğretim süresi kısa ve çok öğrenci alan kimi özel okullar "*yedek subay okulu*" adıyla anılmaya başladı. Özel okullarda eğitim planlanmamış işhanı, yurt ve apartman katlarında yapılmakta, kütüphane ve labaratuvarlardan yoksun bulunmaktaydı. Bu nedenlerle özel okullar, 1960'ların ikinci yarısında özellikle yüksek öğrenim gençliğinin mücadele hedeflerinden biri durumuna geldi.

İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Teknik Okulu ve Akşam Yüksek Teknik Okulu öğrencileri, Kasım başında boykota giderek İstanbul'dan Ankara'ya yürüme kararı aldı. 7 Kasım'da başlayan yürüyüşe 250'nin üzerinde öğrenci katıldı. Yürüyüşçü öğrenciler, "*Halkçı eğitimin yıkılmak istendiğini, özel okulların bu amaçla açıldığını ve büyük ka-*

zanç konusu haline geldiğini, Anayasa'nın 39. maddesi gereğince özel okulların devletleştirilmesinin gerektiğini, aksi halde Türkiye'yi karanlık yarınların beklediğini. ", yayımladıkları bildirilerle halka duyurdular.

FKF İstanbul Sekreterliği "*Özel Okullar Devletleştirilsin*" yürüyüşüne örgüt olarak doğrudan katılmadı; ancak tek tek fikir kulüpleri üyeleri yürüyüşte yer aldı. FKF Merkez Yönetimi ise yürüyüşçüleri Kızılcahamam'da 12 kişiyle karşıladı; Çiftlik yakınlarında yürüyüşe örgüt olarak omuz verdi. Özel okullar yürüyüşü, 20 Kasım günü Ankara'da düzenlenen bir mitingle sona erdi.

Olayların siyasal bir boyut kazanması üzerine kimi özel yüksek okul sahipleri, olası bir devletleştirme tehlikesine karşı okullarını birer vakıf durumuna dönüştürmeye başladı.

22 Kasım 1967'de öğrenci örgütleri tarafından Kıbrıs Mitingi düzenlendi: Miting Beyazıt Meydanı'ndan başladı; Karaköy'e gelindiğinde, bir Amerikan motoruna asılı Amerikan bayrağını gören Deniz Gezmiş, öne fırlayarak demir parmaklıkları aştı ve bayrağı yerinden koparark yürüyüş koluna getirdi. Taksim'de yürüyüş son bulmadan önce bu bayrak yakıldı: Bayrak yakma olayıyla ilgili olarak Deniz Gezmiş, Uğur Büke ve Aşık İhsani gözaltına alındı.

25 Kasım 1967'de, CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) kongresi yapıldı: Faşist partilere özgü bir disiplin içinde geçen kongrede Türkeş "*başbuğ*" ilan edildi; parti amblemin "*gamalı haç*" formunda "*üç hilal*"e dönüştürülmesi önerisi henüz zamanın erken olduğu savıyla reddedildi.

Kasım 1967 sonunda, TİP Genel Yönetim Kurulu tarafından kesin ihraç istemiyle Merkez Haysiyet Kurulu'na verilen 13 kişinin durumları bir sonuca bağlanmadan, bu durumu kınayan bir yazıya imza atan parti gençlik kollarından

aralarında Mehdi Beşpınar, Tebessüm ve Attila Sarp'ın da bulunduğu 13 kişi, Ankara İl Haysiyet Kurulu'nca Parti'den ihraç edildi.

Mehmet Ali Aybar, Vietnam'da savaş üzerine yaptığı incelemeler sonucu hazırlattığı raporu, Aralık 1967'de Kopenhag'da yapılan Russel Mahkemesi'ne sundu; Tahkikat Komisyonu'nun diğer üyesi Leio Basso ile birlikte sundukları bu raporla Mahkeme, ABD'nin Vietnam'da soykırım suçu işlediğine karar verdi.

FKF İstanbul Sekreterliği Aralık içinde Singer Grevi'yle ilgili olarak sendika ile bir işbirliği oluşturdu: Fabrikaya gidilerek greve omuz verilirken grev dayanışma biletlerinin yaygın satışı yapıldı.

Yine Aralık 1967'de Mihri Belli, 23 yıllık bir aradan sonra ilk kez SBF Öğrenci Derneği Lokali'nde bir söyleşi yapma olanağı buldu: "*Bugünün Türkiye'sinde Devrimci Eylem Nedir?*" konulu söyleşide Belli, TİP'in politik görüşlerine genel eleştiriler yöneltti. "*Kimin durumu uygunsa TİP'e girmeli ve bu örgütü adına layık bir sosyalist örgüt durumuna getirmek için olanca gücüyle çalışmalıdır*" önerisini sık sık yineleyen Mihri Belli, 29 Aralık tarihli Türk Solu'nun 7. sayısında, "*Türk Sosyalizm Tarihine Leke Sürenler*" başlıklı yazısıyla, TİP'e yönelik olarak teorik bir karşı saldırı başlattı.

Solun Yeni Lideri

Karaağaçtan armut vermesini beklemek ya da denizi bir kovaya akıtmak.

1967'nin ikinci yarısında sosyalizmin teorik sorunlarıyla yakından ilgili kesimlerinde bir bölünme başlamıştı bile: Yükseklerde "*fırtınalar*" koparmasına karşın, sosyalist hareketin tabanında henüz her şey sakin görünüyordu.

TİP, iyi bir "*fikri*", "*kötü*" bir oyuna dönüştürmüştü; bu durum, "*fikre*" yapılmış "*suikast*"tan başka birşey değildi. Ülke düzeyinde devlet terörüne karşı sokaklarda, meydanlarda yapılan direnme eylemlerini "*maceracılık*" olarak görünce, bir bakıma kendi iflasını da ilan etmiş oldu. Parti'nin değil "*hareket*"in önemli olduğu yargısı öne çıkmaya başladı: FKF tabanı, Türk Solu'nun başını çektiği MDD çizgisine yöneldi. TİP'e karşı olan MDD çevresi, Kemalizm adına ne varsa tümünü miras olarak yüklendi. Millici güçlerle oluşturulacak bir cephenin ideolojik zeminini buna dayanarak yarattı ve bunun gereği olarak ordunun "*darbeci geleneği*"ne sahip çıktı. Böylece resmi ideoloji kanalından ulaşılabilecek en uç noktaya, en dolaysız çözüme varılmış oldu; suçlayıcı, saldırgan, karşısındakini pasiflikle ve hainlikle suçlayan bir dil yaratıldı. Mustafa Kemal'in kimi söylemleri olduğu gibi kimi söylemleri ise koşullara dönüştürülerek kullanıldı. Mihri Belli'nin "*biçimlendirdiği*" "*devrimci çalışma anlayışı*", gençliğin doğasında bulunan "*her türden geleneksel kalıpları yıkmaya yönelik*" köktencilikle üst üste örtüştü. Bu heyecan "cangılı"nda, Parti anlamını yitirdi, herşey "*hareket*" oldu. TİP'le devrim yapmak, "*karaağaçtan armut vermesini beklemek ya da denizi kovaya akıtmaya çalışmak*" gibi bir şeydi artık. Kaynayan FKF tabanı, "*güdümünde çalışmaktan*" vazgeçtiği TİP'i terkederken,

"*sosyalist mücadele herşeyden önce kendi asıl alanında, Kemalizm'in uzağında ve sınıf yoğun bir temel üzerinde yapılır*" anlayışı da son buluyordu: Bu da TİP'in Türkiye soluna yaptığı en büyük "*kötülük*"tü.

FKF'li gençlik inanılması güç bir hızla TİP'in ve bu arada örgütlü emeğin ötesine kaydı; Kemalizm'in sınırları içine çekildi ve çevresine duvarlar ördü. "Az sınıf yoğun" alanda, toplumun bu en "*kaypak*" zemininde, Latin Amerika'dan başlayıp dünyaya yayılan "*umut anaforu*" ile bütünleşerek devrim yapmaya "soyundu"

1967'nin son ayları yaşanırken TİP'in Türkiye solundaki liderliği de sona eriyordu; artık parti liderliği değil kişi liderliği başlamıştı; Mihri Belli herşeye egemen görünüyordu.

Yeni Bir Kimliğe Doğru

'68'de evren çatladı; geleneksel kalıplar kırıldı; gençlik çözülüp yeniden oluştu.

1968, Türkiye solunun her kesimi bakımından hem bir sıçrama hem de bir altüstlük dönemi oldu. Hem devrim hem de karşı devrim, kendisini kitlesel bir ölçek üzerinde açığa çıkartmaya ilk kez 1968'de başladı.

Kendi öz dinamizminin "*eğilimine*" koşut düşen TİP'in "*dıştalama*"sıyla FKF'li gençlik, çizgileri içine çekildiği küçük burjuva temel üzerinde, kendini "*hegemonyası*"ndan kurtardığı parlamentarizmle darbecilik arasında sıkışıp kaldı. Bu "*dar*" ve "*oynak*" alanda, olağanüstü "*teknikler*" ve "*araçlar*" geliştirerek toplumsal başkaldırısını örgütlemeye çalışırken, kendine, kendinin de "*sonunu getireceği*" yeni bir "*kimlik*" edindi. "*Müthiş*" bir önseziyle herkesi "*hayrete düşüreceği*" tek ve biricik yordamı, "*ampirizmi*" seçti; "*ampirik sicili*" iyi olanlar "*öne fırladı*" "*Entelektüel devrimcilik*", "*entelektüel liderlik*" ve bunlara koşut gelen "*naiflik*", "*kibarlık*" popülaritesini ve önemini bir ölçüde yitirdi; doğrudan konuların ardındaki gerçeklerle uğraşılmaya, teori küçümsenmeye başladı. Hemen hemen şu görüş egemendi; "*Devrim için savaşmak isteyen devrimcidir*" Tartışmayı yeğleyen biri zaaflı ve zayıftır.

Ateşleyici gücünü, örgütlü emeğin ve siyasal partilerin ötesinde eylemleriyle ve yaşamlarıyla bir tür sosyalist "*ütopya*"yı savunan devrimci "*azınlıklar*"dan alan, yeni tipte bir "*enternasyonalizm*" gelişti. Bu "*enternasyonalizm*"le bütünleşip "*kimlik*" edinen ve ulusal sınırların kalktığı uluslararası bir ortamda "*köktenci değişimin ajanları*" gibi davranan sosyalist gençlik, "*iki, üç daha fazla Vietnam yaratın*" mücadele eşzamanlılığı içinde emperyalizmi "*dizüstü*

çökertmeye soyundu". Bu başkaldırıda köktenci davranış biçimleri ve oluşturulan özel yanıtlar, her ülkenin koşullarına göre ayrımlar göstermekle birlikte, genelde eylemlerine uyan ya da uyacağı düşünülen taktik ve stratejiler ülkeden ülkeye "*borç alındı*" Yeni "*enternasyonalizm*"in yaygınlaşmasıyla dünya üzerindeki "*sis perdesi*" kalktı ya da aralandı; "*yurt*" ve "*dışarısı*" gibi geleneksel engeller bir dereceye değin yıkıldı; "*yurtta*" ve "*yurt dışında*", "*bilinmeyen*" insanların etkinliklerinde yer almak gereği ve özlemi ortaya çıktı. Bu durum, '68'in "*olağandışı*" aklından değil, yaşanılan dünyanın gerçekten çok hızlı bir değişim içinde bulunmasındandı. Gelişme ve coşku, "*devrimci bir durum*"un olmadığı bir ortamda bile "*devrimci bir hava*" yaratıyordu. Zaman birkaç ay önceki "*rutin*" saatler değildi artık; "*olağan zamanlar*"ın baskı altındaki derinliklerinde var olagelen kimi "*masum olasılıklar*", köktenci düşünceler biçiminde yeşerip boy veriyordu. Devrimci umutların meşru taşıyıcıları olduklarına inanan öğrenciler, kendi koşullarına karşı ayaklanmakla toplumsal ve kültürel bir hareketin doğmasına neden olabileceklerini umuyordu. Akılcı burjuva söylemi içinde isteklerde bulunmak katlanılacak şey değildi; bir önceki günkü eylem, bir sonraki gün olabilecek etkinliklerin "*kovanı*" durumundaydı. "*Korkunç*" bir coşku vardı: sabah kalkıp gösteri isteniyordu, protesto edecek bir şeyler aranıyordu; gece olmadan "*farklı olmak*" için akla gelen her şey yapılıyordu.

1968 başlarken, Türkiye sosyalist hareketinin görünüşteki "*birliği*" de sona eriyordu. Ayrılığın tohumları 1951 tevkifatı sırasında atılmıştı; izleyen yıllarda TKP içindeki "*çatışmalar*"la "*beslendi*" ve "*doğuma*" hazırlandı. '68'de tüm küre coşkulu bir dalgayla elektriklenip devrim her yere "*elle tutulacak*" denli yaklaşınca "*o*" da dünyaya "*gözlerini açtı*" Ayrılığın kollarından biri durumunda olan MDD çizgisi ve onun lideri Mihri Belli, yeni "*kimlik*"le do-

nanmakta olan sosyalist gençliği "*güdümüne aldı*"

1968 başında "*vuku bulan*" bir olay sosyalist kamptaki ayrılığın "*kemikleşmesi*"ne neden oldu. 6 Ocak 1968 cumartesi günü İstanbul Yüksek Teknik Okulları Talebi Birliği (İYTOKB) tarafından TÖS salonunda Mihri Belli, İlhan Selçuk, Behice Boran ve CHP'den Hayrettin Uysal'ın katıldığı, "*Türkiye'nin Devrim Stratejisi Ne Olmalıdır?*" konulu bir açık oturum düzenlendi. Oturum sonunda İlhan Selçuk tutuklandı; savcılık, Behice Boran'ın, "*İlhan Selçuk'un devrim hareketini bir ihtilal hareketi, silahlı bir direnme, mücadele hareketi olarak kabul ettiği anlaşılıyor*" biçimindeki değerlendirmesini "*ihbar*" kabul etmişti. Türk Solu gelişmeleri "*İlhan Selçuk Olayı ve Yeni Olayda Rol Alanlar*" başlığı altında, "*Açık oturumda İlhan Selçuk, Mihri Belli ve TİP'in 'düşünen başı' Behice Boran konuştu. İlhan Selçuk'un devrim ve reform türleri üzerindeki konuşmasından sonra, Boran, konuşmacının açıkça söylememekle birlikte silahlı ihtilali savunduğu yolunda bir isnatta bulunmaktan kendini alamamıştı. Oysa İlhan Selçuk, konuşmasında şu ya da bu yolu tercih ettiğini söylememiş, bugüne kadarki tarihsel olaylara dayanarak, devrim ve reformların niteliğini açıklamıştı.*" değerlendirmesiyle kendi tabanına duyurdu. Olay zaten "*duygu çatlatıcı*"ydı: Mihri Belli'nin, savcının "*koşuyoluna pas atmasıyla*" daha da alevlendi. İlhan Selçuk tutuklandıktan sonra belki de bir dil sürçmesi sonucu Behice Boran'ı "*ihbarcılık*"la suçladı. Olayın bu boyutlara sıçraması, teorik ve politik anlaşmazlıklara bir de "*jurnalcilik*" gibi "*moral*" bir anlaşmazlık eklemiş oldu; sosyalist gençler arasında açığa çıkmış olan ayrışmayı geri dönülmez bir biçimde hızlandırdı; Belli ve Selçuk'un itibarlarını arttırırken, Behice Boran'ın durumunu olumsuz yönde etkiledi.

TİP yönetimi, "*bir atış menzili*" olması gereken Parlamentoyu sosyalizme ulaşmanın temel "*aracı*" olarak görüp, faşist saldırılara karşı herhangi bir direnme çekirdeği

oluşturma çabası içinde görünmezken Mihri Belli, İlhan Selçuk, Doğan Avcıoğlu ittifakı, her türden gerici saldırıyı göğüslemek için bir "*cephe birliği*" öneriyordu. Öğrenci gençlik özlerindeki "*başkaldırı*"yla örtüşen bu öneriye yaklaşırken, onların gözünde TİP'in parlamenter yoldan sosyalizme ulaşma savı, her geçen gün biraz daha anlamsızlaşıyordu.

İktidardaki AP, "*geleneksel aydınlar*" arasında "*memur kıyımı*" olarak ünlenen bir tasfiye hareketi başlatmıştı; özellikle ordunun üst kademelerinde gerçekleştirilen emekliye ayırma işlemleriyle asker kurumunun sermayenin güdümüne girmesini sağlayacak sistemli bir çalışma yürütüyordu. Gelişmeler, "*esenliği*" "*cunta*"da gören Yön çevresinin şansını günden güne azaltıyordu. Bu da onları hırçınlığa, sertliğe itiyordu; yitirdikleri şansı yeniden yakalayabilmeleri, bunalımın ordu içinde tırmanmasına bağlıydı; getirdikleri köktenci eleştiriler ve sert direnme seçenekleri sonucu doğacak olan "*bu düzen böyle yürümez*" yargısı, kendilerinden yana olan "son unsurları" harekete geçirecekti. Bu nedenle hükümetin ve hütümetin yan gücü durumundaki faşist güçlerin saldırılarına karşı en etkili tavır "*Demokratik Devrim*" yanlılarından geliyordu. Yeni "*kimliği*"ne alışmaya çalışan ve "*kabına sığmayan*" gençliğin gözünde, tezi savunanların "*çekiciliği*" yeni bir fetiş yaratmıştı; tezin kendisi bu "*örtünün*" arkasında kaldı, bir türlü günyüzüne çıkarılıp tartışılamadı.

TİP'in "*uysal bir rezervi*" durumuna dönüşen FKF, bunalımın bu biçimde tırmanmasının "*faşist bir cunta*"ya zemin hazırlayacağını söylüyor, "*sokak*" mücadelesinden gittikçe uzaklaşıyordu. Bu aşırı "*terbiye edilmişlik*", "*edilgenlik*" tabanda FKF yönetimine karşı, giderek artan bir muhalefetin koşullarını hazırladı. Özellikle kitlesel öğrenci derneklerinin yönetiminde bulunan gençlik önderlerinin dile getirdikleri bu muhalefet, FKF yönetimini, "*köşeye*

sıkıştırmış" görünüyordu.

Daha ocak ayında olaylar ivme kazanmaya başladı. FKF İstanbul Sekreterliği'nin düzenlediği Doğu Gecesi, faşistlerin saldırısına uğradı. Gece, TİP'in "*Doğu mitingleri*" kapsamında gerçekleştirilen bir etkinlikti; Kürt folklor ekiplerinin gösterisi sırasında, silahlı faşistler amonyak ve asit şişeleri atarak saldırıya geçti, ancak saldırı amacına ulaşamadı, dövülerek salondan atıldılar.

Yine ocak ayında İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nda Fikir Kulübü kurma çalışmalarını yürüten İbrahim Kaypakkaya ve arkadaşları, yönetim tarafından "*okul içinde ve dışında siyasetle uğraşmanın yönetmelikçe yasaklanmış olduğu, gazetede yayınlanan YÖO-FK'sı tüzüğünün okul duvarına asılmasının suç olduğu*" iddiasıyla bir ay okuldan uzaklaştırma cezasıyla cezalandırıldı.

O günlerde Deniz Gezmiş ve arkadaşları, FKF'nin, eylemsizliği karşısında yeni bir örgüt arayışına girdi. Önceleri, sağcıların bir yönetim anlaşmazlığı içinde bulunduğu Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti'ni ele geçirmek için kimi çalışmalar yapmışlarsa da daha sonra bundan vazgeçerek 30 Ocak 1968'de, Devrimci Hukuklular Örgütü'nü kurdular. Böylece ilk kez FKF'nin egemenliği dışında bir devrimci gençlik örgütünün çekirdeği oluşturulmuş oldu. 31 Ocak 1968 tarihli Akşam gazetesinde yayımlanan kuruluş bildirisinde, "*Artık cepheler belirlenmiştir. Bir yanda emperyalizm Komprador-ağa-mütegallibe üçlüsü, diğer yanda anti-emperyalist, anti-feodal millici güçler. Bu şartlarda tarih mademki seni 20. yüzyılın ikinci yarısında geri kalmış bir ülkenin insanı olarak yaşamak zorunda bıraktı, o halde sen bu mücadeleye istesen de istemesen de girmek zorundasın*", deniyordu.

Bu oluşuma koşut biçimde, FKF'nin eylemsizliğini eleştiren ve TMTF'nin yedd-i emine devri sırasında çıkan olaylarda polis ve faşistlere karşı militanca dövüşerek genç-

lik üzerinde küçümsenmeyecek etkinlik kuran bir öğrenci grubu da TMGT'de toplanmaya başladı. Kemalist görüşlere "sıcak" bakan ve Kemalist güçlerle işbirliğine özel önem veren bu grubun liderliğini Deniz Gezmiş, Mustafa Gürkan ve Cihan Alptekin yapıyordu.

Şubat ayı içinde, yabancı bir ilaç kampanyasına karşı Kimya-İş tarafından başlatılan etkinliklere, FKF İstanbul Sekreterliği de katıldı; konuya ilişkin bir bildiri yayımladı ve bunun yaygın dağıtımını yaptı; 17 Şubat 1968 günü gerçekleştirilen yürüyüşe omuz verdi.

19-20 Şubat 1968'de, TİP milletvekili Çetin Altan'ın yazıları nedeniyle dokunulmazlığının kaldırılması isteminin Meclis'te tartışılması sırasında AP milletvekilleri tarafından başta Çetin Altan olmak üzere Rıza Kuas, Ali Karcı, Yusuf Ziya Bahadınlı, Tarık Ziya Ekinci ve Yunus Koçak linç edilircesine dövüldü. Olay demokratik çevrelerden sert tepkiler aldı. 23 Şubat 1968 günü FKF, İTÜTB, İTÜTOTB, İÜİFTC, İÜOFTC, İÜDFTC ve Devrimci Hukuklular Örgütü, olayı protesto etmek için Taksim Atatürk Anıtı'na bir çelenk koydular. Yayımladıkları bildiride şu görüşlere yer veriliyordu; "*Komprador iktidarına şunu da hatırlatmak isteriz ki, demokrasiden ve emekten yana olanlar bugün her günkünden daha güçlüdür. Gücümüz muştaların, tabanca kabzalarının ucunda değil, kafamızda ve yüreğimizdedir*"

Bu olaylar, TİP'in "*gönül bağladığı*" legalitenin "*halt etmesi*"ydi; parlamenter araçlarla sosyalizmi gerçekleştirme "*yanılgısı*"na ya da "*fetişi*"ne büyük ölçüde son verdi. Diğer taraftan sağda, sosyalist hareketi şiddet kullanarak ezme arzularını kamçıladı. ABD desteğindeki AP hükümeti, önünde engel olarak gördüğü bütün sosyalist ve anti-emperyalist güçlere karşı hemen her düzeyde baskı ve terör seferberliğine girişti; Parti üyeleri, sosyalist aydınlar, öğrenciler, dernek yöneticileri, yazarlar ve sendikacılar, bu baskı ve terörden nasiplerini aldı.

FKF, Anayasa güvencesi altındaki sosyalist bir partinin temsilcilerine yüce Meclis'te saldırılmasını kınamak için 25 Şubat'ta Ankara'da, 26 Şubat'ta İstanbul'da "*Uyanış Mitingleri*" düzenledi: Ankara'daki miting, polisin himayesindeki AP'li ve onların yan gücü durumundaki faşist zorbaların baskınına uğradı; çıkan çatışmada çok sayıda öğrenci yaralandı ve tutuklandı. İstanbul'daki "2. *Uyanış Mitingi*"ne yaklaşık 30 bin kişi katıldı; faşist zorbalar burada da Ankara'dakine benzer bir durum yaratmak istedilerse de alman önlemler sonucu bu emellerine ulaşamadılar.

3 Mart 1968'de AP güdümündeki MTTB tarafından İstanbul Taksim Alanı'nda "Şahlanış Mitingi" gerçekleştirildi; kitlesel bir anti-komünist gösteri durumuna dönüşen mitingde, "*Türkiye'yi Vietnam ve Küba yapmak*" isteyenlere karşı cihat ilan edildi.

Deniz Gezmiş 7 Mart 1968'de, İÜ Fen Fakültesi Konferans Salonu'nda düzenlenen AIESEC Genel Kurulu toplantısında bir konuşma yapan Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ü protesto ettiği gerekçesiyle; 19 Mart 1968 günü ise Mihri Belli, 1967'nin son ayında SBF'de verdiği "*Bugünün Türkiye'sinde Devrimci Eylem Nedir?*" konulu konferans özetinin Türk Solu'nda yayımlanması üzerine tutuklandılar. Hemen bir gün sonra FKF Genel Başkanı İzzet Ararat, sorumlu gözüktüğü Proleter dergisinde Nazım Hikmet'in "*Kerem Gibi*" adlı şiiri yayımlandığı için cezaevini boyluyordu.

II. Kurultay

FKF tabanı, kendi resmi kimliğine "tükürecek" denli "refleks devrimciliği"nin "cazibesi"ne kapılmıştı; insanları ikna eden akademik tartışma değil, yalnızca kararlılıktı; "akılcı" tartışmayla, "akıl dışı" otorite yapılarını aşmak olası değildi.

23-24 Mart 1968'de, FKF II. Kurultayı Ankara'da toplandı. Açık bir ideolojik mücadelenin sergilenmediği Kurultay'da, muhalefetin eleştirileri daha çok FKF'nin "*eylemsizlik çizgisi*" üzerinde yoğunlaştı. Sosyalist gençliğin eylem isteğini dile getiren muhalefet grubu sözcüleri, "*sokak gösterileri faşizmi hızlandırır*" mantığının yersizliğini; faşizmi teşvik eden gerçek kuvvetin "*emperyalizm*" olduğunu; devrimci hareketin büyümesi karşısında çıkarlarını tehlikede gören karşı-devrimcilerin, devrimci hareketi yoketmek için bu yola başvurduklarını ve bunun tarihi gelişmenin doğal bir sonucu olduğunu; devrimcilerin görevinin "*düşmanın üstüne üstüne gitmek*"ten geçtiğini ve "*faşizm gelir diye harekete geçmemenin faşizme teslim olmak*" anlamına geleceğini, dile getirdiler.

Eleştirilerden sonra eski yönetim kurulu aklandı ve seçimlere geçildi; 57 kişilik yeni genel yönetim kurulu belirlendi.

Muhalefet grubunun Federasyon stratejisi üzerindeki eleştirilerini içeren, "*Eylemde Birlik Tartışmada Hoşgörü*" başlıkla önergesi, zamanın geçmiş olduğu ve salonun boşaltılması gerektiği için tartışılamadı; bu konuda karar vermek üzere Genel Yönetim Kurulu'na yetki verildi.

İzleyen gün toplanan Genel Yönetim Kurulu Doğu Perinçek'i Genel Başkanlığa, Ömer Özerturgut, Adnan Altıparmak, Gün Zileli, Ruhi Koç, Gülhan Germenyan, Ahmet Kozat, Ekrem Öztürkler ve Yavuz Tarakçıoğlu'nu Mer-

kez Yönetim Kurulu'na seçti. İstanbul Sekreterliği'ne ise çoğunluk oyuyla yine Veysi Sarısözen getirildi.

Doğu Perinçek'in FKF Genel Başkanlığı'na seçilmesi bir sürü tartışmayı da beraberinde getirdi: TİP Bilim Kurulu'nda yer alan ve o günkü konumuyla Sadun Aren çevresinin görüşlerini savunduğu kabul edilen Doğu Perinçek, özünde "*Demokratik Devrim*" tezine yatkındı. Kongrede yaptığı konuşmalarda bu yatkınlığını dışa vuran kimi "*ip uçları*" vermiş olmasına karşın, genelde "*kendine özgü ustalık*"la TİP çizgisinde gözükmesini bildi; kendisine açık destek veren, Genel Başkan olması için dayatan Mehmet Ali Aybar ve TİP yönetimini "*oyuna getirdi.*"

Böylece FKF'nin yönetimi, TİP'in denetiminden çıkmış oluyordu. İlk çatlak Merkez'le TİP çizgisini savunan İstanbul Sekreterliği arasında, "*Eylemde Birlik Tartışmada Hoşgörü*" başlıklı önergenin tartışılması sırasında çıktı. Karar tasarısı durumuna getirilmek istenen öneride, FKF'ye düşen görevlerin sadece üniversite gençliğini örgütlemek olmadığı, işçi ve köylü gençliğin örgütlenmesinin de FKF içinde ele alınması gerektiği belirtiliyordu. İstanbul Delegasyonu, bu görevin parti görevi olduğunu, FKF amaçlarına aykırılığını öne sürdü. Kurultay karar tasarısı biçiminde kamuoyuna duyurulan bu bildiride; "*FKF, sosyalist gençliğin örgütüdür. Bütün sosyalist gençliği birleştiren ve onun eylem birliğini sağlayan örgüttür. 'Sosyalist gençliik, birarayal' FKF, bilimsel sosyalizmin çerçevesi içinde değişik görüşleri savunan bütün gençleri toplar. Bunların eyleminde birlik ve disiplini gerçekleştirir. Üyelerinin sosyalist bilincini, bilimsel düşünme gücünü geliştirir*", denilmekteydi.

Dev-Güç

Bir şeyler yapma isteği "korkunç" yoğundu; ancak bir şeyler yapma süreci inkar edildiğinden, "kapasite" gittikçe düşüyordu: FKF II. Kurultayı ile bu "çıkmaz" aşıldı; kabaran "hiddet ve öfke" hemen hemen her türlü eylemi yapılır kılıyordu.

FKF'nin "*Demokratik Devrimciler*"in eline geçmesinin ardından Türkiye solunun yeni lideri Mihri Belli, TİP'in ve örgütlü emeğin ötesinde, kabaran gençliğin "*öfkesi*" üzerinde, bir anti-emperyalist, anti-faşist cephe oluşturma çabasına girdi. Türk Solu sayfalarında "*Devrimciler Güçbirliği (Dev-Güç)*" oluşturulması çağrısı yapıldı: Çağrı, "*Demokratik Devrimciler*"in yanı sıra, Kemalistler'in yönetimde olduğu kuruluşlar tarafından da ilgiyle karşılandı. FKF, Dev-Güç'e katıldığını duyurdu. 27 Mart 1968'de, 29 kuruluş, "*irtica*"ya karşı güç birliğine gitti; bu amaçla "*Devrimci Kuruluşlar Güçbirliği İcra Komitesi*" oluşturuldu ve başkanlığına eski MBK üyelerinden Tabii Senatör Kadri Kaplan getirildi. DİSK, önceleri yatkın görünmesine karşın daha sonra "*işin rengi*"ni anlayınca, temsilci göndermekten vazgeçti; TİP yönetimi ise bu çabaların "*cunta hazırlığı*"ndan başka bir şey olmadığını ileri sürerek katılmaya yanaşmadı. Dev-Güç, "*Demokratik Devrim*" kampında ve Kemalist çevrelerde büyük bir heyecan ve coşkuyla karşılandı; Türkiye soluna "*ivme*" kazandıracak, anti-emperyalist, anti-faşist bilinci kökleştirecek, güçbirliğinden kaçarak faşizmin "*ekmeğine yağ süren*" "*hainlerin*" hakettikleri "*dersi*" almalarını sağlayacak, yeni bir "*soluk*" olarak algılandı. O "*toz duman*" içerisinde hiç kimsenin aklına kurulan cephede, "*proletaryayı kimin hangi örgütle temsil etmekte olduğu*" sorusu gelmedi. Sosyalist gençlik, bütün dünyayı "*kasıp kavuran*" ve '68'le birlikte Beyazıt Meydanı'na, Taksim Alanı'na, Kızılay Bulvarı'na kadar "*gelen*" "*yeni enternasyona-*

lizm"in "*anaforu*"na kapılmıştı bile; proletaryadan "*söz etmek*" bir "*damak tadı*"ydı artık; bir şeyler yapmaya gelince "*zaten onlar adına*" yapılıyordu. Bilimsel sosyalizmle tanışmanın henüz "*çocukluk dönemi*"ni yaşayan gençlik, "*erginlik dönemi*"ni başka bir "*kimlikle*" yaşamak istiyordu. Bir tarafta TİP'in "*pasifizm*"i, sendikaların "*cılızlığı*", diğer tarafta Kemalizm'in "*ince hesapları*" ve Kemalizm'le aralarında "aşılamayacak dağlar görmeyen" "*Demokratik Devrim*" kampı önderliğinin yaklaşımları, sosyalist gençliği "*duygusal bir iç savaş*" içine itti. Gençliğe göre "*kıyamet kopmak*" üzereydi; devrim bir "*festivaldi*", ezilenlerin "*festivali*" bu "*festivali*"; örgütleyecek birilerini arıyordu; beğenmezse "*alaşağı*" etmesini bilirdi.

FKF'nin Dev-Güç'e katılması örgütte yoğun tartışmalara yol açtı: Genel Merkez, TİP'e karşı "*bağımsızlığını*" ilan ederken İstanbul Sekreterliği Genel Merkez'e tavır aldı. Dev-Güç'e karşı olanlar, "*bağımsızlık için mücadelenin ancak sosyalizm mücadelesi ile anlamlı olacağını*" ileri sürüyordu. FKF'nin Dev-Güç'ten ayrılmasına yönelik önerge Genel Yönetim Kurulu'nda oylandı; oylama 22-22 berabere sonuçlanınca FKF, Dev-Güç'e katıldı.

FKF dışındaki demokratik öğrenci örgütlerinde de bu ayrımlaşma her yerde aynı saflıkta gerçekleşmedi; özellikle İstanbul'da, Dev-Güç'ün örgütlenme çabaları yetersiz kaldı. İstanbul sosyalist gençlik hareketinin odağını oluşturan İTÜTB, İTÜTOTB ve İFTC, Dev-Güç'ün yapısını, ilkelerini ve mücadele hedeflerini yeterince doyurucu bulmadıklarını açıklayarak güç birliğine gitmekten vazgeçtiler. Onlara göre Dev-Güç'ün önderliğini Kemalistler ele geçirmişti ve anti-emperyalist bir çizgi izlemekten çok AP hükümetine yönelik bir mücadeleyi amaçlıyorlardı. Herhangi bir çıkmaz durumunda "*anti-komünizm*" silahına başvurmaktan kaçınmayacakları açıktı. "*Demokratik Devrimciler*" önderliği, "*milli cephe*"nin bozulacağı kaygısıyla Kemalistler'in başını çek-

tiği çizgiye herhangi bir eleştiri getirmeyi göze alamıyordu. "*Demokratik Devrim*" kampında da tam bir homojenlik yoktu; Deniz Gezmiş önderliğinde bir grup, hemen herkesi "*pasiflik*"le suçlayıp "*başına buyruk*" çalışıyordu; daha çok TMGT'yi kendilerine "*mekan edinen*" Deniz ve arkadaşları, öğrenci gençliğin en etkin kesimiydi; hem Kemalistler'in başını çektiği çizgiden, hem de FKF'nin eski çizgisinden uzak durmayı yeğlediler.

Bu teorik ve pratik "*bulanıklık*" ya da teori "*bolluğu*" ve pratik yaklaşım "*zenginliği*" nedeniyle İstanbul sosyalist gençlik hareketi üzerinde, FKF'nin eski çizgisi bir süre daha etkili oldu.

FKF Genel Merkezi, 2 Nisan 1968'de "*NATO'ya Hayır Haftası*" düzenledi; 18 Nisan'da Spor Sergi Sarayı'nda Köy Enstitüleri günü kutlaması, 20 Nisan'da Bekir Yenigün'ün Türk-İş kongresinde dövülmesinin protesto edilmesi, 21 Nisan'da Robert Kolej Öğrenci Birliği tarafından düzenlenen "*Türkiye'de Dinci Gerici Milliyetçi Akımlar*" konulu açık oturuma katılınması, ayın günlük etkinlikleri arasında yer aldı.

Dev-Güç'ün ilk eylemi 29 Nisan 1968'de (29 Nisan'ın 8. yıldönümü) gerçekleştirildi. 29 Nisan'da, "*Tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye için, emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı devrimci güçbirliğini ortaya*" koyacak bir miting yapılmasına karar verildi: Zafer Alanı'ndaki mitinge binlerce kişi katıldı; Aziz Nesin, Kadri Kaplan ve İlhan Selçuk birer konuşma yaptı. Gerici ve ümmetçiler mitinge saldırdı, ancak amaçlarına ulaşamadı. FKF, TMTF, TMGT, AÜYOB, AÜTB, AÜÖB ve ODTÜÖB yayımladıkları ortak bildiriyle olayı kınadılar; "*Meşru ve kanuni bir toplantı olan 29 Nisan anma töreni, emperyalistlerin yurdumuzdaki ortakları tarafından beslenen ve tahrik edilen ve maalesef hepimizin candan bağlı olduğumuz milliyetçiliğin kisvesi altına saklanan gerici ve ümmetçi saldırganlar tarafından*

dağıtılmak istenmiştir.

Polisin saldırganları koruması ve saldırıyı önlememesi karşısında, polisin görev yapmasına engel olmak gibi hiçbir maksat taşımazken, bağımsız ve demokratik Türkiye için savaşan gençlik, meşru müdafaa durumunda kalmış ve kahredici sillesini saldırganlara vurmuştur."

Her öğretim dönemi başlangıcında gündeme gelen "üniversite reformu", bir çözüme kavuşturulmadan bir sonraki yıla erteleniyordu. 1968 baharına gelindiğinde öğrenci istemleri değişmişti; artık "*reform*" değil, "*üniversitede ve eğitimde devrim*" isteniyordu. FKF ve diğer öğrenci örgütleri, bu istemlerini yeni öğretim dönemi başlangıcında yaşama geçirme kararındaydı: Temel slogan "*Eğitimde Devrim*" olacaktı. Daha önceki reform istekleri gibi belirsiz amaçlara yönelmekten vazgeçilecek, sonbahara kadar Türkiye'deki eğitim düzeni ve özellikle yüksek öğrenim sorunu üzerine araştırmalar yapılacak, Kasım'da ise üniversitede var olan potansiyel bu amacın gerçekleştirilmesi için seferber edilecekti. Ancak "*evdeki hesap çarşıya uymadı*"; Mayıs ayında Fransa'da "*patlak veren*" ve hızla Batı Avrupa'ya ve dünyanın kimi ülkelerine yayılan öğrenci hareketleri, yakın geleceğe yönelik bütün tasarıları altüst etti. Bir anda Avrupa, öğrenci hareketlerinin yarattığı "*deprem*"le sallanmaya başladı. Görece refah çağının çocukları olan öğrenciler, ne I. ne de II. dünya savaşlarını biliyordu; burjuva toplumunun "*zevklerin ertelenmesi isteğine*" tahammülleri yoktu; yeni ve hemen tadılacak deneyimleri yaşamlarına geçirmenin aceleciliği içindeydi. Kendi toplumsal ağırlıklarının farkına varan gençler, tüketici olarak değerlendirilmek, bakıma muhtaç yurttaşlar olarak tanımlanmak istemiyorlardı; kendi kaderlerinden kendilerinin sorumlu olmalarının engellenmesine isyan ediyorlardı. Küba Devrimi'yle Latin Amerika'da yakılan "ateş", sonunda Avrupa'yı "*ısıtmış*"tı. Öğrenciler kendilerini, kurulu düzenin temellerini sarsan büyük bir

enerji dalgasının parçası olarak görmeye başladı; birden dünyayı devralan ve onu değiştiren bir kuşağın parçası olduklarına inanmaya başladılar. "*Ölülerin ağzıyla konuşmanın*" zamanı değildi; kuramsal tartışmalar değil, duygusal "*yakıcı eylemler*" esastı; kitlesel düzeyde bir "*sel*" oluşturan '68'li öğrenciler, kampusleri ele geçirerek, siyasal iktidara "*dur diyecek*", tüm toplumu "*yeniden yaratacak*" ya da bütünüyle yeni topluma "model oluşturabilecek" bir merkez yapma gibi bir "*ütopya*"yı yaşama geçirmeye girişti-ler.

Avrupa'daki, özellikle Fransa'daki öğrenci hareketleri, Türkiye'yi de etkisine aldı; sosyalist öğrenciler, kendilerini nasıl anlatacaklarına ilişkin "*evrensel düzeyde*" bir örneğe kavuşmuş oldu; özellikle "*köktenci*" davranışlı sosyalist öğrenci gençlik, kendi dışındaki herhangi bir gücün yörüngesinde olmaksızın kendi öz eylemleriyle bir şeyler başarabileceklerini tanıyıp anlama olanağını buldu. "*Demokratik Devrimciler*"in ve Kemalistler'in "*hırçın tutum*" ve "*yakıcı-yıkıcı*" eylem önerilerinin yarattığı "*fetiş*"le Batı'da '68'li öğrencilerin yarattığı başkaldırı "*ruhu*" bütünleşip kaynaşıverdi. Bu heyecan "*cümbüşü*"nde, TİP'in etkinliği giderek zayıfladı. TİP önderliğinin sürekli yinelediği, "*sosyalist devrimde işçi sınıfının tarihsel rolünü*", gençlerin bir kesimi anlamış olmakla birlikte, "*Demokratik Devrimciler*"in ve Kemalistler'in önerdiği biçimde, faşist hareketle cepheden ve doğrudan mücadele etmeksizin herhangi bir siyasal ilerlemenin de olamayacağını sezinliyorlardı. Oraya varmadan devrimcilik "*yapılamaz*" sanıldı.

Ankara'da Dev-Güç önderliğinde kimi etkinlikler sürdürülürken, İstanbul'da Dev-Güç dışında kalan FKF İstanbul Sekreterliği, TÖS İstanbul Şubesi ve öğrenci dernekleri, alternatif bir "*NATO'ya Hayır Haftası*" düzenlediler. 14-19 Mayıs 1968 tarihleri arasında düzenlenen hafta nedeniyle İstanbul'un kenar semtlerinde ve gecekondu mahal-

lelerinde toplantılar yapıldı; ilk kez afiş, kitlesel düzeyde bir iletişim ve propaganda aracı olarak kullanılmaya başlandı; ipek baskı tekniğiyle basit ama çarpıcı afişler hazırlandı ve İstanbul'un duvarları bunlarla donatıldı. 14 Mayıs sabahı Taksim'de toplanan gençler, 6 metre boyutundaki bir NATO amblemini yakarak haftayı başlattılar: Yapılan konuşmalarda; "*NATO'ya hayır diyoruz çünkü, emekçi halk yığınlarının yani Türkiye'nin çoğunluğunun çıkarlarından yanayız.*

14-19 Mayıs tarihleri arasını NATO'ya Hayır Haftası olarak ilan eden aşağıdaki örgütler, bu gün bağımsızlık kahramanı Mustafa Kemal'in anıtı önünde bizi bağımlı kılan NATO'nun amblemini yakarak haftayı açıyoruz.

Amacımız bağımsızlık sorununu yalnızca biz gençlerin ve aydınların sorunu olmaktan çıkarıp emekçi halkımıza mal etmektir.

Çünkü her zaman halklar galip gelmiştir. Vietnam'da böyle olmuştur, Türkiye'de de olacaktır.", görüşleri dile getirildi.

Mayıs bitip Haziran'a girildiğinde, "*hava korkunç militandı ve her türlü otoriteye karşı neşe dolu bir saygısızlıkla dolu*"ydu. '68 başkaldırısı her yönüyle ve tüm cüretiyle bir "*isyan*" olarak "*soluk almaya*" başlamıştı.

Üniversiteler arkaik, şirket ve apolitikti. Başlangıçta öğrencilerin günlük acıları ön plandaydı; yaygın kanıyla "*ağızlarına sıçılıyordu; ifade özgürlüğü, toplantı özgürlüğü, konuşma özgürlüğü*" yoktu. Geldiği sınıfın dışında hemen hiçbir sınıfın içini görmeyen, bilmeyen öğrenciler için bu son derece doğaldı; şimdi ise devrimci öğrenci olmuşlardı, bu "*tam günlük mesai*" isteyen bir işti. Oradan oraya koşturuyor ABD'ye lanetler yağdırıyorlardı.

TİP'in dışına "*düşmek*"le öğrenciler, "*devrimci kendiliğindenliği*" engelleyen Parti politikalarından da kurtulmuş oldu. Kendilerini toplumsal kökenleriyle toplumsal kaderleri arasında asılmış, akıntıya kapılmış bulan öğrenciler, çok dar bir alanda "*yaratıcı ve eleştirel bir zekâ*" geliştirmek zorundaydı. "*Kapitalizmin gelişemeyeceği, yakın bir gelecekte çöküntüye uğrayacağı ve sosyalist devrimin gerçekleşeceği*" zemininde, öğrenci koşullarıyla uluslararası konular arasında bağıntılar kurdular ve yeni siyasal mücadele yolları yarattılar. Kısa sayılacak bir süre içinde okulların demokratikleştirilmesi mücadelesinin sınırlarını aşarak "*Marksizm*"e ulaştılar.

İtici gücünü akademik düzenle öğrenci kitlesinin istemleri arasındaki dolaysız çelişkiden alan ilk hareket, 10 Haziran 1968 günü, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde patlak verdi. Hareketin lideri Celal Kargılı şöyle sesleniyordu; "*Dünya gençliği bizden çok daha iyi şartlar altında bulunurken, daha iyi imkanlara kavuşmak için mücadele verirken, pek ilkel şartlarda ve en ilkel yönet-*

meliklerle tahsilimize devam etmemiz Türk gençliğinin devrimcilik görüşü ile bağdaşmamaktadır. Biz bu hareketle Türkiye'deki bütün üniversite gençliğinin devrimci hareketlerine, fakültemiz alanını mücadele alanı olarak tahsis ettik."

Dil-Tarih'teki hareket, 11 Haziran'da Ankara Üniversitesi Hukuk ve Fen fakültelerine sıçradı. 12 Haziran'da, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde boykot kararı alındı.

12 Haziran çarşamba günü, büyük anfide toplanan öğrenciler, sınav günlerinin asıldığı tahtalara yazılan "*Sağ-sol yok, Boykot var*" dövizlerinden fazlaca "*rahatsızlık*" duymadan, boykot kararı aldılar. Ardından öğrenci kitlesi anfiyi boşalttı ve bahçeye çıktı; heykelin önüne gelindiğinde kalabalık kitleye dönüşmüştü. Heyecanın yükseldiği bir anda Deniz, "*Arkadaşlar, Rektörlüğe!*" diye bağırdı ve koşmaya başladı; kalabalık Deniz'in arkasından "*sel gibi*" aktı. "*Rektör istifa et*" sloganlarına "*Dağ Başını Duman Almış*" marşı eşlik ediyordu; hareketi henüz bir "*festival*" biçiminde algılayan kimi öğrenciler ise "*Üniversite hocaları/Severler paraları/Biz size sormaya geldik/Biz devrim yapmaya geldik*" sözlerini şarkı biçiminde söylüyorlardı. Rektörlük binasının önüne bir anda binlerce öğrenci yığılmıştı. Durum karşısında şaşkına dönen Rektör Ekrem Şerif Egeli, öğrenci temsilcilerini iknaya çalıştı.

Deniz, belagatı yüksek olan rektörün daha fazla konuşmasını istemiyordu; öğrencilerin ikna olmaya başladığını görünce, rektörün masasına elindeki sopayla vurdu, masasının camları tuz buz oldu; bu tavır karşısında Egeli sustu, genel sekreterin yardımıyla profesörler evinden çıkarak otomobiline doğru gitti. Öğrenciler arabanın çevresini sararak zorla dışarı çıkardılar ve kapıları kapattılar.

Bu olayla Türkiye öğrenci eylemlerinde yeni bir dönem başlamış oldu; Merkez bina işgal edilmişti. İşgalin ilk günü tam bir karışıklık içinde geçti; kapılarda yeterli denetim yapı-

lamadığından içeriye çok sayıda sağcı öğrenci ve polis girmişti. İkinci gün kurulan komite olaya egemen oldu; komitenin başkanlığına Hukuk Fakültesi'nden Kemal Bingöllü, sözcülüğüne İktisat Fakültesi'nden Toygun Eraslan getirildi.

Başlangıçta, üniversite reformu talebinin dayatıldığı bir boykot biçiminde alevlenen hareket, kısa süre sonra üniversitenin işgaline dönüştü. O güne değin, özellikle İstanbul'da "*köktenci*" davranışlı öğrenci gençlik kesimi arasında tanınan Deniz Gezmiş, Merkez binası işgaliyle kitle hareketinin tutuşturucusu olarak öne fırladı ve öğrenci gençliğinin tam ve kesin güvenini kazandı.

Aslında ilk öğrenci boykotu, bu kitlesel düzeydeki öğrenci hareketinden birkaç ay önce Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde, baş örtüsü takma sorunu yüzünden çıkmış, ancak kitlesellik kazanamadan sona ermişti. Ardından İstanbul'da, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği başkam Ufuk Şehri önderliğindeki faşistler tarafından bir hareket başlatılmak istenmiş, yeterli taraftar bulamadığı için "*kadük*" olmuştu.

FKF Genel Merkezi, ilkbaharda işgale dönüşebilecek kitlesel düzeyde bir hareket beklemiyordu; hemen hemen bütün hazırlığını sonbahara, öğretim yılının açılışına yöneltmişti. Bu nedenle hazırlıksız yakalanmanın "*şaşkınlığı*" içinde başlangıçta bir "*tedirginlik*" geçirdi; ama bu uzun sürmedi hemen toparlandı ve bütün örgütüyle eyleme destek verdi; ivme kazanan eylem bir anda İstanbul ve Ankara fakültelerine boykot-işgal biçiminde yayıldı. Genel Merkez'in tereddüt geçirmesi, özellikle İstanbul'da harekete teorik "*zaaf*"lar getirdi: İstanbul'daki boykot-işgal hareketini yöneten "*İşgal Komitesi*"ne başlangıçta, Kemal Bingöllü çevresinde toplanan Kürtler'in çoğunlukta olduğu TİP çizgisindeki İstanbul FKF örgütü egemendi. Ayrıca ideolojik yelpazede çok farklı görüşler vardı; tabanda hemşehrilik da-

yanışması tam olarak kırılabilmiş değildi. Bu oynak zemin üzerinde ve öğrenci kitlesinin büyük çoğunluğunu eyleme çekmek kaygısıyla, "*sağ sol yok, boykot var*" sloganıyla harekete el konulmaya çalışıldı. Bu egemenlik FKF Genel Yönetimi tarafından kırılınca, "*İşgal Komitesi*", sol ve sosyalist eğilimlilerin bir eylem birliği platformuna dönüştü.

Her fakültede boykot ve işgal komiteleri kuruldu; bütün işgal komiteleri, bir işgal konseyinde merkezileştirildi; hareketin bütünü, tümü seçimle gelen bir yürütme konseyinin eline verildi. Özel bir savunma gücü oluşturuldu; üniversite içinde bir haberleşme ve yayın sistemi kurularak, öğrenci kitlesiyle iletişim sağlandı. Harun Karadeniz, oluşturulan konsey tarafından işgal süresince görüşmeleri yürütecek ekibin başkanı olarak görevlendirildi.

İstanbul Üniversitesi İşgal Komiteleri Yüksek Konseyi'nin hazırladığı öğrenci isteklerini içeren broşür, Rektör Ekrem Şerif Egeli'ye sunuldu. Broşürde şöyle denilmekteydi; "*Belli çıkar gruplarının kendi çiftlikleriymiş gibi yönettikleri üniversitelerde yıllardır süren düzensizlikler sonunda bu patlamaya yol açmıştır. 27 Mayıs Devrimi'nden sonra çıkartılan 115 sayılı üniversiteler kanununu yarının hukukçularını yetiştiren, bizlere kanun saygısını aşılayacak olan hukuk profesörleri, uygulamamışlardır. . İşte bizim boykotumuz her şeyden önce bu bozuk düzene son verilmesini hedef almıştır.*

Üniversiteyi esas üç eleman meydana getirmektedir. Öğretim üyeleri, yardımcıları, öğrenciler. Fakültelerin yönetiminde bunların her üçünün de söz sahibi olmaları gerekir. Öğretim üyelerinin büyük çoğunluğu öğrencileri yok farzetmektedir. Beri taraftan yönetmeliklerdeki aksaklıklar öğrencilerin mağdur olmasına, bilgi dağarcıklarına yeni bir şey katmadan yıllarını boş yere kaybetmelerine yol açmaktadır."

Rektörlük, "*Konsey*"le görüşmemekte ısrar ediyordu;

öğrenci temsilcileri, kendilerinin muhatap kabul edilmemeleri durumunda işgali kaldırmayacaklarını bildirdiler. Çıkmazın aşılması amacıyla devreye girerek arabuluculuk yapmak isteyen İÜ Öğretim Görevlileri Sendikası'nın önerisi de ilgi görmedi. Ancak işgal hareketinin disiplinli ve kararlı bir biçimde yürütülmesi üzerine, rektörlük yumuşamaya başladı; bu aşamada kimi öğretim üyelerinin de araya girmesiyle sonunda görüşmeyi kabul etmek zorunda kaldı.

21 Haziran 1968'de radyoda Rektör Ekrem Şerif Egeli ile "*İşgal Konseyi*" sözcüsü Toygun Eraslan'ın katıldığı ve Abdi İpekçi'nin yönettiği bir açıkoturum yapıldı. Oturumda, isteklerin kabul edilebilir olduğu açıklandı. Ardından Baltalimanı'ndan, İşgal Konseyi adına aralarında Deniz Gezmiş'in de bulunduğu bir öğrenci heyetiyle İÜ Senatosu arasında görüşmeler yapıldı; bu toplantı, üniversite yönetiminin direncinin kırılmasında ve öğrenci isteklerinin kabul edilip işgalin kaldırılmasında etkili oldu. Birkaç gün sonra rektörlük, öğrencilerin hazırladığı "*Reform Taslağı*"nı her fakülte düzeyinde İşgal Komiteleriyle görüşmeyi kabul edince, başladıktan üç hafta sonra 25 Haziran 1968'de işgalin kaldırılması yolunda karar alındı; öğrenciler günlerdir sürdükleri mücadeleyi kazanmışlardı.

Haziran işgal ve boykot eylemleri, sosyalist gençlerin öğrenci kitlesiyle organik bağlar kurmasına olanak sağladı. Öğrenciler arasında ve öğrenci yurtlarında hemşehrilik ilişkilerine dayalı bir sürü "*iktidar merkezi*", yaratılan hareketin kitleselliği içinde eriyip gitti. Öğrenci kitlesinin kesin desteğinde aşağıdan gelen aydınlık amaçlı, dürüst, içten ve becerikli yeni öğrenci liderleri, öğrenciler üzerinde yönetimle "*pazarlıklar*" yapan ve o güne değin varlıklarını sürdüregelen adı büyük "*talebe birlikleri*"nin ünlü "*şefleri*"ni alaşağı etti. Darülfünundan bu yana süregelen üniversite hiyerarşisi kalkanı altında kalan bir sürü çelişki gün yüzüne çıktı; öğrencilerin akademik, yönetsel ve gündelik yaşama

ilişkin istemler ileri sürerek başlattıkları "*Üniversite Reformu*" için işgal ve boykot hareketleri, toplumun demokratik kesimlerinden yaygın bir destek gördü. Hareketin kazandığı saygınlık ve sempati karşısında, Demirel Hükümeti bile ihtiyatlı davranmak zorunda kaldı. 27 Mayıs'ta, öğrenci hükümet çatışması sonunda iktidardan düşen DP'nin durumundan "*ders*" almış olmalı ki; "*özerkliği sarsmakta*" olduğunu söyleyerek eleştirmekle birlikte, "*üniversite içi*" olarak yorumladığı öğrenci hareketlerine müdahale etmedi.

Bu devingen ve "*kabına sığmayan*" süreç, sosyalist öğrencilerin yeni "*kimliğini*" pekiştirdi; bir önceki dönemin çok okuyan, çok bilen, genelde doğru sözler eden, resmi söylemden uzak genç tipini, kavga içinde kendisini kanıtlayan, kızmadan edemeyen, fizik olarak güçlü, öne çıkmaktan hoşlanan, "*şamatacı*", biraz "*küstah*", duygularını bastırmış ya da duyguları yalıtılmış, "*ampirik*" yanıyla belirgin sosyalist genç tipine dönüştürdü. Çok kısa bir zaman içerisinde "*köktenci*" olmanın ölçütleri değişivermişti: 1968'in başında "*köktenci*" olmak "*düşünceleri*"yle "*herkesin kafasını uçuran*" TİP'li olmaktı; 1968'in ortasında ise "*yumruğuyla*" "*herkesi tepeleyen*" "*Demokratik Devrimci*" olmak anlamına geliyordu.

Gençliği yeni "*kimliği*"yle "*güden*" Mihri Belli, 2 Temmuz 1968 tarihli Türk Solu'nda, "*Gençliğin Direnişi*" başlığı altında şöyle sesleniyordu; "*İlerici odur ki, devrimci odur ki, sosyalist odur ki, kafasında küçük hesaplar, küçük çıkarlar olduğu halde, keskin sosyalist görünerek gençliğin eylemine katılmamak için ,onu baltalamak için her türlü bahaneler icat eden düzenbazın maskesini düşürmekte kusur etmez ve tam bir disiplin içinde, hareketin ön saflında verini alır, gece yarıları fakülte kapısında nöbetini bekler, Atalarımızın öğüdünden ayrılmayalım: 'Nerede Hareket, Orada Bereket!'*"

Temmuz Darbesi *"Merhaba" eski "kimlik"; yaşasın "Sosyalist Devrim".*

FKF Merkez Yönetimi'nin *"Demokratik Devrimciler"*in eline geçmesinden sonra bağımsız davranarak adeta "özerk" bir yapı kazanan FKF İstanbul Sekreterliği, Haziran boykot-işgalleriyle kazandığı *"gücü"*, *"desteği"* ve *"popülariteyi"* kullanarak, daha dördüncü ayını doldurmadan Perinçek başkanlığındaki Merkez Yürütme Kurulu'nu alaşağı etti. Yeni *"kimlik"*, geçici bir süre FKF yönetiminden uzaklaşmış oluyordu.

Doğu Perinçek başkanlığındaki FKF sancılı bir dönem geçiriyordu: TİP çizgisindeki *"Sosyalist Devrimciler"*in egemenliğindeki İstanbul Sekreterliği alternatif bir politika izlerken, öğrenci tabanıyla genel başkanlık arasındaki *"uyumsuzluk"* Merkez Yönetimi'nin gücünü önemli ölçüde kırıyordu. Bunun ilk örneği 29 Nisan mitingi öncesinde yaşandı: Mitingde Merkez Aziz Nesin'i konuşturmak isterken, *"Sosyalist Devrimciler"* TİP milletvekili Çetin Altan'ın konuşmasını istiyordu. Muhalefet, Türk Solu dergisinden alıntılar yaparak, FKF yöneticileriyle Türk Solu arasındaki *"organik"* ilişkiyi kanıtlamaya çalıştı: *"Bu adamlar MDD'ci, öyleyse FKF'nin başında ne işleri var"* yargısını işleyerek Genel Yönetim Kurulu üyeleri üzerinde etkili oldu. Yapılan güven oylaması 22-22 berabere bitti; Perinçek ancak kendi oyunun çift sayılmasıyla *"iktidardan düşmekten"* kurtulabildi.

Perinçek'in seçilmesi olduğu gibi düşürülmesi de bir süre tartışmaya yol açtı: FKF yönetimi, GYK toplantısının daha sonraki bir tarihte yapılacağını, *"kendilerinin düşürüldüğü"* toplantının usulsüz olduğunu öne sürdü. Türk Solu'na göre bu bir *"tezgâh"*tı, *"oportünistler"*in bir oyunuydu; Merkez Yürütme Kurulu, ikinci olağan Genel Yönetim Kurulu toplantısı için 14 Temmuz tarihini saptamıştı.

Tartışmalar, yaklaşımlar bir yana muhalefetin "*Temmuz Darbesi*"nde yasal olmayan bir yan yoktu. İstanbul delegelerinin hemen hemen tümü "*Sosyalist Devrimci*"ydi; Haziran boykot-işgalleriyle de "*etkinliklerini artıran*" bir saygınlık kazanmışlardı. Gerçi Haziran hareketlerinde asıl "*öncüler*", özellikle Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının başını çektiği "*Demokratik Devrimciler*" olmuştu; ama ne var ki "*bu TİP'lilerden adam çıkmaz, bunlarla bir yere varılmaz*", bu nedenle "*onların dışında bir çekirdek, bir örgüt olmak gerekir*" anlayışı içinde olduklarından, Sekreterlik eski çizgisini rahat rahat sürdürebilmişti. Bütün bu olanakları seferber eden "*Sosyalist Devrimciler*", Genel Yönetim Kurulu'nu 8 Temmuz 1968 günü toplantıya çağırarak Doğu Perinçek başkanlığındaki Merkez Yürütme Kurulu'nu güvensizlik oyuyla düşürdü; yapılan seçim sonucu Zülküf Şahin genel başkanlığa, Gülhan Germenyan, Sami Urfalı, Olcay Girgin, Adnan Celayir, Nuri Yıldırım, Ekrem Öztürkler ve İnanç Kutluer üyeliklere seçildi.

Aynı gün ikinci kez toplanan GYK, ilk iş olarak FKF'nin Dev-Güç'ten ayrılmasını kararlaştırdı: Dev-Güç'e çekilen bir telgrafta ayrılmanın gerekçesi açıklanıyordu: "*Fikir Kulüpleri Federasyonu, Milli Bağımsızlık için mücadeleyi sosyalizm için mücadele saydığından, Milli Bağımsızlık'tan yana -anti emperyalist- bütün yasal kuruluş ve güçlerle ortak bir cephede ve ortak bir çizgi üzerinde birleşmeyi amaçları içinde sayar.*

Bu nedenle işçi ve emekçi sınıfların sosyalizmi kurmak için vereceği kavgada emekçi halkımızın yanında, ona yardımcı olan Fikir Kulüpleri Federasyonu üyeleri, Anayasa'dan yana tüm yasal güçlerin ortak bir cephede birleşmesini, emekçi halkımızın bilinçlenip pratik bir güç niteliğini kazanması gereğine inandığı ve bu yolda eylem yaptığı ölçüde yararlı olur.

Oysa Devrimciler Güçbirliği içindeki ara tabaka tem-

silcilerinin kendi burjuva ideolojilerini hakim kılmak ve emekçi halkın örgütüne kuşku ile bakıp -onu tecrit etmek istemeleri- ,çeşitli kuruluşları içine alan Devrimciler Güçbirliği'nin yapısı, kuruluşu ve izlediği politika itibariyle Türkiye sosyalizmi yararına olmadığına inandığından, 8 Temmuz 1968 günü yapılan Genel Yönetim Kurulu ikinci oturumunda toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile Devrimciler Güçbirliği'nden ayrılmayı kararlaştırmıştır. "

Haziran boykot-işgallerinin sona ermesinden sonra üniversitenin sorunlarının çözümlenebilmesi için öğretim üyelerinden ve öğrencilerden oluşan bir Komisyon kuruldu: Komisyon'da öğretim üyelerinden Tarık Zafer Tunaya, Edip Çelik, Lütfü Duran, Zait İmre, Bülent Köprülü, Öztekin Tosun, İsmet Sungurbey, Çetin Özek, Ümit Yaşar Doğanay, Aydın Aybay ve Necip Kocayusufpaşaoğlu; asistanlardan Rona Serozan, Kevork Acemoğlu, Yıldızhan Yaylaoğlu ve Yavuz Alanguya; öğrencilerden ise Kemal Bingöllü, Bozkurt Nuhoğlu, Ömer Yasa ve Deniz Gezmiş yer aldı.

Aynı günlerde İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, boykot ve işgal komiteleri hakkında dava açtı: Soruşturma üzerine boykot ve işgal komitelerine bağlı öğrenciler, sorumluluğu paylaşmak için kendi aralarında 8 Temmuz 1968 günü bir imza kampanyası başlattı. İmzaladıkları metinde, "*Biz aşağıda imzaları bulunan İstanbul Üniversitesi öğrencileri, 12 Haziran 1968 ve onu izleyen tarihlerde, üniversite içindeki işgal ve boykot hareketlerine, Türkiye'mizin ve üniversitelerimizin yüksek menfaatleri için bizzat katıldığımızı kamuoyuna duyururuz*" deniyordu.

FKF yönetiminde ve İstanbul'da bu olaylar yaşanırken TİP Merkez Haysiyet Divanı, "*Demokratik Devrim*" görüşünü savunan 67 üyeyi kesin olarak ihraç etmeyi kararlaştırdı.

Öğrencilerin Haziran boykot ve işgal eylemleri, toplumun öteki kesimlerinde, özellikle işçiler ve köylüler arasında

hakettiği yankıyı uyandırdı: Temmuz 1968 başında, Derby Lastik Fabrikası işçileri, grevlerinin gerekli etkiyi uyandırmadığını görünce işgale girişmeye karar verdiler ve öğrencilerden yardım istediler. Karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içinde bir işgal eylemi gerçekleştirildi; işgal amacına ulaştı ve işçiler isteklerini elde etti.

Dolmabahçe Direnişi

Dolmabahçe Direnişi, "Demokratik Devrimciler"le "Sosyalist Devrimciler" arasındaki mücadeleyi "Demokratik Devrimciler" lehine değiştiriverdi; "Sosyalist Devrimci" olmak, TİP'li olmak, "pısırık", "korkak" ve "hain" anlamına geliyordu artık.

Haziran boykot ve işgallerinin hemen ardından, 6. Filo İstanbul Limanı'na yanaştı: Demokratik hak arayışının ve politik başkaldırının çok sıcak olduğu bir döneme rastlayan bu olay, eylem çizgisini hızla yükseltti; sonuçları önceden kestirilemeyen "*yakıcı*" ve "*etkili*" bir direnişe yol açtı.

İşgal ve boykot eylemlerinin amacına ulaşması, polisin "*etkisiz*" ve "*pısırık*" kalması sonucunu doğurmuştu; bunun "*öcünü*" almak için fırsat kollayan polis, 6. Filo'nun İstanbul'a gelmesiyle bu olanağı yakaladı ve olayları kasıtlı olarak tırmandırdı. Önceleri 6. Filo geldiğinde, kentin çeşitli kesimlerinde, özellikle eğlence yerlerinin, genelevin ve randevuevlerinin bulunduğu Beyoğlu"nda Amerikan denizcilerine karşı küfretmek, keplerini başından alıp atmak, çiğnemek, üstlerine kırmızı mürekkep atmak, çata-pat fırlatmak, üniformalarını jiletlemek, kıstırıp dövmek gibi "*geleneksel*" "*anti-emperyalist*" eylem biçimleri uygulamaya konurdu; poliste yine benzer eylem biçimlerinin yapılacağı beklentisi vardı; gerçi bu beklenti bir ölçüde gerçekleşmiş olmakla birlikte asıl "*yakıcı*" eylemler bu beklentinin dışında gerçekleşti.

6. Filo'nun gelişini anti-emperyalist bir gösteriye dönüştürmek, kendiliğinden gelişen sıradan tepkiler olarak değil de örgütlü ve bilinçli bir tavır sergileyebilmek için 76 örgüt 15 Temmuz 1968'de İTÜ'de bir toplantı düzenledi; yapılacak protesto eylemleri tartışıldı. Toplantı dağıldıktan sonra öğrenciler toplu olarak Taksim Alanı'na çıkmak istedi.

Yolu kesen polis herhangi bir gerekçe göstermeden Hasan Yalçın, Rahmi Aydın, Ayhan Özer, Rafael Avidor, Ali Osman Altın, Engin Kaynak, Zafer Geçim, Ahmet Özdemir, Fahri Aral, Mehmet Özdemir, Ertuğrul Yeşilova, Can Saydam, Mümin Karaoğlu ve Gürbüz Şenol'u gözaltına aldı. Aynı gece İstiklal Caddesi'nde Amerikalı denizcilerin yüzlerine boya atan Eyüp Neşat Yıldırım, Mustafa Karşılayan ve Cihan Alptekin tutuklanıyordu.

İzleyen gün polisin davranışını protesto etmek üzere üzere Dolmabahçe İskelesi'ndeki göndere bir bayrak çekildi ve sonra da bir yas işareti olarak yarıya indirildi. Bu olaylar yaşanırken İTÜ sürekli polis ablukası altındaydı; üniversite çevresinde polisle devrimci öğrenciler arasında vur-kaç tarzında çatışmalar olmaktaydı; polis çılgına dönmüş durumdaydı. Bir taraftan İTÜ Rektörlüğü'ne baskı uygularken, diğer taraftan kentin şurasında burasında Amerikalı askerlere yönelik "*korkutma*"ya "*ürkütme*"ye dayalı eylemler yapan Nuri Yazıcı, Sadettin Güven, Kemal Ortaç, Yusuf Güven ve Yusuf Baha Gürcan adlı öğrenciler "*toplanıyordu*"

Polisin baskısı karşısında geri adım atan İTÜ Senatosu, "*Yurt binasının üniversitenin eklentisi kabul edilemeyeceği bu nedenle de özerklik güvencesinden yararlanamayacağı*" kararını aldı: Karar üzerine polis, 17 Temmuz günü sabaha karşı, devrimci öğrencilerin üssü konumunda olan Talebe Birliği ve yurt binalarını bastı. Her yer tahrip edildi; öğrenciler linç edildi; Vedat Demircioğlu yurdun ikinci katından aşağı atıldı; 47 öğrenci hastaneye kaldırıldı; aralarında FKF İstanbul Sekreteri Veysi Sarısözen'in de bulunduğu 30 öğrenci tutuklandı.

27 Mayıs'tan bu yana polisin üniversiteye yönelik olarak gerçekleştirdiği doğrudan ilk saldırıydı bu; genelde ülke düzeyinde, özelde İstanbul'da bir "*bomba*" etkisi yaptı. Olay üzerine 18 Temmuz 1968 günü bir dizi "*yakıcı*" eylem uygulamaya konuldu; öğrenciler, güvenlik güçleri

karşısında "*net*" bir başarı gösterirken, bu başarıda asıl pay sahibi olan Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının yönlendirdiği "*Demokratik Devrimciler*", "*Sosyalist Devrimciler*"i "ekarte etti" Olayları biraz da "*masalsı*" bir hava içinde anlatan 23 Temmuz 1968 tarihli Türk Solu'ndan izleyelim: "*Olay İstanbul'da bir bomba gibi patladı. Haberi duyan Teknik Üniversiteye koşuyordu. Yurt avlusu ana baba günüydü. Gelenler, polis tarafından yerle bir edilmiş demir kapının üzerine basarak avluya giriyor ve iki taşın arasına dikilen bir sopaya raptedilmiş pankartla karşılaşıyorlardı: 'Kardeşimizin kan izlerini takip et'. Pankartın arkasında, yurdun yan tarafına doğru uzayan kan izleri, 20 metre devam ediyor ve bir göllenmeyle bitiyordu. Yurdun içi de kalabalıktı. Kulaktan kulağa haberler ulaşıyordu. 'Miting saat 12.00'de. Dolmabahçe'ye yürünecek'*

Saat 11.00 sularında toplum polisi, Dolmabahçe stadının şeref tribünü kapısında mevzilenmişti. Saat 11.30'da 5 minibüs, İstanbul Üniversiteli devrimcileri getirdi. Gelen gençler saf oluyorlar ve yurda doğru dağ başını duman almış marşiyla yürüyorlardı ve hep bir ağızdan bağırıyorlardı: "Kahrolsun Amerika". Teknikli öğrenciler kardeşlerini heyecanla karşıladılar. Kalabalık iyice artmıştı.

Bu sırada avluya asılmış olan hoparlörden, yürüyüşün saat 13.00'de başlayacağı, yürüyüşü Teknik Üniversite Öğrenci Birliği'nin ve İTÜTOTB'nin düzenlediği ve onların direktifiyle hareket edileceği bildiriliyordu. Yürüyenler kısa bir tartışmadan sonra durdular. Beklediler. Hasan Yalçın avlu kapısının beton damına çıkmıştı. Elindeki megafonla konuşuyordu: 'Hareketlerin belli bir disiplin içinde ve örgütlü olarak yapılması gerekir. Aksi taktirde, başarı şansı yoktur. İçimizden bazı anarşistler çıkıp, sizleri aşırı hareketlere itmek isteyebilirler. Böylelerine iltifat etmeyiniz. Örgüt disiplinine uyunuz.' Gençler sustu, bekledi. Harun

Karadeniz geldi, konuştu: 'Arkadaşlar, hareketi yöneten örgütler olarak, içeride otturduk. Meşeleyi enine boyuna görüştük. Her ihtimali düşünerek, her ihtimali hesaplayarak şu karara vardık ki; yürüyüş Dolmabahçe'ye değil, Taksim'e yapılmalıdır. Biz üç-beş Amerikan denizcisine değil, en geniş anlamıyla emperyalizme karşıyız. Ve emperyalizmi tel'in etmek için Taksim'e yürüyeceğiz. Aramıza anarşistler karışmış olabilirler, onların tahriklerine kapılmayın örgütlerinizin direktifine uyun'. Harun'un konuşmasından sonra gençler Taksim'e yürüdüler. Sloganlar şunlardı: 'Bağımsız Türkiye', 'Kahrolsun Amerika', 'Amerikalı it, evine git', 'Tanklarıyla toplarıyla gelseler bile bağımsız olacak Türk'ün ülkesi' Taksim Anıtı'na varıldı, çepeçevre sarıldı ve bayrak yarıya çekilerek nutuklar atıldı. Miting bitmişti. Miting tertipçileri yurda dönüleceğini söylediler. Konuşan yönetici şöyle diyordu: 'Bugünkü hareketimiz burada sona ermiştir. Bugün Dolmabahçe'ye inilmeyecektir. Hareketi düzenleyen örgütler olarak, arkadaşları disiplin içinde yurda dönmeye davet ediyoruz. İçimizde bulunan anarşistler, Dolmabahçe'ye inmek üzere sizleri tahrik edebilirler. Onlara uymayın. Örgüt disiplinine karşı gelenler, ihanet içindedirler, haindirler.' Soğuk bir hava esti. Küçük bir grup, flamalarıyla yurdun yolunu tuttu. Gece dövülen arkadaşlarının hesabını sormak isteyen kitle kalakalmıştı.kararsızdı. Bu noktada Deniz Gezmiş devreye giriyor. Olayları yine Türk Solu'ndan izlemeye devam edelim. *"Birden Taksim Anıtı'nın kaidesine bir genç fırladı. 'Arkadaşlar' dedi, 'Biz buraya nutuk dinlemeye gelmedik. Biz ta Beyazıt'tan Teknikli kardeşlerimizle Dolmabahçe'ye inmeye geldik. Orada kadınımıza kızımıza saldıranlara gerekli dersi vermeye geldik. Kimse bizi boş laflarla yolumuzdan alıkoymaya muktedir olamayacaktır. Hedefimiz Dolmabahçe'dir, yürüyelim arkadaşlar.'. Kalabalık dalgalandı. Heyecan yükseldi. 'Dolmabahçe'ye, Dolmabahçe'ye' sesleri Taksim'i çınlattı. Gençler yürüdüler.*

'Ölenler dövüşerek öldüler
güneşe gömüldüler
vaktimiz yok ölenlerin matemini
tutmaya
akın var
akın
güneşe akın
güneşi zaptedeceğiz güneşin
zaptı yakın'

Gür bir ses omuzların üzerinden okuyordu bunu. Diğerleri katıldılar, 'güneşin zaptı yakın' Kalabalık gittikçe artan hızıyla aşağıya iniyordu. . . Yurda dönenler önde, Dolmabahçe'ye gidenler arkada. Gümüşsuyu'na yaklaştıkça, FKF'liler Dolmabahçe'ye inenleri durdurma çabalarına hız verdiler. Safların arasına giriyor, 'Anarşistlere uymayın' diye öğüt veriyorlardı. Yurda gelindi. O ne? Önde gidenler yolda barikat kurarak Dolmabahçe'ye inenleri durdurmaya hazırlanıyorlardı. Şiir okuyan ses gürledi! 'Dolmabahçe'ye inmemizi engellemek isteyenlere bir kere daha hatırlatırız. Biz nutuk dinlemeye değil, Dolmabahçe'ye inmeye geldik.' Öndeki gruptan megafon, disiplin gereği yurda dönüleceğini tekrarlıyordu: 'Anarşistlere uymayın'. Fakat kenetlenen saflar yarıldı; kalabalık Dolmabahçe'ye aktı. . Merdivenler koşar adımlarla inildi. Rıhtıma aynı hızla girildi. Amerikan denizcileri kendilerini motorlara güç attılar. Kaçıyorlardı. Kalabalık gittikçe arttı. Bir gece evvelki Sükan'ın aslanları ortada görünmemişler, Amerikan denizcilerini koruyamamışlardı. Olaylar çığ gibi gelişti. Tutulan Amerikan erleri denize atılıyor, kamyon kamyon gelen Amerikan malzemesi yakılıyor ya da denize atılıyordu. .

Saat 21 oldu. Hareket 7 saattir sürüyordu. Ne nutuk atan vardı orada, ne de yöneten. Ama 7 saat olmuştu, hala

dağılmıyor 'karaya çıkarmayız' diyorlardı. . . . Tam bu sırada, birden coplar sardı etrafı. Vahşi bir saldırı başladı. İki çember çevrilmişti. Birinci çemberden kurtulan, ikincisine düşüyor, dövülüyordu. Sükan'ın aslanları bu gece de 'iyi' iş görmüşlerdi ama Amerikalılar da bir güzel dövülmüşlerdi."

Dolmabahçe direnişi, iki sosyalist eğilim arasında sonraları tam bir düşmanlığa dönüşecek olan bir tavır farklılığını gün yüzüne çıkardı: FKF önderliğinin "*pasifist*" ve "*korkak*" tavrı, "*Demokratik Devrimciler*" tarafından TİP "*oportünizmi*"nin bir ihanet örneği olarak damgalandı. Bu suçlamanın "*baskısı*" altında FKF önderliği özeleştiri yaparak hatasını kabul ederken, İTÜ Öğrenci Birliği Başkanı Harun Karadeniz, eski tutumunu sürdürdü.

FKF, 20 Temmuz 1968 günü Beyazıt Meydanı'nda, "*Barış İçin Amerikan Emperyalizmine Karşı Savaş*" mitingi düzenledi. Miting "*Demokratik Devrimciler*"ce eylemsizliğin propagandası olarak niteleniyor ve çok sert bir biçimde eleştiriliyordu. Çok sayıda öğrenci ve işçinin katıldığı mitingde Mehmet Karahan, Murat Kovacıoğlu, Toygun Eraslan, Osman Saffet Arolat, Çetin Altan, Harun Karadeniz ve İdris Küçüömer birer konuşma yaptı: İdris Küçükömer'in konuştuğu sırada İstanbul Üniversitesi kapısından sloganlar atarak çıkan Deniz Gezmiş liderliğindeki "*Demokratik Devrimciler*", miting alanına gelerek konuşmacıları ve topluluğu Dolmabahçe'ye götürmek için yoğun bir ajitasyona girişti, ancak kitlenin tam katılımını sağlayamadılar; Turan Emeksiz Anıtı'na kadar gidilip saygı duruşunda bulunduktan sonra geri dönüldü.

Türk Solu'nda Cengiz Çandar olayı şöyle yorumluyordu; "*Miting, öğrenci temsilcilerinin konuşması ile açıldı ama, bir türlü de kapanmadı. . Her gelen aynı lafları, değişik cümle dizeleri ile tekrarlıyordu. . Mitingdeki dinamik gücü oluşturan bir grup -ki bu grup 17 Temmuz günü*

oportünistlerin bütün engellemelerine karşın, büyük bir kalabalığı Amerikalılar'ı denize dökmek için Dolmabahçe'ye sürükleyen gruptu- sabırsızlanmaya başlamış ve bunca büyük anti-emperyalist bir potansiyelin kaybolacağının farkına varmıştı. Miting tertipleyicileri; Dolmabahçe'ye uzak diye, Taksim yerine miting alanı olarak Beyazıt'ı seçenler, iki hafta önce, Ankara'da Genel Yönetim Kurulu'ndaki ucuz ve basit ayak oyunlarıyla Doğu Perinçek ekibini düşüren ve devrimcileri FKF binasından zorbalıkla dışarı çıkaran FKF'nin İstanbul'daki oportünist dalı idi. Miting tertipleyicileri, Dolmabahçe'ye inen yurtseverlerin önünde barikatlar kuranlar ve örgüt disiplini adı altında eylemsizliğin disiplinini savunanlardı. . Devrimcilerin; 'Dolmabahçe'ye sloganına, İTÜ Talebe Birliği Başkanı Harun Karadeniz: 'Önemli olan, bugün Dolmabahçe'de demirlemiş Amerikan emperyalizminin sembolü 6. Filo değil, bu kötü düzendir' diyerek oldukça ciddi (!) cevaplar veriyordu.

20 Temmuz 1968 Türk devrimci yaşantısında kaçırılmış, ender ele geçecek bir fırsattır. . oportünizmin maskaralıkları yüzünden heba olmuş bir gündür.. Ankara'daki genç devrimciler Doğu Perinçek ekibinin düşürüldüğü gün nasıl bilendilerse. . Beyazıt Meydanı'nda İstanbullu genç devrimciler de öyle bilendiler. "

"Bıldırcın Harekatı"

". . ./FERMANİ'yim akın akın/Gafil emre uyma sakın/Hesap sormak günü yakın/Türk gencine vurma polis,"

"*Barış için Amerikan Emperyalizmine Karşı Savaş*" mitinginin yapıldığı gün faşist bir grup, FKF binasına saldırdı; saldırıda iki kişi yaralandı. 22 Temmuz'da polis, FKF binasını patlayıcı madde arama gerekçesiyle bastı. Olay bir basın toplantısıyla protesto edildi; verilen basın bildirisinde, "*Türk gençliği, hele sosyalist gençlik saldırılarla hiç bir şekilde susturulamaz. Çünkü Türk emekçisinin aydınlık Türkiye'yi kuracağına inanmıştır. son Amerikan neferi yurdumuzdan kovuluncaya kadar savaşmaya and içmiştir.*" deniyordu.

Hastaneye kaldırılan ve komaya giren Vedat Demircioğlu 24 Temmuz 1968 günü öldü. Bunun üzerine "*Sosyalist Devrimciler*" ve "*Demokratik Devrimciler*" ayrı eylem kararı aldı: TİP çizgisindeki FKF'li öğrenciler Aksaray'daki Sekreterlik binası önünde, aynı görüşteki teknikli öğrenciler İTÜ'de, "*Demokratik Devrimciler*" ise İÜ Merkez binasında toplanmaya başladı. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının yönlendirdiği "*Demokratik Devrimciler*" "*yakıcı*" eylemler düşlerken, kollarına siyah kordelaler bağlayıp siyah pankartlar taşıyan "*Sosyalist Devrimciler*", polisle karşılaşılması durumunda çatışmama, bulunulan yere oturularak "*pasif*" direnme gösterme kararına varıyordu. Öğrenciler üç koldan Vilayet'e yürüyüşe geçti: Hedefe ilk ulaşan Harun Karadeniz liderliğindeki Teknik Üniversiteli öğrenciler oldu; onları Vilayet'i korumaya alan toplum polisleri karşıladı; coplarla saldırıya geçen polis kimi öğrencileri tutukladı. Ardından Merkez binada toplanan öğrenciler geldi; polisle sınırlı bir çatışmaya girdikten sonra, daha kalabalık bir sayıyla yeniden saldırıya geçmek üzere geri çekilmeye başladılar. Cağaloğlu'na çıkarlarken siyah flama, siyah pankartlar ve

ortada Vedat'ın resmiyle FKF'liler göründü; birlikte yeniden Vilayet'e doğru yürüdü. Polis coplarla acımasızca saldırdı; sert bir direnme gösterilmeyerek daha önce alınan karar gereğince yere oturuldu; oturanlar polis tarafından karga tulumba toplanıp otobüslere dolduruldu; 47 öğrenci tutuklandı. "*Demokratik Devrimciler*" ise direniyordu; bu kez eylemi kimin yürüteceği konusunda tartışma çıktı; sonunda "*Üniversiteye dönelim tekrar geliriz*" kararına varıldı.

Polisin elinden kurtulan öğrenciler, Site Öğrenci Yurdu önünde yeniden toplanarak, ellerinde, "*Arkadaşımızın cenazesini istiyoruz*" yazılı bir pankartla yürüyüşe geçti. Beyazıt-Çemberlitaş-Cağaloğlu kavşağına gelen öğrenciler, burada önlem alan toplum polisi tarafından durduruldu. Taşlarla saldırıya geçen öğrencileri toplum polisi ancak takviye kuvvet alarak geri püskürtebildi; buradaki çatışmada çok sayıda öğrenci yaralandı.

"*Demokratik Devrimciler*" 24 Temmuz eylemlerindeki başarısızlığın sorumlusu olarak "*Sosyalist Devrimciler*"i gösterdi; onların "*oturma eylemi*" gibi pasif direnme yolunu seçip "*kuş gibi*" polise avlanmalarından esinlenerek, biraz da "*küçültücü*" bir yaklaşımla ilk gün eylemlerini "*bıldırcın harekatı*" adıyla popülarize ettiler.

25 Temmuz'da Vedat'ın cenaze töreni yapılacaktı; ancak cenaze 24 Temmuz gecesi ailesine teslim edilerek memleketi olan Konya'ya gönderilmişti. Bunu duyan öğrenciler sembolik bir tabutla töreni yapma kararına vardılar.

Vedat Demircioğlu için sabahın erken saatlerinden başlayarak Hukuk Fakültesi önünde toplanan öğrenciler, Atatürk Anıtı çevresinde ellerinde Vedat'ın portrelerini tutarak saygı duruşunda bulundu. Daha sonra Dekan Reha Poroy, Prof. Tarık Zafer Tunaya ve öğrenci temsilcileri birer konuşma yaptı. Konuşmalar yapılırken üniversite bahçesine üzerine Türk bayrağı örtülü Vedat'ın sembolik tabutu getirildi. Sembolik tabutla yürüyüşe geçen öğrenciler Plevne

Marşı'nı söyleyerek ve sloganlar atarak Adliye binasının önüne geldi. Yapılan kısa konuşmalardan sonra Cağaloğlu'na saparak Vilayet'e yürümek isteyen öğrencilere polis, cop ve kalkanlarla saldırdı; öğrenciler taşlarla saldırıya karşılık verince, Cağaloğlu bir anda savaş alanına döndü; öğrenciler soplandı ve yerlerde sürüklendi. Olayların boyutlanması üzerine Cağaloğlu'na askeri inzibatlar sevkedildi. Polisin öğrenciler üzerine acımasızca saldırısına askeri inzibatlar kayıtsız kalmayınca yer yer askerlerle polis arasında da çatışmalar oldu. Olaylar durmak bilmiyordu; bu kez İÜ'nden kimi öğretim üyeleri geldi; toplum polisinin geri çekilmesini ve tutuklanan öğrencilerin serbest bırakılmasını istedi, ancak bu istek ilgi görmedi. Sonuçta çok sayıda öğrenci gözaltına alındı, bir çoğu yaralandı.

Vedat Demircioğlu'nun cenazesinin Konya'ya getirilmesi sırasında da bir sürü olay oldu. TÖS ve TMTF, "*Emperyalizmi kınama*" mitingi düzenlemek istedi; Valilik üzerine baskı kurarak iznin verilmesini önlemek isteyen esnaf örgütleri ve Komünizmle Mücadele Derneği, dinci kesimi sokağa döktü; matbaa, kitapevi, gazete idarehaneleri, eğlence yerleri ve gazinolar tahrip edildi. Gözü dönmüş gerici dinciler daha sonra Orduevi'ne yürümeye kalkışınca askeri birlikler tarafından durduruldu.

26 Temmuz 1968 günü polis Deniz Gezmiş ve Harun Karadeniz hakkında gıyabı tutuklama bulunduğunu ve görüldükleri yerde yakalanacaklarını duyurdu.

27 Temmuz'da TMGT tarafından Ankara ve İstanbul'da "*Anayasaya ve Kanunlara Saygı*" mitingi düzenlendi.

1968 yılı içinde buyutlanan öğrenci eylemlerinin en göze çarpan ürünlerinden biri de "*Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu*" oldu. Örgütlenmeye ilişkin ilk adımlar '68 baharında düzenlenen "*NATO'ya Hayır Haftası*"nda atıldı; 6. Filo'yu protesto eylemleri sırasında bu çabalar yoğunlaştı. Çalışmalarda öncülüğü İTÜTB yaptı; hazırlık toplantılarına

Birlik'in yanı sıra İTÜTOTB, İFTC, Orman Fak. TC, Robert Kolej ÖB, FKF İstanbul Sekreterliği katıldı; toplantılar sonunda 28 Temmuz 1968 günü "*Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu*" oluşturuldu. Dayanışma Kurulu'nda sonbaharda üniversiteler açılırken öğrenci hareketinin üzerinde yükseleceği platformu hazırlamak, istemleri ve mücadele olanaklarını belirlemek ve formüle etmek amacına yönelik uzun tartışmalar oldu. Örgütün asıl önemi, ilk kez doğrudan doğruya kitle hareketinin içinden gelen ve öğrencilerin doğal temsilcileri olan bir dernekler ağını ortaya çıkarmış olmasıydı.

Böylece, öğrenci hareketi yerellikten ve tekillikten kurtulmuş, kendi doğasına uygun bir dayanışma ve mücadele mekanizmasına kavuşmuş oldu.

30 Temmuz 1968'de sınava giren Deniz Gezmiş, üniversiteyi dışarıdan kuşatan sivil polisler tarafından yakalandı; yargılaması sonucu "*öğrencileri kanunsuz yürüyüşlere teşvik etmek*" suçundan tutuklandı.

İstanbul olaylarında, polisin öğrenci hareketlerine karşı almış olduğu tavır, yasa tanımaz bir biçim alınca Ankara'da kimi öğrenci örgütleri, Parlamento'yu olağanüstü toplantıya çağırmak ve yöneticileri uyarmak için TBMM önünde oturma eylemi başlattı; eylem polisin sert tepkisine yol açtı. Yakalananlar karakola, oradan da adliyeye sevkedildi. Polis o kadar kin içindeydi ki yargılamayı izlemeye gelen öğrencilerin üzerine saldırdı; çatışma sırasında kaçmaya çalışan Atalay Savaş bir arabanın altında kalarak can verdi.

Okullar tatile girmiş, ortalık sakinleşmişti. '68 bahar ve yaz eylemleri sırasında bir gerçek iyice gün yüzüne çıktı; FKF eylemler üzerindeki insiyatifini büyük ölçüde elinden kaçırdı; dipten dalga dalga gelen öfkeyi yönlendirecek eylem seçenekleri geliştiremedi. "*Demokratik Devrimciler*"in "*yakıcı*" eylemlere dayalı "*hırçın*" muhalefetine koşut olarak sosyalist bir anti-emperyalizm perspektifi belirsizleşir-

ken ortalığa, kendiliğinden gelen sıradan bir "*milliyetçi*" hava egemen olmaya başladı. Özellikle yaz eylemleriyle doruğa çıkan polis vahşetinin ve anti-komünist saldırganlığın araya ancak askeri birliklerin sokulmasıyla engellenebilmiş olması, Türkiye toprağında "*geleneksel olarak var olan*" ve "*Demokratik Devrimciler*"in tezlerinde ağırlıklı olarak "*yer alan*" "*zinde güçler*"in gençlikle yan yana olduğu "*varsayımı*", artık farkına varılması gereken bir doğru biçiminde algılanmaya başladı. Sözleri değiştirilmiş "*üniforma*" marşıyla başlayan yürüyüşler, "*Ordu gençlik el ele*" sloganıyla devam ediyordu. Bu görüşün yakınında ya da biraz uzağında ama kesinlikle şemsiyesi altında kümelenmiş ve kendilerini "*Demokratik Devrimciler*" olarak tanımlayan "köktenci" öğrenciler, "sınıf temeli"nden uzaklaşarak, "*cunta*"ya temel oluşturan "*az sınıf yoğun alanlar*"da dev adımlarla ilerlerken, bu görüşlerle köprüleri çoktan atmış olan Aybar, yaşanılan "*hengameyi*" "*faşizme zemin hazırlayan anarşizan hareketler*" olarak görüyordu.

12 Ağustos 1968 günü ölen Reşat Fuat Baraner için cezaevinde bulunan ve aralarında Deniz Gezmiş, Bora Gözen, Veysi Sarısözen'in de yer aldığı bir grup öğrenci bir başsağlığı telgrafı gönderdi: Telgrafta, "*Türkiye emekçilerinin kurtuluşu uğruna 50 yılı aşkın onurlu bir uğraşı veren Reşat Fuat Baraner'in ölümünü derin bir üzüntü ile karşıladık. Tutuklu bulunuşumuzdan ötürü cenaze törenine katılamayışımız ayrı bir üzüntü kaynağıdır. Bu büyük kayıptan ötürü sizlere ve emekçi halkımıza başsağlığı dileriz.*" deniyordu.

Seyyar satıcıların açlık ve işsizlik yürüyüşü, onların isteği üzerine 18 Ağustos 1968 günü FKF tarafından organize edildi.

Güler Yüzlü Sosyalizm

20-21 Ağustos 1968 gecesi Çekoslovakya Sovyet, Polonya, D.Alman ve Bulgar orduları tarafından işgal edildi ve Dubçek yönetimi düşürüldü; olay dünya sosyalizmi üzerine bir "bomba" gibi düştü; "ulusal sınırlar" içinde sıkışmış kalmış olan kimi sosyalist savlar uluslararası boyut kazandı ya da kazanmak "zorunda" kaldı.

'68'in olayları başdöndürücü bir hızla birbirini izlerken uluslararası düzeyde, Çekoslovakya'da; sosyalizmin "*dramı*" yaşanıyordu. TKP dışında kalan hemen her eğilim, o güne değin ileri sürdükleri "*ulusalcı*" yaklaşımlarıyla çarpıcı bir çelişki oluşturan Çekoslovakya olayları karşısında, "*şaşkına döndü*"

Çekoslovakya olayları '68'in başlarında hız kazandı: 5 Ocak'ta Merkez Komite Novotny'nin yerine Dubçek'i birinci sekreterliğe getirdi. Böylece "*Prag İlkbaharı*" dönemi başlamış oldu. Mart 1968'de Novotny, cumhurbaşkanlığından istifa etmek zorunda kaldı; yerine General Svoboda getirildi. Nisan'da Oldrich Çernik, yenilenmiş bir hükümetin başına geçti. Mayıs ve Haziran aylarında, "*güler yüzlü bir sosyalizm*" yaratmak isteyen ülke yöneticileri, daha önce saptanan bir "*eylem programı*"nı uygulamaya koydular: Sansür kaldırıldı, ekonomik ve toplumsal reformlar tartışmaya açıldı; kimi ülkelerle ekonomik görüşmelere başlandı. 4 Temmuz'da Brejnev, sosyalizm kardeş bir ülkede tehlikeye düşerse, askeri bakımdan müdahale etmekte kararlı olduğunu açıkladı ve 20-21 Ağustos 1968 gecesi Sovyet, Polonya, D.Alman ve Bulgar orduları Çekoslovakya'ya girerek birkaç saat içinde bütün kentleri işgal etti; yöneticiler tutuklanarak Sovyetler Birliği'ne götürüldü.

Dubçek'in düşürülmesine değin TİP'te çatışan eğilimle-

rin, SSCB karşısında konumlanışları arasında temelde fazlaca bir ayrım yoktu: Aybar, "*Sosyalizm önce milli ve insancıl anlamda milliyetçi bir harekettir*" derken, Mihri Belli, "*'Maocu' 'Kastrocu', 'Moskovacı' yakıştırmalarına cevabımız şudur: Biz ne oyuz, ne de bu ve ne de beriki. Biz Türkiyeciyiz.* " değerlendirmesini yapıyordu.

Çekoslovakya olayı, "*ulusalcı*" savlara "*uluslararası*" boyutlar kazandırdı; önceleri "*enternasyonal*" anlamda aynı görüşleri paylaşıyor gözüken eğilimler kısa bir süre içinde ayrışmaya uğradı.

Aybar'ın önderlik ettiği TİP kanadı, geçmişteki görüşleriyle fazlaca bir çelişki oluşturmayacak biçimde ve o görüşlerin bir uzantısı olarak Çekoslovakya'daki reform girişimlerinin yanında yer aldı ve Sovyet müdahalesini eleştirdi. Eskiden beri savunageldiği ağırlıklı "*ulusalcı*" olan görüşlerine "*uluslararası*" bir boyut kazandırırken, vulgar biçimde ileri sürdüğü ve o güne değin açık açık tartışmaktan "*kaçındığı*" "*Türkiye sosyalizmi*" tezi üzerindeki "*sis perdesi*"ni kaldırıverdi. Açık ve dolaysız bir biçimde, "*anti-leninizm*", "*parlamentarizm*" ve "*nasyonalizm*" temeli üzerinde yükselecek olan "Türkiye sosyalizmi"nin "*ceberrut*" değil, "*hürriyetçi ve güler yüzlü*" olacağını kamuoyuna duyurdu.

Mihri Belli'nin liderlik ettiği "*Demokratik Devrim*" cephesi ise Çekoslovakya'da reform girişimlerini, "*karşı devrimci ve revizyonist*" olarak değerlendirdi; "*kapitalizme yönelik bir savunma önlemi*" olarak gördüğü Sovyet müdahalesinin yanında yer aldı ve Brejnev'i destekledi.

TİP içinde Behice Boran ve Sadun Aren tarafından temsil edilmekte olan kanat ortodoks bir tavır takınarak, "*tek*" olan bilimsel sosyalizmden saptığı gerekçesiyle Aybar'a karşı bir karşı saldırı başlattı.

Öğrenci gençlik "*konumlarına*" uygun biçimde ikiye ayrıldı: "*Demokratik Devrimciler*" Türk Solu çizgisinde

tavır alarak "işgal"in yanında yer alırken, *"Sosyalist Devrimciler"* in yönetimde olduğu FKF İstanbul Sekreterliği, yayımladığı 21 Ağustos tarihli bir bildiriyle olayı şöyle değerlendiriyordu; *"Sovyetler Birliği'nin Varşova Paktı müttefiklerinden bir kısmıyla birlikte pakt üyesi Çekoslovakya'yı işgal etmeleri, dünya barışına ve özgürlüğüne indirilen bir darbedir. Bu nedenle Türkiye Üniversite Gençliği adına kınarız. Ulusların iç işlerine müdahale, hangi gerekçeler ileri sürülerek yapılırsa yapılsın, özgürlüğü ve insanca yaşamayı engelleyicidir. Ve tehlikeli sonuçlar doğurur. Sovyetler'in ve davranışlarıyla uydu müttefik durumuna düşen ülkelerin en kısa zamanda Çekoslovakya topraklarını terketmeleri, yanlışı ortadan kaldırmasa dahi, bugün için yapılması gereken ilk harekettir. "*

Böylece 1960'ların ortasında *"sosyalizm"* temeli üzerinde bir bütünlük gösteren Türkiye sosyalist hareketi, 1968'in ikinci yarısında, birbiriyle *"gevşek bir biçimde"* eklemlenmiş *"eğilimler"* den oluşan *"zaaflı"* bir yapı kazandı: Hemen her görüş "uluslararasılaşarak" birbirinin yanında ya da yakınında biraz da *"törensel"* bir biçimde *"kümelendi"* . Önceleri birbirine yakın ve oldukça hoşgörülü olan bu konumlanma, zamanla uluslararası düzeydeki ideolojik ve stratejik tartışmalarla "beslendi"; "beslendikçe" birbirinden açıldı, koptu; günümüz sol hareketinin çok parçalı ve çok merkezli yapısına kaynaklık etti.

28 Ağustos 1968 günü 6. Filo, İzmir Limanı'na demirledi; FKF, Sunay'a, İnönü'ye, Tural'a ve Türkiye Eski Muharipler Derneği'ne birer protesto telgrafı çekti. İzmir TMTF Mahalli İcra Komitesi'nin çağrısı üzerine 15 örgütün katılımıyla yapılan toplantıya FKF de katıldı; ancak, filo gelir gelmez hemen bir miting yapılmasına karşı çıkması ve *"pasif direnme"* önermesi üzerine diğer örgütler tarafından dıştalandı. Mitinge katılmayan FKF aynı gün *"pasif direnme kapsamında" "Neden Amerika'ya Karşıyız"* başlıklı bir bil-

diriyi çoğaltarak kenar mahallelerde dağıttı. Bu eylemle *"şoförlerin Amerikalılar'ı arabalarına almamaları"*, *"lokantacıların Amerikalılar'a yemek vermemeleri"* gibi kimi sevindirici *"başarılar"* elde etti.

Sunay'ın 30 Ağustos yıldönümü nedeniyle yaptığı, *"6. Filo'nun gelişinin Türkiye açısından memnuniyet verici bir durum yarattığını"* ifade eden açıklaması FKF tarafından bir basın bildirisiyle kınandı.

FKF, TÖS ve DİSK'e bağlı kimi sendikalarla bir basın toplantısı düzenleyerek 7 Eylül 1968'de İzmir'de bir miting düzenleyeceğini duyurdu; TMTF, FKF'nin mitingini *"sönükleştirmek"* ve *"etkisizleştirmek"* için 6 Eylül'de yeni bir miting yapma kararına vardı. FKF genel başkanının yanı sıra Prof. Sadun Aren ve şair Can Yücel'in konuşmacı olarak katıldığı 7 Eylül Mitingi, yaklaşık bin kişinin katılımıyla gerçekleştirildi.

Öğretmen hareketinde birliği sağlayan TÖS, 4-8 Eylül tarihleri arasında Ankara'da, *"Devrimci Eğitim Şurası"* nı topladı: Şura'ya her ilden öğretmen temsilcilerinin yanı sıra, meslek odaları temsilcileri, öğrenci temsilcileri ve yazarlar katıldı. Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu'nun yönlendiriciliğinde öğrenci örgütleri, yoğun tartışmalar sonunda, var olan eğitim sistemini sorgulayan tebliğler hazırladı. Bu tebliğler diğer tebliğlerle birlikte Şura komisyonlarında tartışıldı ve Şura'nın onayına sunuldu. *"Eğitimde devrim değil, devrim için eğitim"* önerisinin sloganlaştırıldığı Şura kapanış bildirisi, *" . devrimci güçlerin Türkiye'de bağımsız, demokratik ve sosyalist bir düzen kurmak yönündeki ortak çabalarında ileri doğru atılmış bir adımdır"* değerlendirmesiyle son buluyordu.

21 Eylül 1968 günü Deniz Gezmiş, Sultanalmet Cezaevi'nden tahliye edildi.

'68 Kuşağı'nın ve ülke iç dinamiğinin beslediği koşullar, Brechtvari bir tiyatro okulunun da temellerinin atılması-

na yol açtı: Amatör bir ruh ve profesyonel bir ahlakla yola çıkan Ali Özgentürk, Sabahattin Şenyüz, Amca Doğan Soyumer, Sadık Karamustafa, Işıl Türkben ve Veli Gürcan, 1968 Eylülü'nde, Aksaray'da, o zamanki TÖS salonunda bir araya geldiler. Amaçları, *"kimin için sanat?"* sorusuna yanıt aramaktı; sorunun yanıtının sokaklarda, kahvelerde ve miting alanlarında olduğu kanısına vardılar ve kurdukları tiyatronun adını Devrim İçin Hareket Tiyatrosu kuydular. Bu tiyatrodan çok bir okuldu; Türkiye tiyatro tarihinde yepyeni bir deneyin başlangıcı oldu.

Diğer taraftan 1960'ların ortalarından başlayarak, sol hareketteki devingenliğe koşut biçiminde müzikte de bir arayış başladı. Dünya ölçeğinde bir endüstrileşmeye evrilen pop ve rock'un etkisiyle Türkiye'de önceleri *"aranjman"* adı altında *"ucuz"* bir pop çizgi egemenliğini kurdu. Bu egemenlik kırlardan kentlere taşınan kitlelerin getirdiği folklorik kültürle 1968"den itibaren kırılmaya başladı. Halk müziğine karşı büyülü bir ilgi doğdu; kolej kökenli sanatçılar, Aşık Veysel'in türkülerini gitar eşliğinde söylemeye başladı; böylece folk unsuru palazlandı.

Aşık geleneği ile 1960'ların ikinci yarısında ön plana çıkmış olan bu folk müzik arasında bir koşutluk oluştu; halkın içinden kopup gelen yeni Türk ozanları kuşağıyla türkü türünü seçen gençler arasında 1968'le birlikte yoğunlaşan bir *"rastlaşma"* oldu. olaylar karşısında duyulan ve kişiyi aşan şiddetli heyecanların ortak paylaşımı temeli üzerinde boy veren bu *"yeni müzik"* te folk, köktenci bir ağız edinemezken aşık geleneği, *"sözlerindeki şiddet"* le çevresine ateş saçıyordu" Yeniden kurulmaya çalışılan aşık geleneği, son derece hetorejen kaynaklardan besleniyordu; bir ucunda koservatuvar eğitimi görmüş Ruhi Su, diğer ucunda köktenci ağzıyla kitleleri coşturan ve doğrudan doğruya soldaki politik hareketlenmenin bir ürünü durumunda bulunan Aşık İhsani vardı; ortada ise kesintiye uğramamış aşık gele-

neğinin doğrudan ürünü, sosyalist hareketin gözbebeği Aşık Veysel yer alıyordu.

1968 yazında boykot ve işgaller, Ankara ve İstanbul'un bütün üniversitelerini kasıp kavururken, ABD kültürünün etkisi altında *"tepkisizleşen"* ODTÜ'de egemen olan sakinlikti. Boykot ve işgaller arka arkaya patlak verince ODTÜ'lü öğrenciler kendi sorunlarını formüle edecek zamanı bulamadılar ya da harekete geçmeleri için ülke genelinde bir şeylerin olması gerekti.

Sonbaharda üniversiteler açıldığında ODTÜ'lü öğrenciler hem sorunlarını formüle etmişlerdi hem de '68 yaz boykot-işgallerinden gerekli dersleri çıkarmışlardı. Aradaki açığı kapatmak, kendi varlıklarını duyurmak istiyorlardı. Bu heyecan içinde 10 Ekim 1968'de Mimarlık Fakültesi'nde, ardından diğer fakültelerde boykota başladılar. Eylemin gerekçesi, ABD eğitimine son verilmesi ve öğrencilerin yönetime katılmasıydı. Yönetime katılma istemi kabul edilince Mimarlık Fakültesi'nden başlamak üzere bütün fakültelerde boykot sona erdirildi. ODTÜ'lü sosyalist öğrenciler ekim boykotuyla bir yandan sosyal demokratların yönetimindeki Öğrenci Birliği'ni etkisizleştirdiler diğer yandan öğrenciler üzerindeki ABD hegemonyasını bir ölçüde yıkabildiler.

DÖB ve Deniz

Deniz Gezmiş, bir kitle hareketi yaratmak için gerekli içgüdüye sahipti; edinilen "yeni kimlik" üzerine yapılandırılan '68 Ruhu'nun tartışmasız sembolüydü.

TİP içinde tartışmalara yol açan ideolojik sorunlarda *"Demokratik Devrim"* görüşünü benimseyen Deniz Gezmiş ve arkadaşları, Parti'nin *"güdümü"* dışında ve örgütlü emeğin ötesinde küçük burjuva bir taban üzerinde, 15-20 kişiden oluşan *"seyyar"* devrimci bir çekirdek yarattı. *"Eylem içinde yer alıyorsan devrimcisin, eylem içinde yer almıyorsan oportünistsin"* yaklaşımı içinde yerken, içerken, dolaşırken, otururken verilen *"prosedür"* den uzak kararlarla *"yapılabilir"* ya da *"yapılabilirliği"* tartışılır olan hemen her türlü eyleme koştular. Bu devingenlik ve gözüpeklik, öğrenci gençlik tabanında Deniz ve arkadaşlarına yönelik olarak *"birlikte dövüşülür"* , *"peşlerinden gidilir"* yargısını doğurdu ve onların öne çıkmalarına neden oldu.

1966-1967 öğretim yılı içinde Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyetini ele geçirmeye çalışan ancak bunda başarılı olamayan Deniz ve arkadaşları, daha sonra Devrimci Hukuklular örgütünü kurdu. Ardından *"sen, ben, bizim oğlan"* denilebilecek sınırlı bir kadroyla TİP çizgisindeki FKF İstanbul Sekreterliğinin eylemsizliğine cepheden saldırıya geçti: O günlerde patlak veren Haziran boykot-işgallerini çekip çeviren, Dolmabahçe direnişini gerçekleştiren, Vedat'ın sembolik tabutuyla Vilayet'e yürünülmesi sırasında çıkan Cağaloğlu çatışmalarını yönlendiren hep Deniz ve arkadaşları oldu. Bu birikimin yarattığı olanaklar üzerine Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin, Ahmet Özdemir, M.Lütfi Kıyıcı, M.İlker Gürkan, Deniz Çamlıbel, Eral Karabilgin, Cevat Ercişli, Zeki Diren, M.Mehdi Beşpınar, Ender Ünay, Saim Ku-

rul ve Selahattin Okur bir araya gelerek *"devrimci düşünceyi ve eylemi yaşatmak ve yaymak"* için Ekim 1968 başında Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB)'ni kurdular. DÖB'ün kurulmasıyla Milli Demokratik Devrim görüşü, öğrenci tabanında hızla yayıldı.

Öğrenci hareketinde başlangıçta *"doğrudan demokrasi"* egemendi: Hemen herkes *"doğal delege"* ydi; bir *"delege"* başka bir *"delege"* nin yerine geçemez, onun adına konuşamazdı; bütün kararlar topluca tartışılır ve alınırdı. *"Konuşma özgürlüğünün keşfi"* nden sonra gelişen *"doğrudan demokrasi"* tekniği, her öğrenciyi alınan karara ve yapılan eyleme ortak ediyordu: Bu *"müthiş"* bir *"damak tadı"* ydı; hoştu ve güzeldi.

Yaşam yoğun günlerin hızlı akışı içinde devrimci öğrenci birey sayısı hızla arttı ve "doğrudan demokrasi"nin sınırlarına ulaşıldı; örgütler doğdu ve *"temsili demokrasi"* dönemi başladı. Tabanla temsil eden yöneticiler arasında tartışma ve çatışmalarla dolu günlere koşut olarak öğrenci gençliğin içinden çıkıp sivrilen biraz da basının etkisiyle *"yıldızlaşan"* liderler öne fırlayınca, bu kez *"karizmatik demokrasi"* doğdu. Bu demokrasi tekniğinde, liderin verdiği karar oy birliğiyle ya da oy çokluğuyla kabul ediliyor ve anında uygulamaya sokulabiliyordu; bu nedenle koşullara son derece uygundu. Aynı kanalda sonraları *"üniversitede okumanın anlamsızlığına varan"* ve önde gelenleri arasında Orman Fakültesi'nden Esat Korkmaz'ın da yer aldığı bir grup öğrenci, *"gidip ziyaret etme, eyleminde birkaç saat ya da birkaç gün bulunma"* biçiminde gerçekleştirilen kitle çalışmasının ötesine taşarak işçi semtlerinde ve köylüler içinde sürekli yoğun bir çalışmaya girecek ve *"popülist demokrasi"* nin temellerini atacaktı.

DÖB'ü yaratan çekirdek kadro, Deniz Gezmiş'in karizmatik liderliği çerçevesinde toplanan öğrencilerden oluşuyordu; *"karizmatik demokrasi"* teknikleriyle karar ve-

ren bu kadro, anında bir kitle eylemi yaratabildiği gibi orada buradaı patlak veren kendiliğinden eylemlere de herkesten önce yetişebiliyordu. DÖB doğduktan sonra da durum değişmedi; örgüt daha çok biçimseldi; görünürde TMGT'nin bir odasını *"mesken tutumuş"*tu; organ çalışmalarını orada yürütüyordu. *"Eylem içinde birliği savunan"* ve *"eylem içinde ajite olan"* DÖB'lüler, FKF'nin eylemsizliğini ancak eylem zemininde aşabileceklerinin bilincindeydiler. FKF'lilerle konuşmuyor, siyasi tartışmaya girmiyorlardı. Deniz, *"FKF'lilerle tartışmayın, aşağılık duygusuna kapılırsınız, çünkü herifler bütünüyle lafazan, biz onları eylemle halledeceğiz"* diyordu.

"Yeni kimlik" içindeki gençlik büyük ölçüde TİP'ten dışlanmıştı; örgütlü emeğin ise oldukça uzağındaydı; biraz kendi ön dinamizmi tarafından biraz da dış koşulların itelemesiyle eylem alanı olarak seçtiği küçük burjuva temel üzerinde oradan oraya koştururken, *"cunta"* hesapları içindeki Kemalistler'in yarattığı *"milliyetçilik" "toz dumanı"* içinde sosyalizm hedeflerinden de uzaklaştılar. Bunun en somut örneği Samsun-Ankara *"Mustafa Kemal Yürüyüşü"* ydü.

1968 sonbaharında gerçekleştirilen bu eylemde DÖB başı çekti; eylem, kalıcı pratik-politik anlamından çok, gençlik hareketlerinin hedeflerindeki bir geriye dönüşü simgelemesi açısından ilginçti. Anti-emperyalist bilinci geliştirmek, başlatılan *"2. Milli Kurtuluş Savaşı"* nda Mustafa Kemal'in izlediği yolun izlendiğini halka göstermek için Dev-Güç'ün önerisiyle TMGT, DÖB, AÜTB, ODTÜÖB, TÖDMF, 27 Mayıs Devrim Derneği, HÜÖB, Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği ve Aşıklar Derneği bir araya geldi ve eylem kararı aldı. 30 Ekim 1968'de, yürüyüş, Samsun Atatürk Anıtı önünden başladı; 22'si öğrenci, 2'si işçi toplam 24 genç, Ankara yönünde yola çıktı. 10 Kasım'da Anıtkabir'de Demirel hükümetine karşı eyleme dönüşecek bir gösteriyle sona ermesi planlanan bu yürüyüşle, *"Ata"* dinamik bir biçimde anılacaktı; siyasal iktidar *"Ata"* ya ve halka şikayet edile-

cekti.

Yürüyüşe katılanlar yayımladıkları bir bildiriyle amaçlarını şöyle açıklıyordu; "*1919'da başlayan Mustafa Kemal devrimi kendisinden sonra gelen yöneticiler tarafından amacından saptırılmış, cumhuriyetin bütün kurumları yozlaştırılmıştır. Bugün Türkiye'miz Dünyada ilk anti-emperyalist ve anti-kapitalist devrimi gerçekleştiren Mustafa Kemal'e rağmen yabancıların desteklediği karşı devrimcilerin etki alınına girmiştir. Biz Mustafa Kemal gençliği olarak saptırılan devrimi rayına oturtmaya azimliyiz, kararlıyız.*"

Yürüyüş kolu kenti 15-20 km terkettiği sırada polisler tarafından, "*kanunsuz yürüyüş yaptıkları*" gerekçesiyle Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. 31 Ekim 1968 günü sabahı topluca adliyeye sevkedilen yürüyüşçüler, duruşma sırasında, "*Burada yargılanan biz değil, Gazi Mustafa Kemal'dir*" diye bağırınca yargıç sonraları oldukça ünlenen kararını veriyordu: "*Burada bütün hakimlik sıfatımı ve titrimi bir kenara bırakarak şunu belirtmek isterim ki: Türkiye'de hiçbir mahkemenin Atatürk'ü yargılamaya gücü ve yetkisi yoktur.*"

Yürüyüşçüler serbest bırakıldıktan sonra otobüsle Havza'ya gitti. DÖB'lüler arasında ilk tartışma 1 Kasım 1968 günü Havza-Merzifon arasında verdikleri bir mola sırasında "*yürüyüşe Türk bayrağıyla mı, yoksa bayraksız mı devam edilsin*" konusunda çıktı; sonunda Deniz Gezmiş'in önerisi doğrultusunda polisin engellemesine olanak vermemek için bayraksız devam edilmesine karar verilince, Deniz Çamlıbel ve birkaç arkadaşı yürüyüşü terketti.

İstanbul'da okulların açılmasıyla yine hareketli bir dönem başladı: Haziran boykot-işgal eylemleri, reformlar konusunda üniversite yönetiminin öğrencilerle konuşmayı kabul etmesi üzerine sona ermişti. Öğrenci talepleri sonbaharda hükümete sunuldu; taleplerin kabul edilmemesi durumunda TBMM önünde direnileceği kamuoyuna duyuruldu.

Okulların açıldığı kasım ayının ilk haftası "*Vedat Demircioğlu Haftası*" ilan edildi: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü tarafından önceki yıllarda düzenlenegelen açılış töreni yapılmamıştı; bunun üzerine öğrenciler Merkez bina bahçesinde bir tören düzenledi. Aynı saatlerde aynı yerde sağcı öğrenciler de tören yapmak istedi: Kalabalık bir grup olarak gelen sağcı öğrenciler üniversite bahçesine sokulmadı; daha sonra yalnızca çelenk koymalarına izin verildi; hazırlıklı gelen ve bunu fırsat bilen sağcı öğrenciler devrimci öğrenciler üzerine saldırdı. Çatışma birkaç saat sürdü; Atatürk heykeli birkaç kez el değiştirdi; sonunda faşistler bahçeden kovuldu; 20'nin üzerinde öğrenci yaralandı.

Samsun'dan Ankara'ya "*Mustafa Kemal Yürüyüşü*"nün yaşandığı günler, Devrim İçin Hareket Tiyatrosu'nun da ilk oyununu sergilediği günlere denk geliyordu. İlk oyunun adı çoktan konmuştu bile: "*Köprüye Hayır!*" Hemen işe girişildi: Küçük gruplar halinde ekipler Boğaz'ın iki yakasına yayıldı; anketler yapıldı; kahvehaneler ve oyun alanları saptandı; toplanan veri, belge ve dökümanların ışığında oyun yazıldı. 3 Kasım 1968 günü davullar, zurnalar eşliğinde Beylerbeyi sırtlarına gelindiğinde ilk seyirciler çevreyi kuşatmıştı; ilk sözcükler söylendiğinde, ilk mizansenler sergilendiğinde önce çocuklar, ardından büyükler "*usulcacık*" oyuna katılıverdi; katılış o katılış.

Yürüyüşe katılanlar çoğalınca 4 Kasım 1968'de disiplini sağlamak üzere 7 kişilik bir komite seçildi. Aynı gün Sungurlu'ya ulaşıldığında Yürüyüş Tertip Komitesi, Sayın Türk Halkı başlıklı bir bildirinin dağıtımını yaptı. Bildiride, " . *tüm Türk halkı (işçisiyle, topraksız, az topraklı köylüsüyle, gençliği ile, asker-sivil-aydınıyla) artık mücadeleye geçmek zorundadır. Anti emperyalist ve anti feodal mücadelemiz TAM BAĞIMSIZ GERÇEKTEN DEMOKRATİK TÜRKİYE içindir. Bu mücadele sonunda Türk halkı kendi mutluluğunu kendi sağlamış olacaktır. . .*" görüşü işleniyordu.

Yürüyüş yeni katılımlarla kitleselliğe doğru adım adım ilerlerken, Ankara'ya girerken dağıtılmak üzere bir bildiri kaleme alınıp katılımcı örgütler tarafından imzalandı: "*Büyük Türk Milleti! Atatürk için toplanalım! Mustafa Kemal'in milli kurtuluş idealini yaşatmak için, Mustafa Kemal Devrimine saldıran karanlık güçlere dur demek için, Milletçe yabancı uşaklığına düşmekten kurtulmak için, TAM BAĞIMSIZ, GERÇEKTEN DEMOKRATİK TÜRKİYE İÇİN, Gazi Mustafa Kemal'in milli kurtuluşçu saflarında toplanalım! YAŞASIN YARININ BAĞIMSIZ TÜRKİYESİ İÇİN MÜCADELE.*"

Mustafa Kemal Yürüyüşü Ankara'ya yaklaşırken Dev-Güç başkanı Kadri Kaplan'ın Ankara'da kent içinde "*Kahrolsun Amerika!*" sloganının atılmasına karşı çıkması üzerine tartışma çıktı; Ankara'da yayımlanacak olan çağrı bildirisinde ne Amerika'dan ne de emperyalizmden söz ediliyordu: Bildiri içeriğinin olumsuzluğuyla Kadri Kaplan'ın tavrının "*rastlaşması*" bardağı taşıran son damla oldu. Bu duruma kimi dış baskılar da eklenince çözülme kaçınılmaz oldu: 7 Kasım 1968 günü CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, "*Gençlerin, demokrasi düşmanlarına fırsat verebilecek her türlü davranıştan kaçınmaları*" çağrısında bulundu; TMGT İkinci Başkanı Taylan Benli, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri tarafından çağrılarak, yürüyüşçülerin Ankara'ya girmesi durumunda üzerlerine ateş açılacağı kendisine bildirildi. Bu uyarı ve çağrı sonucu, CHP parti yönetiminin etkisi altındaki TMGT, ODTÜÖB ve AÜÖB temsilcileri bildiriden adlarını geri çektiler. 8 Kasım 1968 günü Başbakan Süleyman Demirel, "*Öğrenci yürüyüşüyle sokaklar eskimez, yeter ki kanuni olsun*" diyordu; diyordu ama İstanbul'dan gelerek eyleme katılmak isteyen FKF'liler yürüyüşe sokulmuyordu. Bu olumsuz gelişmeler sonucu, 427 km'lik uzun yürüyüş, 9 Kasım 1968 cumartesi günü 410. km'de Ankara'nın Kayaş ilçesinde sona erdi.

10 Kasım 1968 sabahı Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde toplanan yürüyüşçüler, Anıtkabir'e giderek saygı duruşunda bulunmakta kararlı gözüküyordu; yaklaşık 300 kişi çeşitli yollardan Anıtkabir'e ulaştı; saat 13.00'te üzerinde, "*Amerikan emperyalizmine karşı milli kurtuluş yolunda izindeyiz-Samsun yürüyüşçüleri*" yazılı bir çelenkle Ata'nın huzuruna çıktılar. Saygı duruşundan sonra, Anıtkabir özel defterine şunlar yazıldı: "*Amerikan emperyalizmine karşı ikinci milli kurtuluş savaşımızda gerçekten izindeyiz. Milli kurtuluş savaşımız yok edilemez. Onu yoketmek için bütün Türk milletini yoketmek gerekir. Tam Bağımsız Türkiye için Mustafa Kemal Yürüyüşçüleri.*"

İstanbul Üniversitesi öğrencileri, taleplerinin karara bağlanması için 3 günlük bir uyarı boykotuna gitti; eylemin amaca uygun örgütlenebilmesi için fakültelerarası bir öğrenci komitesi oluşturuldu. Bu arada İTÜ öğrencileri 5 günlük bir boykot kararı aldı. Özel hukuk fakültesinin kurulmasına izin verilmesi üzerine özel okullara yönelik protesto eylemleri yoğunlaştı.

Öğrencilerin olayları tırmandırmakta kararlı gözükmesi üzerine İÜ Hukuk Fakültesi Yönetim Kurulu, öğrenci talepleri konusunda olumlu görüş belirten bir açıklama yaptı. Ancak öğrenciler bu açıklamayı yeterli bulmayarak "*Demokratik üniversite*" ve "*tam gün çalışma*" talepleriyle 16 Kasım 1968'de forumlar düzenledi ve yeniden boykota gitti; eylemin yarattığı kararlılık sonucu Üniversite Senatosu, öğrencilerin taleplerini kabul ederek tam gün çalışmayı onayladı.

FKF yönetiminin eylemsizliğine karşı, tabandan beslenen muhalefet "*ete kemiğe bürünmeye*" başladı: 17 Kasım 1968 günü toplanması gereken FKF Genel Yönetim Kurulu'nun çoğunluk sağlanamaması yüzünden toplanamaması karşısında iki MYK üyesi istifa ederken, 16 GYK üyesiyle 8 kulüp başkanı yaptıkları bir açıklamayla kurultayın bir an önce toplanması çağrısında bulundu: "*Biz, aşağıda adları*

yazılı FKF Genel Yönetim Kurulu üyeleri ve Fikir Kulübü Başkanları.. Sosyalist gençliğin örgütü olan Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun, oportünist tutumlarıyla Türkiye'deki sosyalist hareketi yozlaştırmaya çalışan ve gençliğin devrimci gücünü körelten, bilimsel sosyalizmi inkar eden tutuma katılarak bunun sorumluluğunu taşıyan kişilerin uydusu durumuna sokulmasına her zamanki gibi bugün de karşıyız.

Türkiye'deki sosyalist hareketin unsurları olarak, parlamentarizmi tek mücadele aracı olarak görüp, demokratik hakları eylem içinde sonuna kadar kullanmaktan vazgeçen ve bütün milli sınıflara anti-emperyalist bilinci, en devrimci sınıf olan proletaryaya kendi ideolojisini kazandırma mücadelesini terkeden ve buna karşı çıkan oportünist tutumla mücadeleyi, emperyalizmle mücadeleden ayırmıyoruz.

FKF Merkez Yürütme Kurulu üyelerinin çoğunluğu, sosyalizmi yozlaştırmaya çalışan oportünist tutuma hizmet yolundaki çabalarının hesabını vermekten kaçmış ve Genel Yönetim Kurulu toplantısına gelmemiştir. Bu Yürütme Kurulu'nun, bilimsel sosyalizme bağlı gençliğin devrimci düşünce ve eylemini temsil etmediğini ve bundan böyle de etmeyeceğini açıklarız.."

1968 sonbaharında Vietnam'da "*pasifikasyon*"la görevlendirilmiş olan CIA uzmanı Honço (Kasap) adıyla ünlü Robert Kommer Türkiye'ye büyükelçi olarak atandı. Atanma haberi, anti-emperyalist çevrelerde büyük tepkilere yol açtı; yayımlanan haber, makale ve resimlerle anti-emperyalist duyguları "*kabartılan*" gençler, eylem gününü "*iple çekmeye başladı.*" 28 Kasım 1968 günü Kommer'in İstanbul Havalimanı'na ineceği haberi alınınca, DÖB'lü ve FKF'li gençler kitleler halinde havalimanına hareket etti; piste inerek içinde Kommer'in olduğunu sandıkları bir uçağı taşa tuttular; polisin müdahalesi üzerine çatışma çıktı; havalimanı çevresindeki tarlalarda bir "*koşuşturmacadır*" başladı; kimi öğrenciler yaralandı, 18 öğrenci gözaltına alındı. Gözaltına

alınan öğrencilerden Deniz Gezmiş, Mustafa Gürkan, Mustafa Zülkadiroğlu, Toygun Eraslan ve Rahmi Aydın 29 Kasım cuma günü mahkeme tarafından tutuklandı.

Olaylar aynı gece Ankara'ya da sıçradı: Gençler, Esenboğa Havalimanı'nda Kommer aleyhinde gösterilerde bulundu; polis tarafından dağıtılan sosyalist ve sosyal-demokrat eğilimli gençler, gece boyunca ABD'ye ait işyerlerine ve subay dinlenme tesislerine karşı eylemlere girişti.

1968'in sonuna doğru toplumun her kesimi belli bir devingenlik içine girdi: Öğrencilerin yanı sıra memurlar, öğretmenler, astsubaylar, işçiler, köylüler ve Kürtler, kendi özgül talepleriyle toplumsal mücadele sahnesine akmaya başladı. TİP bölünmelerle büyük ölçüde zayıflarken sosyalist hareketin "*eylemli*" kesimi, Milli Demokratik Devrim kanadı çevresinde toplanmaya başladı. Sosyalist cephede bu gelişmeler izlenirken, iktidar cephesinde iki yönlü bir gelişme süreci yaşanıyordu: Bir taraftan yasal değişikliklere gidilerek devlet gücü, açık bir terör aygıtı durumuna dönüştürülürken, diğer taraftan yasalar hiçe sayılarak ya da çiğnenerek aşağıdan gelen faşist saldırı cephesinin gelişmesi ve devrimcilere yönelik bir sivil terör hareketinin yaygınlaşması için bütün olanaklar hazırlanıyordu.

"*Demokratik Devrim*" cephesi, TİP'te etkili bir muhalefet oluşturabilmek için ideolojik çalışmalara ağırlık verdi: Bu kapsamda panel, toplantı, konferans vb. etkinliklerde bulunma kararına vardı. Bunlardan ilki 24 Aralık 1968 günü Tiyatrocular Sendikası (Tİ-SEN)'nın öncülüğünde, Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB), Yapı İşçileri Sendikası (YAPI-İŞ), İşsizlik ve Pahalılıkla Mücadele Derneği (İPSD), Demokratik Devrim Derneği ve 17 Nisan Derneği'nin katılımıyla Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın Aksaray'da bulunan toplantı salonunda yapıldı; "Türk Sosyalizminin Bunalımı" konulu bu panelde TİP'teki gelişmeler tartışıldı; Muvaffak Şeref, Şevki Akşit, Hikmet Kıvılcımlı, Osman Sercan, Deniz

Gezmiş ve Tİ-SEN temsilcisi birer konuşma yaptı.

Edebiyat Fakültesi Profesörler Kurulu, sosyoloji asistanı Oya Sencer'in, "*Türkiye'de İşçi Sınıfının Doğuşu ve Yapısı*" adlı doktora tezini oy çokluğuyla reddetti; bunun üzerine 4 yıldan beri asistanlık yapan Oya Sencer görevinden ayrıldı. Olaya tepki duyan öğrenciler 26 Aralık 1968 günü, Üniversite Senatosu'nun toplantısını bastı: "*Demokratik üniversite istiyoruz. Edebiyat Fakültesi Dekanı istifa etsin. Bu konuda derhal bir karar alın. Yoksa burayı terketmeyiz*" dayatmasıyla profesörleri karara zorlayan öğrenciler, daha sonra dışarı çıkarak Rektörlük binası önünde sonucu beklemeye başladılar. Olay karşısında şok geçiren rektör ve fakülte dekanları, bir süre sonra binadan ayrılarak Fen Fakültesi'ne geçtiler: Burada yaptıkları toplantı sonunda, üniversiteyi süresiz kapattılar, ayrıca Valilik'e başvurarak, üniversitenin işgal edildiğini, işgalcilerin polis tarafından boşaltılmasını istediler.

Rektörlüğün bir anda boşaltılmasıyla işgalci durumuna düşen devrimci öğrenciler, konuyu tartışmak üzere TMGT'a gittiler; FKF'li ve DÖB'lü öğrencilerin katıldığı toplantı gece geç saatlere kadar sürdü. Toplantı sonunda bir basın açıklaması yapan gençler şöyle diyordu: "*-Olay bir işgal değil, protesto hareketidir. Rektör Ekrem Şerif Egeli Üniversite Senatosu'nu toplamak ve üniversiteyi kapatmakla yüz üniversite öğrencisini polisin kucağına atmıştır. 12 Haziran 1968... işgal ve boykot hareketleri sonucu, üniversitenin kendisini reforme edeceği konusunda yetkili kurullarla anlaşmaya varmıştık. Fakat bugüne dek bizleri tatmin edecek olumlu bir neticenin alınmayışı nedeniyle bugünkü protesto hareketi kendiliğinden meydana gelmiştir.* "

27 Aralık 1968 günü sabahın erken saatlerinden başlayarak üniversiteyi kuşatan polis içeriye kimseyi sokmadı; çok sayıda sivil polis çevrede dolaşarak "*işgalci olarak bilinen*" öğrencileri toplamaya başladı.

Beyazıt Meydanı'nda bir araya gelen devrimci öğrenciler, ilk önce toplu olarak Turan Emeksiz Anıtı'nın önüne geldiler: İstiklal Marşı'nın söylenmesinden sonra, "*Emperyalizme karşı sonuna kadar savaşacaklarına*" and içtiler; sonra Merkez binanın önüne gelerek Rektör ve Üniversite Senatosu aleyhine protesto gösterilerine başladılar: Deniz Gezmiş arkadaşlarının omzunda, "*-28 Nisan'dan bu yana ilk kez üniversiteye polisin sokulması, senatonun tarihi ihanetini belgelemiştir. Şu anda bize düşen zincirlerini kırıp üniversitemize girmektir*" diye bağırıyordu. Sivil polisler Deniz'i yakalamak isteyince, çatışma çıktı; karışıklıktan yararlanan Deniz kaçıp kurtuldu. Yakalananlardan Öcal Okay, Masis Kürkçügil, Mehmet Mehdi Beşpınar, Kemal Bingöllü, Bozkurt Nuhoğlu ve Cihan Alptekin adliyeye sevkedildi; arananlardan Deniz Gezmiş ve Celal Doğan hakkında gıyabi tutuklama kararı verildi.

29 Aralık 1968 pazar günü DÖB Genel Sekreteri Mustafa Gürkan Sultanahmet Cezaevi önünde düzenlediği basın toplantısında; "*Tutuklu arkadaşlarımızın serbest bırakılmasını istiyoruz. Basit bir protesto ve ihtar hareketine karşı üniversiteyi kapatmak tarihe bir ihanet belgesi olarak geçecektir. Nizamı Koruma Kanun Tasarısı'nın çıkmaması için parlamento üyelerinin çalışması, bunu engellemesi gerekmektedir. Bu yapılmadığı taktirde biz gençlik olarak parlamento dışı faaliyette bulunuruz.*" ihtarını çekiyordu.

DİSK'in de içinde yer aldığı 47 örgüt tarafından 24-30 Aralık 1968 tarihleri arasında "Montaj Sanayii ve Ortak Pazara Hayır!" haftası düzenlendi; hafta içinde Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu'nun öncülüğünde diğer katılımcı örgütlerle birlikte İzmit-İstanbul yürüyüşü gerçekleştirildi.

Kamplarda eğitilen ve devrimcilere yönelik "*provokasyonlar*"da kullanılan CKMP'li faşist gençler, işgalleri altında tuttukları kent özel idarelerine bağlı yurtlarda üstlen-

meye başladı; ve 1968'in son ayında denetimleri dışındaki yurtları ele geçirmek için bir saldırı savaşı başlattılar. Kamuoyunda geniş yankılar uyandıran bu olaylar karşısında, "*iti ite kırdırmak*" taktiği içinde bulunan iktidar çevreleri, faşistleri "*devletin yardımcıları*" olarak görüyor ve bunu açık açık ilan ediyordu.

İktidarın doğrudan desteğinden cesaret alan CKMP'li faşistler 31 Aralık 1968'de, üs olarak kullandıkları yurtlardan çıkarak, sosyalist öğrencilerin çoğunlukta olduğu SBF öğrenci yurtlarına karşı sopalar ve zincirlerle saldırıya geçti; yurtta kalan öğrenciler örnek bir dayanışma göstererek bu saldırıyı geri püskürttü.

"Kahrolsun" Legalite

Türkiye'nin kırsal kökenli öğrencileri, Komünist Manifesto'yu okuyarak kültür şokuna uğradı: Devrim şarkılarının söylendiği bir dönemde, legaliteye körü körüne bağlanmak niyeydi; o kadar çok 'çuvallıyor'du ki legalite.

1968 boykot-işgalleri, heyecan verici, güçlü ve yoğun deneyimlerdi: Bunun yarattığı hareketli militanlığı hiçbir şey durduracak gibi değildi; bu ruhu taşıyan her öğrenci ya da genç, tarihin kendisini kökten değiştirmenin kanalında yüzmeye başladı.

1969'da sınıflar mücadelesi tüm Türkiye sathına yayıldı; buna koşut olarak her toplum kesimi, üretim, mülkiyet ve bölüşüm ilişkilerinin yeniden üretilmesi sürecinin belirlenmesine aktif olarak katılmaya başladı.Muhalefetin boyutlanması üzerine, mücadelenin araç ve biçimleri "*geleneksel*" olandan uzaklaştı, yeni araç ve biçimler kazandı.

Yıl içinde halk yığınlarını muhalefetin "*sıcak noktaları*"na çeken ilginç gelişmelere tanık olundu: İktidar katında, Türkiye kapitalizminin dünya kapitalizmiyle entegrasyon süreci hızlandırıldı ve büyük burjuvazi ulusal pazarda genişletilmiş yeniden üretime yöneldi. Bu da kaynak yaratılmasını yaşamsal bir duruma getirdi: Bir yandan dış borçların kredi faizlerinin ödenmesine öncelik verilirken, diğer yandan uluslararası pazarda rekabet edebilmesi için tarımsal ürün taban fiyatları düşük tutuldu. Böylece büyük burjuvaziye kaynak sağlanması girişiminin bedeli çalışanların ve üreticilerin sırtına yüklenmiş oldu. Bunu sağlamak için zora ve baskıya başvuran siyasal iktidara karşı yığınların memnuniyetsizliği, açık biçimlerde ve kitlesel ölçekte dile gelmeye başladı.

Halk katında ise kitleselleşen muhalefetle sosyalist hareket "*bütünleşti*": Var olan ekonomik ve toplumsal sistemi

köktenci bir biçimde eleştiren ve birey sayısı açısından kitlesellik kazanan sosyalist hareket, halkın "*dışa vurduğu*" istem ve hoşnutsuzlukların sözcüsü olma işlevini üstlenerek onların "devrimci kendiliğinden" muhalefetini hemen her alanda "*besledi*" Bu "*beslenme*"de, özellikle kendi mücadeleleriyle kitlelerin mücadelelerinin üst üste örtüştüğünün bilincine varan, eleştirel üniversite ve eleştirel çalışma düşüncesinin ötesinde toplumu eleştirmeye ve eleştirel bir toplum yaratmaya yönelen gençlik hareketlerinin özel bir yeri vardı.

Öğrencilerin köktenci değişiklikler yaratacak ne örgüt anlamında ne de teorik anlamda görünür hiçbir araçları yoktu; yeraltı ise henüz bilinmiyordu; buna karşın başkaldırdılar; dışarıdan bakan için beklenmeyen bir davranıştı; "*tam bir şok*"

Öğrenci koşullarıyla uluslararası konular arasında bağıntılar kurarak yeni siyasal yollar yaratmaya yönelen öğrenciler, Küba Devrimi'yle doğan ve dünyanın önemli bir kesimini "*ısıtmaya*" başlayan "*öncülerle devrim yapma*" düşüncesini Marksist modelle "*uyuşturmaya*" çalışarak, başını TİP'in çektiği gevşek ortodoks kümelenme karşısında "rüştünü kanıtlamaya" soyundu. Düzene değil iktidara yönelik bir başkaldırıyı örgütlemeye çalışan "*Demokratik Devrim*" ve "*Kemalist*" önderliğin köktenci kanalında buluşarak, tam bir direniş kültürü yarattı.

Sosyalist hareketin örgütsel birlikten yoksun oluşu, gençliğin, mücadele durumundaki kitleler içinde öne fırlamasına yol açtı. TİP önderliğinin, yasal varlığına zarar getireceği endişesiyle düzenin çizdiği sınırlar dışına taşan mücadelelerde rol almaktan kaçınması, FKF'li öğrencilerin siyasal alanda giderek daha aktif görevler üstlenmesi sonucunu doğurdu.

Kuramsal olarak ve eğitim açısından demokratikleşme savaşımı, özerk üniversiteleri, sosyalist gençliğin kaleleri

durumuna getirdi. Gençliğin öne fırlamasıyla hemen her türlü lojistiğin sağlandığı merkezler olarak belirginleşen özerk üniversiteler, siyasal iktidarın "*şimşekleri*"ni üzerine çekti; sosyalistlerin hegemonyasındaki bu kaleleri dağıtmak üzere, faşist hareketin şiddet kullanarak öğrencilere karşı saldırıya geçmesine göz yumdu, daha da ileri giderek koşullarını hazırladı. Böylece mücadele, öldürücü ve ateşli silahların da kullanıldığı, her geçen gün biraz daha tırmanan bir şiddet durumunu aldı. Mücadele yöntemlerine bu anlamda şiddetin girmesi, o güne değin özellikle taşla sopayla yapılan ve geleneksel kalıplar içinde kalan şiddetin ötesinde köktenci bir değişiklikti; bu değişikliğin yarattığı dayatma, gençlik hareketinin ruh dünyasında sarsıntılara yol açtı; ortalığı bir "*savaş tadı*" sardı; davranışlar "*militerleşti*"; güzel sanatlara ilişkin etkinlikler ikinci plana itildi; naiflik ortadan kalktı; düşüncenin "yakıcılığı" değil, davranışın "*yıkıcılığı*" öne çıktı: Yeni siyasal yollar arama ve örgütlenme tartışmaları, hep bu atmosfer altında yapıldı ve bu atmosfer tarafından koşullandı.

İktidarın yarattığı olanaklarla yeni mücadele koşullarına daha hazırlıklı girdiği gözlenen CKMP, düzen içinde bir faşist çözümü gündeme getirmek ve dayatmak üzere, doğrudan militer temeller üzerine oturan bir yeniden örgütlenmeye gitti; Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adı altında yeni bir kimliğe bürünerek, bütün gücünü ve etkinliğini, devrimci gençliğe ve sosyalist harekete saldırılar yöneltmeye ve bunun için gerekli kadrolar yetiştirmeye ayırdı.

1968'in son günlerinde sosyalist hareketin kalbi İstanbul'da atmaya başladı; FKF'nin III. Kurultayı'na hazırlanan gençlik, yoğun ilişkiler içindeydi; Demokratik Devrimci gençliğin önde gelenlerinden Yusuf Küpeli, Mahir Çayan, Ramazan Aktolga İstanbul'daydı. Deniz Gezmiş ise gıyabında verilen tutukluluk kararı nedeniyle aranıyordu; 2 Ocak 1969 perşembe günü saklandığı evde yakalandı ve

gözaltına alındı: ". . . *Götürüldüğüm Birinci Şube'de ifade vermeyi reddettim. Yakalandığımdan bir saat sonra Sultanahmet Cezaevi'nde idim. Bu hızlı çalışmanın, sadece adliye için değil, memleket kalkınmasında da geçerli olmasını dilerim.*" diyordu yaptığı açıklamada Deniz.

1968 Aralık'ında yapılan ve Aren, Boran, ve Milli Demokratik Devrim yanlılarına karşı Aybar'ın zaferiyle sonuçlanan TİP Olağanüstü Kongresi'nin ardından, FKF'nin III. Kurultayı, 4 Ocak 1969 günü İstanbul'da toplandı: Aksaray Küçük Opera Tiyatrosu'nda başlayan Kurultay, 5 Ocak günü TÖS salonunda devam etti; aynı gün gece yarısı yapılan Genel Yönetim Kurulu seçimleriyle son buldu. 160 delegenin katıldığı kongreyi, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu kalabalık bir kitle ilgiyle izledi.

Kurultay öncesi Türkiye solu, Sovyetler'in Çekoslovakya'ya müdahalesine dayalı bir "*kümelenmeye*" uğramıştı: MDD kampı, Sovyetler'in yanında yer alarak Çekoslovakya olaylarını karşı devrimci görürken, Aybar ve çevresi, müdahaleyi eleştirerek Dubçek önderliğindeki Çekoslovakya gerçeğini "güler yüzlü sosyalizm"in kaynağı olarak yorumladı. TİP içindeki Aren, Boran kanadı ise Marksist ortodoks bir çizgi sergileyerek, Sovyet müdehalesine yanaşık düzende tek olan sosyalizmden saptığı gerekçesiyle Aybar'a ve yönetime bayrak açtı. Ortaya çıkan görüş ayrılıkları ve bölünmeler, izleyen günlerde büyük bir hızla FKF'ye de yansıdı: Ankara'da, özellikle boykot ve işgallerde kurdukları etkinlik nedeniyle MDD görüşünün savunucuları giderek etkinlik kazanmaya başlamıştı ve alt örgütlerde hemen hemen egemen gibiydiler. Buna karşın İstanbul için aynı şeyleri söylemek olanaksızdı: MDD görüşü sürekli yandaş kazanmakla birlikte, bu görüşü savunanların en etkin kesimi DÖB'te örgütlenmeye yöneldiğinden FKF İstanbul örgütleri, TİP yönetimine de MDD görüşüne de mesafeli, Aren-Boran liderliğinde oluşturulmaya çalışılan ve Ant dergisi tarafından

desteklenen ortodoks çizgiyi (Üçüncü Yol'u) savunanların elinde kaldı.

Kurultay'a bu atmosfer içinde gidildi; seçilen Genel Yönetim Kurulu üyeliklerinin çoğunluğunu MDD görüşünü savunanlar aldı. Kurultay'ın genel bir değerlendirmesini Türk Solu'ndan izleyelim: *"İlk toplantı günü usul tartışmalarıyla geçti .ikinci günü, gençlik içinde proleter sosyalizmini savunan devrimcilerle, oportünist parti yöneticilerinin gençlik içindeki bir avuç kuklası arasındaki mücadele şiddetlendi. Aybar ve Aren taraftarları, devrimci gençlerin karşısına yekvücut olarak çıktılar. Aralarında hiçbir ideolojik çatışma olmadığı, hareket içinde bir defa daha ortaya çıktı. . . Türkiye'de sosyalist hareketin başına musallat olan oportünist parti yöneticilerine bağlı bir klik, . . .FKF'ye yön vermek istemektedir. . . Nitekim Aybar-Aren oportünizminin telkinlerine boyun eğmeyen Doğu Perinçek ve arkadaşları bu sebeple yönetimden uzaklaştırılmıştır. . . üç aylık devrimci yönetim zamanında başlanan ve bilimsel sosyalizmin temel kitaplarının öğrenilmesi için yapılan eğitim çalışmalarına son verilmiştir. Gençliğin devrimci hareketini baltalamak isteyenler, sosyalizmin biliminden, iplerini ellerine teslim ettikleri parti yöneticileri gibi, 'köhnemiş', 'kalıplaşmış' fikirler diye söz etmişlerdir. . .Beş on kiyişi geçmeyen ve oportünist parti yöneticilerinden emir alan bu klik, dürüst ve fedakâr birçok genç arkadaşı etkiledikleri için tehlikeli olmaktadırlar ve etkisiz bırakılmalarını gerektiren sebep de bu noktatadır. FKF'nin somut eylemlerle ifadesini bulan emperyalizmle uzlaşan bir yola girmesi, tutarlı ve doğru bir ideolojik tutumu olmayışından ileri gelmiştir. Küçük burjuvanın yer yer karşı-devrimci çizgiye düşen kararsız ve tutarsız ideolojik tutumu, devrimci grup yönetimden uzaklaştırıldıktan sonra FKF yönetimine hakim olmuştur. Devrimci grup sözcüleri bu eleştirileri, FKF'nin devrimci bir yola girmesi için kabul edilmesi gerekli tezlerle*

tamamlamışlardır: 1- FKF, oportünist parti yöneticilerinden emir almayan, bağımsız karar veren bir örgüt olmalıdır. 2- Faşist saldırı ve baskıların artmakta olduğu bu dönemde, sosyalist güçlerin örgütü ve disiplinli birliği gerçekleştirilmelidir. 3- Sosyalist gençliğin birliği, doğru ilkeler etrafında bir birliktir. İlkeye dayanmayan, ideolojik özü olmayan birlik, aldatıcıdır ve dağılmaya mahkûmdur. 4– Sosyalist gençliğin birliğine temel olacak ilkeler, sosyalizmin biliminin ilkeleridir. Sosyalizmin bilimi, yarı-bağımlı, yarı-feodal ülkelerde, sosyalizme giden yolun milli-demokratik devrimden geçtiğini tespit etmiştir. Sosyalist gençliğin görevi, bilime uygun olarak, Türkiye'nin bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde bütün millici ve demokratik güçler arasında devrimci dayanışmanın gerçekleşmesine çalışmaktır. 5- Üç aylık devrimci yönetimin getirdiği, 'tartışmada hoşgörü, eylemde birlik' ilkesi yaşatılmalıdır"

6 Ocak 1969'da, ABD'nin Ankara Büyükelçisi Robert Kommer, Rektör Kemal Kurdaş tarafından ODTÜ'ye çağrıldı: Haber binlerce ODTÜ öğrencisi tarafından öfkeyle karşılandı. Öğrenciler bir sel gibi akarak ABD elçisinin arabasını park ettiği Rektörlük binası önünde toplandı; önce arabayı ters çevirdiler; daha sonra deposundan aldıkları benzinle ateşe verdiler. Söndürmesi için çağrılan itfaiye aracının geçmesine izin verilmeyerek sonuna değin yanmasını beklediler. ABD yanlısı bir siyasal partinin iktidarda bulunduğu bir dönemde, finansmanı ABD tarafından yapılan ve İngilizce eğitim veren bir eğitim kuruluşunda böylesine sert bir tepkinin ortaya çıkması beklenmediği için olay, siyasal ve diplomatik çevrelerde tam bir şok etkisi yarattı.

9 Ocak'ta, Deniz Ulaş-İş Sendikası, Denizcilik Bankası ve Deniz Nakliyat Genel Müdürlüğü'nde grev başlattı.

10 Ocak 1969'da Türkeş, komando diye adlandırdığı gençlerin, kendileri tarafından kamplarda yetiştirildiğini ve desteklendiğini kamuoyuna açıkladı.

11 Ocak'ta, İstanbul/Kartal'daki Singer Fabrikası işçileri, fabrikayı işgal etti: İşçiler, Çelik-İş'ten ayrılarak DİSK'e bağlı Maden-İş Sendikası'na geçmek istiyorlardı; bu çalışmalarda öncülük eden 3 arkadaşlarının işten atılması üzerine işgal eylemini başlatmışlardı. İşgalin ikinci günü polis göz yaşartıcı bomba atarak fabrikaya girmek istedi; çıkan çatışmada 8 polis ve 14 işçi yaralandı; polis zoruyla fabrika boşaltıldı. Olaylar sırasında gözaltına alınan 120 işçinin altısı tutuklandı.

İstanbul'daki FKF Kurultayı'nda seçilen Genel Yönetim Kurulu ilk toplantısını 12 Ocak'ta Ankara'da yaptı: İstanbul Sekreterliği dışında örgüt yönetimi MDD eğilimlerinin eline geçti; Yusuf Küpeli genel başkanlığa, Mehmet Demir genel sekreterliğe, Tunççetin Özkarar saymanlığa, Münir Ramazan Aktolga, Çağatay Anadol, Tuncer Eşsizhan, Ruhi Koç, Mustafa Ulusoy ve Süleyman Coşkun üyeliklere getirildi. MYK ilk toplantısında cezaevinde bulunan Deniz ve arkadaşlarına şu telgrafı çekiyordu: "*Aynı kavganın erleri olduğumuzu bildirir, siz yiğit kardeşlerimizi sevgiyle kucaklarız*"

15 Ocak'ta, Deniz Ulaş-İş Sendikası'nın grevi anlaşmayla sonuçlandı.

20 Ocak 1969'da, FKF Merkez Yürütme Kurulu, MDD tezinin irdelendiği "*1 Numaralı Bülten*"ini yayımladı: "*Merkez Yönetim Kurulu . . Türkiye'deki hakim çelişkinin Amerikan emperyalizmi, işbirlikçileri, feodal kalıntılar ile proletarya ve diğer millici sınıf ve tabakalar arasında olduğu görüşünde birleşmiştir. . .en üretken ve en çok ezilen sınıf olması nedeniyle devrimci potansiyeli de en büyük sınıf olan proletarya, . . .tarihi önderliğini yerine getirmek zorundadır. . . bu önderlik görevini eksiksiz olarak yerine getirebilmesi için, bütün proleter unsurların bir örgüt içinde birleştirilip, kendilerine bilimsel sosyalizm öğretisinin derinliğine verilmesi, bu öncülüğe hazırlanmaları gerekmekte-*

dir. . . Bütün bunları bilerek, önümüzdeki milli demokratik devrim aşaması, yani Amerikan sömürgeciliği, işbirlikçileri ve feodal kalıntıların temizlenmesi yolunda proletarya örgütünün millici güçleri bir araya taplayacak sistemli devrimci eyleme girişmesi gerekmektedir. stratejik planda milli demokratik devrim aşaması için harekete geçilirken, sosyalist örgütlenme ve bilinçlendirme işleri de hızla yürütülecektir. Bunun aksini düşünmek, sosyalist devrim aşamasında olduğumuzu zannederek proletaryayı tek başına kavgaya sürmek, millici demokratik devrim için öncülük görevini yerine getirip, sonunda sosyalizmi kuracak kadroları ölüme sürmekle eşanlamlıdır. Bunu düşünmek maceracılık, bilerek veya bilmeyerek sosyalist kavgaya ihanettir."

6. Filo'nun İstanbul'a geleceği öğrenilmişti: Düzenlenecek protesto eylemlerinin örgütlenmesi için aralarında FKF, DÖB ve İTÜÖB'nin de bulunduğu 22 gençlik örgütü 28 Ocak 1969'da bir araya geldi ve bir Dayanışma Kurulu oluşturdu. Yapılan işbölümü sonucu Harun Karadeniz, 6. Filo'yu protesto eylemlerini örgütlemekle görevlendirildi. Kurul'un aldığı karara göre eylemler 6. Filo gelmeden başlatılacak, Filo'nun bulunduğu sırada sürdürülecek ve büyük bir mitingle sona erdirilecekti. 22 gençlik örgütü Cumhurbaşkanlığı'yla Genelkurmay Başkanlığı'na çektikleri telgrafta, "*Amerikan emperyalizminin bekçisi bu filoyu ve askerlerini kendi donanmamızdan ve mehmetçiklerimizden daha fazla görmekten usandık. Soruşturması hala açılmayan Vedat ve Atalay'ın öldürülmesi olayının doğurucusu Amerikan askerlerini görmek istemiyoruz*" diyorlardı.

31 Ocak 1969'da mahkemeye çıkarılan Deniz Gezmiş, yargıca yaptığı açıklamalarla bir tür karamizah yapıyordu; "*-Biz işgal yapmadık. Amacımız, demokratik üniversite kurulması için bir protesto hareketi yapmaktı. Senato üyeleri herhalde gündemdeki maddelerden sıkılmış olacaklar ki,*

kendi kendilerine toplantıyı bırakıp rektörlüğü terkettiler."

Yusuf Küpeli'nin FKF genel başkanlığına seçilmesiyle örgütlü sosyalist gençlik hareketi militan bir nitelik kazanarak kitleselleşti; hemen hemen her üniversite ve yüksek okulda öğrencilerin doğal liderleri öne çıktı; işçilerin ve köylülerin mücadelelerine kalabalık gruplar halinde ve aktif olarak katılındı ya da eylem birlikte örgütlendi. FKF yönetiminin Milli Demokratik Devrimciler'in eline geçmesiyle Deniz Gezmiş önderliğindeki DÖB de bağımsız örgütlenmesine son verdi. Deniz tutuklu bulunduğu Sağmalcılar Cezaevi'nden Doğu Perinçek'e yazdığı 7 Şubat 1969 tarihli mektupta şunları yazıyordu: "*Yusuf Küpeli'nin başkan seçilmesi beni fazlasıyla sevindirdi. Fakat yine de bu, oportünizmin tasfiyesi anlamına gelmez. Yalnız bu bizim için iyi bir fırsat olmalı. Benim burada kimseyle temasım olamıyor. Sen İstanbul'a gelip de bizim çocukların FKF'ye giriş işini bir düzene soksan iyi olur*". Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının FKF'ye girmesiyle İstanbul Sekreterliği'nin düşme süreci hızlandı.

Üniversiteden Tarlaya

TİP'in etkisizleşip bir umudu ifade etmekten uzaklaşmasıyla oluşan boşluk, popülist bir heyecan ve yakıcı bir söylemle hareket eden gençlik örgütleri tarafından dolduruldu.

1969'la birlikte, daha önce görülmeyen köktenci ve demokratik mücadele yöntemleri kullanan köylü hareketlerine tanık olundu. Büyük toprak sahipleri karşısında toprak; tefeci-tüccar ve devlet karşısında adil değişim istemleri çevresinde toplanan yoksul ve topraksız köylülerle küçük üreticiler, "*yakıcı*" eylemlere giriştiler. Köylü mücadelesi kısa zamanda kitleselleşti; toplumun muhalefet yapan sınıf ve katmanlarıyla organik bir ilişki içerisine girerek siyasal karakter kazandı; anti-emperyalist taleplerin kırlarda da yankı bulmasına yol açtı. Ancak bütün yakıcılığına karşın köylü eylemleri hiçbir zaman doğrudan doğruya büyük toprak mülkiyetine ya da tüccar sermayesine bir saldırı biçimini almadı: Daha çok "*sahipsiz gözüken*" ve ağaların kolaylıkla el koyduğu köy ortak mülkiyetine ait topraklarla hazine topraklarını geri almaya ve kendi kullanımlarına geçirmeye yönelik fiili durumlar ve işgaller yarattılar.Küçük üreticiler ise genelde mülkiyete, özelde tüccar sermayesine doğrudan bir saldırı yoluna girmediler; hükümetin ürün taban fiyat uygulamalarını kitlesel mitinglerle protesto etmek, devlete olan borçlarını erteletmek, tefeciye olan borçlarını ödememek biçiminde tepkiler gösterdiler.

Köylüler mücadelelerinde en büyük destek ve işbirliğini sosyalist gençlik hareketinden ve onun kitlesel örgütlerinden gördü. Bunun kimi nedenleri vardı: TİP 1967'nin sonunda Türkiye solundaki liderliğinden olunca genelde kırlarda etkisizleşti; kitleler üzerindeki "*yaptırım*" gücünü yitirdi. Parti taşra örgütlerinin özverili çalışmaları ise "*yerellik*"ten kurtulamadı. Diğer taraftan, sosyalist gençlik hareketinin kitlesel örgütü olan FKF'nin yönetimine, devrimci güçlerin stra-

tejik dizilişinde köylülüğü "*temel güç*" olarak gören Milli Demokratik Devrimciler gelmişti; ideolojik yaklaşımlarının bir gereği olarak gözlerini Türkiye'nin kırlarına dikmiştiler. Bu iki olgu üst üste örtüşünce TİP'in etkisizleşmesiyle doğan boşluk, sosyalist gençlik tarafından dolduruluverdi; popülist bir heyecan dalgası "*tarlaları*" sardı; öğrenciler hemen hemen haber alabildikleri her köylü mitinginde ya da toprak işgaline örgütlü ya da örgütsüz katıldı. Militanlık ve savaş "*tadı*", kentlerin uzağına taştı; yakıcı bir söylemin eşliğinde son derece hareketli bir dönem başladı; köylülerle omuz omuza bir "*bayram*" ve "*festival*" havası içinde başlayan eylemler kimi kez aynı havada bitiyordu, kimi kez de kanla,

Kırlarda köylü hareketinin ketleselleşmesiyle tek tek bireye özgü korku sınırları aşıldı; geleneksel politika kanalları parçalanarak yoksul ve topraksız köylüler ile küçük üreticiler temelinden kaynaklanan ve doğrudan siyasal iktidara yönelen baskı odakları oluştu. Bu gelişmelere koşut olarak yine geleneksel kalıplar içinde doğup boy veren "*komünist*" imgesine yönelik "*küçültücü*" ve "*olumsuz*" yargılar, bu yargıların taşıyıcısı olarak algılanan öğrencilerin "*kavgadaşlığı*"yla ortadan kalktı.

Yusuf Küpeli'nin FKF genel başkanlığına getirilmesinden sonra yönetim, köylülerle ilişki kurmayı ve köylü mücadelelerine katılmayı rastlantısal olmaktan çıkarmak, sürekli ve kalıcı olmasını sağlamak için kimi kararlar aldı: Bu kararlarla kırsal kökenli mücadeleler, siyasal çalışmanın önemli ilkelerinden biri durumuna getirildi; izleyen günlerde öğrenciler, köylü hareketlerine toplu olarak ve örgütlü biçimde katılmaya başladılar; eylem bittikten sonra bir dizi toplantıyla çalışmalar değerlendiriliyor, sınıf kapsamında köylülüğün katmanları arasında ilişki ve çelişkiler ele alınıyordu.

Bu anlamdaki ilk eylem İzmir/Torbalı, Atalan ve Göllüce köylüleri tarafından gerçekleştirildi. Atalan

köylüleri Ocak ayının son günlerinde, ağaların el koyduğu hazine topraklarını işgal etti ve sürmeye başladı. 600 kişilik bir işgal komitesi kuran köylüler. önce Mal Müdürlüğü'ne dilekçe vererek sınır tespiti istediler, ardından aldıkları resmi evrakla Valiliğe başvurdular; Valilik olumsuz tavır takınınca köylüler direnişe geçtiler. Eylem Göllüce köyüne de sıçradı ve toprak işgalleri başladı. Direniş ancak jandarma müdahalesiyle kırılabildi.

FKF'nin doğrudan örgütlenmesine katıldığı ilk büyük üretici köylü mitingleri 7 Şubat 1969'da Akhisar'da, 10 Şubat 1969'da Ödemiş'te yapıldı. İktidar çevrelerinin ve tefeci-tüccarların bütün engellemelerine karşın köylüler ve gençler, mitingleri gerçekleştirdiler.

10 Şubat 1969 günü 6. Filo, Dolmabahçe önüne demirledi: Filoyu Boğaz sularında gören öğrenciler, Devrimci Örgütler Dayanışma Kurulu'nun saptadığı program çerçevesinde eylemlere giriştiler. Aynı gün İstanbul'un ana caddeleri yazılar ve afişlerle donatıldı. İTÜ'de toplanan kalabalık bir öğrenci grubu, "*Filo defol!*", "*Geldikleri gibi giderler*" "*kahrolsun emperyalizm*" sloganları atarak Taksim'e yürüdü ve üzerinde "*Atam geldikleri gibi gitmişlerdi, yine geldiler, geldikleri gibi gidecekler!*" sözleri yazılı bir çelengi Anıt'a koydular.

11 Şubat'ta İstanbul Üniversitesi'nde bir forum yapıldı ve üniversite bahçesinde bulunan Beyazıt Yangın Kulesi'ne üzerinde Vedat'ın resmi bulunan bir flama asıldı. İslami antikomünizm cephesi, Vedat'ın flamasını "*Kule'ye kızıl bayrak çekildi*" biçiminde istismar ederek devrimcileri hedef gösterme yarışına girdi.

13 Şubat 1969'da Çemberlitaş Kız Öğrenci Yurdu'nda kalan öğrenciler, ayrı bir yürüyüş yapma kararı aldı: Beyazıt'ta başlayıp Sultanahmet'te sona eren yürüyüşte üzerinde "*Ya İstiklal, Ya Ölüm!*" yazan, siyah zemine beyaz olarak işlenmiş bir bayrak taşındı.

Kanlı Pazar

Kanlı Pazar'da, sopaların indiği kafaların seslerini unutmak olası değildi; parçalanan karpuz gibi sesler.

Uyarılan anti-emperyalist duygular "cangılı"nda '68 Ruhu, her yönüyle ve tüm cüretiyle bir isyan olarak soluk alıyordu. Sokak ajitasyonu, mitingler ve zora dayalı çatışmalar, yani sokakta sürekli seferberlik dönemi başlamıştı: Ortam, her türlü otoriteye karşı "neşe" dolu bir saygısızlıkla yüklüydü; herşey "sistematik"; neredeyse "alay" gibiydi; bu da korkuyu azaltıyordu. Ama diğer yandan her öğrenci bir ajitatördü ve kızmazsa "*kaçıracaktı*". Bu hava içinde 6. Filo gelip İstanbul Limanı'na demirleyince "kıyamet günü" yaklaşmıştı; çoşku seli içinde oradan oraya koşuştururken, İslami anti-komünizm cephesinin İstanbul'a adam taşıyarak Taksim'e yığınak yaptığının farkına bile varılamadı; varanlar ise "iplemedi"

16 Şubat 1969 pazar günü Türkiye'de o güne değin gerçekleştirilmiş en geniş anti-emperyalist kitle gösterisi düzenlendi. Çünkü "*devrim tatilde*" değildi; okullar açıktı. Üstelik '68 boykot-işgalleriyle küçümsenmeyecek bir deneyim kazanmışlardı. Üniversite öğrencilerinin yanı sıra işçi sendikaları, meslek kuruluşları ve her eğilimden sosyalistlerin katıldığı çoğunluğu işçilerden oluşan yaklaşık 30 bin kişi, İstanbul Üniversitesi önünden Taksim alanına yürüyüşe geçti. Taksim girişinde polis, caddenin her iki yanından önce sis bombaları attı, daha sonra coplarla saldırıya geçti; aynı anda gerici sivil güçlerin önceden hazırladıkları anlaşılan kurşun bilyeleri elleriyle havaya attıkları gözlendi; havadan hızla yere düşen kurşun bilyeler herkesin kafasını gözünü yardı; ortalık bir anda kan gölüne döndü. Bütün deneyimine karşın çatışmanın bu denlisiyle ilk kez karşılaşan kitle paniğe kapıldı ve yürüyüşün öncü koluyla gövdesi birbirinden ayrıldı. Taksim alanına girebilen birkaç bin kişi gözü

dönmüş gericilere "*yem*" olurken, polis alana giremeyen ve başsız kalan asıl yürüyüş kolu üzerine saldırıya geçti: Kitle, Gümüşsuyu'na doğru panik içinde kaçmaya başladı; yürüyüş kolunun güvenliğinden sorumlu ve caddeyi her iki yönden koruyan militanlar, panik durumunda İTÜ'ye doğru kaçan kitleyi geri çevirmeyi başardılarsa da Taksim alanına girmeyi başaramadılar; çıkan çatışmalarda çok sayıda yaralı verdiler.

Dışarıda bu olaylar yaşanırken Taksim alanında tam bir katliam örgütleniyordu: Birkaç gün önceden Taksim Gezisi'nde toplanmaya başlayan ve 6. Filo'yu kıble kabul edip toplu namazlar kılan İslami anti-komünizm taraftarları, polisin göstermelik barikatlarını aşarak alana girmiş olan birkaç bin kişinin üzerine saldırdılar; sopalar ve bıçaklarla hücuma geçen gerici kalabalık. polisin gözetimi ve yardımı altında kanlı bir kıyıma giriştiler. Taksim meydanına açılan ara sokaklara taşan çatışmalar sırasında iki TİP'li işçi, Ali Turgut Aytaç ve Duran Erdoğan öldürüldü. Kanlı pazar olarak tarihe geçen bu olay, 12 Mart öncesinde, anti-emperyalist kitle hareketlerine yöneltilmiş tertipli saldırılar arasında sonuçları bakımından en çok tartışılanlardan biri oldu.

Şubat ayı köylü mücadeleleri bakımından da yoğun geçiyordu: Ayın ilk yarısında Tokat'ın Uzunburun, Torbalı'nın Hortuna, Pancar, Kuşçuburun köylerinde köylüler, ağalara ait bir bölüm toprağı hazine malı ilan ettikten sonra sürmeye başladılar. 22 Şubat 1969'da, devrimci öğrenciler ve yerel TİP üyelerinin özverili çalışmalarıyla malatya'da "*Emperyalizm, Pahalılık ve Açlığı Lanetleme*" mitingi düzenlendi. Aynı gün Deniz Gezmiş, tutuklu bulunduğu Sağmalcılar Cezaevi'nden serbest bırakıldı.

toplumsal muhalefet karşısında şaşkına dönen AP hükümeti, pratik ve yasal bir dizi önlem aldı: Bir yandan gayri resmi çetelerin terörünü korumasına alıp beslerken diğer yandan toplumsal hareketlere müdaheleyle görevlendirilen

polis birliklerinin sayısını artırmaya ve donanımını çeşitlendirmeye yöneldi. AP teşkilatının ve faşist örgütlerin tavsiyesiyle devşirilen bu polis gücü, ideolojik anti-komünizmin örgütlü bir devlet gücü durumuna getirildi. Toplum polisi basınçlı su kamyonları, kalkanlar, elektrikli coplar ve helikopterlerle donatıldı. Ardından Mart 1969'da, toplumsal muhalefetin örgütlenmesine ve harekete geçmesine sınırlar ve engeller getiren, "*Anayasa Nizamını Koruma*" yasa tasarısını Meclis'e sundu. Muhalefetin çok sert eleştirilerine hedef olan bu yasa tasarısının meclis'e sunulmasıyla birlikte genelde demokratik güçlerle hükümet arasında, özelde öğrencilerle polis arasındaki düşmanlık hızla tırmandı.

15 Mart 1969 cumartesi günü kendilerine "*komando*" adını veren bir grup öğrenci, İÜ Hukuk Fakültesi'ne gelerek, fakülte duvarlarına afiş yapıştırmak istedi; duruma Deniz'in de aralarında bulunduğu devrimci öğrenciler müdahale etti; dayak yiyen komandolar okuldan kaçtı. Ardından devrimciler, okuma salonunun kapısına "*Vedat Demircioğlu Okuma Salonu*" yazılı bir tabela astılar. Olayı duyan TMTF Başkanı Ekrem Özer yanına topladığı yaklaşık 50 sağcı öğrenciyle Hukuk Fakültesi'ne geldi ve Okuma Salonu'nun kapısı üzerinde bulunan "*Vedat Demircioğlu*" yazılı tabelayı sökerek yerine "*Ziya Gökalp*" yazılı tabelayı astı. Bunu haber alan Deniz ve arkadaşları, Ekrem Özer ve grubunu döverek fakülteden attılar.

Kendilerine "*Milliyetçi, toplumcu Bozkurtlar*" adını veren bu grup, yayımladıkları bir bildiriyle olayı kamuoyuna duyurdular: "*Bugün İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde vuku bulan nahoş hadiseler bir daha göstermiştir ki, üniversitelerimize musallat olan, gençlerimizin huzurunu bozanlar, Türk gençliğine ve Türk milletine düşmanlık eden komünist satılmışlardır.*

Fakat, Enternasyonal marşı söyleyerek, ellerindeki demirden ve odundan sopalarla, tabancalara ve hazır bulun-

durdukları taşlara rağmen başta Ermeni ve Yahudi tohumları olmak üzere daha ilk temasta "Kurt'tan kaçan itler gibi kaçmışlardır.

Büyük milletim, bil ki, senin vatanının bütünlüğüne, milli ve manevi değerlerine kasteden, açıktan açığa sana küfreden Ermeni, Yahudi v.s. piçlerine ve uydularına senin gençliğin dersini vermiştir. Olayları bil. Düşmanlarını tanı ve titre, kendine dön.

Tanrı Türkü korusun."

17 Mart 1969 pazartesi günü sabahın erken saatlerinde komandolar, Merkez binayı kuşattı; devrimci öğrenciler binanın kapılarını kapatarak çatıya çıktı; silahların ve molotof kokteyllerinin kullanıldığı bir çatışma başladı. Bütün gün süren çatışma, komandoların saat 16.00 sularında sloganlar atarak üniversiteyi terketmesiyle son buldu.

İzleyen gün İÜ Senatosu bir toplantı yaparak, anfilerde toplantı yapılamayacağına, üniversite içinde bildiri dağıtılamayacağına ve afiş asılamayacağına ilişkin bir yasaklama kararı aldı.

Olaylar nedeniyle Deniz Gezmiş 19 Mart 1969 günü, "*yaralamaya sebebiyet vermek, ruhsatsız silah bulundurmak*" suçlarından tutuklandı ve cezaevine gönderildi. Tutuklama üzerine DÖB'ün yayımladığı bildiride şu görüşlere yer veriliyordu: "*...Biz Mustafa Kemal gençliği olarak Amerikan emperyalizmini ve onların çömezlerini Türkiye'den atıncaya kadar savaşa devam edeceğiz. Bu uğurda tevkif değil, hepimiz öleceğiz...*"

Nisan ayında Ankara ve İstanbul üniversitelerinde, "*Üniversite Reformu'nun savsaklanmasına*" karşı yeni bir eylem dalgası başladı. ODTÜ ve AÜ'nin kimi fakülteleri işgal edildi. Mimarlık Fakültesi'nde başlayan işgalin tüm üniversiteyi sarması üzerine ODTÜ rektörü, üniversiteyi kapattı.

3 Nisan 1969 günü Deniz Gezmiş tahliye edildi. Aynı gün İstanbul Üniversitesi öğrencileri, Disiplin Yönetmeliği'nin dokuzuncu maddesinde yer alan yasaklamaları protesto etmek için bir forum düzenledi; hazırlanan dilekçe, yönetime sunuldu. 4 Nisan günü, üzerinde, "*Burada Demokratik Üniversite Yatıyor*" yazılı sembolik bir tabut Atatürk Anıtı'na bırakıldı. 8 Nisan 1969 günü, İÜ Hukuk Fakültesi öğrencileri, Disiplin Yönetmeliği'nin dokuzuncu maddesinin kaldırılması için Hukuk Fakültesi'ni boykota sokmaya çalıştı, ancak başarılı olamadı.

10 Nisan'da Türk-İş'e bağlı Harp-İş Sendikası, Amerikalılar'a ait 7 işyerinde grev kararı aldı: Grev kararıyla gelişen olaylar, işçi sınıfının anti-emperyalist bilincini ateşledi.

Aynı gün DÖB'te bir araya gelen devrimci öğrenciler, eylem kararı aldılar ve 11 Nisan'da önce İktisat Fakültesi'nde, ardından Hukuk Fakültesi'nde boykot başlattılar.

13 Nisan 1969'da Diyarbakır'da, Anayasa Nizamını Koruma Kanun Tasarısı'nı protesto etmek ve halkın ekmek-hürriyet isteklerini dile getirmek için bir miting düzenlendi. FKF'nin etkin katılımıyla düzenlenen mitinge, Lice, Siverek, Suruç, Batman, Van, Muş ve Malazgirt'ten gelen binlerce kişi katıldı; yasanın çıkış amacı, duvar gazeteleri, afişler ve bildirilerle halka duyuruldu; Kürt halkı üzerindeki baskılar kınandı.

ODTÜ öğrencilerinin büyük kitle toplantıları yaparak işgale devam kararı alması üzerine 13 Nisan'ı 14 Nisan'a bağlayan gece, üniversite jandarma ve polis tarafından basıldı ve işgal kırıldı; çıkan çatışmada çok sayıda öğrenci yaralandı; gözaltına alınan 109 öğrenciden 29'u tutuklandı; öğrenci temsilcileri disiplin kuruluna verildi. Olay üzerine Demokratik Devrim Derneği Ankara Şubesi başkanı Niyazi Ağırnaslı bir bildiri yayımladı: Bildiride, "*13 Nisan pazar sabahına doğru Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ni bin*

beşyüz toplum polisiyle bin beşyüz jandarmanın bastığı, üniversitelilerin yataklarından fırladıkları, mukavemet göstermeyen gençlerin coplanarak, polis arabalarına, kamyonlara yığılıp karakollara sürüklendiği öğrenildi. . Anayasa'nın himayesindeki gençlik direnişlerinin nedenlerini anlamak ve araştırmak istemeyenlerin, demokrasiyi dillerinden düşürmedikleri halde onun kurallarına saygılı olmak gereğini duymayanların çabaları boşunadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi baskınında öne sürülen jandarma kuvvetlerine gençlerin karşı koyacakları ve böylece ordu ile gençliğin karşı karşıya getirilmiş olacağı hesabı da böylece iflas etmiş ve gençler mukavemet göstermemekle kamuoyundaki itibarlarını ve kendilerine olan güveni de artırmışlardır. Toplum polisini üniversiteye davet edenler, öğrencileri coplatanlar ve Amerikan emperyalizmiyle işbirlikçiliğinden vazgeçmeyenler de kendi tükenişlerini hızlandırmaktadırlar. Demokratik Devrim Derneği, TAM BAĞIMSIZ ve GERÇEKTEN DEMOKRATİK TÜRKİYE savaşının genç militanlarını saygıyla bağrına basar, emperyalizmin canavar dişlerini vatan topraklarından söküp atana, bir avuç işbirlikçiyi ve dış sömürü çevrelerinin yerli ortakları ve ajanları zararsız hale getirilene kadar, ondan sonra da halkın mutlu Türkiyesi kurulup gerçekleşene kadar onlarla omuz omuza savaşı Anayasa şartları içinde sürdüreceğini kamuoyuna açıklar" denilmekteydi. CHP ise hükümet koşutunda bir açıklama yaparak, "*Gençlik eylemlerini halka huzursuzluk verici ve demokrasiyi tehdit edici zorbalık hareketleri haline dönüştürmeye çalışan bu küçük militan gruplar, baskının, demagojinin ve şantajın her türlüsünü mübah sayan bir davranış içindedirler. Bu küçük bozguncu gruplar, kendilerini solcu sansalar bile, ülkemizde demokrasiyi yıkmak, faşist bir yönetim kurmak ve Türk ulusunu bölerek sömürmek ve yönetmek isteyen güçlerle gizli veya açık, bilinçli veya bilinçsiz işbirliği halindedirler*" değerlendirmesini yapıyordu.

14 Nisan 1969 günü Hukuk Fakültesi anfisinde karşılaşan devrimci öğrencilerle kendilerine "komando" adını veren faşist öğrenciler taş ve sopalarla çatıştı: Çatışma üzerine Fakülte Yönetim Kurulu okulu bir hafta süreyle kapattı.

Nisan ayının ilk yarısında, güvenlik güçlerinin devrimci öğrencilere yönelik baskılarına koşut olarak faşist öğrencilerin devrimcilerin denetimindeki kimi okul ve yurtlara saldırıları yoğunlaştı. Saldırıların ilk hedefi, kırsal kökenli öğrencilerin yoğunlukta olduğu Çapa Yüksek Öğretmen Okulu ve Orman Fakültesi oldu; çıkan bir dizi çatışmadan sonra her iki okul "*komandolar*"ın denetimine geçti; Orman Fakülteliler ve Çapa Yüksek Öğretmenliler için bir "*mülteci*" yaşamı başladı.

Okullarda boykot ve işgaller sürerken 16 Nisan 1969'da Söke'de Toprak Reformu ve Emperyalizmle Mücadele Mitingi yapıldı. FKF İzmir Sekreterliği, Demokratik Devrim Derneği ve TİP Söke ilçe örgütünün yoğun çabalarıyla gerçekleştirilen mitinge binlerce köylü katıldı: Miting öncesi köy köy dolaşarak, "*Söke'nin somut çelişkisi olan büyük toprak mülkiyeti ile topraksız ve az topraklı köylü arasındaki zıtlık ve Amerikan emperyalizminin Söke'deki çelişkisinin toprak ağalarının lehine devamının sağlanmasındaki rolü*" anlatıldı. "*Kahrosun emperyalizm ve işbirlikçileri*", "*Kahrolsun tefeciler ve ağalar*", "*Yaşasın köylümüzün demokratik hareketi*", "*Yaşasın tam bağımsız, gerçekten demokratik Türkiye*" vb. sloganların atıldığı mitingde bir konuşma yapan Erdoğan Güçbilmez şöyle diyordu; "*Üniversitede işgal var neden? Öğrenciler ne istiyorlar? Onlar bugün burada sizin istediğinizi istiyorlar. Yani toprak reformu olmasını, ağalık düzeninin son bulmasını, Türkiye'nin düşmandan temizlenmesini istiyorlar.. Türkiye'deki köylü, işçi ve öğrenci hareketleri, amacı köylünün kölelikten kurtarılması, Türkiye'nin bağımsızlığa kavuşması olan aynı devrimci ha-*

reketin parçalarıdır, hepsi gücünü birbirinden alır. .

19 Nisan'da Hukuk Fakültesi Dekanlığı, üniversite içindeki çeşitli olaylara neden oldukları ve bunları düzenleyip yönettikleri gerekçesiyle Deniz Gezmiş ve kimi arkadaşlarının ifadelerini aldı.

FKF Merkez Yönetimi, "Demokratik Devrimciler'in eline geçince tek hedef, TİP çizgisinde kalan ve bağımsız tavır koyan İstanbul Sekreterliği oldu: Yapılan baskılar zaman zaman kaba kuvvete döküldü ve Sekreterlik çalışamaz duruma geldi. Bunun üzerine 22 Nisan 1969 günü FKF İstanbul Sekreteri Sıtkı Coşkun, "*DÖB'lülerin FKF'nin iç işlerine karıştıklarını, Genel Merkez'le aralarında bulunan çelişki nedeniyle çalışamadıklarını*" gerekçe göstererek istifa etti; yerine DÖB'lü Rahmi Aydın getirildi. Genel başkan Yusuf Küpeli gelişmeleri şöyle anlatıyordu: "*FKF dışında örgütlenmiş olan DÖB üyeleri FKF'ye kaydılar. Peşinden TİP oportünistlerinin kontrolünde olan 6-7 Fikir Kulübü'nün yönetimleri feshedildi. İdeolojik mücadelenin yanında devrimci şiddet metotları da kullanılarak oportünistler ezildi. En önde gelen elemanları yavaş yavaş kulüpten atıldı. TİP oportünizminin yanında olan İstanbul Sekreterliği de istifa etmek zorunda kaldı.* "

Nisan ayının son haftasında Gaziantep/Oğuzeli Karadibek köylüleri, başkalarına kiraya verilmek istenen 3 bin dönümlük ağa toprağına el koydular. Antalya/Manavgat Çolaklı köyünde, ağaların 350 dönüm araziye el koymak istemeleri üzerine köylülerle ağanın adamları arasında çatışma çıktı; köy, jandarma komandoları tarafından kontrol altına alındı ve 13 köylü tutuklandı.

27 Mayıs öncesi öğrenci olaylarının yıldönümü olan 28-29 Nisan'da bir dizi eylem yapıldı; Dev-Güç tarafından düzenlenen Ankara/Zafer Meydanı'ndaki 29 Nisan Mitingi'ne binlerce öğrenci katıldı. Yıldönümü nedeniyle düzenlenen bir toplantıda konuşan Yusuf Küpeli, "*Tekrar*

bağımsızlık savaşımız başlamıştır. Yılmadan, korkmadan içimizdeki bağımsızlık düşmanlarına karşı savaşacağız. Bugün büyük şehirlerde başlamış olan bu ikinci kurtuluş savaşı, çok kısa bir zaman sonra bütün ülkeyi kaplayacaktır" diyordu.

1 Mayıs 1969 günü Yargıtay Başkanı İmran Öktem geçirdiği bir kalp krizi sonucu öldü: Demokratik çevreler bildiriler yayımlayarak, "*O'nun Anayasa'nın yürekli bekçilerinden biri olduğunu*" belirttiler.

2 Mayıs'ta, İzmir Limanı'na NATO'ya ait malzeme getiren bir geminin kaptanı işçiler tarafından kaçırıldı ve kendisinden yükü boşaltmayacağına ilişkin güvence alındıktan sonra serbest bırakıldı ve izleyen gün gemi, işçilerce işgal edildi.

3 Mayıs'ta, İmran Öktem'in cenaze törenine, İlahiyat Fakültesi öğrencileri, Komünizmle Mücadele Derneği üyeleri ve kimi AP'lilerden oluşan dinci gericiler, "*Allahsızın namazı kılınmaz*" diyerek saldırıya geçti. Olay bütün yurtta büyük tepkilere yol açtı: CHP Genel Başkanı İsmet İnönü duygularını, "*Olay her manası ile kesin ölçüde bir 31 Mart vakasıdır*" biçiminde dile getirdi. FKF Erzurum Sekreterliği cenaze törenine saldırıyı kınayan bir bildiri yayımladı: "*Emperyalizmin ateş çemberi Türkiye'mizi de iyiden iyiye sarmıştır. Amerikan emperyalizmi halkları halklara düşürmek, kardeşi kardeşe kırdırmak ve bu kaos içinde kendi sömürüsünü ilelebet sürdürmek için de yeni ideolojiler bulmaktadır. Bu yeni ideolojik şeriatçılık oyunudur. . cihat avazeleri altında bu bölücü, parçalayıcı amansız oyunu gerçekleştirmek ve kendisine köpeklik edecek faşist cuntayı getirmek planı ve hesabı içindedirler.* "

5 Mayıs 1969 günü İÜ Hukuk Fakültesi anfisinde, "*Emperyalizme ve İrticaya Karşı Forum*" adı altında bir forum düzenlendi: Yapılan konuşmalarda Atatürk'ün, "*Türkiye asla dervişler ve tekkeler ülkesi olamaz*" özdeyişi yinelendi.

Forumdan çıkan kalabalık bir öğrenci grubu, "*Atatürk geliyor*", "*Kahrolsun irtica*", "*Hükümet istifa*" vb. sloganlar atarak Sultanahmet yönünde harekete geçti. Üzerinde, "*Devrimciler ölür, devrimler yaşar*" sözlerinin yazılı bulunduğu bir çelengin taşındığı yürüyüş, Çemberlitaş'ta toplum polisi tarafından kanunsuz olduğu gerekçesiyle durdurulmak istendi; ancak, öğrenciler kurulan barikatı yararak Adliye Sarayı'nın önüne kadar geldiler. Daha sonra Valiliğe yürümek istedilerse de bunda başarılı olamadılar.

7 Mayıs 1969 günü ünlü "*Yargıtay Yürüyüşü*" yapıldı. FKF'nin etkin katılımı altında yaklaşık 20-25 bin kişinin "*Kahrolsun gericiler*", "*Atatürk geliyor*" sloganların atıldığı yürüyüşe, özel cübbelerini giymiy Yargıtay, Sayıştay ve Danıştay başkan ve üyeleri başta olmak üzere bine yakın hukukçu, üniversite rektör ve dekanları, öğretim üyeleri, yargıçlar katıldı.

1969 Mayısı'nın ilk haftasında TBMM'ne eski Demokrat Partililer'in siyasi haklarının geri verilmesiyle ilgili bir yasa önerisi sunuldu.

İzmir'de gemiyi işgal eden işçiler daha sonra bir yürüyüş yaptı; eylem Amerikalı patronlara korku verdi. Grevi kırmak isteyen Amerikalılar'la işçiler arasında 12 Mayıs 1969 günü çatışmalar oldu; olaya polisin müdahale etmesiyle 4 işçi yaralandı.

Mayıs ayı işçi ve köylü hareketleri bakımından da yoğun geçiyordu. Öğrenci-işçi dayanışmasının somut ürünlerinin verildiği Singer Grevi sürüyordu. Ayın ilk yarısında Kimya-İş, Alman Hoechst ilaç fabrikasında greve gitti. O günler toprak reformunun yoğun olarak tartışıldığı, tartışlmaların devrimci gençler tarafından köylere taşındığı günlerdi. Urfa'nın Harran bucağına bağlı Zihayat köyünde olaylar patlama noktasına geldi. O güne değin köylüler tarafından ekilip biçilen hazine toprakları, jandarma tarafından zor kullanılarak boşaltılmıştı; daha sonra aynı topraklar ağaya ait traktörlerle

sürülmeye başlanınca, ağa-jandarma işbirliğini protesto eden köylüler, durumun düzeltilmemesi halinde Urfa'ya değin bir protesto yürüyüşü yapacaklarını duyurdular.

15 Mayıs 1969 günü Türk Demir Döküm işçileri patronları Vehbi Koç'a başkaldırdı: İşten atılan 5 işçinin geri alınması, sendika seçme hakkının işveren tarafından engellenmemesi için fiili durum yaratan işçiler, istemlerinin verilmesi üzerine izleyen gün eylemlerine son verdiler.

Eski Demokrat Partililer'e siyasi haklarının geri verilmesi çalışmaları, ülkede yeni bir siyasi bunalım yarattı. Ordu bu yasanın çıkmasını istemiyordu: Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, İsmet İnönü'ye aktarılmak üzere Parti Genel Sekreteri Kemal Satır'a, "*. . .İsmet Paşa bu gerçeği bilsin ve eğer, bu kanun buna rağmen çıkarsa, ilk önce bütün yüksek kumanda sınıfı, Genelkurmay Başkanı olarak ben dahil istifamızı vereceğiz.* " diyerek açık tavır koyuyordu.

"*Öncü hareketi*"yle "devrim yapmaya" hazırlanan sosyalist gençlik, "*ilerici cunta*"ya gönül bağlamış "*geleneksel aydınlar*"ın ve bu cuntayı gerçekleştirecek olan "*zinde güçler*"in siyasal iktidara yönelik sert ve hırçın muhalefetiyle bütünleşince, hedef perspektiflerini yitirdi. Her geçen gün biraz daha tırmanan "*sertlik*"in yarattığı toz duman içinde "*aman ne oluyoruz, nereye gidiyoruz*" değerlendirmesini bile yapmaya fırsat bulamadan, küçük burjuva bir temel üzerinde Kemalizm kanalına düştüler. Bir taraftan sosyalizm şarkısını söyleyerek oradan oraya koşuştururken diğer taraftan "*üniformayı*" ve "*orduyu*" en yüce değer olarak göklere çıkardılar. "*Ordu-gençlik el ele*" her şeyi çözecektir: "*Kafa sığlığı*" gençliği, izlenecek bir "*adam*" ya da "*kurum*" aramaya itti. İşin bu noktalara taşınmasında genelde "*Demokratik Devrimciler*"in özelde DÖB'ün büyük vebali vardı.

Ordunun TBMM'ye verilen yasa önerisine karşı çıkması gençliği de harekete geçirdi: 16 Mayıs 1969 günü Deniz Gez-

miş ve arkadaşları Ankara'ya hareket etti. 17 Mayıs'ta FKF, TMGT, 27 Mayıs Devrim Derneği ve 30'u aşkın öğrenci örgütü adına bir grup öğrenci, Genelkurmay Başkanlığı'nı ziyaret ederek üzerinde, "*Anayasamızın inançlı bekçileriyle beraberiz*" sözleri yazılı bir çelengi verdiler.Gelişmelerden tedirgin olan Başbakan Süleyman Demirel 18 Mayıs'ta, "*Silahlı Kuvvetlerimizin şu veya bu şekilde aktif politikanın içine itilmemesi lazımdır*" diyerek tepkisini dile getirdi. İzleyen gün FKF, TMGT ve AÜTB Ankara/Tandoğan Meydanı'nda, "*Anayasaya Sen de Sahip Çık*" mitingini düzenledi. Büyük bir bez üzerine yazılan Atatürk'ün Bursa Nutku'nu meydana asan gençler, ellerinde, "*İnönü-Bayar, Yassıada'dan Selam Var*" dövizini taşıdılar. Miting dağılırken polisle çıkan çatışma sonucu bir albayla 20'ye yakın öğrenci gözaltına alındı. 20 Mayıs'ta Mihri Belli, aralarında Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ve Doğu Perinçek'in de bulunduğu hareketin önde gelen isimleriyle bir değerlendirme toplantısı yaptı.

20 Mayıs 1969 günü direnişteki İstanbul/Horoz Çivi fabrikasında gerçekleştirilen işçi-gençlik dayanışmasına toplum polisi müdahale etti: Fabrika çevresinden ve direnişlerini sürdürmekte olan işçilerin arasından tek tek toplanan ve yaka paça arabalara doldurulan öğrenciler çevre karakollara götürülüp dövüldü; onlarca öğrenci gözaltına alındı.

Parlamentoya sunulan Demokrat Partililer'le ilgili yasa önerisi Cumhuriyet Senatosu'nda 21 Mayıs 1969 günü kabul edilmeyerek geri döndü.

23 Mayıs 1969'da boykotta olan 13 özel okul bir yürüyüş yaptı: İÜ Atatürk Anıtı önünde başlayan yürüyüş Taksim alanında son buldu. Önde bez üzerinde "*Özel Okullar Devletleştirilmelidir*" dövizinin taşındığı eylemde, "*Kahrolsun Amerika*", "*Bağımsız Türkiye*" ve "*Patronsuz eğitim*" sloganları sık sık yinelendi; slogan aralarında zaman zaman

sözleri değiştirilmiş, "*Ben özel talebeyim, elden ele gezmeyeyim, verin benim hakkımı kapı kapı gezmeyeyim, gülen o, gülen o, ağlayan ben, gülen o*" şarkısı söylendi.

1969'la birlikte Doğu'da "*komando harekatı*" tırmanma içine girdi: Ulusal istekler ileri sürebilecek "*dirilik*"ten uzaklaştırmak ve ulusal gelişmeyi durdurmak için Kürt halkına yönelik olarak yoğun bir devlet terörü uygulanmaya başlandı. Terörün tırmanması üzerine Kürt kökenli gençler ve aydınlar, yeni örgütlenme arayışları içine girdi: Mayıs 1969 sonlarına doğru önce Ankara'da birkaç gün sonra İstanbul'da aynı tüzükle fakat ayrı ayrı Devrimci Doğu Kültür Ocağı (DDKO) kuruldu. 27 Mayıs 1969 tarihli Türk Solu'nda yayımlanan tüzüğünde DDKO, "*Türkiye'de ileri üretim biçimine geçişin etkin bir unsuru olan Devrimci kültürün geliştirilip yayılmasını gerçekleştirmek için bilimsel davranma ve düşünme yetkisine ulaşmış Yüksek Öğrenim gençliği ve mezunlarının aralarındaki dayanışmaya, karşılıklı eğitime, iş ve eylem birliğine dayanan örgütüdür*" biçiminde tanımlanmaktaydı

Konunun potansiyel önemi, nesnelliği ve popülerliği nedeniyle DDKO kuruluşları, kısa zamanda Kürtler arasında etkinlik kazandı: Tarihi ve sosyolojik bir gerçek olan Kürt halkının varlığının kabul edilmesi, diline, kültürüne, folkloruna saygı gösterilmesi yönünde eylemlerde bulundu; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ışığı altında Kürt halkının asimile edilmesine, Kürtler'in yoğunlukta bulunduğu bölgelerde komando zulmüne, toprak ağalığına, şeyhliğe ve aşiret düzenine devrimci bir politikayla karşı çıktı.

29 Mayıs 1969'da, Üniversite Tazminat Tasarısı TBMM'de görüşülmeden Parlamento tatile girdi. Bunun üzerine üstten AP hükümetinin yıpratma politikası, alttan öğrencilerin baskısı arasında sıkışıp kalan ve üniversite reformunu içtenlikle isteyen kimi öğretim üyeleri, bir bir istifa etmeye başladı. 30 Mayıs'ta İÜ Dekanı Prof. Tarık Zafer Tu-

naya ve yönetim kurulu üyeleri; İÜ Cerrahpaşa Tıp ve Eczacılık fakülteleri dekanları; AÜ Rektörü Cumhur Ferman'la 10 dekan, "*üniversite reformu için hiçbir ciddi adım atılmamasını*" gerekçe göstererek görevlerinden ayrıldılar. İstifalar nedeniyle zaman zaman en kritik anlarda öğrencilerden yana tavır koyan öğretim üyeleri üniversiteden uzaklaşmış, yönetim dengesi tutuculardan yana kaymış oldu; bu durum, öğrencilerle üniversite yönetimleri arasında gerilimi tırmandırdı ve yeni işgallerin tohumları atıldı.

Aynı gün saat 11.00'de Hukuk Fakültesi öğrencileri bir forum düzenledi: Tartışmalardan sonra yapılacak eylemleri yürütmek üzere Deniz Gezmiş, Celal Doğan, Rahmi Aydın, Zeynel Önal ve Vural Aydınoğlu'ndan oluşan bir "*Direniş Komitesi*" seçildi. Öğleden sonra "*Direniş Komitesi*" adına yayımlanan bildiride şu görüşlere yer veriliyordu: "*12 Haziran işgallerinden beri, üniversite reform tasarısını siyasi iktidar ve üniversitedeki onun işbirlikçileri sürekli olarak atlatmakta idi. Asistan arkadaşlarımızın haklı isteklerine karşı da siyasi iktidar çözüm getiren tasarıların görüşülmesini gelecek dönem parlamento oturumuna kadar erteledi-ler. Siyasi iktidar, bu tutumu ile demokratik haklarımızın alınmasını politik amaçları içinde eritme ve bizi uyutma taktiklerine feda etti.*

Hedeflerimiz,

Siyasi iktidara sonuna kadar direnmek.

Siyasi iktidarın üniversitemizdeki işbirlikçilerinin kesin olarak tasfiyesi.

Yarın rektör tarafından olağanüstü toplantıya çağrılan Senato, bütün olarak istifa etmeli ve üniversitenin temel öğesi olan öğrencilerden yana olduklarını göstermelidirler."

31 Mayıs 1969 günü toplanan Senato, üniversitenin süresiz olarak kapatılmasına ve devlet güvenlik kuvvetlerine teslimine oy birliğiyle karar verdi.

Sabahın erken saatlerinden başlayarak üniversite bahçesinde toplanmış olan binlerce öğrenci, Senato'nun kararını öğrenir öğrenmez slogan atarak Rektörlüğün önüne yürüdü, daha sonra Hukuk Fakültesi anfisinde bir forum düzenlendi: "*Türkiye'de işçi-köylü iktidarı kurulana kadar devrimci gençliğin bu kavgayı sürdüreceği*" andıyla son bulan forumda, "*istekler gerçekleşene kadar*" üniversitenin işgaline karar verildi.

Öğrenciler tarafından işgal edilen üniversiteye gece yarısına doğru Prof. Tarık Zafer Tunaya'nın da aralarında bulunduğu bir grup öğretim üyesi geldi; Direniş Komitesi üyeleriyle konuşarak işgalin kaldırılmasını istediler. Üniversiteden ayrılan öğretim üyeleri gece saat 01.30'da Emniyet Müdürlüğü'nde Vali Vefa Poyraz'ın da katıldığı bir toplantı yaptılar; toplantının ardından saat 4.45'te üniversiteye gelen asistan Pertev Bilgen, Direniş Komitesi üyelerine, "*Valiliğin elinde arama kararı olduğunu, işgali kaldırmamaları durumunda Adliye'ye karşı gelmiş olacaklarını*" bildirdi. Gelişmeler üzerine durum değerlendirmesi yapan öğrenciler işgali kaldırmaya karar verdi ve saat 05.20'de üniversiteyi boşalttılar: "*Türk kamuoyuna,*

İstanbul Üniversitesi öğrencileri ve işgal konseyi olarak haklı direnişimizde üniversite senatosunun almış olduğu üniversitenin kapatılması kararına karşı, fakat Türk yargıcının kararlarına, gençlik olarak saygılı bulunduğumuzdan, İstanbul mahkemelerinin üniversite merkez binasına girerek arama yapılması kararı karşısında 1 Haziran 1969 sabahı bu binayı Türk yargıcının girebilmesi için boşaltıyoruz."

Sıcak Haziran

'68 Ruhu'nun 'havasında olduğu' günlerdi: Yaşam güzel, 'ortalık tatlıydı'; erkekler yakışıklı, kızlar harikaydı; yaptığımız her şey hemen tarihe geçiyordu: Devrim yapacak 'görüşümüz', 'gücümüz' vardı; ah bir de 'Vietnamımız' olsaydı.

Mahkeme kararı gereği polis arama yaptıktan sonra İÜ 5 Haziran'da açıldı: Sabahın erken saatlerinden itibaren üniversiteye gelen öğrenciler okulu yeniden işgal etti. Üniversite bahçesinin yarısı polislerin diğer yarısı öğrencilerin denetimindeydi. Polisle öğrencilerin karşı karşıya kalması üzerine kimi öğretim üyeleri araya girdi ve öğrencileri işgali kaldırmaya ikna etti.

6 Haziran'da toplanan Üniversite Senatosu, Haziran dönemi sınavlarının 9 Haziran'dan başlayarak polis gözetiminde yapılmasına karar verdi. Bunun üzerine bir bildiri yayımlayan öğrenciler, "*Polis nezaretinde sınavlara girmeyi haysiyetsiz bir durum olarak kabul ettiğimiz için sınavlara girmeyeceğiz.* " dediler.

8 Haziran'da TMGT'de bir araya gelen öğrenci örgütleri başkanları eylem kararı aldı. 9 Haziran pazartesi sabahı Üniversite önünde ve bahçesinde toplanmaya başlayan öğrenciler, kısa zamanda binlere ulaştı: "*Polissiz üniversite*", "*Rektör istifa*" ve "*Senato istifa*" sloganlarını atarak anfilere yönelen öğrenci kitlesi, sınava girmek isteyenleri engelledi. Çaresiz kalan öğretim üyeleri sınav yapmaktan vazgeçti.

Öğrenciler ikinci gün buluşmak üzere dağılırken Beyazıt Kütüphanesi önünde polisin kimi öğrencileri tartaklaması çatışmaya yol açtı: Olaylar, Beyazıt Meydanı'nda ve meydana açılan cadde ve sokaklarda bütün öğleden sonra sürdü; 26 öğrenci, 7 gazeteci ve 3 polis yaralandı. "*Direniş Komitesi*" adına yayımlanan bildiride, "*Senato üyeleri ile*

rektör meşruiyetini yitirmiş ve birer öğrenci düşmanı olduklarını bu olaylar sonucunda ispat etmişlerdir. Senato istifa etmelidir. İstanbul Üniversitesi öğrencileri. . . bu senatoya gerekli cevabı vermiş ve direnenlerin bir azınlık değil, tüm öğrenciler olduğunu bir kere daha ispatlamıştır." değerlendirmesi yapılıyordu.

Onyedi öğrenci kuruluşu gece TMGT'de bir araya geldi: Günün olayları değerlendirildi ve polise, üniversiteyi terketmesi için 10 Haziran saat 09.00'a kadar süre verilmesi kararlaştırıldı.

Güvenlik güçlerinin üniversiteye çağrılmasıyla polisle öğrencilerin konumları da değişmişti: Daha önce polis saldırı, öğrenciler savunma durumundaydı; şimdi ise polis savunma durumuna, işgalci öğrenciler saldırı durumuna geçti. 10 Haziran sabahı üniversite önünde toplanan binlerce öğrenci, polisle çatışmaya girdi: Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından yönlendirilen ve yaklaşık 6 saat süren bu çatışmalar sırasında, kitle gösterisiyle militan saldırısı iç içe geçti. Vezneciler, Laleli, Beyazıt Meydanı ve Sultanahmet'e yayılan geniş bir alanda sokak çatışmaları yürütüldü. Sonunda, polisle öğrenciler arasına askeri birliklerin girmesiyle olaylar önlenebildi. Çok sayıda öğrenci gözaltına alındı; öğrenci, polis ve halktan 33 kişi yaralandı.

11 Haziran'da Ankara'da Yusuf Küpeli önderliğindeki öğrenciler büyük bir kitle gösterisine girişerek İstanbul'daki arkadaşlarına destek verdiler; Tuslog binasına saldırarak Amerikan araçlarını tahrip ettiler.

Haziran ayının ilk yarısı köylü hareketleri bakımından da yoğun geçti: Tütün üreticileri, merkezi Akhisar'da olan Türkiye Tütün Üreticileri Sendikası'nı kurdu; Balıkesir/Dursunbey Akyayla köylüleri, hazine topraklarını işgal etti; Bursa/Gemlik Muratoba köylüleri, yer gösterilmeksizin baraj suları altında kalacak olan topraklarının istimlak edilmesini protesto etti; Erzurum/Tekman ve Malatya'nın kimi

köylerinde ağaların köy ortak mülkiyetine ve hazineya ait toprakları işgal etmesi üzerine köylüler silaha sarıldı; Ordu/Fatsa'ya bağlı köylerde fındık üreticileri, "*Fındık Fiyatları ve Demokratik Haklar*" konulu bir miting düzenleyerek, tefecilere karşı çıktı; Ankara/Polatlı köylerinde, ağalara karşı kınama gösterileri yapıldı, Kırıkharmanı köyünde ise ağa topraklarına el konuldu.

9-10 Haziran çatışmaları sırasında yaralanan ve tedavi edilmek üzere hastaneye kaldırılan Deniz Gezmiş, hakkında gıyabi tutuklama kararı verildiği için hastaneden kaçtı ve Ankara'ya gitti.

Haziran ayının üçüncü haftasında tutuklama kararıyla aranmakta olan FKF Genel Başkanı Yusuf Küpeli, Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin ve Ömer Erim Süerkan bir araya gelerek bir dizi değerlendirme toplantısı yaptı: Üniversitelerin tatilde olduğu yaz aylarında kimi arkadaşların, özellikle arananların Havatme'nin Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi (FDHKC)'nde eğitim görmek üzere Filistin'e gitmesine karar verildi. Bir taraftan gidiş hazırlıkları yapılırken diğer taraftan bir mücadele taslağı çıkarıldı; taslak bir "*Manifesto-bildiri*" durumuna getirilerek Yusuf Küpeli ve Deniz Gezmiş adına 23 Haziran 1969'da TMGT'nin topladığı 1. Devrimci Milliyetçi Gençlik Kurultayı'na sunuldu. Mücadele programındaki öneriler şunlardı:

1- Amerikan sömürgecileri, askerleri, askeri ve ekonomik teşkilatları, ikili antlaşmaları, bütün kurumlarımıza girmiş ajanları ve uşaklarıyla derhal yurdumuzdan kovulmalıdırlar.

2- Amerikan sömürgeciliğinin aracı olan NATO'dan derhal çıkılmalı, milli ordu ve onun temel şartı olan milli savaş sanayii kurulmalıdır.

3- Anayasamıza aykırı olan TCK'nın 141. ve 142. maddeleri gibi düşünce özgürlüğünü engelleyen bütün hükümler kaldırılmalıdır.

4- Yurdumuzda yaşayan etnik gruplara, anayasamızın öngördüğü biçimde kendi dillerini, konuşma ve kültürlerini geliştirme olanakları sağlanmalıdır.

5- Dış politika tam bağımsızlık ilkesine dayandırılmalı, emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine karşı savaş veren bütün geri kalmış ülke halklarının yanında yer alınmalıdır.

6- Amerikan emperyalistlerinin tavsiyesiyle kurulmuş olan faşist toplum polisi teşkilatı kaldırılmalıdır.

7- Genel af çıkarılmalıdır.

8- Köklü bir toprak reformu yapılmalı, işgal edilen topraklar üzerinde köylülerin mülkiyet hakkı tanınmalıdır.

9- Özellikle yıllardır ihmal edilen Doğu ve Güneydoğu illerimizde ve büyük şehirlerdeki gecekondu semtlerinde dayanılmaz duruma gelen açlık ve sefaleti yok etmek için köklü tedbirler alınmalı, su, yol, ışık, okul vs. gibi halkın temel ihtiyaçları karşılanmalı, sosyal meskenler yapılmalı ve halk sağlığının korunması için köklü tedbirler alınmalıdır.

10- İşçi ücretleri gerçek anlamda arttırılmalı, işçilerin sağlığa uygun şartlarda çalışma, barınma, sağlık, sigorta, emeklilik vs. gibi sosyal ihtiyaçları en yüksek seviyede karşılanmalı, vergiler gelirlerle orantılı olarak alınmalıdır.

11- Herkese eşit okuma imkanları sağlanmalı, eğitimdeki yabancı ve gerici etkiler yok edilmeli, üniversite reformu, öğrencilerin yönetime katılması ilkeleri ışığında derhal yapılmalı, özel yüksek okullar devletleştirilmeli, milli, halkçı ve ilerici bir eğitim sistemi uygulanmalıdır."

Haziran ayının sonunda Yusuf Küpeli, Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin, Sinan Cemgil ve Ömer Erim Süerkan Filistin'e gitti. Türkiye'de kalan ve hareketin önde gelen kadrolarını oluşturan öğrenciler ise işçi semtlerine ve kırsal kesime dağıldı.

Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın Kayseri'deki olağan kongresi, 7 Temmuz 1969 pazartesi günü başladı ve kanlı olaylar sonunda Ankara'da bitirilebildi. Kayseri, kapitalizm öncesi ilişkileri ağırlıkla barındıran, daha çok tutucu esnaf ve zanaatkâr ile zengin, orta ve küçük tüccarların egemen olduğu bir kentti; bu nedenle TÖS'ün kongre düzenlemesi, anti-komünist çevreleri harekete geçirdi. Temmuz başından başlayarak AP Kayseri milletvekili Mehmet Ateşoğlu, gerici dernekleri harekete geçirerek tahriklere başladı; kongre öncesi otellere gönderilen bir mektupta şu cümleler yer alıyordu: "*Ankara'dan ve daha birçok yerlerden komünist Allahsız öğretmenler geliyor. Kayserinin temiz havasını bozmak isteyen bu öğretmenlere hiçbir otelde yer verilmemelidir. Eğer üç-beş liraya tamah edenler, öğretmenlere yer verirlerse, sonu harab olur. 7 Temmuz gününü unutmayın zinhar.*"

7 Temmuz 1969 günü başlayan kongrenin gecesinde saat 21.10'da kentin elektrikleri kesildi: Ardından iki camii, bir dernek ve İmam Hatip Okulu'nda patlamalar oldu; "*Komünistler camileri bombaladı*" söylentisinin yayılması üzerine sabaha karşı kentte toplanan kalabalık, ellerinde Kuranı Kerim cüzleri olmak üzere sokaklara dağıldı; kongrenin yapıldığı Alemdar Sineması kuşatıldı; benzin dökülerek bina ateşe verildi; salondaki öğretmenlere taşlarla saldırıldı. Yaklaşık 3 saat sonra gelen askeri birlikler içeride mahsur kalan öğretmenleri önce Orduevi'ne daha sonra sağlanan araçlarla Ankara'ya taşıdı. Tam bir gerici ayaklanması durumunu alan olaylarda TİP il merkezi, TÖS lokali, sol kitap satan Tok Kitabevi, öğretmenlerin kaldığı oteller tahrip edildi.

Ankara'ya ulaşan ve geceyi Gençlik Parkı'nda geçiren öğretmenler 10 Temmuz 1969 günü kongreye Siyasal Bilimler Fakültesi'nde devam ettiler; Fakir Baykurt genel başkanlığa seçildi.

14 Temmuz 1969 günü Fatsa köylüleri, "Fındık Fiyatları

ve Demokratik Haklar" konulu bir miting düzenledi: 1000'e yakın köylünün katıldığı mitingde iktidarın tutumu, tefeciler ve faizciler protesto edildi.

Siyasal iktidar, kabaran devrimci muhalefeti ve şekillenmeye başlayan anti-emperyalist bilinci engellemek için, geleneksel kabuğunu kıramamış kimi Anadolu kentlerinde provokasyonlara girişti: Konya yüksek öğrenim gençliği, "*Emperyalizmi Tel'in Mitingi*" düzenlemek istediğinde, Komünizmle Mücadele Derneği'nin başını çektiği gerici kuruluşlar Vilayet'e başvurarak, izin verilmesi durumunda olaylar çıkacağını ihbar etti: Provokasyona gelmemek için mitingden vazgeçilmesine karşın, daha önce kararlaştırılan senaryo uygulamaya kondu. 24 Temmuz 1969 günü, başları sarıklı, elleri sopalı bir kalabalık TİP il merkezini, Öğretmenler Lokali'ni, kimi kitabevi ve gazete bayilerini tahrip etti; "*Din elden gidiyor*" bağırışlarıyla içkili lokanta ve gazinolara yönelen saldırganlar, Vilayet ve Orduevi'ni bile basmak istedi; ayaklanma niteliğini alan olaylar araya askeri birliklerin girmesiyle önlenebildi.

Ağustos ayına işçi sınıfı mücadelesinde gerek düzenlenişi, gerekse işleyişi bakımından özel bir yeri olan Demir-Döküm işgaliyle girildi. İstanbul/Silahtar'daki Türk Demir-Döküm Fabrikası'nın Maden-İş üyesi işçileri, sendikalarının muhatap alınmaması üzerine 1 Ağustos 1969 günü fabrikayı işgal etti. Tertip Komitesi yayımladığı basın bildirisinde işgalin gerekçesini şöyle açıklıyordu: " *.İşverenin Anayasa'nın işçilere tanıdığı özgürce sendika seçme hakkını ihlal etmesi, asgari ücret kanununu uygulamaması ve diğer haklı isteklerimizi reddederek Amerikan tipi sarı sendikacılık oyunlarına başvurması, sarı sendika temsilcilerine, telsizli polisler nezaretinde bildiri dağıttırması, bildiriyi almayan işçilerin polislere dövdürülmesi fabrikamızda işveren tarafından demokratik olmayan bir ortamın doğmasına yol açtı.*

Bu durum karşısında biz Türk Demir Döküm işçileri olarak, işyerimizde demokratik bir ortam kurulmasını ve kanunlardan doğan fakat şimdiye kadar işveren tarafından kabaca gaspedilen haklarımızın geri alınması için fiili durum yarattık.

Direnişimiz çoluk çocuğumuza karşı daha iyi bir geçim sağlamak ve demokratik haklarımızı almak içindir."

Eylem önce fabrika içinde oturma grevi biçiminde başladı; daha sonra her postada gelen işçilerin katılmasıyla işgale dönüştü. Fabrika içinde tam bir düzen sağlanmıştı; yiyecek, nöbet, güvenlik, çevre halkıyla, işgali ziyarete ya da dayanışmaya gelen diğer fabrikalardan işçiler ve öğrencilerle ilişkiler disiplin içinde yürütüldü. Eylemin 5. günü, polislerin fabrikaya girip işçileri dışarı çıkartmak istemesi üzerine çatışma çıktı; çatışmada birçok işçi ve polis yaralandı. Çevre gecekondularda oturan işçilerin eşleri, çocukları, yakınları, yöre halkı ve dayanışmaya gelen öğrenciler de polise karşı koyunca, eylem alanına askeri birlikler sevkedildi; ancak direniş kırılamadı.

İşçilerin isteklerini kabul eden işveren 19 Ağustos 1969'da, Maden-İş Sendikası'yla bir protokol yaparak anlaşmaya vardı.

20 Ağustos'ta Çukurova Çimento işçileri eylem başlattı.

1 Eylül 1969'da İstanbul Üniversitesi Disiplin Kurulu, öğrenciler hakkında verdiği kararları açıkladı: Bekir Sıtkı Coşkun'a ihtar, Öcal Okay'a bir ay uzaklaştırma, Deniz Gezmiş'e üniversiteden ihraç cezası verilmişti. Kararlar üzerine bir bildiri yayımlayan İstanbul Üniversitesi Direniş İcra Konseyi, " *.Bazı devrimcileri enterne ederek zahiri terör havası estirmek isteyen senato ve yönetim kurallarına hodri meydan*" diyordu. Üniversitede toplanan öğrenciler 2 Eylül'de olayı protesto etmek için Prof. Orhan Aldıkaçtı, Prof. Abdullah Türkoğlu, Prof. Sıddık Sami Onar, Prof. Sa-

hir Erman, Prof. Memduh Yaşa ve Prof. Bülent Davran'ın kitaplarını Merkez Bina'nın arka bahçesinde yaktılar. 3 Eylül'de Hukuk Fakültesi anfisinde bir forum düzenlediler: Forumda, Filistin'den yeni dönen ve ihraç kararını Ankara'da öğrenen Deniz'in bir mektubu okundu; Deniz mektubunda şu görüşlere yer veriyordu; " *.Sizinle, üniversiteyi emperyalizmin kalesi yapmak isteyen uşaklar sürüsüne karşı mücadele ettik. Şimdi bu düşmanlarımız görünüşe bakıp kendilerini güçlü zannetmektedirler. Oysa asıl güçlü olan devrimcilerdir. Çünkü tarih çarkı devrimcilerden yana dönmektedir. Ve yarının sahipleri olanlara karşı koymak demek tarihi gelişmeye karşı koymak demektir.*

Durum bu olduğuna göre ne yapmak gerekmektedir? Bundan böyle bu halk düşmanları üniversiteden ihraç edilmeli ve üniversite Amerikan emperyalizmine karşı kavganın kalesi haline getirilmelidir."

18 Eylül 1969 günü gecesi Deniz Gezmiş, ODTÜ öğrencisi Taylan Özgür'le birlikte Ankara'dan İstanbul'a hareket etti.

O günlerde İstanbul/Beşiktaş'taki Işık Mühendistlik ve Mimarlık Yüksek Okulu, faşistler tarafından işgal edilmişti; devrimciler okula sokulmuyordu; 19 Eylül 1969 Cuma akşamı hava kararmak üzereyken okuldaki faşist işgali kırmak ve devrimci öğrencilerin okula devamını sağlamak için bir grup devrimci öğrenci İTÜ'den Beşiktaş'a hareket etti; okula 250 metre kadar yaklaşıldığı bir sırada, içeride mevzilenen faşistler tarafından otomatik silahlarla ateş edildiği görüldü; Orman Fakültesi öğrencisi Mehmet Cantekin vurularak öldürüldü.

Eylül'ün son haftasına girilirken yıllardır yapılamayan ve sağcıların elinde bulunan İstanbul Üniversitesi Öğrenci Birliği Kongresi, Beyazıt'ta Marmara Sineması'nda toplandı: Faşistler tarafından kavga çıkarılarak örgüt iki başlı duruma getirildi. Bu arada, kongreyi izlemek üzere Anka-

ra'dan gelen ODTÜ öğrencileri Taylan Özgür ve Sait Kozacıoğlu, Marmara Sineması çevresinde bulundukları bir sırada 23 Eylül 1969 günü sivil polisler tarafından kaçırılmak istendi; kurtulup koşarak uzaklaşmaya çalışan Taylan Özgür, arkadan vurularak öldürüldü.

Birer hafta arayla iki öğrencinin öldürülmesi, öğrenci hareketini derinden sarstı; öğrenci safları arasında militan harekete dayalı direnişçi eylemler belirginleşti. Üniversite içinde bir değişim sağlama olanağı tıkanmış göründüğü için, kitlesel barışçıl gösteriler ikinci plana itildi.

Taylan'ın öldürüldüğü gün Deniz, kendisi için verilen ihraç kararını görüşmek üzere Dekan Prof. Orhan Aldıkaçtı'nın üniversitedeki odasına geldi; görüşme sürerken haber verilen polisin okulu kuşatması üzerine teslim oldu; aynı akşam mahkeme tarafından, "*Ruhsatsız silah taşımak, görevli devlet memuruna hakaret, mukavemet, Hukuk Fakültesi dekanını tehdit*" suçlarından tutuklandı.

2 Ekim 1969'da kapanan Yön dergisi çizgisindeki Devrim gazetesi yayın hayatına başladı.

4 Ekim'de TİP Taksim'de bir miting düzenledi.

Dev-Genç'e Doğru

"Hey Dev-Gençli
Hey Dev-Gençli
Savaş vakti yaklaştı"

1969 sonbaharına ulaşıldığında, devrimci olmayan durumda devrimci umutlar doğuran "*otantik*" bir kitle hareketi yaratılmıştı. Yeni olmayan ve modası geçmeyen bir ülküyü, sosyalizmi kendisine hedef seçen gençlik, küçük başlangıçlardan, dağınık umutlardan toplumsal hareketler doğabileceğini ve hızla büyüyerek kurulu düzeni sarsabileceğini kanıtlamıştı. "*Milli Demokratik Devrim*" görüşüne ve bu görüşle bütünleştirdiği kimliğine iyice alışan üniversiteli genç, artık sonuca militan hareketlerle gitmekten hoşlanıyordu. Kavga etmekten okumaya fırsat bulamayan, neredeyse yaşamın kendisini "*kavgaya indirgeyen*", mücadeleyi Brechtvari bir oyun gibi "*oynayan*", devrimci mücadelenin dolaysız ürünü durumundaki saz şairlerinin coşturucu ezgi ve "*yakıcı*" sözleriyle kavrulan, romantizmin ve duygusallığın hiçbir türünü kabul etmeyen; ne kişisel çıkarı, ne sürekli bir işi, ne duyguları, ne gönül bağı, ne mülkü ve hatta sıra neferi anlamında ne de adı olan; hemen her şeyi devrim denen ilgi kaynağına yönelen; bu iğrenç düzeni bir an önce ve kökünden yıkmak için bu düzen içinde yaşayan; devrimin cesetleri üzerinde yükseleceğini önkoşul olarak benimsediği için daha başlangıçta kendisini "*mahkûm*" eden; her türlü sıcak ve gevşetici akrabalık, dostluk, sevgi, bağlılık vb. duygularını devrim tutkusuyla boğan; devrimci mücadelenin başarısından şehvet, övünç, haz ya da gurur duyan bir devrimci tipi belirdi.

Bu karakter üstte parka, altta kot, ayakta botla tamamlandı; kısa saçları, aşağı sarkan bıyıkları ve yoğun popülizme koşut başlara geçirilen şapkalarla bu yeni devrimci tipi, kitle içinde bir bakıma "*çıplak*" dolaşıyordu.

'68 Ruhu'nun bize özgü "özgülükleri" de vardı: Batı'da '68 Hareketi, feminizmin yanında kimi marjinal davranışları da yarattı. Türkiye'de ise '68 Hareketi hep "*erkeksi*" oldu; erkek cinsine özgü geleneksel "*erkeklik*"le işçi sınıfı "*erkekliği*" bütünleşti. Davranışlar ve alışkanlıklar bir tür "*diyet*"e dönüştü: En büyük gurur kaynağı olarak yinelenen "*fakirlik*" zemini üzerinde "*birinci*" en "*devrimci*" sigara, parka, bot. postal ve şapka en "*devrimci*" giysi, peynir, zeytin, ekmek ise en "*devrimci*" yiyecek oldu. Kadın militanlar genelde "*aksesuarlık*"tan bir türlü kurtulamadı, özelde ise "*erkeksi*" bir havaya büründü; erkekler gibi davranır, onlar gibi sigara içer, onlar gibi tespih çeker oldu.

'68 Hareketi'nin coşkusu, kararlılığı ve tarihsel perspektifi içinde bütün bunlar yaşamın tatlarıydı; günlük yaşamın hay huyu arasında bunlar küçük, mütevazi şeylerdi; belki bir tür "*moda*". Mantıkla çelişen yanları olsa da her geçen gün biraz daha biçimlenen ve pekişen devrimci sevginin, dayanışmanın önkoşulu oluyorlardı.

FKF iktidarın baş hedefi durumuna gelmişti. Yeni kimliğinde pekişen gençlik, kendi yapısına uygun bir örgüt yaratmak aceleciliği içindeydi. Biraz bu istemlerin öne çıkması, biraz da koşulların zorlamasıyla 9 Ekim 1969'da Ankara'da FKF olağanüstü kurultayı (IV. Kurultay) toplandı. Kurultay'ın "*Milli Demokratik Devrimciler*"in ya da popüler adıyla "*Proleter Devrimciler*"in egemenliği altında geçeceği kesin gözüküyordu. FKF içinde TİP görüşündeki "*Sosyalist Devrimciler*"le "*Proleter Devrimciler*"in aynı örgüt içerisinde yer almalarının koşulları ortadan kalkmıştı. Zaten "*Sosyalist Devrimciler*", delege seçimlerini istisnalar dışında yitirmiş durumdaydılar ve bir varlık göstermeleri söz konusu değildi.

Yusuf Küpeli'nin genel başkanlığı döneminde FKF büyük bir gelişme göstermişti ve bu gelişmenin "*öznesi*" "*Proleter Devrimciler*"di. Bu dönemde FKF, Ankara, İstan-

bul ve İzmir'in hemen hemen tüm üniversite ve yüksekokullarının her biriminde örgütlenmekle kalmamış, aynı zamanda bütün öğrenci derneklerinin yönetimine aşağıdan, kitle mücadelesi içinden gelerek egemen olmuştu. FKF içinde TİP çizgisini savunan "Sosyalist Devrimciler", "*Proleter Devrimciler*" tarafından "*oportünist*" olarak nitelenirken, "*Proleter Devrimciler*"in izlediği eylem çizgisi ve gösterdiği kararlılık, "*Sosyalist Devrimciler*"ce "*hareketi*" istenmeyen noktalara tırmandırdığı ve olası bir "*cunta*"nın ön gücü olmaya ittiği gerekçesiyle yargılanıyordu.

Bu hava içinde başlayan kurultay, "*oportünizmle mücadele*" kurultayı olarak adlandırıldı: Kurultay başkanlığına "*Proleter Devrimciler*"in desteklediği Selahattin Okur seçildi. Çalışmalar, İstanbul Hukuk Fakültesi öğrencisi Mustafa Lütfi Kıyıcı'nın verdiği bir önergeyle başladı: Kıyıcı önergesinde, ". *.oportünist tutumlarından ötürü devrimci saflarda bölücülük yapan İstanbul İktisat Fakültesi Fikir Kulübü üyesi Sıtkı Coşkun'un, Edebiyat Fakültesi Fikir Kulübü üyesi Veysi Sarısözen ve Osman Saffet Arolat'ın Fikir Kulüpleri Federasyonu üyeliğinden kesin olarak çıkartılmasına karar verilmesini dileriz*" diyordu. Önerge oya sunuldu ve "*evet*" oylarının sayılmasıyla ihraç gerçekleştirilmiş oldu. Kurultay'ın daha başında "*Sosyalist Devrimciler*"in üç etkili ismi saf dışı bırakılmıştı.

"*Proleter Devrimciler*"le "*Sosyalist Devrimciler*" arasında bu mücadele yaşanırken, önceden öngörülmeyen bir gelişme ortaya çıktı. Kurultay tartışmalarından yeni bir bölünmeyle çıkacakları sanısı hemen hiçbir "*Demokratik Devrimci*"de yoktu. Türk Solu ve Aydınlık dergilerinde, kimi "*Milli Demokratik Devrim*" yorumlarında, özellikle siyasal mücadelenin yürütülme tarzına ilişkin olarak "*anarşizm*" ve "*pasifizm*" terimleriyle adlandırılan yaklaşımlar bulunmakla birlikte kurultay tartışmalarının sosyalist harekette kalıcı ve sürekli bir bölünmenin başlangıcı olacağını hiç kim-

se önceden görebilmiş değildi.

ODTÜ ve SBF Fikir Kulüpleri delegeleriyle, İstanbul DÖB'ten gelen ve FKF'ye giren delegelerin oluşturduğu ve sözcülüğünü Mahir Çayan, Münir Ramazan Aktolga ve Mustafa Gürkan'ın yaptığı bir grup delegeyle Aydınlık dergisi yazı kurulu üyeleri Doğu Perinçek, Şahin Alpay ve Cengiz Çandar'ın sözcülüğündeki bir başka grup delege arasında, "*Milli Demokratik Devrim stratejisinin kavranılması, gençlik hareketlerinin anlamlandırılması ve işçi sınıfı hareketiyle ilişkilendirilmesi*" konularında bir çatışma çıktı. Perinçek ve Alpay'ın, "*Proletaryanın milli demokratik devrimde önderliğinin objektif şartları oluşmamıştır*" görüşünde ifadesini bulan yaklaşımlarını bir "*sağ sapma*" olarak niteleyen Çayan ve Aktolga, sosyalist hareketin Kemalizm'den ideolojik ve örgütsel olarak bağımsızlaştırılmasının gerekliliğini vurgulayarak, bir proletarya partisi olmaksızın Kemalistler'le "*Milli Cephe*" kurulduğunu ilan etmenin, "*hareketi Kemalistler'in kuyruğuna takmak demek olduğunu*" açıkladılar. Perinçek ve Alpay'ın, "Ecevit'in TÖS Kurultayı'nda yuhalanması, ODTÜ işgali ve sonrasında sosyaldemokratlarla sosyalistler arasındaki çatışmalar" gibi hareketleri eleştirerek bunların, "*somut şartların somut tahlilini*" yapamama körlüğünden kaynaklandığını ve "*Milli Cephe'yi daraltttığını ya da böldüğünü*"; "*Hareket harekettir yaklaşımıyla girişilen boykotların sol sapma*" olduğunu dile getirmeleri üzerine çatışma tırmandı. Ortaya çıkan gerilim, ODTÜ delegesi ve Aydınlık yazı kurulu üyesi Seyhan Erdoğdu'nun çabalarıyla yatıştırıldı.

Bütün bu tartışmalar sırasında Mihri Belli, her iki tarafça da eleştirinin üzerinde tutuldu; bu konumundan yararlanan Belli, yönetimin belirlenmesinde birinci derecede etkili oldu.

FKF IV. Kurultayı, örgütün adının Türkiye Devrimci

Gençlik Federasyonu (TDGF) olarak değiştirilmesi ve yeni bir tüzük benimsenmesiyle sonuçlandı. Kurultay'ın bu konudaki gerekçesi şöyleydi: "'*Fikir Kulüpleri' adı, emperyalizmin her türlü baskı yoluna başvurduğu bir dönemde, devrimcilerin dinamik görevini isim olarak yansıtmıyor. Görevimiz, Türkiye'nin devrimci gençliğinin yurt düzeyinde demokratik merkeziyetçiliğe dayanarak teşkilatlanmasını sağlamaktır. Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu adı, milli cephe politikamıza da uygun bulunmaktadır. Devrimci gençliğin federe örgütü olarak yalnız üniversitelerde değil, yurt yüzeyinde devrimcilerin görevini yerine getiren ve özellikle işçi ve köylüleri de içeren kuruluşları çatımız altında toplamak, olağanüstü kurultayımızın bize yüklediği bir görevdir.*"

Kurultay tüzük değişikliğini gerçekleştirmek üzere bir komisyon oluşturdu: Komisyon FKF tüzüğünün 6. madde dışındaki bütün maddelerini değiştiren bir tasarı hazırladı; böylece tüzük bir bakıma "*Milli Demokratik Devrim*" çizgi ve anlayışına uygun olarak yeni baştan yazılmış oldu. Aynen kabul ve karar haline getirilen bu tasarıya göre TDGF, kısa adıyla "*Dev-Genç*" doğmuş oldu.

Yapılan seçimlerle Genel Başkanlığa Mihri Belli'ye yakın olarak bilinen AÜZF öğrencisi Attila Sarp, genel sekreterliğe ODTÜ öğrencisi İrfan Uçar, genel saymanlığa Ergun Aydınoğlu, Merkez Yürütme Kurulu üyeliklerine AÜDTCF öğrencisi Gün Zileli, AÜSBF öğrencisi Oral Çalışlar, AÜSBFBYYO öğrencisi Aktan İnce, ODTÜ öğrencisi Tuncay Çelen ve AÜFF öğrencisi Ömer Özerturgut seçildiler. İstanbul Bölge Yürütme Kurulu başkanlığına Cihan Alptekin, üyeliklere Haşmet Atakan, Demir Küçükaydın, Ömer Güven, Rafael Avidor ve Mustafa Zülkadiroğlu; İzmir Bölge Yürütme Kurulu başkanlığına Ali Karşılayan, üyeliklere Muzaffer Doyum, Ferhat Soykan, Burhan Atalay getirildi.

Dev-Genç yönetimi ilk olarak örgüte çeki-düzen verme işine girişti: Olağanüstü kurultaya gidilmesinin asıl nedeni de buydu. Yayımlanan bir genelgeyle örgütlenme çalışmalarına hız verildi; var olan dernekler federasyona bağlanırken, yeni dernekler de kurulup federasyona katılıyordu.

9 Kasım 1969'da Filistin'den dönen ve aranmakta olan Yusuf Küpeli yakalandı.

10 Kasım 1969'da toprak talebiyle mücadeleye atılan Silivri'nin Değirmenköy halkı, Esece Çiftliği'nin 5 bin dönümlük kısmını işgal etti: Bu topraklar köylülerindi; yıllar önce ağa el koymuştu; para verip aldıkları ve hâlâ vergisini ödedikleri toprakların ağanın elinde daha fazla kalmasına dayanamayan köylüler harekete geçerek filili durum yarattı ve altmışa yakın traktörle toprakları sürmeye başladı. Köylülerin karşısına önce yerel jandarma daha sonra 65. Tümen çıkarıldı ve zor kullanılarak işgal kaldırıldı.

Dev-Genç 10 Kasım gününü, "*Bağımsızlık ve Mustafa Kemal Günü*" olarak kutlamayı kararlaştırdı: TÖS'le dayanışma içinde kutlanan gün, SBF'de yapılan bir toplantıyla başladı. Toplantıdan ayrılan Dev-Gençli öğrenciler Amerikan Haberler Merkezi'yle Amerikalılar'a ait kimi işyerlerini tahrip etti.

11-12 ve 13 Kasım günleri Dev-Gençli öğrenciler, Değirmenköy halkının mücadelesine omuz verdi; kimi köylüler ve öğrenciler tutuklandı.

21 Kasım 1969'da İstanbul'da EAS fabrikası greve gitti.

Deniz Gezmiş 25 Kasım'da tahliye edildi. İzleyen gün 1969-70 öğrenim döneminin açılışında devrimci öğrenciler Hukuk Fakültesi anfisinde bir forum düzenledi: Forumda bir konuşma yapan Bölge Yürütme Kurulu başkanı Cihan Alptekin, "*Deniz Gezmiş okula tekrar alınacaktır. Bunda kararlıyız*"; daha sonra söz alan Hukuk Fakültesi öğrencisi Ca-

vit Kavak, "*Deniz Gezmiş'i okuldan atanı biz de okuldan atacağız*" diyordu.

Bağımsızlık Günü'nden sonra Dev-Genç, 1-10 Aralık tarihleri arasında "*Yerli Malları Haftası*" düzenledi: İlan edilen kampanyaya diğer demokratik güçler de katıldı. TDGF hafta nedeniyle yayımladığı bildiride şu görüşlere yer verdi: "*Mustafa Kemal'in Milli Kurtuluşçu döneminden kalan, fakat sonra yozlaştırılarak göstermelik bir hale getirilen Yerli Malı Haftası, devrimci gençlik tarafından tekrar ele alınmıştır. Halkımızın, emperyalizm ve işbirlikçilerine karşı mücadelede bilinçlenmesinde yarar sağlayacak, milli bilincin gelişmesinde katkıları olarak bir biçimde yürütülen bu hafta ile ilgili olarak TDGF ve diğer devrimci gençlik örgütleri çalışmaya başlamışlardır. .*". Hafta içinde açıkoturum, panel, forum, afişleme gibi bilgilendirici yöntemler kullanılarak yerli mallarından yola çıkılıp bağımsızlık ve anti-emperyalizm konuları işlendi. Anıtkabir'e bir yürüyüş yapıldı; sokaklarda Amerikan askerleri dövüldü; Coca Cola, Pepsi, SHELL, Pan-Am, Vagon, Lits, Hilton, Philips, IBM gibi yabancı şirketlere yönelik saldırılar yapıldı. "*Yerli Malları Haftası*"nda gerçekleştirilen eylemler, belli ölçüde dağılmış olan TDGF'yi yeniden toparladı.

Okullardaki faşist eylemler sürerken İstanbul'da Çapa Öğretmen Okulu ve İÜ Orman Fakültesi bir üs durumuna getirilmek isteniyordu. Faşistlerin İstanbul'da silah zoruyla ele geçirmek istediği yerlerden biri de Yıldız Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi idi: 9 Aralık 1969'da Mehmet Büyüksevinç okulun önünde otobüs beklerken, 14 Aralık 1969'da ise Battal Mehetoğlu okulda komandolar tarafından tabancayla vurularak öldürüldü. Bütün üniversitelerde protesto için boykota gidildi. İÜ Merkez binasına getirilen Battal Mehetoğlu'nun cenazesi, dev bir anti-faşist kitle gösterisine dönüştü. Mehmet Büyüksevinç ve Battal Mehetoğlu'nun öldürülmeleri sonrası gelişen olayları, İbrahim

Kaypakkaya'nın "*Ölümler Üzerine Söylenmiştir*" başlıklı yazısından izleyelim: " *.Halkımızın mücadelesi geliştikçe, sömürü ve tahakkümün tehlikeye düştüğünü gören Amerikan emperyalizmi ve uşakları, saldırganlıklarında daha da ileri gidiyorlar. Milli Kurtuluşçu akıma karşı irticayı silahlandırmakta daha da ileri gidiyorlar. Öyle ki MEHMET BÜYÜKSEVİNÇ kardeş, pusu kurularak, durakta otobüs beklerken kurşunlanıyor. Öyle ki, aradan 6 gün geçmişken, irtica, polislerin gözleri önünde, okulun kapısında nöbet tutan bir yiğit militanımızı, BATTAL MEHETOĞLU kardeşimizi de öldürüyor. Battal'ın son sözü 'BAĞIMSIZLIK SAVAŞINDAN DÖNÜLMEZ' oluyor.*

15 Aralık Pazartesi. Yurtsever gençlik kaynıyor. İstanbul Teknik Üniversitesi öğrencileri, sabahın erken saatlerinde, Maçka'da toplanarak Amerikan emperyalizmini, işbirlikçi iktidarı ve onların silahlandırdığı irticayı şiddetle lanetliyor ve oybirliğiyle süresiz boykot kararı alıyor.

Aynı saatlerde, İstanbul Üniversitesi de olağanüstü günlerinden birini yaşıyor. Devrimci öğrenciler, saat 8.00'den itibaren Üniversite bahçesinde toplanmaya başlamışlardı. Gençler saat 10.00 sıralarında binlerce oldular. Düzenledikleri toplantıda dendi ki: Battal'ı öldürenler, işçilerin, köylülerin düşmanıdırlar; çünkü Battal işçiden, köylüden yanaydı. Battal'ı öldürenler, Türkiye halkının bağımsızlık mücadelesinin düşmanı, Amerikan emperyalizminin uşağıdırlar; çünkü Battal, yiğit bir bağımsızlık savaşçısıydı' Dendi ki: 'Mustafa Kemal'e layık olmak istiyorsak, halkımızın bağımsızlığını ve özgürlüğünü istiyorsak, bir yumruk gibi beraber olalım.' Binlerce öğrenci, sıkılı yumrukları havada, Ata'nın Bursa Nutku'nu ve bağımsızlık andını tekrarladılar.

Toplantıdan sonra Adliye'ye gelen devrimci öğrenciler, Türk yargıcına olan güvenlerini belirttiler ve Savcıyla görüşmek istediler. Daha sonra Üniversite bahçesinde top-

lanan gençler, Ata'nın anıtı önünde saygı duruşunda bulundular ve o gece sabaha kadar, Üniversite'de, meşalenin ışığında, Battal'ın cenazesi başında nöbet tuttular. TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Arslan da saygıya layık bir davranış göstererek nöbete katıldı ve Aybar'ın suçlamaya bile yeltendiği gençlerin safında yer aldı.

16 Aralık Salı günü, İstanbul Üniversitesi'nde düzenlenen toplantıya binlerce yüksek okul öğrencisi, liseli, askeri öğrenci, öğretmen, işçi ve subay katıldı. Devrimci Gençlik Federasyonu İstanbul Bölge Yürütme Kurulu Başkanı Cihan Alptekin, 'Amerikan emperyalizmi ve işbirlikçilerin düzenlediği bütün tertiplere rağmen, ne pahasına olursa olsun, İkinçi Kurtuluş Savaşımız başarıya ulaşacaktır' dedi. .

Daha sonra gençler, devrimci mücadeleyi yılmadan yürüteceklerine dair hep bir ağızdan and içtiler. Ve İstanbul'un bütün üniversite ve yüksek okullarında süresiz boykota karar verdiler. Aynı saatlerde Ankara üniversitelerinin öğrencileri de süresiz boykot kararı alıyorlardı.

İstanbul'dan eller üzerinde uğurlanan Battal'ın cenazesi Ankara'ya sokulmadı. İşbirlikçi iktidar, gençliğin Ankara'da düzenleyeceği yeni bir törenden korkuyordu. Battal, 17 Aralık akşamı, memleketi Malatya'ya iletildi. Önce evinde, sonra da Türkiye Öğretmenler Sendikası'na götürüldü. O gece sabaha kadar başında nöbet tutuldu. Sabahleyin Ata'nın anıtı önünde köylüsü ve kentlisiyle binlerce Malatyalı'nın katıldığı bir törenden sonra, Malatya'nın Turan Emeksiz'den sonra ikinci şehidi olan Battal, omuzlar üzerinde yumruklar sıkılı olduğu halde şehitliğe taşındı.
"

Dev-Genç'in aktif olarak katıldığı eylemlerden biri de "*Öğretmenler Boykotu*" oldu. "*Yerli Malları Haftası*"nın hemen ardından 15 Aralık 1969'da Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İLK-

SEN) tarafından başlatılan "*Öğretmenler Boykotu*"na, Dev-Genç açık destek verdi: Genel Başkan Attila Sarp'ın, örgüt birimlerine gönderdiği genelgede, "*Sizler de çevrenizdeki öğretmen kardeşlerimizle bu dört günlük boykot sırasında organik ilişkilerimizi pekiştiriniz. Sürekli temas kurunuz, tüm gücünüzle eylemin içine girerek başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlayınız.* " denilmekteydi.

Öğretmen boykotunun başarılı bir biçimde sürdürüldüğü günlerde 6. Filo'nun İzmir Limam'na demirleyeceği öğrenildi. Son iki yıldır 6. Filo'nun her gelişi büyük anti-emperyalist kitle gösterilerine neden oluyordu. Eskiden Filo'nun gelişi yöneticiler için "*itibar*" iken artık "*kaygı*"ydı: İki yönlü bir seferberlik başlıyordu; bir yandan yöneticiler genelev sokaklarını, eğlence yerlerini temizlemek, badanalamak, Amerikan askerlerinin gereksinimlerini karşılamak için "*hummalı*" bir çalışmanın içine girerken, diğer yandan devrimci gençlik örgütleri eylem için "*kolları sıvıyordu*"

Öğretmen boykotunun sona erdiği 19 Aralık 1969 günü, 6. Filo'nun beş gemisi İzmir Limanı'na demirledi. İstanbul ve Ankara'dan İzmir'e hareket eden Dev-Gençliler, Ege Üniversitesi'nde toplandı: Halk ozanları anti-emperyalist türküler söylüyordu. TDGF, ODTÜÖB, EÜÖB, AÜÖB, HÜÖB, Sosyal Demokrat Dernekleri Federasyonu, Üniversite Asistanları Sendikası, DİSK Bölge Temsilciliği, Maden-İş Bölge Temsilciliği, TÖS, İLK-SEN ve Devrimci Avukatlar Derneği yayımladıkları ortak bildiride, "6. Filo'ya karşı çıkmak bir yurtseverlik görevidir. Yurtseverler, bağımsızlıktan yana olanlar 6. Filo'ya karşı çıkanlar, katil filonun limanlarımızı kirletmesine göz yummaşacaklardır." deniyordu.

Ege Üniversitesi'nden çıkan gençler Konak alanına geldi ve Hasan Tahsin Anıtı önünde saygı duruşunda bulundu: Amerikan askerlerinin karaya çıkmasına izin verilmedi;

çıkan çatışmada 100'e yakın öğrenci gözaltına alındı; olaylar nedeniyle programda olmasına karşın Filo komutanının Atatürk Anıtı'na çelenk koyma töreni iptal edildi.

20 Aralık 1969 günü, ilk gün eylemleriyle Atatürk Anıtı'na çelenk koymak gibi bir "*saygısızlığa*" olanak vermeyen gençler bunun gururu içinde TMTF binası önünde toplandı ve Cumhuriyet alanına doğru yürüyüşe geçti: "*Amerikalı it, evine git*", "*Bağımsız Türkiye*" sloganlarının sık sık yinelendiği yürüyüş etkisini gösterdi, hiçbir Amerikalı asker İzmir Limanı'ndan karaya çıkamadı.

Aynı gün güvenlik güçleri İstanbul DMMA'da bir arama yaptı: Aramada bulunan dürbünlü bir mavzerin Deniz'e ait olduğu öne sürülerek TMGT'ye baskın yapıldı ve Deniz Gezmiş gözaltına alındı; 21 Aralık'ta "*hürriyeti tahdit, darp, av tüfeği bulundurmak ve halk mahkemesi kurmak*" suçlarından tutuklandı.

1969 yılı kanla bitti: 29 Aralık 1969 Pazartesi sabahı, İstanbul Gamak Motor Fabrikası'nda işten çıkarmaları protesto eden işçilerin fabrikaya girişi sırasında toplum polisiyle çatışma çıktı: Olaylar sırasında açılan ateş sonucu işçi Şerif Aygün öldü, ikisi ağır olmak üzere 17 işçi yaralandı.Olayın hemen ardından İstanbul'un bütün üniversitelerinde öğrenciler forumlar yaparak polisin davranışını protesto etmek için boykota gitti. İşçi kesiminden kabaran öfkeyi DİSK ancak büyük çabalarla önleyebildi; yine de kimi fabrikalarda sembolik oturma grevleri yapıldı.

Şerif Aygün'ün öldürülmesi olayı, DİSK'in mücadele yöntemlerinde ve gençlik eylemlerine yaklaşımlarında kimi önemli değişiklikler yarattı: O güne değin TİP'li olmaları nedeniyle Dev-Genç'in mücadelesine fazlaca yakınlık göstermeyen DİSK yöneticileri, ardı ardına gelen saldırılar sonucu ortak bir mücadele platformunun gereğini vurgulamaya başladılar.

Dev-Genç'in Önlenemez Yükselişi

"Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin. savaş sloganlarımız kulaktan kulağa yayılacaksa ve silahlarımız elden ele geçecekse. . . ve başkaları mitralyöz sesleriyle ve de savaş ve zafer naralarıyla ölülerimize ağıt yakacaksa. . ölüm işte o vakit hoş geldi, safa geldi."

(CHE GUEVARA)

1970 yılı fırtına gibi girdi: 1969 yılında "*legalite mahkûm edilmişti*"; şimdi ise legal ortamda militan mücadele sürdürülüyor ve savaş hazırlığı yapılıyordu. Sosyalist gençlik, legalitenin dışında artık kendini "*anlamlandırmıştı*"; kendi devrimci duygularının siyasal ifadesini görmüştü; kendi "kurtuluşu"yla siyaset arasındaki bağıntıyı kavramıştı: Yerin altına inip gerçeği "*anahtar deliğinden seyretmeden*" önce, bir süre daha yerin üstünde kalıp çevreyi "*tarassut ederek*" "*akılcı düşünce*"yle belletildiği gibi davranmak yerine, başka türlü "davranmak" için "*akılcı bir meşruluk*" yarattı. Dış dünyaya ve bu arada sürekli "*kazık yenilen*" legal olanaklara karşı saldırganlıkla belirgin bir devrimci yaşam başladı; bu yaşama biçiminin doğal bir sonucu olarak "*kendine karşı saldırganlık*"la ifade edilebilecek olan "*dağınık giyinme, sağlığa ve temizliğe yönelik bir boşvermişlik*" doğdu.

Önce durum değerlendirmesi yap sonra insanların eyleme geçmesini bekle; bu bir "podyum siyaseti"ydi; '68 gençliği bu siyasetle güdülemezdi. Dışa karşı saldırganlık, burjuva yasallığının "bilerek" çiğnenmesi anlamına geliyordu. Bu türden "*yakıcı eylemler*" ancak militan hareketiyle gerçekleştirilebilirdi: Bu nedenle 1970 yılında kitle eylemiyle militan eylem hep iç içe oldu; kimi kez kitle eylemi, militan hareketi gizleyen bir "*maske*" olarak kullanıldı.

Legalite dışında "kendisini anlamlandırma"sürecinde

sosyalist gençlik hareketi bir dizi bölünmeye uğradı; bölünme sonucu kendini ayrımlayan hemen her görüş "*gerçeğe giden altın yolu*" bulduğunu söylüyordu. Ayrıntılar bir yana hemen herkeste ortak olan bir amaç vardı: '68 Ruhu'nun, yani coşkunun, kararlılığın ve haklılığa dayanan isyanın yarattığı duygu ve etkiler harekete geçirilerek, devleti baskıcı karşı eylemlere zorlayacak eylemler yapmak, bu yolla devletin yapay "*merhamet*" maskesini düşürmek ve gerçek sınıf niteliğini ortaya çıkarmak, buna koşut olarak burjuva yasallığının sınırları içinde kalan TİP üyelerini "*tahrik*" etmek ve TİP'in geleneksel mücadele yöntemlerini terketmesini sağlamak.

Kitle hareketiyle militan hareket sürekli uyum içinde gitmedi; üniversite gençliğinin kitle hareketinde "yorgunluk" belirtileri başladı; böyle zaaflı anlarda militan hareket legal ortamda "*sıyrılıyor*" ve iktidarın baş hedefi durumuna geliyordu. Doğan boşluk, Dev-Genç'in önlenemez yükselişine koşut olarak işçilerin ve köylülerin kitlesel mücadelesi ve devrimci liselilerin harekete geçirilerek sokaklara "dökülmesi"yle kapatılıyordu. Demirel hükümeti de boş durmuyordu: Kendi denetimindeki faşist güçleri bir tür "*milis*" gücü olarak kullanarak bir yandan devrimci gençleri üniversitelerde kuşatma altına almaya çalışırken, diğer yandan sokak ve alanlardaki gösterileri geriletme çabasına girdi. Sık sık kapatılan ve güvenlik güçlerinin denetimine verilen üniversiteler, devrimci mücadelenin hemen her türlü "*lojistiğini*" sağlayan merkezler olmaktan çıkmıştı. Bu durumda bir kesim militan kendi "*Vietnamlarını*" yaratmak "aceleciliği" içinde deneyim kazanmak üzere Filistin'in "*yolunu tutarken*", diğer bir kesimi daha "ortodoksça" tavırlar içinde işçilerin yoğun olarak bulunduğu semtlere, bölgelere ve köylere dağıldı.

Kendini "*anlamlandırma*" tarzının çeşitliliğine ve zenginliğine karşın 1970 yılı, devriminin motoru olarak işçi

sınıfını gören bilimsel sosyalizmin uzağında, "*öncü hareketi*"ne dayanan devrim mücadelesinin hem teorik hem de pratik anlamda olgunlaşma dönemi oldu.

MDD içinde Kurultay tartışmalarında beliren ve daha sonra tırmanan ayrılık ilk somut ürününü verdi: Ocak 1970'te Aydınlık dergisi ikiye ayrıldı. Derginin 10 Ocak 1970 tarihli 16. sayısının matbaada çıkış hazırlıkları sürerken Münir Ramazan Aktolga sahiplik belgesiyle dergiye "el koydu". Aydınlık Sosyalist Dergi yazı kurulunda Mihri Belli, Mahir Çayan, Vahap ve Seyhan Erdoğdu kaldı; Perinçek ve arkadaşları ise yeni bir dergi çıkardı. Mor kapak üzerine küçük harflerle "proleter devrimci" lejandıyla 1-16 sayı olarak çıkan Doğu Perinçek ve arkadaşlarının; kırmızı kapakla 16. sayı olarak çıkan ise Mihri Belli ve arkadaşlarının denetimindeydi. "*Mor Aydınlık*", ikinci sayısında kendine yeni bir biçim verdi; Peking Review dergisinden esinlenerek beyaz kapak ve "*Proleter Devrimci Aydınlık*" adıyla çıktı ve bu biçimiyle yayınını sürdürdü. İki aydınlık, iki akımı temsil etti: Aydınlık Sosyalist Dergi (ASD) "*Kırmızı Aydınlık*" ve Proleter Devrimci Aydınlık (PDA) "*Beyaz Aydınlık*" adlarıyla bilindi ve tanındı.

Ayrılıkla ilgili olarak Mihri Belli, "*PDA'cılar Sağ Sapma İçindedir*" başlıklı yazıda şunları söylüyordu: ". . .*Şu anda aklımıza gelen bu 'katkı'lardan bir ikisi üzerinde kısaca duralım:*

Bir genç arkadaş, bir yazısında emperyalizm çağında yaşadığımızı ve bu çağda bir ülkeyi tecrit ederek devrimin objektif şartlarının var olup olmadığını araştırmanın proleter devrimci bir tutum olmadığını unutarak 'tam' kavramının marksist felsefeyle çelişen bir kavram olduğunu gözden kaçırarak, Türkiye'de proleteryanın 'devrimde öncülüğünün objektif ve subjektif şartlarının tam olarak mevcut bulunmadığını' iddia etmiştir. Bu yazar, yazısında, proletarya hakkında bu hükmü verdikten sonra, küçük bur-

juvazinin bu bakımdan hiç de daha elverişli olmayan durumuyla bir kıyaslama yapmadan, küçük burjuva radikalizminin olanaklarını abartan ve proleter devrimci hareketi küçümseyen sonuçlara varmıştır ki, bunu proleter devrimci bir tutum saymak mümkün değildir.

Bu cinsten bir başka başka 'katkı', 'Milli Demokratik Devrim' kavramı ile 'Milli Demokratik Hareket' kavramına, devrimci güçbirliğindeki sınıf mevzilenmesi bakımından ayrı ayrı anlamlar atfetmek olmuştur. Atılan adımın objektif niteliği göz önünde tutulmayarak proletarya öncülüğünde atılan bir adım, 'devrim' sayılacak, aynı adım küçük burjuva radikalleri öncü durumdayken atılmışsa, adım 'hareket' sayılacak! . . . Bu yeni terminalojiye neden lüzum duyulduğu üzerinde durulmalıdır; bir inceleme bizi ilginç sonuçlara götürür.

'Proletarya öncü olmadan devrim olmaz' deniliyor. 'Küçük burjuva radikallerinin öncülüğü ile atılan ileriye doğru adımlar harekettir' deniliyor. O halde, içinde bulunduğumuz aşamada 'proletaryanın devrimde öncülüğünün objektif ve subjektif şartları tam olarak mevcut olmadığına' göre devrim yapmak söz konusu değildir. Hareketler yapılacaktır. . Ve biz devrim değil, Milli Deemokratik Harekette küçük burjuvazinin öncülüğünü savunmuş olacağız. Ve kimse bizi 'devrimde öncülüğü asker-sivil-aydın zümreye peşkeş çekiyor' diye suçlayamayacaktır. 'Devrim' ile 'hareket'in böyle bir ayrımı Marksist-Leninist literatürde yoktur.

Bir üçüncü 'katkı'da, . . .devrimleri altı aşamaya ayırmak ve bu aşamaların ilk dördünde devrimde öncülüğü küçük burjuva radikalizmine vermek ve hele devrimci güçbirliğini dostluklardan, desteklemelerden ibaret bir balayı sanmak, tarihin gerçeğini, devrimci güçbirliği şartlarında da sınıflar arası mücadelenin sona ermeyeceği, olsa olsa başka biçimlere bürüneceği gerçeğini unutmak biçi-

minde tezahür eden ötekiler gibi, hep küçük burjuva radikalizmine devrimde öncülük konusunda taviz verme niteliğindeki 'katkı'dır. "

Aynı konuda Doğu Perinçek/Şahin Alpay, "*Eski Aydınlıkçılar Sol Sapma İçindedir*" başlıklı yazılarıyla; "*.Milli demokratik devrim teorisi Marks, Engels, Lenin, Stalin ve Mao Zedung'un düşüncelerinden meydana gelen bilimsel sosyalizmin, emperyalizmin sömürü alanı olan ülkelerde, emperyalizme ve yerel uşaklarına karşı devrim teorisidir. Milli demokratik devrim, işçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel öncülüğüne dayanır. Milli demokratik devrimde devrimin yolunu aydınlatan işçi sınıfı ideolojisidir; işçi sınıfı kendi siyasi örgütü vasıtasıyla bütün milli sınıflara öncülüğünü, çeşitli deneylerden geçerek kabul ettirir. Milli deemokratik devrimde öncü işçi sınıfıdır; milli demokratik cephe, işçi-köylü ittifakı temeli üzerinde bütün milli sınıfları sapsar. Milli demokratik devrim, işçi sınıfı öncülüğünde dört milli sınıfın siyasi iktidarı ele geçirerek milli demokratik ekonomiyi uygulamasıdır. Milli demokratik ekonomi emperyalizme bağımlı kapitalizmin ve feodal kalıntıların, sosyalizme geçiş yolundaki bütün engellerin tasfiyesini hedef alır. Milliyetler üzerindeki bütün baskıları kaldırır. İşçi sınıfı, milli demokratik devrimin tamamlanmasından sonra, yoksul ve orta köylülerle ittifak temeli üzerinde sosyalist devrime ve sosyalist kuruluşa ilerler. Milli demokratik devrim sosyalist devrime bir hazırlıktır; sosyalist devrim milli demokratik devrimin kaçınılmaz bir sonucudur. Milli demokratik devrimden sosyalist devrime geçiş bir 'kader' meselesi değildir.*

. .Bununla beraber, bugün, işçi sınıfımızın en uyanık kesimleri henüz iktisadi ve demokratik haklar için mücadele vermektedir. Bu şartlar altında, proleter devrimcilerinin esas görevi, proletaryayı biçimlendirmek, örgütlemek ve

bir yandan da bütün milli ve demokratik unsurlarla milli cephe, demokratik ittifak politikası izlemektir. Ancak geniş işçi ve köylü yığınlarını bilinçlendirerek ve örgütleyerek, işçi sınıfının devrimde öncülüğünü sağlayabiliriz. İşçi sınıfının devrimde öncülüğünün gerçekleşmesi, işçi sınıfının olduğu kadar, müttefiklerinin de bilinçli olmalarıyla ve işçi sınıfı partisinin politik yol göstericiliğini kabul etmesiyle mümkündür.

Proleter devrimcilerinin içinde bulunduğumuz bugünkü aşamada başlıca görevleri, bütün milli sınıflara giderek, bütün milli sınıf ve tabakaların emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı mücadelelerini yürütmektir. Sınıf bilinci sınıf mücadelesi içinde verilir. Milli demokratik devrimi üç-beş aydın değil, işçi sınıfı ve onun öncülüğünde halk kitleleri gerçekleştirecektir. Bugünkü esas görevimiz, devrimin sosyal ve psikolojik şartlarını hazırlamak amacıyla, tüm halk sınıflarını bilinçlendirmek ve örgütlemektir. " diyorlardı.

Mahir Çayan, "*Sağ Sapma, Devrimci Pratik ve Teori*" başlıklı yazısıyla bu görüşlere yanıt verdi: Bu görüşlerin "küçük burjuva kuyrukçuluğu"ndan başka bir şey olmadığını dile getirerek, Mao Zedung'un halk savaşı kavrayışından hareketle "*yeni oportünizm*" olarak nitelediği Doğu Perinçek çizgisini "*köylü devrimini reddetmek*", "*köylülerin devrimin temel gücü olduğunu reddetmek*" "*devrimin belirleyici alanının kırlar değil kentler olduğunu ileriye sürmek*", "*halk savaşıyla cuntayı aynı kaba koymak*"la suçladı.

Aydınlık'ın ikiye ayrılmasıyla somutlanan ayrılık fırtınası, Dev-Genç'in örgütsel yapısında da esmeye başladı: Bunun bir sonuca bağlanması gerekiyordu. 18 Ocak 1970 Pazar günü TDGF Genel Yönetim Kurulu SBF'de toplandı. Toplantıyı bir konuşmayla açan Genel Başkan Attila Sarp, "***Proleter Devrimci Aydınlık'ın küçük burjuvaziye ffadla***

prim veren, bir sağ sapma olduğunu, küçük burjuva kuyrukçuluğu yaptığını, PDA ekibinin kendi aralarındaki masonik birlik sayesinde gençlik eylemlerini kendi emirlerine almaya çalıştıklarını ve pasifize etmeye kalkıştıklarını" açıkladı. Toplantı sonunda Dev-Genç Merkez Yürütme Kurulu için yeniden seçim yapılmasına ilişkin bir öneri kabul edildi. Genel Yönetim Kurulu'ndaki seçim sonucunda MYK üyesi dört PDA'cı (Gün Zileli, Oral Çalışlar, Aktan İnce ve Ömer Özerturgut) görevlerinden alınarak yerlerine AÜSBF öğrencisi Oktay Etiman, AÜHF öğrencisi Hüseyin Onur, AÜFF öğrencisi Ruhi Koç ve HÜ öğrencisi Nurettin Öztürk getirildiler; İrfan Uçar, Genel Sekreterlik görevini Ruhi Koç'a devretti. İstanbul Bölge Yürütme Kurulu'nda da değişiklikler oldu: Yeni yönetim Cihan Alptekin, Ömer Güven, Haşmet Atakan, Mustafa Zülkadiroğlu, Mustafa Lütfi Kıyıcı, Necmi Demir ve Nahit Tören biçiminde belirlendi.

PDA'cıların Dev-Genç yönetiminden tasfiyesinden sonra 20 Ocak 1970'te yine SBF'de ayrılıklar üzerine bir açıkoturum düzenlendi: ASD adına konuşan Vahap Erdoğdu, bölücülüğe izin vermeyeceklerini, küçük burjuva kuyrukçuluğunun tasfiye edildiğini, "*Milli Demokratik Devrim*"in işçi sınıfı öncülüğünde köylü hareketi olduğunu belirterek, TİP'i adına layık bir parti durumuna getireceklerini, ancak TİP'te mücadele alanı kalmazsa, proletarya örgütünün kurulabileceğini söyledi.

PDA adına konuşan Şahin Alpay, ASD görüşünde olanları "İlkesiz Birlik Cephesi" kurmakla suçladı. Bugün dünyada "revizyonist görüş", "*Castro'cu görüş*", "Troçkist görüş" ve "*Marksist-Leninist-Mao Zedung'cu görüş*" olmak üzere dört görüşün olduğunu belirtti ve bunlardan ilk üçünü eleştirdi; "*İlkesiz Birlik Cephesi*"nde dört görüşün de yer aldığını ifade etti. Türkiye'de işçi sınıfının henüz objektif

olarak öncü olmadığını ekledi.

Doğu Perinçek, "*İlkesiz Birlik Cephesi*"nin ideolojik öncülük demekle yetindiklerini, oysa milli demokratik devrimde ideolojik, politik ve örgütsel öncülüğün şart olduğunu; MDD'nin köylü devrimi olmayıp proleter devrimlerinin bir parçası olduğunu; proletaryanın öz örgütünün her dönemde kurulabileceğini, TİP'in ise anti-emperyalist, sosyalizan, ilerici bir küçük burjuva örgütü olduğunu, hiçbir zaman proletaryanın öz örgütü olamayacağını vurguladı.

ASD'den Seyhan Erdoğdu, PDA görüşündekilerin dünyadaki çeşitli ayırımlara kapılarak Türkiye proleter devrimci hareketini ayırma çabasında olduğunu, bunun entelektüel bir fanteziden öte gidemeyeceğini belirterek, "*Amerikan kolej kampusu tipindeki Maoculuğun saflarımızda yeri yoktur*" dedi.

Dev-Genç adına konuşan Genel Başkan Attila Sarp ise, "*Türkiye proleter devrimci hareketini dört ayrı akıma mahkum ediyorlar, oysa bunlardan beşincisi, yani Türkiye tipi de olacaktır.* " diyerek şabloncu olmadıklarını belirtti.

Ocak ayının ilk yarısı bir hesaplaşma dönemi olarak geçti: Dev-Gençli militanlar bir taraftan saflarında ayrılığı netleştirirken diğer taraftan üniversitelerde verilen mücadelenin başında yer alıyor, oradan fabrikalara ve tarlalara koşuyordu. 26 Ocak 1970'te Dev-Genç'in etkin katılımıyla Akhisar'da tütün mitingi yapıldı: Ankara, İstanbul ve İzmir'den gelen öğrenciler köylere dağıldı ve mitingin bir köylü-öğrenci dayanışmasına dönüşmesini sağladı. Türkiye Tütün Üreticileri Sendikası (TÜTÜS) ile TDGF'nin Akhisar köylerinde dağıttıkları ortak bildiride bu görüş işlendi: "*Köylünün haklı sesini, yurdun dört bir yanında duyuran gençler, düzenlenen mitinglere katılmaya geldiler. Köylülerin gençlerden öğreneceği, gençlerin*

köylülerden öğreneceği çok şey var. Ağalar, tefeciler, aracılar, tüccarlar ve onları koruyan Amerika'ya sırtını dayamış iktidar nasıl köylü düşmanı ise, aynı şekilde de gençliğe düşmandır. Onun için gençlik-köylü el ele vermeli, meseleleri nasıl halledeceklerini tartışmalıdırlar. "

Şubat 1970'te Zonguldak'ta Amerikan emperyalizminin Vietnam'da giriştiği saldırı ve yoketme hareketini öven, Vietnam Milli Kurtuluş Cephesi'ni cinayet şebekesi olarak gösteren bir sergi açıldı. İlk tepki Zonguldaklı devrimcilerden geldi: Sergi tahrip edildi ve Atatürk Anıtı'na konan çelenk yakıldı. Polis çok sayıda işçi ve öğrenciyi gözaltına aldı.

1969 yılı içinde Filistin'e giden TDGF'li gençler yurda dönmeye başladı: Şubat ve Mart başlarında dönenlerden Teoman Ermete, Ercan Enç, Hüseyin İnan, Atilla Keskin, Kadir Manga, Müfit Özdeş, Alpaslan Özdoğan, Tuncer Sümer, Hamit Yakup, Ali Tenk ve B. Emanet yakalandı ve "*Diyarbakır Tıp Fakültesi'ne bomba koymaya teşebbüs*" savıyla tutuklandılar. Olayı yerinde değerlendirmek üzere Devrimci Avukatlar Derneği Başkanı Niyazi Ağırnaslı, TDGF Başkanı Attila Sarp, ODTÜÖB Sekreteri Fikret Nas Diyarbakır'a gitti. Tutuklu öğrencilerle görüştükten sonra Ağırnaslı şu açıklamayı yapıyordu:

"*Gençleri Diyarbakır Cezaevi'nde ziyaret ettik. Bize El Fetih'e gittiklerini, Amerikan emperyalizminin öncü karakolu olarak Arap ülkelerine saldıran İsrail'e karşı El Fetih saflarına katıldıklarını belirterek şöyle dediler: Eğer mümkün olabilse Vietnam'da, yurtseverlerle birlikte Amerikan emperyalizmine karşı omuz omuza savaşmayı da şeref sayarız. Anti-emperyalist savaş dünyada bir bütündür. Tıp Fakültesi'ni bombalama suçlamasını sahiplerinin suratına nefretle çarparız. Biz feyz aldığımız üniversiteyi bombalamak bir yana onu Amerikan emperyalizminin maşası duru-*

muna getiren Atatürk düşmanı gericilere karşı kanımız pahasına korumayı düşünen devrimcileriz."

1970 ilkbaharına girilirken Dev-Genç kitleselleşmişti: Gençlik içindeki tartışmasız en güçlü, öğrenci gençliğin en fazla temsil edildiği bir örgüt durumuna yükselmişti. Ancak bu aylar bir başka gelişmeye de tanık oluyordu: İleride belli siyasal yapıları temsil edecek olan gruplar Dev-Genç içinde siyasal kimlik ve taban yaratma mücadelesine girdi. Dev-Genç yönetimi, MDD görüşünde olmasına karşın aralarında tam bir birlik yoktu. Bağımsızlık ve anti-emperyalizm kavramlarını öne çıkaran ideolojik söylem, yer yer Kemalist söylemle örtüşüyordu.

1970 yılının en önemli eylemlerinden biri Dev-Genç'in Ankara ve İstanbul'da düzenlediği "*Bağımsızlık Haftası*" oldu. Hafta önce Ankara'da sonra da İstanbul'da başlatıldı. Mart'ın ilk haftası sona ererken Ankara'da "*Bağımsızlık Haftası*" başlıyordu: Hafta, Amerikan emperyalizminin kültür üslerinden HÜ'de yapılan bir forumla açıldı. Konuşmacılar, "*İşbirlikçilerin devrimciler üzerine baskısının şiddetlendiğini, ancak devrimcilerin yılmayacağını; Amerikan emperyalizmine karşı tüm milli güçlerin birleşmesi gerektiğini, Türkiye'de Amerikan bayrağının dalgalanmasına bütün yurtseverlerin karşı çıkması gerektiğini*" belirttiler. Daha sonra TDGF'li gençler, "*Bağımsızlık Türkiye*" sloganları eşliğinde bir Amirikan bayrağını yaktı.

Hafta boyunca sergiler açıldı, konferanslar verildi. Aynı günlerde Hafta'ya anlam kazandıran bir başka gelişme oldu. Birlik Partisi (BP)'nin beş milletvekili Demirel'i desteklemelerine karşılık 500.000 lira aldıklarını itiraf etti; bunlardan biri bir soruya karşılık, "*Ne yapalım yani, güven oyu vermeyip de komünist mi olalım?*" dedi. Şaibeli milletvekili transferi yaygın bir öfke yarattı.

13 Mart 1970'te TDGF'li gençler, "*Soyguncu İktidara Karşı Mücadele-TDGF*", "*İşbirlikçi İktidara Karşı Bir-*

leşelim-TDGF" yazılı afişleri Bakanlıklar'dan başlayarak asmaya-yapıştırmaya başladı: Amerikan Haberler Merkezi'nin önüne gelindiğinde polis gençlere saldırdı; çıkan çatışmada yaralananlar oldu. TDGF yönetimi, 14 Mart 1970'te, DTCF bahçesinde bir genel forum düzenledi: "Bağımsız Türkiye", "*Devrimciler El Ele Milli Cephede*" sloganlarının sık sık yinelendiği forumda konuşmacılar, milletvekili transferi ve iktidarın saldırgan tutumunu anlattılar, "*demokrasinin emperyalizmin sökülüp altılmasıyla mümkün olabileceğini*" belirttiler. Forum devam ederken polis, Zafer Anıtı'nın çevresinde ve Kızılay'da çok yoğun önlemler almış ve olası bir yürüyüşe karşı barikatlar oluşturmuştu. Gençler, polisi şaşırtarak Kızılay yerine, "*Demirel'in temsil ettiği meclisi tanımadıklarını, milli kurtuluş savaşının meclisinin milli olduğunu, ilk TBMM binasına gidilip toplantı yapıldıktan sonra açıklamalarda bulunulacağı*" gerekçesiyle Ulus'a yürüyüş kararı aldı. Polis gençleri Kızılay'da beklerken onlar, "*Bağımsız Türkiye*", "*Atatürk Geliyor*" sloganlarıyla Ulus'a koşuyordu. Dev-Gençliler ilk meclisin toplantı salonunda yerlerini aldı ve ülke sorunlarını tartıştı: Hazırladıkları "*Bağımsızlık Bildirisi*" Genel Başkan Attila Sarp tarafından Meclis'in balkonundan Ulus meydanını dolduran binlerce insana duyuruldu:

"*1- Amerikan emperyalistleri, işbirlikçileri ve toprak ağaları halkımızın baş düşmanıdırlar.*

2- Halkımızın ve gençliğin hiçbir siyasi partiye güveni yoktur.

3- Tam bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye'yi kurmak için,

-Yurdumuz bütün Amerikan askeri üslerinden ve tesislerinden, bütün Amerikan askerlerinden, barış gönüllülerinden ve bütün Amerikan sivil uzmanlarından temizlenmelidir.

-Yer altı ve yer üstü servetlerimizi sömüren bütün ya-

bancı şirketlere ve yabancılarla işbirliği yapan zenginlerin mallarına el konmalıdır.

-Milli çıkarlarımızı zedeleyen bütün ikili anlaşmalar feshedilmeli, NATO ve CENTO'dan çıkılmalıdır.

-Toprak ağalığı ve tefecilik ortadan kaldırılmalı ve ağaların toprakları yoksul köylülere dağıtılmalıdır.

-Bütün milli sınıf ve tabakaların, işçilerin, köylülerin, memurların, öğretmenlerin teşkilatlanmalarını ve demokratik mücadelesini engelleyen bütün kısıtlamalar kaldırılmalıdır.

-Bütün ilkokullar, ortaokullar, liseler, yüksek okullar ve üniversiteler, bütün eğitim ve öğretim sistemimiz yabancılara değil, Türkiye halkına hizmet eder duruma getirilmelidir.

-İstiklali tam Türkiye için mücadele, gerçek demokrasinin kurulması için mücadele devrimci görevimizdir.

Bu uğurda mücadeleye katılmak her yurtseverin hem hakkı hem de görevidir."

Aynı gün Attila Sarp sivil polisler taraafından yakalandı ve Emniyet Sarayı'na götürüldü; Sarp'ın yakalanışı Türkiye radyolarından birinci haber olarak verildi.

16 Mart 1970'te İstanbul Üniversitesi'nde yapılan bir forumla TDGF İstanbul Bölge Yürütme Kurulu başkanlığı "*Bağımsızlık Haftası*"nı başlattı. Yaklaşık 2000 Kişinin katıldığı forumda konuşmacılar, emperyalizmi, işbirlikçileri ve Filipin tipi demokrasiyi bir kere daha teşhir ettiler; emperyalizme karşı sonuna kadar mücadele edeceklerini ifade ettiler. Daha sonra kol kola girerek saflar halinde üniversiteden dışarı çıkan öğrenciler önce Hürriyet Meydanı'nda Taylan Özgür'ün vurulduğu yerde saygı duruşunda bulunup "*Bağımsızlık Andı*" içtiler, ardından Sultanahmet'e yöneldiler. Hafta içinde "bombalanan" Halide Edip Adıvar büstünün kaidesi önünde saygı duruşunda bulunduktan son-

ra Adliye Sarayı önüne gelerek, hapiste bulunan Deniz Gezmiş ve Cihan Alptekin'in serbest bırakılmasını istediler.

17 Mart'ta Fen Fakültesi konferans salonunda bir forum yapıldı; forumdan çıkan öğrenciler rektörle konuşmak üzere rektörlüğe yürüdü; ancak rektör kaçtığı için konuşma olanağı bulunamadı.

18 Mart'ta İTÜ Mustafa Kemal Anfisi'nde toplanıldı: Gümüşsuyu'na gidilerek Vedat Demircioğlu'nun öldürüldüğü yerde saygı duruşunda bulunulacağı söylenerek Maçka'dan Gümüşsuyu'na yürüyüşe geçildi; polis, Gümüşsuyu ve Taksim çevresinde yoğun önlemler almıştı. Ankara'dakine benzer bir şaşırtmaca burada da uygulandı: Taşkışla'da Divan'a giden yol kavşağına gelindiğinde, "*Mustafa Kemal'in Şişli'deki evine gidilecek* "komutuyla topluluk Cumhuriyet Caddesi yönünde koşmaya başladı; polis atlatılmıştı, Hilton'un yanındaki Pan-Amerikan şirketi, daha sonra yol boyunca sırasıyla Amerikan Dış Ticaret Bankası, Tercüman gazetesi ve AP Şişli ilçe teşkilatı tahrip edildi. Bir sel gibi akan öğrenci kitlesi Şişli'de Mustafa Kemal'in şimdi müze olarak kullanılan evinin önünde bir toplantı düzenledi: "*Hedefimiz Milli Demokratik Halk İktidarı*" "*İlkemiz Halk Savaşı*" "*Kahrolsun Amerika*", "*Bağımsız Türkiye*" sloganlarının atıldığı toplantıda, Hafta'yla ilgili özlü konuşmalar yapıldı ve İTÜ Gümüşsuyu yurdunda Vedat'ın anısına bir toplantı yapılmak üzere dağılındı.

Aynı gün Samsun/Alaçam'da Tütün Üreticileri Mitingi yapıldı: Daha önce Alaçam'a giden gençler, köylülerden büyük ilgi ve yakınlık gördü. Köy kahvelerinden jandarma aracılığıyla toplanan gençler, "*Halkı hükümete karşı isyana teşvik, askeri malzeme taşımak ve izinsiz afiş asmak*" savıyla mahkemeye verildi.

19 Mart 1970 günü sabahın erken saatlerinde İTÜ Gümüşsuyu yurdu polis tarafından basıldı; okulları faşistlerin işgalinde olduğu için burada kalmakta olan Çapa Yüksek

Öğretmen Okulu öğrencisi 31 genç gözaltına alındı.

Mart ayı, Üniversiteye özgü istemler ileri sürülerek yapılan olaylar bakımından da yoğun geçti: Kimi üniversite ve yüksek okullara faşistler, dinci gericiler saldırdı; arkasından polis girdi. Olaylar karşısında AÜ Senatosu, HÜ Senatosu, ODTÜ Akademik Konseyi ve öğrenci örgütleri yayımladıkları bildiride, "*Polisin ve silahlı şeriatçı grupların üniversiteye girmesini*" protesto etti. Üniversite özerkliğinin toplum polisince çiğnenmesi üzerine İTÜ, İÜ Edebiyat Fakültesi, Ankara'da Dil Tarih, SBF ve Eğitim fakültelerinde boykota gidildi.

21 Mart 1970 günü, "Üniversite özerkliğini savunmak ve protesto yürüyüşü yapmak" için TDGF'nin Valilik'e başvurusu, aynı gün SDDF (Sosyal Demokrat Dernekleri Federasyonu)'ye izin verildiği gerekçesiyle geri çevrildi; bu kez miting SDDF ile ortak yapıldı.

23 Mart'ta, Ankara Nallıhan'a bağlı dağ ve orman köylüleri, "*Köylüye otlakiye ve yeteri kadar toprak*" sloganı altında toplanarak ilçe merkezine doğru yürüyüşe geçti; kentte düzenlenen "*Uyanış ve İhtar*" mitingine katıldı.

Mart'ın 26'sında Türkiye Devrimci Kadınlar Birliği Kızılay'dan Anıtkabir'e bir yürüyüş düzenledi. Aynı gün, devletin buğday alma kararını protesto eden bir grup köylü Çorum'da yürüyüşe geçerek Vilayet konağı önünde toplandı ve "*açız*" diye bağırdı.

27 Mart'ta, daha önce tutuklanan ve sivil mahkeme tarafından serbest bırakılan TDGF Genel Başkanı Attila Sarp, askeri mahkemece tutuklandı.

Üniversitelerde yaşanan olaylar nedeniyle Milli Güvenlik Kurulu 28 Mart 1970'te bir bildiri yayımladı. TDGF yönetimi yayımlandığı bir karşı bildiriyle MGK'nin savlarına yanıt verdi: "*Devrimci gençliğin demokratik, özerk ve halka dönük üniversite kavgasını ve Türkiye halkının kurtuluşu için Amerikan emperyalizmine, yerli işbirlikçilerine ve*

toprak ağalarına karşı verdiği bağımsızlık ve demokrasi kavgasını 'anarşik hareketler' olarak göstermeye ve bu mücadeleyi halkımızın gözünde küçük düşürmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. "

Mart ayında TDGF merkezi bir yayın organına kavuştu: İleri'nin Mart 1970 tarihli ilk sayısı çıktı.

1970 bahar aylarıyla birlikte, özellikle Güneydoğu illerinde, senenin başından beri uygulanan "*Komando Harekatı*" dayanılmaz boyutlara ulaştı: Bu harekatın resmi gerekçesi, "*Toplu Köy Aramaları Kanunu*" kapsamında "*Doğu köylerinde çok sayıda var olan silahları toplamak, böylece cinayetleri, eşkiyalığı, kaçakçılığı önlemek*"ti. Asıl amaç ise bu görüntünün arkasında hemen herkesin anyabileceği bir biçimde "*sırıtıyor*"du. 1960'ların başından başlayarak gelişme gösteren Kürt hareketini durdurabilmek, dağıtabilmek ve asimilasyonunu gerçekleştirebilmek için her türlü önlem düşünülmüş ve yürürlüğe konulmuştu. Kürt diliyle konuşma ve yazma isteklerini dile getiren düşüncelerin anında bastırılması için titiz bir "*çalışma*" yürütülüyordu. 1967 ve 1969'da "*Doğu Mitingleri*"nin düzenlenmesi, 1969 başlarında DDKO'ların kurulması ve son olarak Molla Mustafa Barzani'nin Irak'a karşı yürüttüğü özerklik mücadelesinde belli bir başarıya ulaşması Kürt halkının moralini yükseltmiş ve ulusal istekler ileri sürebilecek bir diriliğe ulaşmasını sağlamıştı: Bu moral ve diriliğin parçalanması ve dağıtılması için, sistematik ve etkili bir devlet terörü uygulamaya konuldu.

Harekat, önce İçişleri Bakanlığı'na bağlı jandarma birlikleri daha sonra özel yetiştirilmiş komando birlikleri tarafından yürütüldü. "*Komando Harekatı*" olayları, TİP tarafından, "*Komando Harekatı"nın ırkçı ve faşist bir anlayışla yürütüldüğü, zulüm yapıldığı ve Güneydoğu'daki ayrılıkçı eğilimlere güç kazandırdığı*" yorumuyla Meclis'e getirildi.

Mart ayı kapanırken mücadele, Dev-Gençliler'in örgütlenmelerinin ve deneyimlerinin üstesinden gelemeyeceği ölçüde sertleşmişti: Kimi üniversiteler işgal altında, kimi üniversiteler kapanmış; önde gelen öğrenci liderleri ise aranıyordu. Bütün bu olumsuzluklara karşın Dev-Genç militanları, yaşadıkları tarihin kendilerine yüklediği bütün mücadele alanlarının ve biçimlerinin yükünü zayıf omuzlarının üstünde taşımaya koyuldular; bir bölümü Filistin'in yolunu tutarken, bir bölümü siyasal çalışma yapmak üzere kırlara ve işçi semtlerine dağıldı.

Nisan ayında olaylar tarihlenemeyecek denli yoğunlaştı: Erzurum'da Mart'ın son günlerinde tırmanan ve Nisan ayına da taşan bir dizi olay yaşandı. Atatürk Üniversitesi'nde devrimci öğrencilere yönelik yoğun bir terör uygulanıyordu. Ziraat Fakültesi öğrencilerinden biri, üzerine benzin dökerek herkesin önünde kendini yaktı: Bunun üzerine öğrenciler, Atatürk Anıtı'na bir yürüyüş yaptı ve daha sonra rektör ve dekanların odasına giderek koltuklarını parçaladı. Kentteki AP militanları, öğrenci yurtlarına saldırıya geçti; olaylar ancak asker müdahalesiyle yatıştırılabildi.

Giderek tırmanan faşist saldırılar Nisan başında devrimcilere yönelik işkence ve öldürme eylemlerine dönüştü. Ankara'da Atatürk Öğrenci Yurdu faşistler tarafından işgal edildi; çok sayıda devrimci öğrenci yurttan atılırken, kimilerine yurdun bodrumunda işkence yapıldı. Bir gün sonra Ankara Tıp Fakültesi, ardından da HÜ saldırıya uğradı; HÜ öğretim üyelerinden Dr. Necdet Güçlü öldürüldü.

6 Nisan 1970'te, Dev-Genç, diğer gençlik örgütleri ve Kıbrıslı devrimcilerle birlikte emperyalizmin Akdeniz'deki oyunlarını teşhir etmek için "*Kıbrıs Haftası*"nı başlattı. Yayımlanan ortak bildiride, " *.Biz İngiliz ve Amerikan üslerinden arınmış tam bağımsız ve Türk-Rum halklarının eşit haklarla kardeşçe yaşadığı demokratik federatif Kıbrıs Cumhuriyeti'nden yanayız. Bunun gerçekleşebilmesi, Ame-*

rikan emperyalizmi ve işbirlikçilerinin Türkiye halkı ve Amerikancı faşist Yunan cuntasının Yunan halkı üzerindeki sultasına son verilmesine bağlıdır" deniyordu.

Aynı gün Konya'da şeriatçılar "*Komünizmi Tel'in Mitingi*" yaptı: Mitingden sonra okullara saldırıya geçen şeriatçılar, Selçuk Eğitim Enstitüsü'nde 7 öğrenciyi yaraladı; TÖS merkezine sığınan gençler, tabancalarını çeken kimi subaylar tarafından kurtarıldı.

İstanbul/Eyüp'teki Sungurlar Isı Kazan Fabrikası'nda, Çelik-İş'ten istifa edip Maden-İş'e geçen işçilerin sendika kesintilerinin hâlâ Çelik-İş'e yatırılması yeni bir anlaşmazlık doğurdu: Fabrika'da çalışan 700 işçi 8 Nisan'da oturma grevi başlattı; 9 Nisan'da oturma grevi işgale dönüştü.

Dr. Necdet Güçlü'nün öldürülmesi üzerine Ankara ve İstanbul'da bir dizi eylem yapıldı: Pan-Amerikan, Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası, Philips ve IBM'e ait işyerleri tahrip edildi.

14 Nisan'da Güçlü'yü öldürmekten sanık olarak Ülkü Ocakları İkinci Başkanı İbrahim Doğan yakalandı.

Nisan ayının ilk yarısında İstanbul'daki un fabrikalarında başlayan grev hareketi, Bakanlar Kurulu tarafından, "*milli güvenliği bozucu nitelikte*" görüldüğünden bir ay süreyle ertelendi. Topkapı'daki İzsal Döküm Fabrikası'nda çalışan 650; Işık Plastik ve Yün İplik fabrikalarında çalışan 230 işçi, demokratik haklarını alabilmek için greve başvurdu.

Nisan ayında hükümetin, "*iki buçuk yaprağın altı alınmayacak*" kararı, çay üreticisini harekete geçirdi: Siyasi parti binalarının camları kırıldı, fabrikalar işgal edildi. Bölgeye gönderilen komando birlikleri olayları yatıştıramayınca hükümet geri adım atmak zorunda kaldı; karar değiştirilerek, üç buçuk ve daha altı yaprakların alımına izin verildi.

Sungurlar Isı Kazan Fabrikası'nda anlaşmazlığın sürmesi üzerine, daha önce asker zoruyla kaldırılan işgal 5 Mayıs 1970'te yeniden başlatıldı.

11 Mayıs'ta Erzurum'da toplanan Türk-İş kongresinde, "*Sendikalar Kanun Tasarısı'nın yürürlüğe girmesiyle, Türkiye'de Türk-İş'ten başka işçi konfederasyonu kalmayacağı*" ilan edildi. DİSK yöneticileri tasarının kanunlaşmasını önlemek için Parlamento ve hükümetin yanı sıra Cumhurbaşkanı'yla da görüşmeler yaptı; ancak yasanın geçmesini engelleyemedi; 13 Mayıs 1970'te "*anayasal haklarını sonuna kadar kullanarak*" direneceklerini kamuoyuna duyurdu.

Aynı gün Sungurlar fabrikasına sevkedilen askerler, fabrikayı boşalttı; işçiler fabrika çevresinde beklemeye başladı.

DDKO, 15 Mayıs 1970'te komando zulmüyle ilgili olarak Cumhurbaşkanı'na bir rapor sundu; rapor günlük gazetelerde, haftalık ve aylık dergilerde yayımlandı. Raporun başlangıç bölümünde şöyle deniyordu: "*Ocak ayı sonlarından beri Doğu'da özel askeri birliklerce tatbik edilen toplu indirme harekatına öncelikle Diyarbakır, Mardin, Siirt, Hakkari yörelerinde girişilmiş ve halen eşkıya avı maskesi altında devam etmektedir. Her köy aynı saat ve aynı şekilde basılmakta, her köyde aynı işkence biçimleri uygulanmaktadır. Köyün etrafı motorlu araçlarla sarılmakta, helikopterlerle köyün üzerinde uçuşlar yapılmakta, köylülere hiçbir şey sorulmadan dövülerek evlerinden alınarak, belli alanlarda kadın-erkek ayrı ayrı toplanmaktadır. Bu özel kamp yerlerinde onlara, 'silah getirin' denilmekte, köylü silah olmadığını söyleyince falakaya yatırılmakta, yerlerde süründürülüp koşturulmakta, piramitler kurdurularak birbirlerine bindirilmekte, bunlarla da yetinmeyerek köylüler çırılçıplak soyundurulmakta, kadınların mahrem yerlerine el atılıp iğrenç muameleler yapılmaktadır. Bu*

işkencelerde ölenlerin sayısı fazladır. Çırılçıplak soyunan kadın ve erkeklerin üzerine su dökülerek saatlerce kamçılanarak sehpalardan başaşağı astırılmaktadır. Bu işkenceler sonucunda intihara teşebbüs eden köylüler oldu. Yer yer çıplak edilen erkeklerin tenasül uzuvlarına ip bağlanıp kadınların eline verilerek, bütün köy gezdirilmektedir. Yine çırılçıplak edilen kadınların köy içinde bütün gün boyu dolaştırılmaları olayına sık sık rastlanmaktadır. "

Hareketin militanlığı legal olanakları hızla tüketmeye başladı; eylemlerde saptanabilen öğrenciler hakkında aranma ya da tutuklanma kararı çıkartılıyor ve bunlar gerekçe gösterilerek yurtlar basılıyordu. 17 Mayıs 1970 Pazar günü öğle saatlerinde jandarma, toplum polisi ve sivil polislerden oluşan güvenlik güçleri, "*haklarında gıyabi tevkif kararı bulunanların yakalanması*" gerekçesiyle SBF yurdunu bastı; Öğrenciler bir süre direndiyse de daha sonra barikatları kaldırdılar. İçeri giren güvenlik güçleri çok sayıda öğrenciyi dövdü ve yerlerde sürükledi; 86 öğrenci gözaltına alındı. 29 Nisan'da AİD (Uluslararası Kalkınma Teşkilatı) deposunu yaktıklarını kabul etmeleri için TDGF Merkez Yürütme Kurulu üyesi Oktay Etiman ile ODTÜ öğrencisi Yusuf Aslan'a elektrik işkencesi uygulandı.

Aynı günlerde Balıkesirspor averajla İkinci Lig Şampiyonluğunu yitirmiş; stattan çıkan binlerce kişi TİP il merkezi dışında tüm siyasi parti merkezlerini tahrip etmiş; olayları önlemek isteyen askeri birliklerle de çatışmışlardı. Güvenliği sağlamak için İzmir'den toplum polisi, Ankara'dan da sivil polisler gelmişti. Olayların tırmanma göstermesi üzerine alınan önlemleri yerinde incelemek için Emniyet Genel Müdürü Ömer Naci Bozkurt ve Jandarma Genel Komutanı Nurettin Eken Balıkesir'e hareket etmişti.

Balıkesir'de olaylar ciddiyetini korurken İstanbul'da bir başka hazırlık yapılıyordu: İÜ Orman Fakültesi öğrencisi Esat Korkmaz ve arkadaşları Balıkesir/Sındırgı'da yapıla-

cak olan orman köylülerinin yürüyüşüne katılmak için son eksiklikleri tamamlıyordu. Köylerde dağıtılmak üzere hazırlanan bildirinin Teknik Üniversite'de çoğaltılması sırasında okul polis tarafından basıldı. Bildirilerin ele geçmesiyle siyasi polis bir grup Dev-Gençli'nin Balıkesir'e gideceğini öğrenmişti, ancak eylemin sorumlusu durumundaki Esat Korkmaz büyük bir aymazlık göstererek ya da her Dev-Gençli gibi "*iplemeyerek*" programı ertelemek yoluna gitmedi. İzleyen sabah biri kız 7 arkadaşıyla birlikte Balıkesir'e hareket etti. Yolda vapurda ve Bandırma'dan başlayarak seyehat ettikleri açık kasa araba üzerinden binlerce bildiriyi halka dağıttılar. Kent girişinde inen grup arka mahallelerden geçerek Balıkesir'in Sındırgı çıkışına ulaştı; yanlarında getirdikleri bildirileri otlar arasında gizleyerek binebilecekleri bir araç beklemeye başladı. Bu sırada çevrede gerekli önlemleri almış olan güvenlik güçleri tarafından yakalandılar. Önce Nurettin Eken ve Ömer Naci Bozkurt'un huzuruna çıkarılan Dev-Gençliler, daha sonra Emniyet'in bodrum katına indirildi ve Ankara'dan gelen sivil polislerin güdümünde sistemli bir işkence başladı. Sistemli işkencenin aralarında "*komünişte dayak atmak mutluluğunu tatmak*" isteyen Balıkesir'de ne kadar karakol polisi varsa, hatta trafik polisleri dahil tümü gelip öğrencileri dövdü. Ertesi gün mahkeme edileceklerdi, ancak Adliye'nin çevresi MHP'li militanlar ve dinci gericiler tarafından kuşatılmıştı. Durumun "*vehametini kavrayan*" duruşma yargıcı kaçmıştı. Bir taraftan yargıç aranırken, diğer taraftan mahkeme salonunun kapısında banklar üzerine oturutularak bekletilen Dev-Gençliler'e sıraya giren yüzlerce sivil kişi tek tek gelip tükürdü. Bu arada yargıç bulunmuştu: Duruşma başladı; Esat Korkmaz ve arkadaşları, spor olaylarını örgütlemekle suçlanıyordu. Bu sırada duruşma salonunun kapıları kırıldı, eli sopalı siviller içeri doluştu; yargıç tehdit edildi; Dev-Gençliler hem dayak yiyor hem de yargılanıyordu. Provokasyon o denli belirgindi ki yargıç kendisine yönelen tehditleri

göğüsledi ve Dev-Gençliler'i suçlamak "*düşüklüğünü*" göstermedi: Esat Korkmaz ve iki arkadaşını can güvenliği açısından tutuklarken diğerlerini serbest bıraktı. Karar üzerine MHP'liler ve dinci gericiler, Dev-Gençliler'e ve yargıca saldırdılar; yargıç yine kaçtı; Dev-Gençliler linç olmaktan Emniyet'in bodrum katına atılarak kurtulabildi. Orada bile MHP'li militanlara tek tek tutularak dövdürülen öğrenciler, daha sonra bir üst mahkeme tarafından, "*ordunun manevi şahsiyetini tahkir*" suçundan tutuklanarak Adliye'yi ve Emniyet'i kuşatan faşist ve gericilerin alkışları arasında cezaevine gönderildiler.

İstanbul/Sungurlu direnişi 23 Mayıs 1970'te anlaşmayla sona erdi; işveren Maden-İş'i yetkili sendika olarak tanıdı.

Yurt baskınından bir hafta sonra gözüpekliğiyle tanınan AÜ Hukuk Fakültesi öğrencisi Mustafa Kuseyri, BYYO öğrenci temsilciliğinde 'öldürüldü' Uyarılara aldırmayarak okula gelen Emniyet Birinci Şube Müdürü, yurt baskınındaki acımasız tavırlarından dolayı hınç içinde bulunan öğrencilerce dövüldü, linç olmaktan zor kurtuldu. Kuseyri'nin cesedi savcılığa verilmedi; üzerine Türk bayrağı örtülerek katafalka konulan Kuseyri'nin cesedi başında Dev-Gençliler sabaha kadar nöbet tuttu. Ertesi gün Hukuk Fakültesi'nde bir tören yapıldı; tören sonrası önce Kızılay'a oradan da Zafer Anıtı'na yürünerek "devrim andı" içildi. Olay nedeniyle yayımlanan Dev-Genç bildirisinde, "*Devrimci gençlik Mustafa Kemal Atatürk'ün dediği gibi ne meclise telgraflar yağdırmakta, ne Cumhurbaşkanı'na ne de İsmet İnönü'ye yakarmaktadır. Elinde nesi var nesi yoksa onunla savunma durumundadır. Mustafa Kemal'in emanet ettiği Bağımsızlık ve Cumhuriyeti yeniden onurlu bir raya oturtma sınavını vermektedir.*" deniliyordu.

Koyulhisar Cumhuriyet savcısı Şiar Yalçın, Yüksek Savcılar Genel Kurulu'nun 25 Mayıs 1970 tarihli kararıyla kesin olarak meslekten ihraç edildi.

Aynı gün İstanbul Üniversitesinde bir forum düzenlendi: Forumda, bundan böyle mücadeleye, "*ölmemek için silahla devam edileceği*" kararına varıldı.

31 Mayıs 1970'te İzmir'de, "*Devlet Personel Tasarısı*"nı protesto etmek için astsubay eşleri bir gösteri düzenledi: Saat 10 sularında Hasan Tahsin anıtı önünde toplanmaya başlayan astsubay eşleri ve çocukları, Atatürk anıtına doğru yürüyüşe geçti; olaydan haberli olan toplum polisi, yürüyüşün izinsiz olduğunu söyleyerek göstericileri dağıtmaya çalıştı. Göstericilerin yürüyüşe devam edeceklerini bildirmeleri üzerine toplum polisi yetkilileri "*Dağıtın!*" emrini verdi. Bir anda savaş alanına dönen meydanda hamile ya da çocuk olduğuna bakılmaksızın göstericilerin üzerine coplarla saldıran polis, 10'u çocuk 17 göstericinin yaralanmasına neden oldu. Polisin barikatına karşı ayakkabılarıyla karşı koymaya çalışan kadınlar, sonunda barikatı yarmayı başararak yürüyüşlerine devam etti.

Faşistlerin ve gerici dincilerin saldırılarının yoğunlaşması ve güvenlik güçlerinin acımasızlığı karşısında Dev-Gençliler, militan savunma yolunu seçmek zorunda kaldı. Gelişmenin bu aşamasında geleneksel dövüş araçlarından taş-sopa vb.'leri ikinci plana itilirken, tabanca ilk plana çıktı. Bir Dev-Gençliğe tabanca verilmesi, onun devrimciliğinin "*onaylanması*" anlamına geliyordu artık.

TDGF Merkezi, faşizmin ne olduğunu ve faşizme karşı mücadeleyi açıklayan bir yazı yayımladı; yazıda, ". . .*Faşistlere karşı devrimciler iki yönlü mücadele yürütmelidirler: 1- İdeolojik mücadele: . . .dünyanın faşist yönetimlerden çektiği ızdırapları ve halkların faşizm tarafından ne şekilde katledildiğini göstermek. Kitleleri toplumları, neden millet, ırk, üstün ırk, güçlü devlet ve benzeri gibi soyut kavramlarla değil sınıflar açısından incelemek gerektiğini anlatmak.*

2- Pratik mücadele: Faşistlerin saldırılarını bertaraf etmek, onların ne yaptığını bilmezcesine yürüttükleri saldı-

rılardan devrimcileri korumak, saldırılarını en sert biçimde bastırarak saldırmaya cüret edemeyecek duruma getirmek. " görüşleri yer aldı.

İleri'nin Mayıs 1970 tarihli 3. sayısında Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin, Ömer Güven, İbrahim Öztaş ve Rıfkı Ertuğrul imzalı "*Önümüzdeki Günlerin Getirecekleri.* " başlığını taşıyan bir yazı çıktı: Burada devrimcilerin görevi tek tek sıralanıyordu; ". .*Önümüzdeki dönem karşı-devrimin silahlı saldırısını artıracağı, egemen sınıfların faşist yöntemlere başvuracağı dönemdir. Her dönemin politik çizgisi tutarlı bir askeri çizgi ile birleştirilmedikçe başarıya ulaşamaz. Bu dönemde ne yapmalıyız?*

1- Militan örgütlenmeye önem ve hız vermeliyiz.

2- Karşı-devrimcilerin silahlı saldırganlıklarını etkisiz bırakmak, mücadelenin her biçimine hazırlıklı olmalıyız.

3- Emperyalizmle dövüşen dünya halklarıyla bağlarımızı daha da sıklaştırmalıyız. Bu bağ en güçlü, en sağlam biçimde ülkemizde emperyalizme karşı mücadeleyle kurulacaktır.

4- Saflarımızda bozguncu pasifist ve küçük burjuva entellektüel eğilimleri açığa çıkarıp etkisiz hale getirmeliyiz.

5- İşçi-köylü yığınlarının kendiliğinden gelme hareketlerinin örgütleyicisi olmak ve proleter devrimci politik düzeye ulaştırmak.

Marksist her dönemde devrimcidir. En iyi Marksist odur ki mücadelenin her safhasında devrimci öfkesini pratiği ile birleştirendir. Her devrimcinin görevi devrim yapmaktır."

15-16 Haziran

Davayı taşıdıkları savında olanlar 15-16 Haziran Direnişiyle davayı kimin taşıdığını öğrendiler.

AP'nin çeşitli sermaye çevreleriyle kurduğu bağlaşıklığın bozulması üzerine, parti içi muhalefet açığa çıktı: Demirel-Bilgiç çekişmesi ve hizipleşmesi başladı. Ocak ayında kimi AP'liler Haysiyet Divanı'na verildi; 72 AP'li parlamenter Demirel'e bir *"muhtıra"* vererek ihraçların durdurulmasını istedi. Demirel'in *"muhtıra"* yı önemsememesi üzerine ihraçları uygun görmeyen S. Bilgiç, F. Sükan, Y. Menderes, T. Asal, M. Turgut ve C. Bilgehan AP Genel Yönetim Kurulu'ndan çekildi.

Şubat ayında yapılan bütçe oylaması sırasında parti içi muhalefeti oluşturan ve 41'ler olarak anılan bir grup milletvekiliyle daha önce AP'den ayrılmış 5 milletvekili bütçeye kırmızı oy vererek Demirel'i çekilmek zorunda bıraktı. Bu kez Demirel, Birlik Partisi'nden parayla milletvekili satın alarak *"oy transferi"* yaptı ve Mart ayında yeni bir hükümet kurdu.

Demirel hükümeti Sermaye Piyasası Kanunu, Finansman Kanunu, Nizamı Koruma Kanunu vb. kimi yasal düzenlemelere gitmek durumundaydı. Bu arada OECD hükümete develüasyona gitmeyi önermişti. İktidar diğer düzenlemelere gitmeden önce toplumsal muhalefeti sindirmek ve özellikle işçi sınıfı hareketini ezmek düşüncesindeydi.

Sendikal yaşamın düzenlenmesine ilişkin Meclis'e biri AP, diğeri CHP tarafından olmak üzere iki tasarı verildi. Tasarılar Karma Komisyon'da birleştirildi: Tasarının gerekçesinde, *"1963'te yürürlüğe giren yasanın zamanla bazı boşluklar ve eksiklikler taşıdığı, bu boşluk ve eksikliklerin Türkiye'de bir sendika bolluğu yarattığı, bu sendika bolluğunun ise çalışma ve iş hayatını engellediği, emekçi sınıflara zarar verdiği"* savı ileri sürülüyordu. *". . .bir sen-*

dikanın Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için, o işkolu işçilerinin üçte birini temsil ediyor olması" koşulu getirilerek, *"sendika bolluğu"* nun önüne geçilmesi amaçlanıyordu. Yine, *"en çok işçiyi temsil eden konfederasyon ya da sendikaların uluslararası ilişkilere katılabileceği"* hükmü getirilerek, DİSK'in uluslararası kuruluşlara katılma hakkı ortadan kaldırılmak isteniyordu. Benzer bir yaklaşımla, *"sendikaların yatırım yapabilmesi için en çok üyesi olan konfederasyonun olurunu alma zorunluluğu"* getirilerek, Türk-İş'e kendi üyesi olmayan sendikaları bile kontrol etme olanağı verilmiş oluyordu.

Karma Komisyon'dan geçen tasarı, Mayıs ayında Meclis'e sunuldu; DİSK yoğun bir muhalefet başlattı.

11-12 Haziran'da, sendikal yaşamı düzenleyen yasa tasarısı, yalnızca TİP üyesi Rıza Kuas'ın aleyhte konuşmasıyla Meclis'te kabul edildi; TİP, yasayı imzalamaması için Cumhurbaşkanlığı'na başvurdu.

DİSK önce kararlaştırılacak eylemi yaşama geçirmek üzere *"Anayasal Direniş Komiteleri"* oluşturdu. 13-15 Haziran 1970 tarihleri arasında sendika yönetim kurulları, işyeri temsilcileri ve fabrikaların önde gelen işçileriyle dizi toplantılar yaptı: Bu toplantılarda işçiler çok kararlı bir direniş isteği gösterdi; sendikacıların öne sürdüğü talepleri ve direniş biçimlerini aşan ve açık bir sınıf karşıtlığını sergileyen eylem seçenekleri ileri sürdüler.

Sendikal yaşamı düzenleyen yasa tasarısının Meclis'ten geçmesi üzerine ortaya çıkan işçilerin kendiliğinden eylemi, sadece DİSK yönetimini değil, öğrenci örgütleri dahil bütün sosyalist kuruluş ve hareketleri hazırlıksız yakaladı. Ancak, *"hareket"* in ön planda tutulduğu bir dönemi yaşayan ve *"doğaçlama mücadele"* nin bütün inceliklerini öğrenmiş olan Dev-Gençliler, ilk günün şaşkınlığını kısa zamanda üzerlerinden atarak ikinci gün işçilerin eylemleriyle bütünleşmeyi, yer yer eylemleri yönlendirmeyi başardılar.

TDGF (Dev-Genç) ile İTÜ, ODTÜ, AÜ, HÜ ve EÜ öğrenci birlikleri ve TDGF'ye bağlı 48 örgüt, "*Devrimci gençlik olarak yurtsever ve devrimci bütün kuruluşları, bütün grupları ve bütün kişileri ortaklaşa eyleme ve devrimci güç birliğini sağlam bir şekilde kurmaya* çağırıyoruz" başlığı altında bir çağrı yaptı.

15 Haziran pazartesi sabahı, İstanbul'un çeşitli semtlerindeki fabrikalarda işçiler iş başı yapmadı; Kartal, Eyüp ve Bakırköy yollarında yürüyüşe geçti; yollar trafiğe kapatıldı yer yer polisle çatışmaya girildi. Anadolu yakasında Ankara asfaltı üzerindeki Otosan fabrikasından çıkan yaklaşık 3 bin işçi, Gebze'ye doğru yürümeye başladı; aynı saatlerde, Cevizli'deki Singer fabrikasından çıkan işçiler, onlara doğru yürümeye başladı. Avrupa yakasında Alibeyköy ve Silahtarağa'dan yaklaşık 5 bin işçi yürüyüşe geçti; 4 işçinin yakalanıp Eyüp Karakolu'na götürülmesi üzerine karakol kuşatıldı ve gözaltındaki işçilerin serbest bırakılması sağlandı. İlk günün en önemli olayı Anadolu yakasında Ankara asfaltı üzerinde meydana geldi: Kartal kavşağında işçilerin karşısına bir tabur ve 3 tank çıkarıldı; barikatı bir anda aşan işçiler Soğanlı'da Hacı Ali Demirel'in Haymak Döküm Fabrikası'na ulaştılar ve fabrikanın büro bölümünü tahrip ettiler. İstanbul ve İzmit genelinde gün boyu süren eylemlere ikinci gün devam edilmek üzere ara verildi.

DİSK'in açıklamasına göre ilk gün eylemlerine, "*115 işyeri*" nden "*75 bin*" işçi katılmıştı. TDGF İstanbul Bölge Yürütme Kurulu 15 Haziran gecesi değerlendirme toplantıları yaptı ve ikinci gün eylemlerinde işçilerle daha etkin biçimde dayanışmak ve yürüyüş kollarını kentin merkezine, Taksim'e getirmek için işçilerin yoğun olarak bulunduğu semtlere yayılma kararı aldı.

16 Haziran Salı sabahı Anadolu yakasında Kadıköy ve Üsküdar'a doğru yürüyüşe geçen işçilerin yolu polis ve asker barikatı tarafından kesildi: İşçilerle güvenlik güçleri

arasında ilk büyük çatışma burada çıktı; işçiler ellerindeki sopa ve çubuklarla polislere karşı saldırıya geçti ve onları geri çekilmeye zorladı; bu kez askerler süngü takarak işçilerin üzerine yürüdü, ancak yürüyüş kollarını durdurmaya yetmedi. Aynı saatlerde Avrupa yakasında Topkapı ve Alibeyköy'den Eminönü-Unkapanı yönünde onbinlerce işçi yürüyüşe başlamıştı. Sabahın çok erken saatlerinde Orman Fakültesi öğrencisi Esat Korkmaz'ın yönlendiriciliğinde İstinye Koyu'ndan Levent yönünde harekete geçen Kavel işçileri, Türk-İş'e bağlı Tersane işçilerinin katılımıyla 5-6 yüz kişilik bir grup oluşturmuştu. Maslak'taki jandarma barikatını kadın işçileri öne alarak yaran direniş kolu, Levent yöresindeki işçilerle birleşerek binlere ulaştı. Taksim'e ulaşmakta kararlı gözüken yürüyüş kolunun önü, Tekfen fabrikasının önünde kalabalık bir polis barikatıyla kesildi. Yine kadınlar öne alınarak barikat yarılmak istendi; ancak, toplum polisinin kadınları acımasızca coplamaya başlaması üzerine çatışma çıktı. İşçiler taş ve sopalarla, silahlarını çekip ateşleyen polislerin üzerine yürüdü; yaklaşık 5 dakika kadar süren bu çatışmada ölen olmadı fakat çok sayıda yaralı verildi. Önce havaya ateş ederek geri çekilmeye başlayan polis daha sonra kaçmaya başladı; 1. Levent'te sokak aralarına kadar kovalandı. Zincirlikuyu girişinde asker ve tanklardan oluşan barikat önemli bir çatışmaya yol açılmadan aşıldı; kitle koşar adımlarla bir sel gibi Mecidiyeköy'e aktı. Direnişçilerin Taksim'e ulaşmasını engellemekte kararlı gözüken güvenlik güçleri, yürüyüş kolunun gidebileceği her cadde ve sokağı bir duvar gibi ördüler; bu nedenle Levent yönünden gelen yürüyüş Mecidiyeköy'de sona erdi.

Topkapı ve Alibeyköy'den hareket edip Eminönü ve Unkapanı'na ulaşan yürüyüş kolları onbinlerce işçiden oluşuyordu; polis ve asker işçilerle kesin bir çatışmaya girmekten kaçındı; Önce Galata Köprüsü'nü, ardından da Unkapanı Köprüsü'nü açarak, yürüyüş kollarının Taksim'e

ulaşmasını engelledi.

İkinci gün eylemleri Kadıköy'de kanlı oldu: İskele ve Yoğurtçu Parkı çevresinde yoğun çatışmalar yaşandı; polis araçları, kimi özel otolar, Kadıköy Kaymakamlığı ve AP binaları tahrip edildi. Olaylarda Yaşar Yıldırım, Mustafa Bayram, Mehmet Gıdak adlı işçilerle Abdurrahman Bozkurt adlı işkembeci ve Yusuf Kahraman adında bir toplum polisi öldü; 200 kişi yaralandı.

16 Haziran günü akşama doğru hükümet İstanbul, İzmit ve Gebze ilçe merkezinde sıkıyönetim ilan etti. İşçi sınıfının kendiliğinden kabarışı karşısında şaşkına dönen DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, radyodan şu açıklamayı yapıyordu: *"Aranızda çeşitli maksatlar güden kişiler, çeşitli kılıklara bürünerek girebilir. Hatta daha kötüsü gözbebeğimiz şerefli Türk ordusunun bir mensubuna da taş atabilir. DİSK genel başkanı olarak sizi uyarıyorum."*

DİSK yöneticilerinin direnişi sona erdirme çağrısıyla işçiler fabrikalarına geri döndü. İki gün süren olaylar nedeniyle 422 işçi işten atıldı; 162 kişi tutuklandı. İktidarın *"isyan"* ve hatta *"ihtilal provası"* olarak nitelemesine karşın 15-16 Haziran direnişiyle ilgili olarak sadece bir tek işçi 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefetten mahkûm edilebildi; Sendikalar Yasası'nın direnişlere yol açan maddeleri 9.2.1972 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi.

15-16 Haziran Direnişi, pratik yakıcılığının ötesinde, o güne değin Türkiye solunda ideolojik olarak var olan ya da kimi çevreler tarafından yaşatılmaya çalışılan yargıları da yerle bir etti. Sosyalist harekette işçi sınıfının toplumsal devrimdeki rolü ve müttefiklerine dayalı tartışmalar bakımından bir ayraç rolü oynadı ve hareketin sonraki gelişimi üzerinde belirleyici etkide bulundu. Öncelikle işçi sınıfının toplumsal varlığı ve bilinci kapsamındaki tartışmalara son verdi. Tüm demokratik istemlerin taşıyıcısı olarak yaşama geçen 15-16

Haziran Direnişi, Türk solunda büyük çalkantılara yol açan *"işçi sınıfının toplumsal devrimde önderliği rolünün söz konusu olamayacağı ya da tartışmalı olduğu"* yaklaşımı, bir anda tartışma gündeminin dışına çıktı. Kemalistler'le iç içe olan bir kesim *"Demokratik Devrimci"* de yaşayagelen, *"ordunun bir kurum olarak işçi sınıfının devrimdeki müttefiki"* olduğu düşüncesi, herkesin kolayca anlayabileceği bir biçimde pratik tarafından geçersiz kılındı.

Her Şey Kitle İçin

15-16 Haziran Direnişi "kafalar" da bir "deprem" yarattı: Kitleye koşan Dev-Gençliler, kafalarındaki "öncü hareket" modelleriyle çelişki oluşturan "ortodoks tavırlar" sergilemeye başladı.

1970 ilkbaharında artık üniversiteler eskisi gibi değildi *"Devrim"* in hemen her türlü lojistiğini sağlayan merkezler olmaktan çıkmıştı bir bakıma; kimi üniversiteler polislerin denetimine verilmiş, kimi üniversiteler faşistlerin işgaline uğramıştı. Hareket militanlaşmış, geleneksel mücadele araçlarından sıyrılmış, ateşli silahların kullanıldığı daha özel pratik beceri isteyen bir konuma yükselmişti. Kitle militan hareketin peşinde koşmaktan yorulmuştu. Ortaya çıkan boşluk işçi sınıfının ve köylülüğün kendiliğinden hareketi tarafından dolduruldu. Öğrenciliğin sınırlarını aşarak *"devrim yapmaya"* soyunan Dev-Gençliler için pratikte üniversiteye sıkışıp kalmak zaten yanlıştı. Kışları *"devrim yapmak"* yazları *"devrimi tatile sokmak"* dönemi kapanmıştı. Siyasal iktidarın ve sivil faşist güçlerin sıkıştırmasıyla özünde dar ve oynak olan küçük burjuva temel, daha da daralmıştı; yeni olanaklar yaratarak bu dar alandan sıyrılıp çıkmak yaşamsal önemdeydi. Bu yol ayrımında Dev-Gençliler, *"öncü harekete dayalı devrim"* kapsamında bir yandan kentlerden aldıkları ivmeyle kırlara sıçramaya, düzenin yapay dengesini bozup kitleleri sıcak devrim savaşına sokarak kırlardan kentleri kuşatıp bir gün *"devrim yapmaya"* ; diğer yandan yığınlar içinde çalışmaya, *"öncünün"* peşinden sıcak savaşa girecek olan kitleleri o günlere hazırlamaya girişti. Bu yönelim iki önemli sonucu da beraberinde getirdi: *"Yapay denge"* yi bozmayı amaçlayan ve legal kazanımları *"provoke"* ederek ilerleyen *"öncüler"* yönelimiyle üzerine binalandığı küçük burjuva olanakları hızla tüketerek kendinin de içinde *"boğulacağı"* noktalara taşıdı; kitle

çalışması yönelimiyle yine küçük burjuva bir olanak olan *"öncü harekete"* dayalı devrim modellerini yığınların *"ortodoks bahçesi"* nde yaşatma olanağı bulamadı.

Bütün söylenenlere karşın genelde *"Demokratik Devrimciler"* cephesinde bir birlik de yoktu: *"Demokratik Devrimciler"* den *"yararlanmak"* isteyen geleneksel aydınlar ve *"zinde güçler"* , Kemalistler'den *"yararlanmak"* isteyen *"kuyrukçular"* , Kemalizm'in duvarlarını aşıp bunlardan uzaklaşmak isteyen *"öncüler"* bir yumak durumundaydı.

İşçi sınıfının öz örgütü olduğu savında olan TİP'in ve işçi sınıfının demokratik kitle örgütleri olan sendikaların dışında kalan *"Demokratik Devrimciler"* , 1970 ilkbaharında hareketi işçi sınıfına taşımak, sendikalar koşutunda işçi sınıfının kimi demokratik istemlerini kucaklamak için Devrimci İşçi Birliği'ni kurdu. İstanbul Merkezli olan Devrimci İşçi Birliği, gereğinde şubeler açarak genişleyecekti. Yine 1970 bahar aylarında TİP çizgisinde çalışmalarını sürdüren Harun Karadeniz'in çabalarıyla Kartal'da bir İşçi Birliği kurulmuştu. İsmet Oran, Ekrem Şıkak, Muammer Öztuksavul, Metin Atılal, Kamil Kalambaklı, Halil Çalışır, Muharrem Bezgin ve İhsan Memoğlu'nun kurucular olarak yer aldığı Devrimci İşçi Birliği'nin tüzüğü 31 Mart 1970 tarihli Türk Solu'nda yayımlandı: Amaç maddesinde, " *.başta işçiler olmak üzere halkın menfaatlerinden hareket ederek Anayasa'nın verdiği ilerici hakları sonuna kadar kullanır, işçi ve yoksul köylü ittifakını sağlar, işçilerin ekonomik, kültürel ve sosyal yönden gelişerek söz sahibi olması için gerekli ortamın hazırlanmasını başlıca görev sayar, halkımızı sömüren, aldatan her türlü akım ve kuruluşlara karşı mücadele ederek işçileri uyarıp bilinçlendirir ve her alanda onların çıkarlarını savunur, İşçi Birliği mücadelesi içeriğinde tüm işçi menfaatleri açısından yanında gördüğü ilerici kuruluşlarla güçbirliğinde bulunur, anti-emperyalist*

mücadelelerde kendi yerini saptar" deniyordu.

Devrimci İşçi Birliği'nin kuruluşunun gerçekleştirildiği günlerde özellikle İstanbul'da daha sistemli ve disiplinli bir kitle çalışması başlatıldı: İşçi Birliği'nin bulunduğu Alibeyköy/Silahtarağa, Topkapı ve Kartal merkez olmak üzere geniş çalışma bölgeleri ayrımlanmıştı. Balıkesir Cezaevi'nden çıkıp 15-16 Haziran Direnişi öncesi İstanbul'a gelen Esat Korkmaz'ın, İşçi Birliği'nin sekreterliğine getirilmesiyle *"Milli Demokratik Devrimciler"* kitle çalışmalarında egemenlik kurdu.

10 Temmuz 1970 günü Derby Lastik Eşya Fabrikası'nda, 15-16 Haziran Direnişi'nin yapıldığı günlerin karşılığı olan ücretlerin işçilere ödenmemesi üzerine, saat 8'de direniş başladı: Asker ve polis zor kullanarak direnişi kaldırdı; 15 işçi işten atıldı.

20 Temmuz'da, Atatürk Üniversitesi Yönetim Kurulu İsmail Beşikçi'yi, *"Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller"* kitabını yazarak ve yayımlayarak Anayasa'yı ihlal ettiği gerekçesiyle üniversitedeki görevinden uzaklaştırdı.

Temmuz ayında beklenen bir gelişme somuta dönüştü: Mihri Belli çevresinin çizgisinde yürüyen Dev-Gençliler, önceleri hemen her eylemde atılan *"ordu gençlik el ele"* sloganını, bu kez 15-16 Haziran olayları sırasında *"ordu işçi el ele"* biçiminde yaşama geçirmeye çalıştı. Aydınlık sosyalist derginin Temmuz 1970 tarihli 21. sayısında Aydınlık imzasıyla şu yorum yapılıyordu: " *.Büyük işçi direnişi sırasında işçilerin davranışı, Demirel iktidarının, son zamanlarda oynamakta olduğu büyük oyunu, hiç değilse er ve kıta subayı kademesinde, oynayamaz duruma getirmiştir. Bu oyunun, ordu ile devrimci gençliği, işçileri köylüleri karşı karşıya getirerek uzaktan seyredip keyfine bakma oyunudur. Böylelikle Ordu, şaibeli iktidarın halka karşı politikasının savunucusu olarak gösterilecek ve Ordu ile devrim-*

ci güçler arasında uçurumlar açılacaktır. . Direniş yürüyüşleri sırasında bu oyun işçiler tarafından geniş ölçüdü başarısızlığa uğratıldı. Asker, subayı ile mehmetçiğiyle, toplum polisinin tam tersine, işçiye karşı silah kullanmayı genellikle reddetti. Hemen her yerde işçi ile mehmetçik aynı vatanın çocukları oldukları bilinciyle kardeşlik ilişkileri kurdular. "İşçi Ordu El Ele-Milli Cephede" sloganı direniş yürüyüşlerinin en etkili sloganı oldu. Türk Ordusu tarihi geleneğine bağlı kaldı ve Amerikan emperyalizminin işbirlikçisi bir iktidarın emrinde kendi emekçi halkına karşı koymadı.

Ve şimdi, İstanbul ve Kocaeli sıkı yönetim altındadır. . kamuoyuna yayılan. . . işkence haberleri, polisin de amiri durumunda bulunan Sıkıyönetim Komutanı'nın yayımladığı bildirilerin ince ve saygılı diliyle çelişmektedir.

Gerçek şudur ki, Demirel iktidarı, sorumluluğunu tamamen taşıdığı 15-16 Haziran olaylarında toplum polisinin uğradığı bozgunun öcünü işçilerden ve devrimci gençlerden almak için sıkı yönetimden yararlanma yolunu bulmuştur. Bu, Demirel'in arkasındaki işbirlikçi asalak sınıfların, kendi eserleri olan iktisadi ve siyasi çıkmazdan kurtulmak için ordu ile milli güçleri karşı karşıya getirme oyununu, büyük işçi direnişi sırasında başaramadığı bu oyunu, Sıkıyönetim altında, hiç değilse bir süre için oynayabildiğini gösterir.

Bu oyunu başarısızlığa uğratmak ulusal görevdir.

Aydınlık'taki bu yorum koşutunda Kurtuluş'un Temmuz sayısında Marksist devlet teorisiyle *"alay eder"* biçimde, *"Sıkıyönetim Tarafsız Kalmalıdır"* başlığı altılınca, *"Beyaz Aydınlık-Kırmızı Aydınlık"* ayrılığından bu yana *"Kırmızı Aydınlık" "kampı"* nda için için sürmekte olan anlaşmazlıklar günyüzüne çıktı: Mahir Çayan ve Münir Ramazan Aktolga tarafından temsil edilen ve Dev-Genç Merkez Yönetimine de egemen olan Dev-Gençliler, Aydınlık sosyalist dergi çevresine bağlı yayınları dağıtmayı reddetti. Ben-

zer gelişme İstanbul'da da gözlendi: Kurtuluş'un Temmuz sayısının dağıtımı durduruldu; Esat Korkmaz ve Mustafa Gürkan, Mihri Belli'yle konuşmak için Ankara'ya gitti; konuşmada Belli, *"Eliniz kalem tutuyorsa ek sayı çıkarın"* dedi. Ancak yaşamın hızlı akışı içinde bir ek sayı çıkarma olanağı bulunamadı.

1970 Ağustosu'nda AP iktidarının haşhaş ekimini kimi yörelerde yasaklaması üzerine protesto gösterileri düzenlendi: Merzifon, Çivril, Eşme, Çorum ve Malatya'daki mitinglerde yasaklama kararı nedeniyle *"emperyalizm ve işbirlikçileri"* kınandı. Yine aynı ay içinde Salihli'de üzüm ve pamuk; Gaziantep'te fıstık; Gülnar, Eşme, Alaşehir, Gülşehir ve Tarsus'ta üzüm üreticileri mitingleri yapıldı. Mersin ve Gaziantep'te işsizliği ve pahalılığı protesto gösterileri düzenlendi. Batman'da ise komando zulmünün kınındığı *"Özgürlük Yürüyüşü"* ne binlerce köylü katıldı. Turhal, Tokat, Göksun, Ulus ve Devrek'in orman köylüleri meydanlara dökülürken. Polatlı'da topraksız 30 köy halkı miting yaptı.

İzmir/Tire Yenioba ve Kızılcaavlu köylüleri ağa topraklarını işgal etti; Gaziantep'te Osmanoğulları, Kuzuyatağı, Nallıhan'ın Narlıdere, Pazarcık'ın Köskenli, Aslanbey, Zeyneppınar, Pilo ve Dedeler köylüleri ağa topraklarına el koydu ve üzerlerine gönderilen jandarmayla çatıştı. Maraş'ın Emiroğlu köylüleri Hacı Ömer Ağa'nın hazineden el koyduğu topraklarını işgal etti. Siverek'in Teşt köylüleri, Şeyh Halit Gürpınar'ın gaspettiği toprakları geri almak için giriştikleri mücadelede önderleri Ali Rıza Keskin'i yitirdiler.

Ege ve Karadeniz'de tütün üreticilerinin başlattığı mücadele Mayıs'ta çay üreticilerine daha sonra da fındık üreticilerine sıçradı: Giresun, Ordu, Fatsa ve Bulancak'ta fındık üreticileriyle devrimci gençlerin dayanışması çerçevesinde yapılan yürüyüşlere binlerce köylü katıldı; yollar kesildi, tüccarların işyerleri tahrip edildi; olaylarda bir üretici öldü, yüzlerce öğrenci ve köylü tutuklandı. Aynı günlerde bir grup

Dev-Gençli de Ege köylerine dağıldı: Söke'nin tüm köyleri tek tek tarandı, ekonomik durum değerlendirmesi yapıldı, siyasal hedefler gösterildi. Ayvalık'ta zeytin üreticileri arasında çalışıldı: Yapılan mitinge kalabalık bir köylü grubu katıldı.

22 Ağustos 1970'te Yapı İşçileri Sendikası (YİS), Aliağa Rafinerisi inşaatında grev kararı aldı: 23 Ağustos sabahı saat 8 sularında Rafineri'ye gelen Sovyet teknisyenleri grevci işçiler içeri sokmadı; teknisyenler geri döndü, bu arada teknisyenleri getiren aracın şoförüyle grevci işçiler arasında tartışma çıktı; tartışmaya müdahale eden sendika genel başkanı Necmettin Giritlioğlu, şoförün tabancasından çıkan kurşunlarla can verdi. Olayla ilgili olarak Aydınlık Sosyalist derginin Eylül sayısında şu görüşlere yer veriliyordu: " *. .Necmettin'in İzmir ve Ankara'daki cenaze törenlerinde Amerikan emperyalizmine ve tüm yerli köpeklerine karşı sonuna kadar mücadele edeceklerine yemin eden işçiler, meselelerinin örgütlenerek milli demokratik devrim mücadelesinin en önünde kavgaya girmek ve devrimi sürdürerek siyasi iktidarı ele geçirmek olduğunu anlamaya başladılar. İçleri, bu zor kavgayı sürdürerek zafere ulaşabilmek için en gerekli ve en keskin silah olan kendi sınıflarının ideolojisini, yani proletaryanın devrimci ideolojisini öğrenme hırsıyla dolup taştı. Böylece, ekonomik nitelikteki bir işçi grevi Necmettin'in ölümü ve oradaki proleter devrimci arkadaşların doğru yöndeki çalışmalarıyla politik bir nitelik kazandı...*"

Yaz boyunca Dev-Gençliler kentlerin coşkusunu kırlara taşımıştı; şimdi okullar açılıyordu, kır etkinliklerinde deneyim kazanan öğrenciler kentlere *"göçüyor"* du. İşçi sınıfının önemli bir kesimini barındıran İstanbul'da yaz boyunca etkin kitle çalışmaları yürütüldü: Fabrikalar, fabrikaların yakın çevresi, işçi semtleri, gecekondu bölgeleri, hemen her siyasal grubun ilgi odağı olmasına karşın buralardaki çalışmalar

genelde Dev-Genç'in siyasal çizgisinin egemenliği altında yürüyordu. Kartal'da Mehmet İncili, Mete Sönmez ve arkadaşları, Topkapı bölgesinde Elif Gönül Tolon ve arkadaşları, Alibeyköy, Silahtar, Eyüp bölgesinde ise Esat Korkmaz ve arkadaşları çalışmaları organize ediyordu. Alibeyköy/Silahtarağa Devrimci İşçi Birliği'nin örgütsel varlığı ve sürükleyici çalışması nedeniyle bu bölge çalışmaları öne çıktı ve tüm İstanbul düzeyinde yürütülen mücadelelerde yol gösterici duruma yükseldi. Fabrikalarda oluşturulan komiteler aracılığıyla işçi eylemleri yönlendirilirken kentlerde kalan ve eylemsizlikten bunalan Dev-Genç militanları kullanılarak patronlar, patron yanlısı yöneticiler ve sarı sendikacılar yıldırılıyordu.

Devrimci İşçi Birliği, *"işçilerin emonomik, kültürel ve sosyal yönden"* gelişmesi için verilecek mücadeleyi omuzlamak üzere kurulmuştu: *"Demokratik Devrimciler"* tarafından temsil edilen ancak TİP'in ve sendikaların dışında üniversitelere sıkışıp kalan mücadele anlayışının işçi sınıfı içine taşınması amaçlanmıştı. Ne var ki bu görevler bir kitle örgütünün, yani sendikanın altından kalkabileceği türden görevlerdi. İşçi Birliği ise bir dernekti: Mücadelenin yoğunlaşmasına koşut olarak örgütsel zaafı açığa çıkmaya başladı. İşçi Birliği'nde hemen her gün çeşitli fabrikalardan işçilerin katıldığı eğitim dersleri veriliyordu; parasız ilaç dağıtılıyor ve haftanın belli günleri gönüllü doktorlar hasta kabul ediyordu. Dev-Gençli kadın militanlar okuma-yazma bilmeyen işçilere belli bir disiplin içinde okuma-yazma öğretiyordu. Halkın ilgisi yoğundu; özellikle hasta kabul günleri uzun kuyruklar oluşuyordu. Ancak sendikal mücadelede ve bu mücadeleyle ilgili olarak işlerinden atılan işçilere yardımcı olmada İşçi Birliği örgüt olarak yetersiz kalıyordu; mücadelenin bu boyutları dernek tipi örgütleri aşıyordu. Ama Dev-Gençliler her alanda olduğu gibi bu alanda da dernek tipi bir örgütle varabilecekleri en uç çalışma biçimlerini yaşama ge-

çirdiler: Türk-İş'e bağlı kimi işyerlerinde işçileri istifa ettirerek DİSK'e geçmelerini sağladılar; özellikle örgütsüz durumdaki küçük işyerlerinde örgütlenme çalışmalarına gittiler ve örgütledikleri işçileri DİSK'in ilgili bölge temsilciliklerine teslim ettiler. İşten atılan işçilere yardım konusunda DİSK'in ilgili sendika yöneticilerine yoğun baskı uyguladılar. Kısacası, sendikal mücadele temelinde DİSK'in yan kuruluşu konumunda bağımsız, kendi başına buyruk bir çalışma yürütülüyordu. DİSK yönetimi bu çalışmalara fazla sıcak bakmamakla birlikte doğrudan karşı da çıkamıyordu: Daha doğrusu DİSK içindeki iktidar mücadelesindeki her grup Dev-Genç'in bu güncel ve popüler gücünden yararlanmak istiyordu.

İşçi Birliği'nin işçi eylemleri üzerinde egemenlik kurması, siyasi polisi ve gerici çevreleri harekete geçirdi: Gericiler, Devrimci İşçi Birliği'nin insani nitelikteki çalışmalarına halkın ilgisini kırmak için geceleri İşçi Birliği binasını taşlıyor, kapı pencereleri siyaha boyuyor ve çevreye tehdit sloganları yazıyordu. Siyasi polis, yöneticileri ve Birliğe gelip gidenleri tek tek izliyordu. Sekreter Esat Korkmaz sık sık sudan nedenlerle gözaltına alınıyor ve kendisine işkence yapılıyordu.

TDGF Eylül ayının başında bir durum değerlendirmesi yaparak bütün devrimcileri, bütün yurtseverleri güçbirliği yapmaya çağırdı: Devrimci Gençliğin Milli Cephe Çağrısı başlığı altında, " *.Nasıl 1919'ların mücadelesi milli kurtuluşçuların devrimci cephesiyle İngiliz, Fransız, İtalyan ve onların uşağı Yunan kuvvetlerinin karşı-devrimci cephesi arasında oldu ise 1970'lerin mücadelesi de milli kurtuluşçuların devrimci cephesi ile Amerikan emperyalizmi ve işbirlikçilerinin karşı-devrimci cephesi arasındadır. 1970 Türkiye'sinde bu cepheler seçilmeye başlanmıştır. 1919 Milli Kurtuluş mücadelesi, 1923 Cumhuriyetin ilanı, 27 Mayıs 1960 devrimi çizgisinden sonra gelecek olan*

bağımsız ve demokratik Türkiye'yi kuracak olan devrimdir. . Türkiye devrim tarihini yazmak için yalnız kendi örgütlerimizde, yalnız kendi dar çerçevemizde çalışmak yatmemektedir. Görevimiz bütün bu çalışmalarımızı geniş halk kitlelerine propoganda, ajitasyon ve eylemlerle benimsetmek, örgütler arası gerçek dayanışmayı kurmak, devrimci mücadeleyi Türkiye topraklarında yaşanılan bir gerçek haline getirmek olmalıdır. Görevimiz, gericilerin gelip geçici zaferlerinin karşısında şaşırmak değil, gericilerin gelip geçici baskı ve terörleri karşısında susmak değil, tersine daha güçlü ve daha cüretkâr çalışmalara girmek, bunun için de devrimci güçbirliğini hızlandırmak, bu yolda ciddi adımlar atmak olmalıdır." deniyordu.

Eylül ayının ilk yarısında İstanbul/Topkapı'daki Plastel Plastik ve Kauçuk Sanayii Fabrikası, önder durumdaki devrimci işçilerin işlerine son verilmek istenmesi üzerine işgal edildi: İşgal eylemine Esat Korkmaz, Elif Gönül Tolon ve Kadriye Deniz Özen de katıldı. Fabrikanın çevresi Birinci Şube'ye bağlı sivil polisler, toplum polisi ve askerler tarafından kuşatıldı. Sürekli, işgalin kaldırılması durumunda kimse hakkında soruşturma açılmayacağı, kimsenin işine son verilmeyeceği anons ediliyordu: Ama diğer taraftan fabrikaya yiyecek ve içecek girişi yasaklanmış, dışarıyla her türlü bilgi alışverişi engellenmişti. İşgalin diğer fabrikalara sıçramasından korkan güvenlik-güçlerinde büyük bir tedirginlik gözleniyordu. Onun için sürekli *"alttan güreşiliyordu"* . Gergin bekleyiş sürerken işgalci işçiler fabrika içinde bir değerlendirme toplantısı yaptı: Toplantıda işgalin devamına, bir bildiri kaleme alınarak dışarı çıkarılmasına karar verildi. Kaleme alınan ve tartışılıp kabul edilen bildirinin dışarıya çıkartılması için çareler aranırken güvenlik yetkilileri anonsla baştemsilciyle konuşmak istediklerini bildirdiler. Yetkililerin kimseye dokunulmayacağı konusunda baştemsilciyi ikna etmeleri üzerine direniş zaafa uğradı; ki-

mi temsilcilerin de baştemsilci yönünde eğilim göstermeleri üzerine Esat Korkmaz ve arkadaşlarının bütün çabalarına karşın işgal kırıldı. İşgalin kaldırılacağının bildirilmesi üzerine Birinci Şube Müdürü Ilgız Aykutlu, içeride Dev-Gençliler'in olduğunu, girip onları yakalayacaklarını söyledi. Esat Korkmaz ve arkadaşları daha önce ayarlanan yol ve araçlarla fabrikanın arka duvarını aşarak rastgele bir eve sığındılar, ancak polis kuşatmasını aşamayarak yakalandılar; fabrikayı denetim altına alan güvenlik güçleri işgalci işçileri gözaltına aldı.

18 Eylül 1970'te 20 Aralık 1969'da yakalanan Deniz Gezmiş ve onunla birlikte tutuklanan Cihan Alptekin serbest bırakıldı.

Taylan'ın ölümünün 1. yıldönümüne denk gelen Eylül ayının son haftası TDGF tarafından *"Taylan Özgür Haftası"* ilan edildi: SBF ve ODTÜ'de yapılan forumlarla başlayan hafta içinde o günlerde Filistin gerillalarına karşı düşmanca davranan Ürdün Elçiliği'ne yönelik gösteriler düzenlendi.

Herkes Kendi Yoluna

Aile içindeki kavgalar en kötü olanlarıdır ve en kötü biçimde yürütülürler.

1970 sonbaharına girilirken sanki bir şeyler sallanıyordu. Her şeyi yeniden düşünmeye zorlayan köklü bir politik dönüşüm vardı. Düzenin karşı saldırısı gevşek örgütlü kampus temeline dayalı öğrenci hareketini dağıtmaya yetmişti. Bir bakıma öğrenci hareketi yolunu tamamlamış görünüyordu; artık gün başka mücadele biçimlerine gebeydi. Temel görev halkı örgütlemek ve doğrudan doğruya kitlelerin *"kendilerinin hareket etmelerini"* sağlamaktı; her şeyden önce *"demokratik siyasal örgütlenme"* ye giderek halka mücadelenin ne olduğunu anlamasına olanak sağlamaktı. Ama böyle olmadı *"silahlanma"* yoluna gidildi; silahlanma, demokratik siyasal örgütlenme *"zararına"* çalışmaya başladı. Pratikte kitleleri bütünüyle denetlemek olanaksızdı; bu kaçınılmazlığı yaratan mutlaka teşvik edilmesi gerekmeyen ancak kaçınılmaz olarak var olan halkın *"kendiliğindenliği"* diye bir gerçek vardı. Bu gerçek gereğinden fazla abartıldı: Arka arkaya patlayan kendiliğinden kitle hareketleri karşısında, *"öncü"* olmaya soyunan kadrolar kitlenin gerisine düşüp geçici bir panik içine düştü. Kendiliğindenliğe, ideolojik olarak *"neyin yanlış neyin doğru olduğunun"* kılavuzluğundan kurtulmak için inanılıyordu. Kitlenin her türden mücadeleye hazır olduğu yaygın inancına bağlanarak, *"öncüler" "devletten kurtulma"* savaşına girdi; *"devletin güçleriyle kitlelerin kendiliğinden mücadelesi"* karşı karşıya bırakıldı.

Karşı saldırının yükselmesi öğrenci hareketlenmesinin ya da yeni örgütlenme ve mücadele yolları bulunmasının sonu demek olmamasına karşın öğrencilerin hareket edebileceği siyasal alanı önemli ölçüde daralttı; bu durum şiddet anlayışının öne çıkmasına yol açtı.

Üniversiteyi demokratlaştırmak için başlayan öğrenci hareketi, işçi sınıfının ve köylülüğün bir kesimiyle bağlaşıklık kurarak kurulu düzeni ciddi biçimde tehdit etti; yoksa öğrenci hareketinin etkisi bu denli derin olamazdı. Ancak toplumun bu kesimleri kendiliğinden kabarınca öğrenci kökenli hareketin öncü rolü kayboldu; insiyatifi yeniden ele almak için girişilen çabalar genelde sonuçsuz kaldı; devletin karşı saldırısı karşısında ve iç savaşın gölgesinde öğrenci örgütleri çaplarını aşan bir görev altına girdiklerinden legal mevzilerini geleneksel örgütlere ve sendikalara kaptırdı. Kazandıkları zaman zaferleri kimi kez bir *"trajikomiğe dönüştü"* ya da bundan ya siyasi partiler yararlandılar ya da sendikalar.

15-16 Haziran sonrasında burjuvazinin otorite bunalımı yoğun biçimde tartışılmaya başlandı. Burjuvazi, egemenliğini parlamenter biçimler altında sürdürebilecek miydi? O günlerde bu durumu tartışılır kılan çarpıcı gelişmeler gözlenmekteydi: AP iktidarı, SSCB ve Arap ülkeleriyle yakın ilişkiler içine girerek ABD karşısında daha bağımsız bir politika izlemeye başladı. Ekonomik ilişkilerin zorlamasıyla varılan bu politika değişikliği sonucu, uluslararası kapitalizm AP'den desteğini bir ölçüde çekti. Ama diğer yandan uluslararası kapitalizm de seçeneksizdi: CHP'nin *"ortanın solu"* siyaseti henüz burjuvaziden güven oyu almış değildi; sağın uç partileri MHP, MNP (Milli Nizam Partisi), GP (Güven Partisi) ve DP (Demokratik Parti) ne tek tek ne de tümü bir arada büyük burjuvazinin iktidar seçeneği olamayacak denli güçsüzdü.

15-16 Haziran direnişi ve burjuvazinin bocalaması, bunlara koşut olarak büyük burjuvazinin seçeneksizliği, *"solda"* bir *"proleter devrimci parti"* sorununu yeniden gündeme getirdi. TİP ve Dev-Genç kongreleri yaklaşırken 7-8 ay öncesine değin *"birlik"* ve *"bütünlük"* içindeymiş gibi görünen *"Milli Demokratik Devrim"* cephesi, yakın gele-

cek *"hesapları"* ve *"proleter devrimci parti"* projesi bakımından kendi içinde kümelere ayrıldı: TİP yönetiminin *"proleter devrimciler"* in eline geçmesi durumunda TİP'in proletaryanın öz örgütü olabileceğini ve yakın bir gelecekte ilerici bir ordu darbesi olasılığını geçerli görenler Mihri Belli ve çevresindeki; legal bir *"proletarya partisi"* oluşturup mücadeleye öncülük ederek ordunun olası ilerici "davranışı"nın devrimci mücadele lehine kullanılabileceğini düşünenler Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Sosyalist çevresinde; ilerici bir ordu darbesini olasılık dışı gören ve *"illegal"* bir parti içinde devrimci bir silahlı mücadeleyi örgütlemek gerektiğini ileri sürenler Mahir Çayan çevresinde; entelektüel gevezeliklerle zaman öldürmenin anlamsızlığını vurgulayan, hemen silahlı bir örgütün temellerini atarak dağa çıkılmasını, cephe açılmasını ileri sürenler Deniz Gezmiş çevresinde; ve bir *"sosyalist kurultay"* toplanarak bütün sosyalist eğilimlerin yasal bir partide birleştirilmesini ve iktidarın kırlardan kentlere doğru parça parça ele geçirilmesini savunanlar Doğu Perinçek çevresinde toplanmaya başladı.

1970 sonbaharında yapılacak olan TİP IV. Kurultayı'na hazırlık olmak üzere iki yönlü bir *"saldırı"* başlatılmıştı: Bir yandan kitle çalışmalarına ağırlık verilerek TİP'in beslenme alanlarını daraltmak, diğer yandan yerel örgüt yönetimlerini ele geçirerek TİP Merkez yönetimini düşürmek. Kitle çalışmaları Dev-Genç'in militan gücü ve zengin küçük burjuva olanaklar kullanarak çok kısa bir zamanda fabrikalara, tarlalara ve yerleşim yerlerine yayıldı: Sendikalar ve parti dışından *"dernek"* tipi örgütlenmelerle yürütülen bu çalışmalar sonunda oluşturulan eylem komiteleri, *"kendi kendine örgütlenmeyi"* getirdi; bu örgütlenme yerel gereksinmelere bir ölçüde karşılık verdi; embriyonik de olsa mevcut düzene meydan okuyan yeni toplumsal yapılar yarattı. Fabrikalarda yaratılan devrimci güç, işçilere belirli kazanımlar sağlamıştı ama toplumsal siyasaların değiştirilmesi

mücadelesinde fazlaca başarılı olunamadı; sendikal mücadeleye dolaylı yoldan katkıda bulunulabildi. Çalışmalar sendikalaştırılamadığı tam tersine dernekleştirildiği için bu anlamda devrimci düşünce dünyası bir türlü güncelleştirilemedi, gerçeklere uydurulamadı. Örgütsel amatörlük Dev-Genç militanlarını, fabrikadan fabrikaya, tarladan tarlaya, işçilere köylülere, genel anlamda yoksullara hizmet götüren, onlara yiyecek, ilaç dağıtan çağdaş *"Robin Hood"* lar durumuna düşürdü.

"Devrimci Muhalefet" adı altında TİP içinde yürütülen çalışmalar da bundan farklı bir sonuç vermedi: IV. Kurultay yaklaşırken, büyük kongre delegelerinin seçildiği yerel kongreler kıyasıya bir mücadeleye sahne oluyordu; TİP Merkez yönetimi *"Devrimci Muhalefet"* i saf dışı etmek için idari yollara başvururken, *"Devrimci Muhalefet"* , *"devrimci şiddet"* i de kullanarak İstanbul ili dahil ülke düzeyinde pek çok yerel örgüt yönetimini ele geçirdi. Kazanılan kongrelerin ardından TİP örgütleri daha etkin bir çalışma içine giremedi; tam tersine faaliyetsizleşti: dernekler ve öğrenci örgütleri asıl yönetim merkezleri olarak öne çıktı; *"Devrimci Muhalefet"* partileşemedi, Parti dernekleşti.

Ekim ayına bu hava içinde girildi. Ayın ilk yarısında İstanbul'da bir başka işgal olayı patlak verdi. 15-16 Haziran olaylarında çalışmadan geçen beş günün ücreti işveren tarafından ceza olarak kesilmek istenince 14 Ekim 1970 günü Eyüp/Gıslaved işçileri fabrikayı işgal etti. İşgal kararı fabrikadaki işçi önderleriyle Devrimci İşçi Birliği yöneticilerinin yaptığı bir dizi değerlendirmeler sonucu alınmıştı. Eylemi, Plastel Plastik Fabrikası işgalinde yakalanan ve mahkeme tarafından serbest bırakılan Esat Korkmaz organize ediyordu. Polisin her an saldırabileceği kanısına varıldığından Esat Korkmaz ve Cemile Çerçel'in, çıkabilecek bir çatışmada gerekli örgütlenmeyi ve savunmayı sağlamak üzere gündüzden fabrikaya girmesi kararlaştırıldı; ancak polis, bu durumu se-

zip fabrika çevresindeki yolları kapattı ve fabrikaya girilemedi. İşgalin ikinci günü gecesi polis birlikleri fabrikanın duvarını buldozerlerle yıkarak içeri girdi: Çıkan çatışmada işçi Hüseyin Çapkan vurularak öldürüldü; her iki taraftan 90 kişi yaralandı.

16 Ekim 1970 günü Doğu Devrimci Kültür Ocakları (DDKO) ile ilgili olarak bir operasyon başlatıldı: Sabahın erken saatlerinde başlayan operasyon izleyen gün akşama değin sürdü ve çok sayıda kişi yakalandı.

17 Ekim 1970 günü TDGF'nin olağan V. Kurultayı AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi büyük anfisinde toplandı. Kurultay öncesinde, Ankara ve İzmir Dev-Genç örgütleri daha çok Mahir Çayan'ın temsil ettiği çizgiye, İstanbul örgütü ise Mihri Belli'nin temsil ettiği çizgiye yakın görünüyordu. Gençlik üzerindeki tartışılmaz karizmalarına karşın Deniz Gezmiş ve arkadaşları Kurultay'a karşı ilgisizdi. Doğu Perinçek çevresinin kayda değer herhangi bir gücü bulunmuyordu. Kısaca Büyük Kongre'nin galibi Mahir Çayan'dı. Yapılan bir dizi değerlendirme sonunda tanınmış ve deneyimli arkadaşların geleceğin *"gizli"* görevlerine hazırlanmak üzere yavaş yavaş *"yeraltı"* na çekilmesine, Dev-Genç merkez ve bölge yönetimlerinin yeni ve genç arkadaşlar tarafından oluşturulmasına karar verildi.

Tartışmalardan sonra seçimlere geçildi. Genel Yönetim Kurulu seçimleri için ne Mihri Belli çevresi, ne de Perinçek çevresi aday çıkarttı; Çayan çevresinin hazırladığı liste onaylandı ve kabul edildi. ODTÜ Mimarlık Fakültesi öğrencisi Ertuğrul Kürkçü genel başkanlığa, Sosyal Hizmetler Akademisi öğrencisi Sinan Kâzım Özüdoğru genel sekreterliğe, SBF öğrencisi Zafer Kutlu genel saymanlığa, AİTİA öğrencisi Şaban İba, AÜHF öğrencisi Oğuzhan Müftüoğlu, ODTÜ öğrencisi Cemal Salman Pakoğlu, AÜZF öğrencisi Fevzi Bal, HÜ öğrencisi Levent Eren ve AÜDTCF öğrencisi Hüseyin Yavuz Merkez Yürütme Kurulu üyeliklerine seçil-

diler. İstanbul Bölge Yürütme Kurulu başkanlığına Ömer Güven, üyeliklere Namık Kemal Boya, Necati Sağır, Hamzat Özkan, Mustafa Karşılayan, Münir Danışman, Kayhan Edip Sakarya, Gökalp Eren, Necmi Demir ve Kürşat İstanbullu getirildi.

Ekimden başlayarak Adana'da, işçi sınıfı yoğun bir mücadeleye atıldı: Çok sayıda fabrika grev, işgal eylemine tanık oldu. 21 Ekim'de, akort sisteminin düzeltilmesi istemiyle direnişe geçen Bossa işçileri, istemlerinin kabul edilmesi üzerine fiili duruma son verdi.

Aydınlık Sosyalist dergi çevresi, TİP Merkez yönetimini düşürecek sayıda kongre delegesi çıkaramayınca TİP IV. Kurultayı'na kalmamaya ve aynı tarihlerde Ankara'da bir *"Proleter Devrimci Kurultay"* toplamaya karar verdi.

28-29 Ekim 1970'te TİP IV. Kurultayı Ankara'da toplandı: Kurultay, SBKP tarafndan geliştirilen *"barışçı yol"* teorisinin bir yorumuna dayanan Aren-Boran grubunun Aybar grubu üzerindeki egemenliğiyle sonuçlandı. Aren-Boran çevresinin Merkez yönetimini ele geçirmesiyle TİP, tüm sosyalistlerin bir arada bulunduğu örgüt niteliğini de yitirmiş oldu.

Aynı tarihlerde yine Ankara'da toplanan *"Proleter Devrimci Kurultay"* ise Mihri Belli'nin önerdiği örgütlenme ve mücadele yoluyla Münir Ramazan Aktolga ve Yusuf Küpeli'nin önerdiği örgütlenme ve mücadele yolu arasında tam bir kopuşmaya tanık oldu: Mihri Belli, *"Legalite uğruna mücadele edeceğiz. Örgütü aşağıdan yukarıya kuracağız"* derken, Aktolga ve Küpeli, *"genel Leninist ilkelere uygun olarak yukarıdan aşağıya"* örgütlenme ve bir *"savaş"* örgütü oluşturma projesini sunuyordu. Tartışmalar bu temel üzerinde sürdükten sonra toplantı, *"temenni"* niteliğinde Aydınlık-Kurtuluş-Dev-Genç'ten oluşan geçici bir merkez çevresinde bir örgütlenme projesi geliştirilmesi kararıyla sonuçlandı. Toplantı sonunda Sırrı Öztürk, İhsan

Memoğlu, Halil Oyman, Hüseyin Kaya, Veli Kasımoğlu, Ertuğrul Kürkçü ve Ziya Yılmaz imzalı bir bildiri yayınlandı; bidiride şu görüşler yer aldı, *"Proleter devrimci hareketimiz bir dönüm noktasına varmış bulunmaktadır. TİP'i bugüne dek bir eylem alanı olarak kabul eden proleter devrimcileri, bu örgüt çatısı altında verdikleri mücadele ile bu partinin başındaki oportünist yönetici kliğinin, sosyalizm davasına ihanetini yığınların gözü önünde ispat etmiştir. TİP içindeki gerçek sosyalistlerin hemen tümü proleter devrimci davaya kazanılmıştır.*

Bu şartlarda Türkiye işçilerinin ve yoksul köylülerin devrimci siyasi örgütünü yaratma meselesini bir an önce çözüme bağlamak görevi karşımıza dikilmiş bulunmaktadır.

Proleter devrimci örgüt, çetin ve çok yönlü mücadelemiz sonucu, emperyalizme ve onun yerli işbirlikçisi sömürücü sınıflara rağmen, onların sol kanattaki beşinci kolu oportünizmin çeşitlerine rağmen yaratılacaktır.

Proleter devrimci örgüt uğruna mücadele, Filipin demokrasiciliği denen anti-demokratik düzenin sınırlarının aşılması uğruna mücadeledir.

Bu mücadelemizin başarıya ulaşması, saflarımızda teorik düzeyin yükseltilmesine, ilke birliğinin gerçekleştirilmesine, bu saflarda irtibatlı, disiplinli çalışma ortamının yaratılmasına bağlıdır.

Bu ortamın yaratılması için:

Proleter devrimcilerin yönetiminde olan kuruluşlar ve yayın organları kendilerine düşeni yapmalıdırlar. Proleter devrimci hareketin siyasi platform tasarısı, en kısa zamanda hazırlanmalı ve hareketimiz içindeki ilke birliği, demokratik merkeziyetçilik ilkesine uygun olarak son şeklini alacak olan bu platform çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

Proleter devrimci örgütü yaratma yolunda ilk adımı

atarken, hazırlık çalışmalarında, ülkenin çeşitli bölgelerindeki proleter devrimci çevreler arasındaki irtibatı sağlamak ve platform tasarısını hazırlamak amacı ile proleter devrimci hareketin ideolojik organı olan Aydınlık Dergisinin Yazı Kurulu görevlendirilmiştir."

Bildiri yayımlandıktan yaklaşık bir hafta sonra bağımsız örgütlenmeye gitme kararı alan Mahir Çayan çevresi, ağırlıklı olarak Mihri Belli'nin görüşlerini taşıyan bu bildiriden imzalarını çektiler.

Yaz sonunda Bursa Cezaevi'nden çıkan Deniz Gezmiş, Mihri Belli çevresine yaklaşan eski DÖB'lü arkadaşlarından ayrılarak Ankara'ya ODTÜ yurtlarına yerleşti: Filistin'de birlikte eğitim gördüğü Hüseyin İnan ve arkadaşlarıyla silahlı mücadeleyi başlatmak üzere yoğun bir çalışma içerisine girdi.

İstanbul'da Bölge Yürütme Kurulu'nun çoğunluğu ile eski DÖB'lülerden Mustafa Gürkan, Mustafa Lütfi Kıyıcı ve çevresi Mihri Belli'nin; Deniz Gezmiş'in yakın arkadaşı ve önceki dönem Bölge Yürütme Kurulu başkanı Cihan Alptekin ile Yavuz Yıldırımtürk, Osman Bahadır, Elif Gönül Tolon, Nahit Tören ve çevresi Deniz Gezmiş'in; Necmi Demir, İlkay Demir, Ömer Erim Süerkan, Necati Sağır, Esat Korkmaz, Fahri Aral ve çevresi ise Mahir Çayan'ın görüşleri doğrultusunda tavır aldı. Kasım ayına girilirken herkes kendi yolunu seçmiş, kendi yerini bulmuş görünüyordu.

6 Kasım 1970 günü Alibeyköy/Silahtarağa Devrimci İşçi Birliği, başlarında 1. Şube Müdürü Ilgaz Aykutlu'nun bulunduğu çok sayıda polis tarafından basıldı: Çoğu işçi 26 kişi Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü; sekreter Esat Korkmaz ve işçilere sabaha kadar işkence yapıldı.

Türk-İş'ten ayrılarak DİSK'e geçmek isteyen işçiler Adana'da eyleme geçti: Adana burjuvazisi güvenlik güçleriyle işbirliği yaparak bu eylemleri çok sert bir biçimde cezalandırma yoluna gitti. Sabancı Holding'e ait Bossa fabri-

kasında Teksif'in toplu sözleşme görüşlerine oturmasına karşı çıkan işçiler, 10 Kasım 1970'te fabrikayı işgal etti: işgalin ikinci gününde jandarma desteğindeki toplum polisi buldozerlerle harekete geçerek fabrika duvarlarını yıktı; gaz bombaları ve ateşli silahlar kullanarak işgali kırdı; çıkan çatışmalarda 60 işçi yaralandı, 160 işçi gözaltına alındı.

Aynı gün Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde yedek parça fiyatlarının ucuzlatılması, ithalatın devlet tarafından yapılmasına son verilmesi, yollarda ağırlık kontrolu yapılarak kazaların önlenmesi ve bir sigorta sistemi kurulması istemleriyle taksi şoförleri, *"kontak kapatma eylemi"* ne girişti.

İl Özel İdarelerine bağlı yurtları yarı askeri üs durumuna getiren faşistler, devrimcilerin egemenliğindeki okul ve yurtlara saldırarak Dev-Genç'i gittikçe daralan bir çember içine hapsetmek istiyordu. İlk saldırılar İstanbul'da başladı: 10 Kasım'da Kimya Fakültesi, *"komandolar"* tarafından basılarak Dev-Genç afişleri yırtıldı; ardından toplum polisinin gözetiminde gerçekleştirilen silahlı saldırılarda iki öğrenci yaralandı; olaylar nedeniyle fakülte kapatıldı.

Aynı günlerde Esat Korkmaz tarafından daha önce kuruluş çalışmaları başlatılan Kazdağı Orman İşçileri Sendikası (KAZOR-İŞ)'nın yasal işlemleri tamamlanmış durumdaydı ve köylüler kendisini çağırıyordu. Önceleri Devrimci İşçi Birliği'ndeki görevinin önemi nedeniyle bu çağrıyı erteledi ise de son ayrılıkların bir uzantısı olarak yönetim kurulunda yalnız kalınca, verimli çalışamayacağı kanısına vararak çalışma arkadaşlarının istememesine karşın istifa ederek Kazdağı'na gitti.

Esat Korkmaz okulların tatil olduğu yaz aylarında Orman Bakanlığı'nın yerel örgüt olanaklarını da kullanarak orman köylerinde düzenli çalışmalar yaptı: Özellikle Kazdağı'nda küçümsenmeyecek bir devrimci potansiyel yaratmıştı. Bu potansiyel üzerine doğrudan doğruya Dev-Genç

tarafından mevsimlik işçileri kapsayan ilk devrimci sendika kurulmuş oldu. Edremit merkezli KAZOR-İŞ, orman köylülerine yeni bir nefes, yeni bir coşku getirdi. Esat Korkmaz ve arkadaşları geceli gündüzlü çalışarak bir aydan kısa bir zamanda sendikanın üye sayısını toplu sözleşmeye oturtacak düzeye çıkardılar.

29-30 Ekim *"Proleter Devrimci Kurultay"* ının ardından yayımlanan bildiriden imzalarını çeken Mahir Çayan çevresi, Mihri Belli'yle daha fazla birlikte olunamayacağını söyleyerek Aydınlık Sosyalist dergiden ayrıldı: *"Devrim anlayışı"* , *"örgüt anlayışı"* ve *"çalışma tarzı"* bakımlarından Mihri Belli'yle olan farklılıkların sergileneceği Mahir Çayan tarafından kaleme alınacak ve Münir Ramazan Aktolga, Yusuf Küpeli ile Ertuğrul Kürkçü'nün birlikte tartışarak biçimlendireceği bir broşürün yazımına başlanmıştı.

Aralık ayında Kazdağı'ndan İstanbul'a dönen Esat Korkmaz, Necmi Demir'in tutuklanmasıyla kopan Ankara-İstanbul bağlantısını sağlamak üzere Ankara'ya gitti: *"ASD'ye Açık Mektup"* broşürü son biçimini almak üzereydi; Mahir Çayan, Münir Ramazan Aktolga, Yusuf Küpeli ve Esat Korkmaz yaptıkları değerlendirme sonunda broşür müsveddesinin İstanbul'da da tartışılmasına karar verdi.

Mahir Çayan, Deniz Gezmiş'e *"birlikte davranılması"* konusunda son bir öneri daha götürmek istiyordu: Bunu sağlamak üzere yanlarına İstanbul'dan gelen Esat Korkmaz'ı da alan Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga ODTÜ yurtlarına gittiler. Mahir Deniz'le baş başa kısa bir konuşma yaptı: Deniz *"işe"* başlamıştı bile, bu türden öneriler için artık zaman çok geçti.

Aynı ay içinde Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Ertuğrul Kürkçü ve Münir Ramazan Aktolga imzasıyla yayımlanan ASD'ye Açık Mektubun giriş bölümünde şu görüşlere yer veriliyordu: ". . *Hakim sınıfların sınırlı demokratik hakları*

rafa kaldırma hazırlıkları içinde oldukları, proleter devrimci hareketi ezmek için oyunların tezgahlandığı şu günlerde, ilk bakışta saflarımızdaki bu bölünme hoş bir şey değildir. Ve hareketimize sempati duyan, ama gerçek duruma yabancı olan pek çok arkadaşta bu ayrılmanın derin bir endişe ve üzüntü yaratacağı açıktır.

Gerçekten de ayrılmaların, bölünmelerin hoş olduğunu iddia edecek değiliz. Ne var ki, bütün gayretlerimize rağmen, birlik amacı ile birlik-eleştiri-birlik mekanizmasını kullanarak, Aydınlık Sosyalist Dergi'deki sağcı ideolojiyi bertaraf edemedik. Aydınlık Sosyalist Dergi'deki sağcı ideolojiyi tartışma ile bertaraf etmenin ortamı olmadığına ve de iki ideolojinin ortasının bulunamayacağına göre, ayrılık zorunlu olmuştur. Çünkü gerçek anlamda birlik, bilimsel sosyalizmin temeli üzerinde kurulabilir. Birlik şu veya bu kişinin etrafında kümelenme değildir. Hareketin birliği, Leninizmin ilkeleri üzerinde birliktir. Ve bu uzlaşmaz durumdan dolayı Aydınlık Sosyalist Dergiyi bıraktık.

Baştan beri bizim Mihri Belli arkadaşla görüş ayrılıklarımız vardı. Fakat biz M. Belli arkadaşın geçmişini, tecrübesini dikkate alarak, onun bir proleter devrimciye yaraşmayacak tavır ve davranışlarına karşı geniş bir tolerans havası içinde hareketin birliğini savunduk. Bunu yaparken hiç bir zaman idare-i maslahatçılık içine girmedik. Doğru bildiğimiz ilkeden hiçbir zaman taviz vermedik. Görüşlerimizi her zaman, her yerde açıkça ortaya koyduk; yazdık ve söyledik.

M. Belli arkadaş, kendi görüşleriyle bizimkiler arasında temelde önemli bir fark olmadığını söyleyerek, milliyetçilik, revizyonizm, örgüt meselesi vb. gibi konulardaki görüşlerini düzeltme yoluna gittiğini ima ediyordu. Ne var ki, olaylar umutlarımızı boşa çıkaran bir yönde gelişti. Ve 29-30 Ekim tarihindeki toplantı, M. Belli arkadaşın bu tutumunda samimi olmadığını ortaya koydu. M. Belli ar-

kadaş bu toplantıda tam bir ayrılıkçı ve bölücü tutumla. . 'İlkelerimiz demek, ben demektir; arkamdan gelen gelir, gelmeyen gelmez' diyerek birlik-eleştiri-birlik ilkesini çiğnedi.

Artık M. Belli'nin sağcı görüşlerinden dolayı harekete tam bir kargaşa hakim olmuştur. Bu kargaşa, hakeketin hem teorik, hem de pratik ilerleyişine engel olmaya başlamıştı.

Artık, ayrılık parolamızdır.

Ve proletaryanın devrimci ilkelerini her şeyden üstün tutan, devrimci şerefi ve namusu olan her devrimcinin yapacağı gibi Mihri Belli ve onun temsil ettiği akımla bütün organik bağlarımızı kestik!"

Yerin Altına Doğru: *Yerin altında ve halkın "illegalitesinde" yaşamak, legaliteye göre "ölümü" çabuklaştırmak demekti.*

'68 Ruhu *"kanalına oturmuştu"* Yapılacak tek şey kalmıştı *"silahlanmak"* ; gelecek *"devrim"* demekti. Devrim silahlı mücadele yoluyla yapılmak zorundaydı ama devrimin *"parti"* , *"ordu"* , *"halk cephesi"* gibi araçlara da gereksinimi vardı. Bu yapılar kısa zamanda oluşturularak yerin altına inildi; *"yerin üstü"* artık, *"öncüler"* in zaman zaman çıkarak burjuva yasallığının *"bilerek çiğnenmesi"* anlamına gelen yakıcı eylemler yaptıkları alandı. Kitleleri harekete geçirici ve sıcak iç savaşı başlatıcı bir strateji olarak öngörülen *"öncüler hareketi"* , devleti baskıcı karşı eylemlere zorlayacak, bu yolla, kurulmuş olan *"yapay denge"* altüst olacak ve gerçek sınıf niteliği ortaya çıkacaktı.

1970'lerin sonunda ulaşılan silahlı mücadele, öğrenci hareketinin başlangıçta savunduğu hemen her şeyin reddedildiği bir noktadaydı: Demokratik hakların genişletilmesinden otorite karşıtlığına ve oradan *"Marksizm"* e varan bu hareketler, değişik biçimlerine karşın demokrasi kavramına sürekli sahip çıkmış, geniş kitlelerden ayrılmayı sürekli reddetmişti, halkla iç içe olmaya çalışmıştı. Ama 1970 sonunda *"öncüler hareketi"* ne dayalı devrim mücadelesi seçilince demokratik sorumluluklar, halkın üstünden alınıp *"onları gözeteceği"* var sayılan *"öncüler"* in eline verildi; bu nedenle kitlelerle ilişki kurmaktan vazgeçildi.

Hedefine *"ateşlenen"* '68 Ruhu, hiçbir zaman silahların eleştirisini yapmadı ya da yapma olanağını bulamadı. Onda cesaret, atılganlık, coşku, fantezi ve tarihsel perspektif vardı; yok olan kitle çalışması deneyimiydi; bu durum teorik açıdan olduğu kadar siyasal açıdan da bir *"naiflik"* yaratıyordu. Sonuçta yenilgi *"askeri"* gözüküyordu ama gerçek sorun *"ideolojikti"* 12 Mart'a doğru giderken *"bilinçte"*

yenilgi ortaya çıkmıştı ancak savaşa devam etmek zorunluluğu vardı: Bu zorunluluk devletle *"öncüler"* in vuruştuğu, halkın seyirci konumuna itildiği bir helezon yarattı. Askeri mücadele politik mücadelenin bir *"aksesuarı"* olması gerekirken tersi oldu, politik mücadele *"aksesuarlık"* tan kurtulamadı. Kadrolar ağırlıklı olarak küçük burjuva ilişkilerden geliyordu; bu ilk anda verimlilik, araç ve uzmanlık bilgisi demekti; bu yüzden başlangıçta belli bir başarı gösterildi. *"Halk"* , *"bilinç"* ve *"silah"* üçlemesiyle özetlenebilecek olan *"öncüler hareketi"* ne dayalı silahlı propaganda, burjuvazinin gücünü tartışılır duruma getirdiyse de bu kısa sürdü: Var olan düzenle geniş bağlaşıklığını koruyan örrgütlü emek içinde istenilen yankıyı uyandıramadı. Başlangıçta halkın sempatisi yoğundu ama bu halkın katılımını beraberinde getirmedi: Devletin karşı saldırısı şiddetlenince sempati *"geride durmaya"* dönüştü; çünkü, *"öncü politika"* halkın kimliğinin bir parçası durumuna yükselemedi.

"Öncüler hareketi" ne dayalı devrimci deneyim hiçbir zaman kitlelerin deneyimi durumuna dönüşemedi ve hiçbir zaman kitlelerin gerçek katılımını sağlayamadı.

Eylemin bilinç yarattığı gerçeği doğruydu, ancak *"öncüler hareketi"* ne dayalı devrimci eylemin gerçeği değiştirecek denli doğru bilinç ürettiği varsayımı yanlıştı: Yalnızca *"silah"* la siyaset yapılmak istendi, bu her şey değildi. 12 Mart darbesi karşısında kitle hareketi susunca halka göre *"açık düşen öncüler"* , tarihsel-toplumsal haklılık temeli üzerinde büyük bir cesaret , atılganlık ve kararlılık örneği göstererek, doğru ya da yanlış kendilerine mantıklı gelen hemen her şeyi yapmanın, her yolu denemenin mutluluğu ve huzuru içinde kendi yaşamlarını ortaya koyarak mücadelelerini destansı bir biçimde tarihe yazdırdılar. *"Doğru"* ya da *"yanlış"* yapmanın değil *"bir şey yapma'* nın ön koşulu anlamında, Türkiye toprağında *"köktenci bir başkaldırı geleneği"* yarattılar;

"Bir şey yapmadan" ne *"doğru"* ne de *"yanlış"* yapılamayacağına göre '68 Ruhu, sosyalizm mücadelesine atılanlar için tarihsel-toplumsal haksızlık karşısında başkaldırı *"refleksi"* , devrimci tutku, coşku, cesaret, atılganlık, kararlılık vb. anlamlarında bir *"azık"* olmak görevini bundan sonra da sürdürecektir.

ALINTI KAYNAKÇASI

1- AKŞAM, Günlük gazete; olay ya da olayları izleyen gün ya da günler tarihli.

2- ANT, İstanbul'da çıkan sosyalist dergi. Sahibi ve Genel Yönetmeni: Doğan Özgüden (3 Ocak 1967/21 Nisan 1970 arasında haftalık 173 sayı; Mayıs 1970/Nisan 1972 arasında aylık 12 sayı yayımlandı).

3- AYDINLIK sosyalist dergi, Ankara'da yayımlanan aylık dergi. Sahibi: Münir Aktolga. Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Vahap Erdoğdu (İlk sayısı 1 Kasım 1968'de çıktı; 16 sayıda (Ocak 1970) AYDINLIK sosyalist dergi (Kırmızı Aydınlık) ve Proleter devrimci AYDINLIK (Beyaz Aydınlık) olarak çıkmaya başladı)

4- Cumhuriyet, günlük gazete; olay ya da olayları izleyen gün ya da günler tarihli

5- EMEK, Ankara'da çıkan onbeş günlük sosyalist gazete. Sahibi Şaban Erik, Genel Yayın Müdürü: Sadun Aren, Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hüseyin Ergün (1 Mayıs 1969/Haziran 1970 arası yayımlandı).

6- EMEK, Ankara'da çıkan aylık siyasi dergi. Sahibi: Şaban Erik, Sorumlu Müdür: Nurettin Pirim (İlk sayısı Haziran 1970'te yayımlandı).

7- İLERİ, Dev-Genç'in aylık yayın organı

8 KAVGA, FKF haftalık bülteni.

9- SOSYALİST, İstanbul'da çıkan haftalık siyasi düşünme ve davranış gazetesi. Sahibi ve başyazarı: Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hidayet Kaya (İlk sayısı 8 Aralık 1970'te yayımlandı).

10- SOSYALİZM ve Toplumsal Mücadeleler ANSİKLOPEDİSİ, İletişim Yayınları. Sahibi: Murat Belge, Yayın Yönetmeni: Ertuğrul Kürkçü, Ekim 1989- Şubat 1990.

11- TÜRK SOLU, İstanbul'da çıkan haftalık gazete. Sahibi: Şerif Tekben, Yazı İşleri Müdür: Vahap Erdoğdu (17 Kasım 1967'de yayımlanmaya başladı).

YÖN, haftalık gazete.

DİZİN

A

Acemoğlu Kevork 129
Ağırnaslı Niyazi 42, 47, 50, 51, 60, 177, 216
Aktan Alper 60
Aktolga Münir Ramazan 163, 167, 200, 210, 240, 252, 256
Aksoy Muammer 65, 74
Akşit Şevki 157
Akyüz Yılmaz 86
Altın Ali Osman 132
Altıparmak Adnan 113
Alptekin Cihan 111, 132, 149, 159, 190, 191, 201, 202, 205, 214, 230, 246, 254
Altan Çetin 90, 95, 111, 127, 136,
Aldıkaçtı Orhan 194, 196
Alpay Şahin 200, 212, 214
Alangu Yavuz 129
Anadol Çağatay 167
Arkın Adnan 28
Arlı Ahmet 86
Argın Dilaver 22
Aral Fahri 92, 93, 94, 132, 254
Ararat İzzet 86, 87, 112
Arslan Mehmet Ali 205
Argüç Namık 22
Arolat Osman Saffet 136, 199
Aren Sadun 33, 59, 90, 96, 114, 144, 146, 164, 165, 252
Asal Talat 231
Aslan Yusuf 226
Aşık Veysel 147, 148
Atalay Burhan 201
Atakan Haşmet 201, 214
Ateşoğlu Mehmet 192
Atılal Metin 238
Ataöv Türkkaya 99
Avcıoğlu Doğan 38, 68, 109
Avidor Rafael 132, 201
Aybay Aydın 129
Ayhan Abdi 93
Aydınoğlu Ergun 201
Aykutlu Ilgız 246, 254
Aybar Mahmet Ali 33, 37, 40, 42, 50, 51, 60, 77, 78, 79, 94,

96, 97, 100, 114, 142, 144, 164, 165, 205, 252
Aytaç Ali Turgut 174
Aydın Rahmi 132, 157, 180, 186,
Aygün Şerif 207
Aydemir Talat 44, 54
Aydınoğlu Vural 186

B

Bahadınlı Yusuf Ziya 111
Bahadır Osman 254
Bal Fevzi 251
Baraner Reşat Fuat 80, 142
Baş Hüseyin 99
Bayar Celal 65, 184
Baykurt Fakir 192
Bayram Mustafa 235
Behramoğlu Ataol 59, 60, 66
Belli Mihri 68, 80, 81, 86, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 112, 115, 126, 144, 184, 200, 201, 210, 239, 242, 249, 251, 252, 254, 256, 257, 258,
Benli Taylan 154
Beşer Nuri 26
Beşikçi İsmail 239
Beşpınar M. Mehdi 103, 149, 159
Bezgin Muharrem 238
Bilgen Pertev
Bilgehan Cihat 231
Bilgiç Saadettin 54, 231
Bingöllü Kemal 123, 129, 159,
Boran Behice 86, 108, 144, 164, 252,
Boya Namık Kemal 252
Bozkurt Abdurrahman 235
Büke Uğur 102
Büyüksevinç Mehmet 203, 204
Bozkurt Ömer Naci 226, 227

C

Can Sümmani 92
Cantekin Mehmet 195
Celayir Adnan 128
Cemgil Sinan 191

Ç

Çağa Esat 43
Çalışır Halil 238
Çalışlar Oral 201, 214
Çamlıbel Deniz 149, 152
Çandar Cengiz 136, 200
Çapkan Hüseyin 251
Çavdar Mehmet 57
Çayan Mahir 163, 184, 200, 210, 213, 240, 248, 251, 254, 256
Çelen Tuncay 201
Çelenk Şekibe 97
Çelik Edip 129
Çiçekçi Mustafa 26
Çoşkun Sıtkı 180, 194, 199
Çoşkun Süleyman 167

D

Dağlarca Fazıl Hüsnü 100
Danışman Münir 252
Davran Bülent 195
Demir İlkay 254
Demir İsmet 62
Demir Mehmet 167
Demir Necmi 214, 252, 254, 256
Demircioğlu Vedat 132, 138, 139, 140, 149, 168, 172, 175, 220
Demirel Hacı Ali 233
Demirel Süleyman 54, 56, 57, 73, 82, 85, 89, 151, 154, 184, 217, 231
Demirsoy Seyfi 33, 38, 40
Denizcier İbrahim 28
Diren Zeki 149
Divitçioğlu Sencer 90
Duran Lütfü 129
Doğan Avni 37
Doğan Celal 159, 186
Doğan İbrahim 224
Doğanay Ümit Yaşar 129
Doyum Muzaffer 201
Dölen Emre 93, 94

E

Ecevit Bülent 35, 36, 42, 200
Edeş Tülay 93
Ege Süleyman 97
Egeli Ekrem Şerif 122, 124, 125, 158
Eken Nurettin 226, 227
Ekinci Tarık Ziya 111
Elçi Adnan 100
Emeksiz Turan 22, 136, 159, 205
Enç Ercan 216
Engin Mürsel 93
Erakalın Avni 26, 28, 37,
Eraslan Taygun 123, 125, 136, 157
Ercişli Cevat 149
Ender Necat 38
Erdoğan Duran 174
Erdoğdu Seyhan 200, 210, 215
Erdoğdu Vahap 97, 210, 214
Erem Ayşın 93, 94
Eren Gökalp 252
Eren Levent 251
Ergün Hüseyin 42, 60, 66, 77, 78
Erim Nihat 37
Erman Sahir 195
Ermete Teoman 216
Eroğlu Cem 59
Ersoy Bahir 26
Ertuğrul Rıfkı 230
Esen Bülent Nuri 21
Eşsizhan Tuncer 167
Etiman Oktay 214, 226
Eygi Mehmet Şevket 73
Eyüboğlu Cemal Reşit 38

F

Ferman Cumhur 186
Feyzioğlu Turhan 42, 65

G

Gerçek Cemile 250
Geçim Zafer 132
Germenyan Gülhan 113
Gezmiş Deniz 77, 80, 86, 94, 102, 111, 112, 117, 122, 123, 125, 128, 129, 133, 134, 136, 138, 140, 141, 142, 146, 149, 150, 151, 152, 157, 159, 163, 164, 167, 168, 169, 174, 175, 176, 177, 180, 183, 184, 186, 189, 190, 202, 207, 220, 230, 246, 248, 250, 254, 256
Gıdak Mehmet 235
Girgin Olcay 128
Giritlioğlu Necmettin 242
Göksüzoğlu Saffet 28, 37
Göle Turgut 37
Gözen Bora 142
Güçbilmez Erdoğan 179
Güçlü Necdet 223, 224
Gülek Kasım 37
Gümüşpala Ragıp 47, 54
Güneşsoy Sencer 83
Gürcan Burhan 87
Gürcan Fethi 54
Gürcan Veli 147
Gürcan Yusuf Baha 132
Gürman Nail 87
Gürkan Mustafa İ. 111, 149, 157, 159, 200, 240, 254
Gürsel Cemal 27, 29, 43, 73
Güven Ömer 201, 214, 230, 252
Güven Sadettin 132
Güven Yusuf 132
Güzelce İbrahim 26, 28

H

Hammaş Refik 86
Hikmet Nazım 112
Hilav Selahattin 84
Hocaoğlu Sırrı 38

İ

İba Şaban 251
İhsani Aşık 102, 147
İleri Rasih Nuri 97
İmre Zait 129
İnan Hüseyin 216, 254
İnce Aktan 201, 214
İnce Ömer 93
İncili Mehmet 242
İnhanlı Mehmet 26
İnönü İsmet 26, 29, 33, 36, 37, 40, 47, 53, 54, 56, 76, 145, 154, 181, 183, 184, 228
İpekçi Abdi 125
İstanbullu Kürşat 252

K

Kabibay Orhan 44
Kabil İlyas 41
Kafaoğlu Adnan Başer 38
Kahraman Yusuf 235
Kalambaklı Kamil 238
Kamer Mustafa 87

Kapani Münci 65
Kaplan Kadri 115, 117, 154
Kasımoğlu Veli 253
Karabilgin Erol 149
Karadeniz Harun 101, 124, 133, 134, 136, 137, 138, 140, 168, 238
Karahan Mehmet 136
Karamustafa Sadık 147
Karaoğlu Mümin 132
Karaosmanoğlu Atilla 38
Kargı Ali 111
Kargılı Celal 121
Karslı Hüseyin 100
Karşılayan Ali 201
Karşılayan Mustafa 132, 252
Kavak Cavit 202
Kaya Hüseyin 253
Kaynak Engin 132
Kaypakkaya İbrahim 110, 203
Keskin Atilla 216
Keskin Ali Rıza 241
Kırca Coşkun 65
Kıvılcımlı Hikmet 80, 81, 90, 157, 248
Kıyıcı Mustafa Lütfi 149, 199, 214, 254
Kocayusufpaşaoğlü Necif 129
Koç Ruhi 113, 167, 214
Koç Şükrü 62
Koç Vehbi 183
Koçak Yusuf 111
Korkmaz Esat 92, 150, 226, 227, 228, 234, 238, 241, 243, 244, 245, 246, 250, 254, 255, 256
Korkmaz Mevlüt 66
Kovacıoğlu Murat 136
Kozat Ahmet 113
Köksal Asaf 66, 86
Köktan Cemal 22
Köprülü Bülent 129
Körücekli Dudu 166
Kuas Rıza 26, 28, 111, 232
Kundakçı Suat 62
Kurdakul Şükran 100
Kurdaş Kemal 166
Kurul Saim 149
Kuseyri Mustafa 228
Kutal Şafak 93, 100
Kutlu Zafer 251
Kutluer İnanç 128
Küçük Fazıl 48
Küçükaydın Demir 201
Küçükömer İdris 136
Küpeli Yusuf 163, 167, 169, 171, 180, 189, 190, 191, 198, 202, 252, 256
Kürkçü Ertuğrul 251, 253, 256,
Kürkçügil Masis 159

M

Manga Kadir 216
Mardin Şerif 65
Mehetoğlu Battal 203, 204, 205
Memoğlu İhsan 238, 253
Menderes Yüksel 231
Mumcu Uğur 60
Muşlu Ahmet 26, 28, 37
Müftüoğlu Oğuzhan 251

N

Nas Fikret 216
Nebioğlu Kemal 28
Nesin Aziz 59, 117, 127
Nuhoğlu Bozkurt 129, 159

O

Okay Öcal 159, 194
Okur Sebahattin 149, 199
Onar Sıddık Sami 21, 194
Onur Hüseyin 214
Oran İsmet 238
Ormanlar Naci 197
Ortaç Kemal 132
Oyman Halil 253

Ö

Öktem İmran 181
Önal Zeynel 186
Özaslan Hasan 100
Özcebe Güney 38
Özek Çetin 96,99, 129
Özen Kadriye Deniz 245
Özer Ayhan 132
Özer Ekrem 83, 175
Özdemir Abdülkadir 92, 93
Özdemir Ahmet 132, 149
Ödeş Müfit 216
Özdemir Mehmet 132
Özdoğan Alpaslan 216
Özgentürk Ali 147
Özgüden Doğan 199
Özgüder Sevinç 97
Özgür Taylan 195, 196, 219, 246
Özkan Hamzat 252
Özkarabey Salih 28
Özkarar Tunç Çetin 167
Özpolat Nedim 22
Özüdoğru Sinan Kazım 251
Özerturgut Ömer 113, 201, 214

Öztaş İbrahim 230
Öztürk Nurettin 214
Öztürk Sırrı 253
Öztürk Tahir 35
Öztürkler Ekrem 113, 128
Öztürksavul Muammer 238

P

Pakoğlu Cemal Salman 251
Perinçek Doğu 113, 114, 127, 128, 137, 165, 169, 184, 200, 210, 212, 213, 215, 248, 251

Poray Reha 139
Poyraz Vefa 187

S

Sağır Necati 252, 254
Sakarya Kayhan Edip 252
Salmanoğlu Mehmet 93
Sargın Nihat 66, 90
Sarısözen Veysi 93, 94, 100, 114, 132, 142, 199

Sarp Atilla 103, 201, 205, 213, 215, 216, 218, 219, 221
Sarp Tebessüm 103
Satır Kemal 183
Savaş Atalay 141, 168
Saydam Can 132
Selçuk İlhan 96, 108, 109, 117
Sen Mohit 59
Sencer Oya 158
Sercan Osman 157
Serozan Rona 129
Sermiyesoğlu Cemil 26
Sirmen Ali 99
Soykan Ferhat 201
Soyumer Amca Doğan 147
Sönmez Mete 243
Su Ruhi 147
Sunay Cevdet 73, 85, 96, 145, 146
Sungurbey İsmet 129
Süerkan Ömer Erim 190, 191, 254
Sükan Faruk 76, 135, 136, 231
Sümer Tuncer 216

Ş

Şahan Osman 93
Şahin Zülküf 66, 128
Şehri Ufuk 123
Şenol Gürbüz 132
Şenyüz Sebahattin 147
Şeret Muvaffak 157
Şikak Ekrem 238

T

Tağmaç Memduh 183
Tahir Kemal 84
Tanyal Cahit 38
Tarakçıoğlu Yavuz 113
Tenk Ali 216
Teoman Nuri 35
Tepe Satılmış 57
Tetey Zühtü 26
Tokatlı Atilla 84
Tolon Elif Gönül 243, 245, 254
Torun Osman Nuri 38
Tosun Öztekin 129
Tören Nahit 214, 254
Tulga Refik 32
Tunaya Tarık Zafer 129, 139, 185, 187
Tunç Kanat Haydar 76
Tural Cemal 85, 145
Turgut Mehmet 231
Türk İbrahim 96
Türkben Işıl 147
Türkeş Alpaslan 26, 27, 44, 63, 94, 102, 166
Türkler Kemal 26, 28, 235
Türkoğlu Abdullah 194
Türkoğlu Ergun 87

U

Uçar İrfan 201, 214
Ulubaş Hüseyin 26, 28
Ulusoy Mustafa 167
Ulutürk Kudret 66, 78

Urfalı Sami 128
Uysal Hayrettin 108

Ü

Ünay Ender 149
Ürgüplü Suat Hayri 56

Y

Yakup Hamit 216
Yalçın Aydın 65
Yalçın Hasan 132, 133
Yalçın Şiar 228
Yalçıntaş Nevzat 83
Yalnız Faruk 83, 100
Yarar Esat 93, 94
Yaşa Ömer 129
Yaşa Memduh 195
Yavuz Hüseyin 251
Yaylaoğlu Yıldızhan 129
Yazıcı Nuri 132
Yenigün Bekir 117
Yeşilova Ertuğrul 132
Yıldırım Eyüp Neşet 132
Yıldırım Nuri 128
Yıldırım Yaşar 235
Yıldırımtürk Yavuz 254
Yıldırım Şaban 28
Yılmaz Ziya 253
Yücel Can 146

FKF •

MEYHANE DEVRİMCİLİĞİ •

DEV-GÜÇ •

TEMMUZ DARBESİ •

BILDIRCIN HAREKATI •

GÜLER YÜZLÜ SOSYALİZM •

DÖB ve DENİZ •

KAHROLSUN LEGALİTE •

ÜNİVERSİTEDEN TARLAYA •

KANLI PAZAR •

SICAK HAZİRAN •

DEV-GENÇ'E DOĞRU •

15-16 HAZİRAN •

HERŞEY KİTLE İÇİN •

HERKES KENDİ YOLUNA •

YERİN ALTINA DOĞRU •

SONUN BAŞLANGICI •

ARBA

ISBN 975-391-003-7